

मध्यमकालीन खर्च संरचना

(आ.व. २०७९/८० - २०८१/८२)

Medium Term Expenditure Framework

(Fiscal Year 2022/23 - 2024/25)

बनेपा नगरपालिका
नगर कार्यपालिकाको कार्यालय
बनेपा, काभ्रेपलाञ्चोक, बागमती प्रदेश, नेपाल

२०७९

मध्यमकालीन खर्च संरचना (आ.व. २०७९/८० – २०८१/८२)

प्रकाशक : बनेपा नगरपालिका
नगर कार्यपालिकाको कार्यालय

सर्वाधिकार : प्रकाशकमा

प्रकाशन मिति : २०७९

प्राविधिक सहयोग:

Reorienting Public Finance for SDGs Acceleration and Leveraging
Additional Resources in Nepal Project

सम्पर्कका लागि : नगर कार्यपालिकाको कार्यालय
बनेपा, काभ्रेपलान्चोक, बागमती प्रदेश, नेपाल
फोन नं.: ०११-६६१२८१
ईमेल: banepamun@gmail.com

बनेपा नगरपालिका

नगर कार्यपालिकाको कार्यालय

बनेपा, वि.सं.सुदूरपश्चिम
बागमती प्रदेश, नेपाल

पत्र संख्या:

खलाबी नं.:

मिति:

नगर प्रमुखको मन्तव्य

अन्तर-सरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन, २०७४ लगायत अन्य सङ्घीय ऐन समेतले सङ्घ तथा प्रदेशसहित स्थानीय तहहरूले अनिवार्यरूपमा मध्यमकालीन खर्च संरचना तर्जुमा गर्नुपर्ने व्यवस्था गरेसँगै बनेपा नगरपालिकाले यो दिगो विकास लक्ष्यमैत्री मध्यमकालीन खर्च संरचना तर्जुमा गरेको छ।

मध्यमकालीन खर्च संरचनाले जनचाहना र विद्यमान सम्भावनामा आधारित रही विद्यमान समस्याहरूलाई व्यवस्थित रूपमा सम्बोधन गर्न तर्जुमा गरिने आबधिक योजनालाई वार्षिक योजनासँग जोडी सर्वाङ्गीण विकासको दीर्घकालीन सोधतर्फ उन्मुख गराउने भएकाले मध्यमकालीन खर्च संरचनाको तर्जुमा गर्नु कानुनी दायित्व मात्र नभई नगरपालिका स्वयम्का लागि पनि विशेष महत्व र आवश्यकताको विषयका रूपमा रहेको छ। यसर्थ, यस मध्यमकालीन खर्च संरचनाले यस नगरपालिकाको आबधिक योजना र वार्षिक योजनाका बीचमा पुलको रूपमा कार्य गरी आबधिक योजनाका लक्ष्य उद्देश्यहरू हासिल गर्नेतर्फ नगरपालिकाको वित्त व्यवस्थापनलाई डोहोर्नाउने अपेक्षा गरेको छ।

मध्यकालीन खर्च संरचना सार्वजनिक वित्त व्यवस्थापनलाई प्रभावकारी बनाउन सफल सिद्ध भएको एउटा महत्वपूर्ण औजार भएको नाताले यसले दिगो विकासका लक्ष्यहरूमा प्राथमिकताका साथ लगानी बढाउन महत्वपूर्ण भूमिका खेल्ने अपेक्षा गरेको छ। जसबाट अधिल्लो शताब्दीको उत्तरार्द्धदेखि निरन्तर बढ्दै गएको विपद् तथा जलवायुजन्य जोखिम एवम् विकासशील देशहरूमा देखिनेछालका कमजोर प्रकृतिको विकासबाट सिर्जना हुन सक्ने समस्याहरू सम्बोधनका लागि यस खर्च संरचनाले नगरपालिकाले परिचालन गर्ने सार्वजनिक वित्तलाई दिगो विकास लक्ष्य तथा नगरपालिकाका समस्याहरूको सम्बोधन गर्नेतर्फ सही किसिमले अगाडि बढाउन सक्ने अपेक्षा गरेको छ।

अन्त्यमा, यो दिगो विकास लक्ष्यमैत्री मध्यमकालीन खर्च संरचना तर्जुमा गर्न लागी पर्ने सम्पूर्ण कर्मचारी एवं पदाधिकारीहरूमा हार्दिक धन्यवाद ज्ञापन गर्न चाहन्छु। साथै, यस प्रक्रियामा आवश्यक सहयोग गर्ने प्रादेशिक तथा स्थानीय सहयोग कार्यक्रम (PLGSP) एवं संयुक्त राष्ट्र संघ नेपालमार्फत संयुक्त रूपमा कार्यान्वयन भईरहेको दिगो विकास लक्ष्य प्रवेगका लागि सार्वजनिक वित्तको पुनरुत्थान आयोजनालाई समेत विशेष धन्यवाद ज्ञापन गर्दछु।

शान्ति रत्न शान्ति

नगर प्रमुख

बनेपा नगरपालिका

नगर कार्यपालिकाको कार्यालय

बनेपा, कैलाली जिल्ला
बागमती प्रदेश, नेपाल

पत्र संख्या:

चलानी नं.:

मिति:

नगर उपप्रमुखको मन्तव्य

नेपालको संविधान र अन्तरसरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन, २०७४ ले व्यवस्था गरे अनुरूप यस नगरपालिकाले समेत नगरपालिकाको मध्यमकालीन सोच, उद्देश्य, रणनीति तथा प्राथमिकताहरू समेत तय गरी मध्यमकालीन खर्च संरचना (आ.ब. २०७९/८० - २०८१/८२) तयार गरेको छ। विशेषतः वार्षिक सार्वजनिक खर्चको अनुमान प्रस्तुत गर्दा मध्यमकालीन खर्च संरचना तयार गनुपर्ने कानुनी व्यवस्था र जनप्रतिनिधिहरूको प्रतिबद्धताहरूलाई आधारको रूपमा लिएर मध्यमकालीन खर्च संरचना तयार भएकाले यो दस्तावेज नगरपालिकाको वार्षिक योजना र बजेटको कार्यान्वयनका लागि महत्वपूर्ण हुने अपेक्षा गरेको छ।

प्रस्तुत मध्यमकालीन खर्च संरचनाले दिगो विकास अधिकांश लक्ष्य तथा परिमाणात्मक सूचकहरू समावेश गरी वार्षिक कार्यक्रमहरूलाई समेत दिगो विकासका लक्ष्यसँग आन्तरिकीकरण गरी कार्यान्वयन गर्ने ध्येय राखेको छ। नेपाल सरकारले गरेको दिगो विकासको प्रतिबद्धतामा सन् २०३० सम्ममा न्यून (एक अङ्कको) र घट्टो निरपेक्ष गरीबी एवम् मध्यम आय भएको देशको रूपमा नेपाललाई स्थापित गर्ने दुरदृष्टि लिइएको छ। तसर्थ, बनेपा नगरपालिकाले समेत मध्यमकालीन खर्च संरचनालाई दिगो विकासका लक्ष्य हासिल गर्ने कार्यमा परोक्ष योगदान पुऱ्याउने औजारको रूपमा उपयोग गर्ने अभिप्राय राखेर यो दस्तावेजलाई "दिगो विकास लक्ष्यमैत्री मध्यमकालीन खर्च संरचना" को रूपमा तयार गरेको छ। साथै नगरपालिकाको सर्वाङ्गिण, सन्तुलित र फराकिलो विकासका लागि सार्वजनिक खर्चको व्यवस्थापनलाई उत्पादनमुखी, अनुसाशित र प्रभावकारी बनाउनु अपरिहार्य रहेको छ। त्यसका लागि वित्तीय स्रोतको उपलब्ध सीमा भित्रै बसेर प्राथमिकताको क्रम अनुरूप वार्षिक योजना कार्यान्वयनमा स्रोतको सुनिश्चितता गर्दै समष्टिगत आर्थिक स्थायित्वलाई दिगो तथा भरपर्दो बनाउने कार्य मध्यमकालीन खर्च संरचनाले गर्ने विश्वास लिएको छ।

अन्त्यमा, यो दस्तावेज तयारीको क्रममा संलग्न नगरपालिकाका पदाधिकारी, विषयगत समितिका सदस्यहरू, कर्मचारी तथा शुभेच्छुकहरूमा हार्दिक धन्यवाद ज्ञापन गर्न चाहन्छु। साथै यस प्रक्रियामा सहयोग गर्ने दातृसंस्था संयुक्त राष्ट्रसङ्घीय विकास कार्यक्रम एवं राष्ट्र सङ्घीय निकायहरू र प्राविधिक सहयोग प्रदान गर्ने संस्था एसोडिआईसिमाफर्त नगरपालिकामा खटिई आउनुहुने विषय विज्ञलाई समेत हार्दिक धन्यवाद ज्ञापन गर्दछु।

बिमला सापकोटा दाहाल

नगर उपप्रमुख

बनेपा नगरपालिका

नगर कार्यपालिकाको कार्यालय

बनेपा, काभ्रेपलाञ्चोक
बागमती प्रदेश, नेपाल

पत्र सख्या:

चलानी नं.:

मिति:

प्राक्कथन

दिगो विकास लक्ष्यमैत्री मध्यमकालीन खर्च संरचना तर्जुमा गरी प्रकाशनमा ल्याउन पाउँदा मलाई निकै खुसीको अनुभूती भइरहेको छ । अन्तर सरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन, २०७४ ले स्थानीय तहले सार्वजनिक खर्चको विवरण तयार गर्दा आगामी तीन वर्षमा हुने खर्चको प्रक्षेपणसहितको मध्यमकालीन खर्च संरचना तयार गर्नुपर्ने व्यवस्था गरेको छ । आर्थिक कार्यविधि तथा वित्तीय उत्तरदायित्व ऐन, २०७६ ले मध्यमकालीन खर्च संरचनामा आगामी तीन वर्षको समष्टिगत वित्त खाका, बजेट तथा कार्यक्रमको खाका र नतिजा खाका समावेश गर्नुपर्ने व्यवस्था गरेको छ । सम्बन्धित सबै कानुनी व्यवस्थाहरूलाई सम्बोधन गर्दै स्थानीय तहको मध्यमकालीन खर्च संरचना तर्जुमा दिग्दर्शन, २०७८ मा आधारित रही तर्जुमा गरिएको हुनाले यस दस्तावेजले स्थानीय तहको कानुनी दायित्व निर्वाह गर्नमा टेवा पुऱ्याउनुका अतिरिक्त नगरपालिकाले सञ्चालन गर्ने बहुवर्षीय आयोजना तथा कार्यक्रमहरूका लागि बजेट सुनिश्चित गर्न समेत महत्वपूर्ण योगदान गर्ने अपेक्षा गरेको छ ।

विगत दशकहरूमा जलवायुजन्य विषमता एवम् विपद्का अन्य घटना, तिनका आवृत्ति तथा सधनता निरन्तर बढ्दै गएको छ र यसको असर यस स्थानीय तहमा पनि निरन्तर बढ्दो रूपमा महसुस गरिएको छ । यी घटनाहरूले दिगो विकासको आवश्यकता र महत्वलाई अझ बढी प्रगाढ बनाउँदै लगेको सन्दर्भमा दिगो विकास लक्ष्यमैत्री मध्यमकालीन खर्च संरचना तर्जुमा गर्नु एउटा सान्दर्भिक काम हो भन्ने मलाई लागेको छ ।

दिगो विकासको आवश्यकता र महत्व प्रगाढ हुँदै गएको परिप्रेक्ष्यमा संयुक्त राष्ट्रसंघले विश्वको साभ्ना हितका लागि दिगो विकास लक्ष्य जारी गरेको छ र यसको परिपालना गर्ने नेपाल सरकारले पूर्ण प्रतिवद्धता समेत गरेको छ । यसभन्दा बाहेक, दिगो विकास लक्ष्यहरू विश्वका साभ्ना हितका विषय हुनुका साथै स्थानीय सरकारका काम, कर्तव्य, अधिकार तथा जिम्मेवारीसंग प्रत्यक्ष सम्बन्धित विषयहरू रहेका हुनाले दिगो विकास लक्ष्यमैत्री मध्यमकालीन खर्च संरचनाको तर्जुमाले यस नगरपालिकाका सम्पूर्ण विकास प्रयासलाई दिगो विकास उन्मुख गराउन महत्वपूर्ण टेवा पुऱ्याउन सक्ने अपेक्षा गरेको छ ।

दिगो विकास लक्ष्य मैत्री मध्यमकालीन खर्च संरचनाको तर्जुमाबाट यस नगरपालिकामार्फत् खर्च गरिने सार्वजनिक वित्तलाई दिगो विकास लक्ष्य उन्मुख बनाउन सहयोग पुग्ने र दिगो विकास लक्ष्य उन्मुख सार्वजनिक खर्चले विकास प्रयासहरूलाई दिगो बनाउने विश्वास लिएको छ ।

अन्तमा, बनेपा नगरपालिकाको यस दिगो विकास लक्ष्यमैत्री मध्यमकालीन खर्च संरचनाको तर्जुमाका लागि सहयोग गर्ने द्रोतसंस्था संयुक्त राष्ट्रसङ्घीय विकास कार्यक्रम लगायतका राष्ट्र सङ्घीय निकायहरू, प्राविधिक सहयोग प्रदान गर्ने एसडिआइसि एवम् सम्बन्धित विषय विज्ञहरूलाई हार्दिक धन्यवाद ज्ञापन गर्न चाहन्छु ।

प्रकाश आचार्य

प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

विषयसूची

परिच्छेद १ : परिचय	१-७
१.१ पृष्ठभूमि	१
१.२ मध्यमकालीन खर्च संरचनाको अवधारणा	१
१.३ मध्यमकालीन खर्च संरचना तयारीको उद्देश्य	२
१.४ मध्यमकालीन खर्च संरचना तर्जुमाका आधारहरू	३
१.५ मध्यमकालीन खर्च संरचना र दिगो विकास लक्ष्य	३
१.६ मध्यमकालीन खर्च संरचना तर्जुमा विधि तथा प्रक्रिया	४
परिच्छेद २: मध्यमकालीन खर्च संरचना	८-२१
२.१ पृष्ठभूमि	८
२.२ चुनौती तथा अवसर	९
२.३ सोच, उद्देश्य तथा रणनीति	१०
२.४ मध्यमकालीन आर्थिक खाका	१२
२.५ मध्यमकालीन नतिजा खाका	१३
२.६ मध्यमकालीन बजेट खाका	१४
२.७ बजेट विनियोजन र प्रक्षेपणको बाँडफाँट	१७
२.८ विषय क्षेत्रगत बाँडफाँट	२०
परिच्छेद ३ : आर्थिक क्षेत्र	२२-३८
३.१ कृषि २२	
३.१.१ पृष्ठभूमि	२२
३.१.२ समस्या तथा चुनौती	२२
३.१.३ सोच	२२
३.१.४ उद्देश्य	२३
३.१.५ रणनीति	२३
३.१.६ नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य	२३
३.१.७ विषय क्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान	२३
३.१.८ कार्यक्रम/आयोजनाको संक्षिप्त विवरण	२४
३.१.९ जोखिम पक्ष तथा अनुमान	२४
३.२ सिँचाई २४	
३.२.१ पृष्ठभूमि	२४
३.२.२ समस्या तथा चुनौती	२५
३.२.३ सोच	२५
३.२.४ उद्देश्य	२५
३.२.५ रणनीति	२५
३.२.६ नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य	२५
३.२.७ विषय क्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान	२६
३.२.८ कार्यक्रम/आयोजनाको संक्षिप्त विवरण	२६
३.२.९ जोखिम पक्ष तथा अनुमान	२६
३.३ पशुपन्छी विकास २६	
३.३.१ पृष्ठभूमि	२६
३.३.२ समस्या तथा चुनौती	२७
३.३.३ सोच	२७
३.३.४ उद्देश्य	२७
३.३.५ रणनीति	२७
३.३.६ नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य	२७
३.३.७ विषय क्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान	२८
३.३.८ कार्यक्रम/आयोजनाको संक्षिप्त विवरण	२८
३.३.९ जोखिम पक्ष तथा अनुमान	२८
३.४ उद्योग, व्यापार र आपूर्ती व्यवस्था २९	
३.४.१ पृष्ठभूमि	२९
३.४.२ समस्या तथा चुनौती	२९
३.४.३ सोच	२९

३.४.४ उद्देश्य	३०
३.४.५ रणनीति	३०
३.४.६ नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य	३०
३.४.७ विषय क्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान	३०
३.४.८ कार्यक्रम/आयोजनाको संक्षिप्त विवरण	३०
३.४.९ जोखिम पक्ष तथा अनुमान	३१
३.५ पर्यटन तथा संस्कृति	३१
३.५.१ पृष्ठभूमि	३१
३.५.२ समस्या तथा चुनौती	३२
३.५.३ सोच	३२
३.५.४ उद्देश्य	३२
३.५.५ रणनीति	३२
३.५.६ नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य	३२
३.५.७ विषय क्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान	३२
३.५.८ कार्यक्रम/आयोजनाको संक्षिप्त विवरण	३३
३.५.९ जोखिम पक्ष तथा अनुमान	३३
३.६ भूमि व्यवस्था, सहकारी र वित्तिय संस्था	३३
३.६.१ पृष्ठभूमि	३३
३.६.२ समस्या तथा चुनौती	३४
३.६.३ सोच	३४
३.६.४ उद्देश्य	३४
३.६.६ नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य	३५
३.६.७ विषय क्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान	३५
३.६.८ कार्यक्रम/आयोजनाको संक्षिप्त विवरण	३५
३.६.९ जोखिम पक्ष तथा अनुमान	३६
३.७ श्रम, रोजगार तथा गरिबी निवारण	३६
३.७.१ पृष्ठभूमि	३६
३.७.२ समस्या तथा चुनौती	३६
३.७.३ सोच	३६
३.७.४ उद्देश्य	३७
३.७.५ रणनीति	३७
३.७.६ नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य	३७
३.७.७ विषय क्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान	३७
३.७.८ कार्यक्रम/आयोजनाको संक्षिप्त विवरण	३७
३.७.९ जोखिम पक्ष तथा अनुमान	३८
परिच्छेद ४ : सामाजिक क्षेत्र	३९-५५
४.१ शिक्षा, कला, भाषा र साहित्य	३९
४.१.१ पृष्ठभूमि	३९
४.१.२ समस्या तथा चुनौती	३९
४.१.३ सोच	४०
४.१.४ उद्देश्य	४०
४.१.५ रणनीति	४०
४.१.६ नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य	४०
४.१.७ विषय क्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान	४१
४.१.८ कार्यक्रम/आयोजनाको संक्षिप्त विवरण	४१
४.१.९ अनुमान तथा जोखिम	४२
४.२ जनस्वास्थ्य तथा पोषण	४२
४.२.१ पृष्ठभूमि	४२
४.२.२ समस्या तथा चुनौती	४२
४.२.३ सोच	४३
४.२.४ उद्देश्य	४३
४.२.५ रणनीति	४३
४.२.६ नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य	४३
४.२.७ विषय क्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान	४४

४.२.८ कार्यक्रम/आयोजनाको संक्षिप्त विवरण	४४
४.२.९ जोखिम पक्ष तथा अनुमान	४५
४.३ खानेपानी तथा सरसफाई	४५
४.३.१ पृष्ठभूमि	४५
४.३.२ समस्या तथा चुनौती	४६
४.३.३ सोच	४६
४.३.४ उद्देश्य	४६
४.३.५ रणनीति	४६
४.३.६ नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य	४६
४.३.७ विषय क्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान	४७
४.३.८ कार्यक्रम/आयोजनाको संक्षिप्त विवरण	४७
४.३.९ जोखिम पक्ष तथा अनुमान	४७
४.४ महिला, बालबालिका र सामाजिक समावेशीकरण	४८
४.४.१ पृष्ठभूमि	४८
४.४.२ समस्या तथा चुनौती	४८
४.४.३ सोच	४९
४.४.४ उद्देश्य	४९
४.४.५ रणनीति	४९
४.४.६ नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य	४९
४.४.७ विषय क्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान	५०
४.४.८ कार्यक्रम/आयोजनाको संक्षिप्त विवरण	५०
४.४.९ जोखिम पक्ष तथा अनुमान	५०
४.५ युवा तथा खेलकुद	५०
४.५.१ पृष्ठभूमि	५०
४.५.२ समस्या तथा चुनौती	५१
४.५.४ उद्देश्य	५१
४.५.५ रणनीति	५२
४.५.६ नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य	५२
४.५.७ विषय क्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान	५२
४.५.८ कार्यक्रम/आयोजनाको संक्षिप्त विवरण	५२
४.५.९ जोखिम पक्ष तथा अनुमान	५३
४.६ सामाजिक सुरक्षा तथा पञ्जिकरण	५३
४.६.१ पृष्ठभूमि	५३
४.६.२ समस्या तथा चुनौती	५३
४.६.४ उद्देश्य	५४
४.६.५ रणनीति	५४
४.६.६ नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य	५४
४.६.७ विषय क्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान	५४
४.६.८ कार्यक्रम/आयोजनाको संक्षिप्त विवरण	५४
४.६.९ जोखिम पक्ष तथा अनुमान	५५

परिच्छेद ५: पुर्वाधार क्षेत्र

५६-६४

५.१ आवास, भवन तथा शहरी विकास

५६

५.१.१ पृष्ठभूमि

५६

५.१.२ समस्या तथा चुनौती

५६

५.१.३ सोच

५७

५.१.४ उद्देश्य

५७

५.१.५ रणनीति

५७

५.१.६ नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य

५७

५.१.७ विषय क्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान

५७

५.१.८ कार्यक्रम/आयोजनाको संक्षिप्त विवरण

५७

५.१.९ जोखिम पक्ष तथा अनुमान

५८

५.२ सडक, पुल तथा यातायात

५८

५.२.१ पृष्ठभूमि	५८
५.२.२ समस्या तथा चुनौती	५८
५.२.३ सोच	५९
५.२.४ उद्देश्य	५९
५.२.५ रणनीति	५९
५.२.६ नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य	५९
५.२.७ विषय क्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान	५९
५.२.८ कार्यक्रम/आयोजनाको संक्षिप्त विवरण	६०
५.२.९ जोखिम पक्ष तथा अनुमान	६०
५.३ विद्युत तथा स्वच्छ उर्जा	६०
५.३.१ पृष्ठभूमि	६०
५.३.२ समस्या तथा चुनौती	६१
५.३.३ सोच	६१
५.३.४ उद्देश्य	६१
५.३.५ रणनीति	६१
५.३.६ नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य	६१
५.३.७ विषय क्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान	६२
५.३.८ कार्यक्रम/आयोजनाको संक्षिप्त विवरण	६२
५.३.९ जोखिम पक्ष तथा अनुमान	६२
५.४ सूचना तथा सञ्चार	६२
५.४.१ पृष्ठभूमि	६२
५.४.२ समस्या तथा चुनौती	६३
५.४.३ सोच	६३
५.४.४ उद्देश्य	६३
५.४.५ रणनीति	६३
५.४.६ नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य	६३
५.४.७ विषय क्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान	६४
५.४.८ कार्यक्रम/आयोजनाको संक्षिप्त विवरण	६४
५.४.९ जोखिम पक्ष तथा अनुमान	६४

परिच्छेद ६ : वन, वातावरण तथा विपद व्यवस्थापन

६५-७२

६.१ वन, भूसंरक्षण तथा जैविक विविधता	६५
६.१.१ पृष्ठभूमि	६५
६.१.२ समस्या तथा चुनौती	६५
६.१.३ सोच	६६
६.१.४ उद्देश्य	६६
६.१.५ रणनीति	६६
६.१.६ नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य	६६
६.१.७ विषय क्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान	६६
६.१.८ कार्यक्रम/आयोजनाको संक्षिप्त विवरण	६६
६.१.९ जोखिम पक्ष तथा अनुमान	६७
६.२ वातावरण तथा फोहोरमैला व्यवस्थापन	६७
६.२.१ पृष्ठभूमि	६७
६.२.२ समस्या तथा चुनौती	६८
६.२.३ सोच	६८
६.२.४ उद्देश्य	६८
६.२.५ रणनीति	६८
६.२.६ नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य	६८
६.२.७ विषय क्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान	६८
६.२.८ कार्यक्रम/आयोजनाको संक्षिप्त विवरण	६८
६.२.९ जोखिम पक्ष तथा अनुमान	६९
६.३ विपद् जोखिम व्यवस्थापन र जलवायु परिवर्तन अनुकुलन	६९
६.३.१ पृष्ठभूमि	६९
६.३.२ समस्या तथा चुनौती	७०

६.३.३ सोच	७०
६.३.४ उद्देश्य	७०
६.३.५ रणनीति	७०
६.३.६ नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य	७१
६.३.७ विषय क्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान	७१
६.३.८ कार्यक्रम/आयोजनाको संक्षिप्त विवरण	७१
६.३.९ जोखिम पक्ष तथा अनुमान	७२

परिच्छेद ७ : संस्थागत विकास तथा सुशासन क्षेत्र

७३-८१

७.१ नीति, कानून, न्याय तथा सुशासन

७३

७.१.१ पृष्ठभूमि	७३
७.१.२ समस्या तथा चुनौति	७३
७.१.३ सोच	७३
७.१.४ उद्देश्य	७३
७.१.५ रणनीति	७४
७.१.६ नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य	७४
७.१.७ विषय क्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान	७४
७.१.८ कार्यक्रम/आयोजनाको संक्षिप्त विवरण	७४
७.१.९ जोखिम पक्ष तथा अनुमान	७५

७.२ सँगठन, मानव संसाधन, क्षमता विकास र सेवा प्रवाह

७५

७.२.१ पृष्ठभूमि	७५
७.२.२ समस्या तथा चुनौति	७६
७.२.३ सोच	७६
७.२.४ उद्देश्य	७६
७.२.५ रणनीति	७६
७.२.६ नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य	७६
७.२.७ विषय क्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान	७७
७.२.८ कार्यक्रम/आयोजनाको संक्षिप्त विवरण	७७
७.२.९ जोखिम पक्ष तथा अनुमान	७७

७.३ राजस्व तथा स्रोत परिचालन

७७

७.३.१ पृष्ठभूमि	७७
७.३.२ समस्या तथा चुनौती	७८
७.३.३ सोच	७८
७.३.४ उद्देश्य	७८
७.३.५ रणनीति	७८
७.३.६ नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य	७९
७.३.७ विषय क्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान	७९
७.३.८ कार्यक्रम/आयोजनाको संक्षिप्त विवरण	७९
७.३.९ जोखिम पक्ष तथा अनुमान	७९

७.४ तथ्याङ्क, योजना तथा विकास व्यवस्थापन

८०

७.४.१ पृष्ठभूमि	८०
७.४.२ समस्या तथा चुनौति	८०
७.४.३ सोच	८०
७.४.४ उद्देश्य	८०
७.४.५ रणनीति	८१
७.४.६ नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य	८१
७.४.७ विषय क्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान	८१
७.४.८ कार्यक्रम/आयोजनाको संक्षिप्त विवरण	८१
७.४.९ जोखिम पक्ष तथा अनुमान	८१

अनुसूचीहरू

८३-९६

अनुसूची १: मध्यमकालीन खर्च संरचना तर्जुमा सम्बन्धी कार्यदल	८३
अनुसूची २: मध्यमकालीन खर्च संरचना तथा आगामी आर्थिक वर्षको बजेट तर्जुमा सम्बन्धी मार्गदर्शन	८४
अनुसूची ३: खर्च तथा स्रोतको अनुमान, कार्यक्रम/आयोजनागत बजेट, प्राथमिकीकरण र सांकेतिकरण	९२

तालिका सूची

तालिका २.१ : मध्यमकालीन समष्टिगत आर्थिक लक्ष्य (प्रचलित मूल्यमा)	१३
तालिका २.२: प्रमुख विषय क्षेत्रगत सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य	१३
तालिका २.३ : त्रिवर्षीय बजेट विनियोजन र प्रक्षेपण (रकम रु. हजारमा)	१६
तालिका २.४ : रणनीतिक स्तम्भको आधारमा आगामी तीन वर्षको अनुमान र प्रक्षेपण (रु. हजारमा).....	१७
तालिका २.५ : प्राथमिकताक्रमको आधारमा तीन आर्थिक वर्षको बजेट अनुमान तथा प्रक्षेपण (रु. हजारमा).....	१८
तालिका २.६ : दिगो विकास लक्ष्यको आधारमा तीन आर्थिक वर्षको बजेट अनुमान तथा प्रक्षेपण (रु. हजारमा) ...	१८
तालिका २.७ : लैंगिक उत्तरदायी बजेटको आधारमा तीन आ.व.को बजेट अनुमान तथा प्रक्षेपण (रु. हजारमा)....	१८
तालिका २.८ : जलवायु संकेत बजेटको आधारमा तीन आ.व.को बजेट अनुमान तथा प्रक्षेपण (रु. हजारमा)	१९
तालिका २.९ : आगामी तीन आ.व.को विषय क्षेत्रगत खर्चको बाँडफाटको प्रक्षेपण (रकम रु. हजारमा).....	२०

परिच्छेद १ : परिचय

१.१ पृष्ठभूमि

नेपालको संविधानको पूर्ण कार्यान्वयन गर्दै समृद्धि र विकास प्रतिको जनआकांक्षालाई पूरा गर्न स्रोतको उच्चतम तथा दिगो प्रयोग र सार्वजनिक खर्चको प्रभावकारी व्यवस्थापन हुन आवश्यक छ। सार्वजनिक स्रोतको समुचित विनियोजन तथा विनियोजित रकमको प्रभावकारी ढङ्गले उपयोग गर्नु सबै तहका सरकारहरूको पहिलो प्राथमिकताको विषयहरू हुन। यसको लागि सार्वजनिक स्रोतको विनियोजन गर्ने सम्बन्धमा सिमित स्रोतलाई मध्यनजर गरी उत्पादन तथा पुर्वाधार निर्माणसँग जोडिएका क्षेत्रलाई आवश्यकताको दृष्टिले पहिलो तथा दोश्रो श्रेणीमा राखी क्षेत्रगत र विषयगत रूपमा प्रयोग हुने गरी आदर्शतम प्रणालिको विकास गर्नु आवश्यक हुन्छ। साथै कार्यक्रम तथा आयोजनाको कार्यान्वयनका लागि स्रोतको सुनिश्चितताको गर्नु पनि अति आवश्यक हुन्छ।

मध्यमकालीन खर्च संरचना तर्जुमा गर्दा खर्च संरचनामा समावेश हुने योजना, कार्यक्रम तथा परियोजनाको उद्देश्य, आगामी वर्ष तथा त्यसपछिका दुई वर्षमा प्राप्त हुने अनुमानित प्रतिफल/उपलब्धी समेत समावेश हुन्छ। यसरी तयार गरिएको मध्यमकालीन खर्च संरचनाले सरकारले परिचालन गर्न सक्ने स्रोत साधनको वैज्ञानिक ढङ्गले अनुमान लगाई त्यस्तो साधनलाई आवधिक योजनाले प्राथमिकतामा राखेका क्षेत्रमा मध्यम अवधिको लागि बाँडफाँट गरी साधनको प्रयोगको प्रभावकारिता बढाउनमा मद्दत गर्दछ।

नेपालको संविधान जारी भएपछि आएको अन्तरसरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन, २०७४ ले तीनै तहका सरकारले आ-आफ्नो तहको वार्षिक सार्वजनिक खर्चको अनुमान प्रस्तुत गर्दा मध्यमकालीन खर्च संरचना समेत तयार गरी प्रस्तुत गर्नुपर्ने व्यवस्था गरेको छ। यस व्यवस्था अनुसार मुलतः नेपालको संविधान, नगर कार्यपालिका कार्य विभाजन नियमावली, नगरपालिकाको विगतका नीति तथा कार्यक्रम र वार्षिक बजेटले लिएका सोच, उद्देश्य, नीति तथा प्राथमिकता समेतलाई मध्येनजर गरी यो मध्यमकालीन खर्च संरचना तयार गरिएको छ। साथै स्थानीय जनप्रतिनिधिहरूको प्रतिबद्धतापत्रमा समेटिएका उपयुक्त कार्यक्रमहरूलाई समेत आधारको रूपमा लिएर मध्यमकालीन खर्च संरचना तयार गरिएको छ।

१.२ मध्यमकालीन खर्च संरचनाको अवधारणा

नेपालको संविधानको भाग ५ को धारा ५६ र ५७ ले तीन तहको राज्य संरचनाको निर्माण गरी तीनवटै तहलाई आफ्नो अधिकारभित्रको आर्थिक अधिकार सम्बन्धी विषयमा कानून बनाउने, वार्षिक बजेट बनाउने, निर्णय गर्ने, नीति तथा योजना तयार गर्ने र त्यसको कार्यान्वयन गर्ने समेतका अधिकार दिएको छ। यसैगरी नेपालको संविधानको धारा २३० ले नगरपालिकाको हकमा प्रत्येक आर्थिक वर्षको राजस्व र व्ययको अनुमान स्थानीय कानून वमोजिम नगर सभामा पेश गरी पारित गराउनु पर्ने व्यवस्था छ। स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ को दफा २४ ले पनि नगरपालिकाले आफ्नो अधिकार क्षेत्रभित्रका विषयमा स्थानीय स्तरको विकासका लागि आवधिक, वार्षिक, रणनीतिगत विषयक्षेत्रगत मध्यमकालीन तथा दीर्घकालीन योजना बनाई लागू गर्नुपर्ने व्यवस्था गरेको छ। साथै वार्षिक अनुमान पेश गर्दा अघिल्लो आर्थिक वर्षमा छुट्याइएको खर्चको रकम र खर्च अनुसारको लक्ष्य हासिल भयो वा भएन त्यसको विश्लेषण गर्नु आवश्यक रहेको छ। त्यस्तैगरी अन्तरसरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन, २०७४ ले नेपाल सरकार तथा प्रदेश र स्थानीय तहले अनिवार्य रूपमा मध्यमकालीन खर्च संरचना तयार गर्नुपर्ने

व्यवस्था गरेको छ । सो ऐनको दफा १७ अनुसारको स्थानीय सरकारले समेत यसै ऐनको दफा १६ अनुसारको सार्वजनिक खर्चको विवरण तयार गर्दा आगामी तीन आर्थिक वर्षमा हुने खर्च प्रक्षेपण सहितको मध्यमकालीन खर्च संरचना तयार गर्नुपर्ने कानुनी व्यवस्था छ । यस्तो खर्च संरचनामा समावेश हुने कार्यक्रमका विषयमा योजनाको उद्देश्य, योजनाको संभाव्यता अध्ययन वा खर्चको आवश्यकताको विवरण, कार्यान्वयनमा आउने आर्थिक वर्ष तथा त्यसपछिका दुई वर्षमा प्राप्त हुने प्रतिफल र उपलब्धी, योजना लागू गर्न आवश्यक पर्ने खर्च विवरण, खर्च व्यहोर्ने स्रोत र प्रतिफल तथा उपलब्धी प्रक्षेपण, मध्यम अवधिको खर्च रणनीति र वार्षिक खर्चसँगको तादात्म्यता र चालु आयोजना भए गत वर्षको खर्च र लक्ष प्राप्तिको अवस्था जस्ता कुराहरू स्पष्ट खुलाइएको हुनु पर्दछ ।

मध्यमकालीन खर्च संरचनाको अपेक्षित उपलब्धीको रूपमा प्रक्षेपित खर्च र स्रोतबीच सन्तुलन कायम भएको, वित्तीय अनुशासन कायम गर्न सहयोग पुगेको, गैर-बजेटरी मागमा न्युनिकरण हुँदै नियन्त्रण भएको, कार्यक्रम तथा आयोजनाको लागि साधन र स्रोतको सुनिश्चितताको, बजेट तर्जुमा प्रकृया वैज्ञानिक तथा भरपर्दो एवं विश्वसनीय भएको, बजेट विनियोजन र विनियोजित साधनको प्रयोगमा कुशलता अभिवृद्धि भएको र स्थानीय गौरवका आयोजनाको लागि स्रोत विनियोजनमा सुनिश्चितता भएको अवस्थाहरूलाई मानिन्छ । शुरुका वर्षहरूमा यस खर्च संरचना तर्जुमा कार्यलाई संस्थागत गर्न प्रयास गरिएको र त्यसको फलस्वरूप यसले खासगरी वित्त अनुशासन र खर्चको रणनीतिक रूपमा विनियोजन गर्ने कार्यमा सहयोग पुर्याएको थियो । तर, यस खर्च संरचना तर्जुमा गर्न कानुनी बाधकता नरहेको आदि कारणले त्यसपछिका केही वर्षहरूमा यसको तर्जुमालाई निरन्तरता दिन सकिएन । हाल अन्तरसरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन, २०७४ मा नगरपालिकाका पनि वार्षिक आय व्ययको विवरण नगर सभामा पेश गर्दा मध्यमकालीन खर्च संरचना समेत पेश गर्नुपर्ने कानुनी प्रावधान रहेकोले यसको अभ्यासलाई संस्थागत गर्न आवश्यक भएको हो ।

१.३ मध्यमकालीन खर्च संरचना तयारीको उद्देश्य

यस मध्यमकालीन खर्च संरचनाको प्रमुख उद्देश्य नगरपालिकामा उपलब्ध स्रोत साधनलाई नीति, आवधिक योजना र वार्षिक बजेट तथा कार्यक्रमबीच तालमेल गराई सार्वजनिक खर्च प्रणालिमा वित्तीय अनुशासन कायम गर्नु हो । साथै नगरपालिकाको सर्वाङ्गण, सन्तुलित, फराकिलो र दिगो विकासका लागि सार्वजनिक खर्चको व्यवस्थापनलाई उत्पादनमुखी, अनुसाशित र प्रभावकारी बनाउनु र वित्तीय स्रोतको उपलब्ध सीमा भित्रै बसेर प्राथमिकताको क्रम अनुरूप वार्षिक योजना कार्यान्वयनको लागि स्रोतको सुनिश्चितता गर्दै समष्टिगत आर्थिक स्थायित्वलाई दिगो तथा भरपर्दो बनाउने प्रयास मध्यमकालीन खर्च संरचनाले गरेको छ । यस पृष्ठभूमिमा यस मध्यमकालीन खर्च संरचनाका प्रमुख उद्देश्यहरू निम्नानुसार रहेका छन्:

- क) मध्यमकालीन खर्च संरचनालाई दिगो विकासमैत्री बनाई नेपालले निर्धारण गरेका लक्ष्य सन् २०३० सम्ममा प्राप्त गर्न सहयोग गर्नु ।
- (ख) आवधिक योजना र वार्षिक विकास योजनालाई बजेटसँग तादात्म्यता कायम गरी स्रोत-साधनको विनियोजनलाई उपलब्धिमुलक बनाउदै आगामी दुई वर्षको बजेट खाका प्रक्षेपण गर्नु ।
- (ग) नगरपालिकाको कार्यक्रम तथा आयोजनाहरूको प्राथमिकीकरण गर्न र प्राथमिकता प्राप्त आयोजनालाई स्रोतको सुनिश्चितता गर्नु,

- (घ) नगरपालिकालाई प्राप्त हुने मध्यम अवधिको आन्तरिक र अन्य स्रोतहरूको वास्तविक अनुमान गरी बजेट खाका तर्जुमा गर्नु,
- (ङ) नगरपालिकाको सार्वजनिक खर्चको प्रभावकारी परिचालन गरी लक्षित प्रतिफल सुनिश्चित गर्नु,
- (च) नगरपालिकाका वार्षिक बजेट अनुमानलाई उपलब्ध स्रोतहरू र खर्चको क्षमताको दृष्टिले यथार्थपरक बनाउनु, र
- (छ) नगरपालिकाको सार्वजनिक खर्चलाई मितव्ययी, नतिजामुखी, जवाफदेहिता र आर्थिक अनुशासन कायम गर्दै समग्र वित्तीय व्यवस्थापनको कार्यलाई जोखिममुक्त बनाउनु ।

१.४ मध्यमकालीन खर्च संरचना तर्जुमाका आधारहरू

नगरपालिकाको मध्यमकालीन खर्च संरचना (२०७९/०८०- २०८१/८२) तर्जुमा गर्दा नेपालको संविधान र अन्तरसरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन, २०७४, नेपाल सरकारको पन्ध्रौं योजना, दिगो विकासका लक्ष्य समेतका रणनीतिहरू, वाग्मती प्रदेशको पहिलो आवधिक योजना (२०७६/०७७- २०८०/८१), राष्ट्रिय योजना आयोगबाट तयार गरिएको संघ, प्रदेश तथा स्थानीय तहको कार्य जिम्मेवारीमा पर्ने विकास कार्यक्रम तथा आयोजनाहरूको वर्गिकरण तथा बाँडफाँट मापदण्ड २०७६, वाग्मती प्रदेशका विभिन्न ऐन कानून र निर्देशिका एवं योजना सम्बन्धि दस्तावेजहरूका अतिरिक्त नगरपालिकाका देहाय बमोजिमका दस्तावेज तथा कानूनहरूलाई आधार लिइएको छ ।

१. नगरपालिकाको आवधिक योजना - २०७८ (२०७९/८०-२०८३/८४),
२. नगरपालिकाको विगतका अर्थ सम्बन्धि व्यवस्था गर्न बनेका आर्थिक ऐनहरू,
२. नगरपालिकाको आर्थिक कार्यविधि नियमित तथा व्यवस्थित गर्न बनेको आर्थिक कार्यविधि ऐनहरू,
३. नगरपालिकाको विगतका विनियोजन ऐनहरूले लिएका सिद्धान्त, प्राथमिकता र प्रमुख नीति,
४. नगरपालिकाका विगत वर्षका नीति तथा कार्यक्रमहरू,
५. नगरपालिकाका नवनिर्वाचीत प्रतिनिधीज्यूहरूसँग भएका छलफलहरू, र
५. स्रोत अनुमान तथा बजेट सीमा निर्धारण समितिको निर्णय, मध्यमकालीन खर्च संरचना कार्यदल र विषयगत योजना तर्जुमा समितिका निर्णयहरू आदि ।

१.५ मध्यमकालीन खर्च संरचना र दिगो विकासका लक्ष्य

दिगो विकासको अवधारणाले विकासका सामाजिक, आर्थिक, पूर्वाधार, वातावरणीय तथा संस्थागत विकास जस्ता क्षेत्रलाई महत्व प्रदान गरेको छ । दिगो विकासका सुशासन तथा साभेदारी र सामाजिक क्षेत्रसम्बन्धी अधिकांश लक्ष्य तथा परिमाणात्मक सूचकहरू बजेटसँग नै सम्बन्धित रहेका छन् । स्थानीय सरकारले समेत आवधिक तथा वार्षिक लक्ष्य हासिल गर्ने विषयलाई दिगो विकासका लक्ष्यसँग आन्तरिकीकरण गरी तदनु रूपका रणनीति र सुचकहरूलाई सापेक्ष बनाउदै लैजानु आवश्यक छ । नेपालले समेत दिगो विकासको प्रतिवद्धता अनुसार मुलुकलाई सन् २०३० सम्ममा अदम्य उत्साह एवं क्रियाशील स्वस्थ वातावरणमा बसोबास गर्ने मध्यम वर्गीयहरूद्वारा चलायमान, व्यवसायमैत्री, न्यून (एक अङ्कको) र घट्दो निरपेक्ष गरीबी एवम् मध्यम आय भएको देशको रूपमा स्थापित गर्ने दुरदृष्टि लिएको छ । यो सन्दर्भमा स्थानीय सरकारले मध्यमकालीन खर्च संरचनालाई मुलुकले अन्तराष्ट्रियस्तर स्तरमा जाहेर

दिगो विकासका लक्ष्य हासिल गर्ने कार्यको प्रतिवद्धतामा परोक्ष योगदान पुग्ने किसिमले औजारको रूपमा उपयोग गर्नु आवश्यक छ ।

नेपाल पक्ष भएका अन्तरराष्ट्रिय प्रतिवद्धता पुरा गर्ने दायित्व संघ, प्रदेश र स्थानीय तहमा निहित रहेको छ । यसर्थ, यस नगरपालिकाले समेत आवधिक विकास योजना, मध्यमकालीन खर्च संरचना, वार्षिक कार्यक्रममा उल्लेख भएका कार्यक्रमहरूलाई दिगो विकास लक्ष्यमैत्री हुने गरी रुपान्तरण गर्दै बजेटको तर्जुमा र कार्यान्वयन गर्नुपर्ने हुन्छ । नगरपालिकामा मध्यमकालीन खर्च संरचना तर्जुमाको प्रक्रिया देखि नै कार्यक्रम र बजेटलाई दिगो विकास लक्ष्यसँग तादम्यता मिलाउदै लगेको खण्डमा बजेटको कार्यान्वयन मार्फत दिगो विकासका लक्ष्यहरू समेत हासिल गर्न सक्ने अवस्था सिर्जना हुने विश्वास लिईएको छ । यो दस्तावेज नीतिगत प्राथमिकतालाई वार्षिक कार्यक्रममा रुपान्तरण गर्दै आयोजनाको प्राथमिकीकरण समेत गरी स्रोतको सुनिश्चितता मार्फत सार्वजनिक खर्चको कुशल अभ्यास गराउने औजारको रूपमा रहेकाले यस मार्फत नगरपालिकामा दिगो विकासका लक्ष्यलाई आन्तरिकीकरण गर्न सकिने विश्वास लिईएको छ । वित्तिय संघीयताको कार्यान्वयन र सार्वजनिक वित्तको अभ्यासमा समेत नगरपालिका सरकार नागरिकसँग अति सन्निकट भई कार्य गर्ने भएकाले दिगो विकासका लक्ष्यहरूलाई मध्यमकालीन खर्च संरचना मार्फत बनेपा नगरपालिकाको सबै कार्यक्रम तथा आयोजनामा आन्तरिकीकरण भई कार्यान्वयनमा जाने अपेक्षा गरिएको छ ।

यस मध्यमकालीन खर्च संरचनामा कार्यक्रम, आयोजना वा उपक्षेत्रको प्राथमिकीकरणमा अङ्क निर्धारण गर्दा दिगो विकासको लक्ष्य प्राप्तमा योगदानको अङ्कभारमा आधारित भई छनौट र प्राथमिकीकरण गरिएको, दिगो विकासका लक्ष्यका सुचकसँग तादम्यता हुने गरी मध्यमकालीन नतिजा खाका तयार गरिएको र खर्च एवं स्रोतको अनुमान एवं समेत दिगो विकासका लक्ष्यहरूसँग आधारित भई बाँडफाँट गरिएको छ । साथै दिगो विकासका लक्ष्यलाई आन्तरिकीकरण गर्ने ध्येयले उपक्षेत्रगत रूपमा समेत मध्यमकालीन नतिजा सुचक र लक्ष्यहरूलाई सम्भव भएसम्म दिगो विकासका लक्ष्य सूचकहरूसँग सन्निकट रहने गरी कायम गरिएको छ । तसर्थ यो बनेपा नगरपालिकाको यस मध्यमकालीन खर्च संरचना दिगो विकास मैत्रि दस्तावेजको रूपमा रहने अपेक्षा गरिएको छ ।

१.६ मध्यमकालीन खर्च संरचना तर्जुमा विधि तथा प्रक्रिया

बनेपा नगरपालिकाले संघीय मामिला तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालयले तयार गरेको (१) “स्थानीय तहको मध्यमकालीन खर्च संरचना दिग्दर्शन २०७८, (परिमार्जित)”, (२) “स्थानीय तहको बजेट तथा कार्यक्रममा दिगो विकास लक्ष्यको साङ्केतिकरण स्रोत पुस्तिका, २०७९” र (३) “स्थानीयतहको दिगो विकास लक्ष्यमैत्री मध्यमकालीन खर्च संरचना तयार गर्न सहयोगि स्रोत पुस्तिका, २०७९” लाई आधारमानी यो दिगो विकासमैत्री मध्यमकालीन खर्च संरचना तयार गरिएको छ । यस मध्यमकालीन खर्च संरचना देहाय बमोजिमको चरण तथा प्रक्रिया अवलम्बन तर्जुमा गरिएको छ :

१.६.१ चालु आवधिक योजना र वार्षिक विकास कार्यक्रमको समीक्षा

मध्यमकालीन खर्च संरचना तर्जुमा प्रयोजनका लागि नगरपालिकाले विषयगत क्षेत्रगत उपलब्धि विवरण तयार गरी आवधिक योजनाका लक्ष्य, उद्देश्य र प्राथमिकता तथा वार्षिक विकास कार्यक्रम कार्यान्वयनको अवस्था समेतलाई विश्लेषण गरी समीक्षा प्रतिवेदन तयार गरेको छ । यस मध्यमकालीन खर्च संरचना तर्जुमा गर्दा उक्त समीक्षा प्रतिवेदनलाई आधार मानेर विगतको उपलब्धि, आय र खर्चको प्रवृत्ति विश्लेषण

गरी आर्थिक खाका तयार गरिएको छ । आर्थिक खाकामा स्थानीय उत्पादन, पारिवारिक आय, उद्योग व्यापार एवं व्यवसाय, रोजगारी र आधारभूत खाद्य सुरक्षाको स्थितिमा रहेका परिवारको अनुपात समावेश गरिएको छ भने आर्थिक खाका अनुसार समष्टिगत र विषय क्षेत्रगत नतिजा प्राप्त हुने गरी स्रोत तथा खर्चको अनुमान तथा प्रक्षेपण गरिएको छ ।

१.६.२ त्रि-वर्षीय खर्च प्रक्षेपण सहित कुल बजेटको आकार र स्रोतको आँकलन

यस नगरपालिकाको राजस्व सुधार योजना तर्जुमा नभएकाले मध्यमकालीन खर्च संरचनामा आन्तरिक आयको प्रक्षेपण गर्दा स्रोत अनुमान तथा बजेट सीमा निर्धारण समितिले गरिएको छ । आन्तरिक आय तथा अनुदानको प्रक्षेपणको विस्तृत कानुनी तथा अन्य आधारहरू मध्यमकालीन बजेट खाका (परिच्छेद २ को २.६) मा उल्लेख गरिएको छ । साथै सङ्घ तथा प्रदेशबाट प्राप्त भएको अनुदान तथा राजस्व बाँडफाँटबाट प्राप्त रकमलाई आधार मानेर बजेट सीमाको आधारमा प्रक्षेपण गरिएको छ । त्यसैगरी नेपाल सरकारबाट प्राप्त रोयल्टी रकमको प्रक्षेपण पनि विगतको वर्षहरूमा प्राप्त रोयल्टीलाई आधार मानिएको छ । मध्यमकालीन खर्च संरचनाका विषयगत क्षेत्र/उपक्षेत्रगत खर्चको अनुमान तथा प्रक्षेपण आवधिक योजना कार्यान्वयन हुने गरी गत आर्थिक वर्षको यथार्थ स्थिति, चालु आर्थिक वर्षको अनुमान र तिनवर्षको खर्चको आवश्यकताको आधारमा गरिएको छ ।

साथै स्रोत अनुमान तथा बजेट सीमा निर्धारण समितिले निर्धारण गरेको आवधिक योजना, मध्यमकालीन खर्च संरचना, आन्तरिक तथा बाह्य वित्तीय साधनको सम्भावना, राजस्व तथा व्ययको प्रक्षेपण र प्राथमिकताको आधारमा आगामी आर्थिक वर्षको बजेटको आकार तथा थप दुई आर्थिक वर्षको खर्च तथा स्रोतको आकार निर्धारण गरिएको छ ।

१.६.३ बजेट सीमा निर्धारण तथा बाँडफाँट

स्रोत अनुमान तथा बजेट सीमा निर्धारण समितिले तयार गरेको आगामी वर्षको कुल स्रोत तथा खर्चको प्रक्षेपणको आधारमा तीन वर्षको बजेट सीमा प्रक्षेपण गरिएको छ । साथै बजेट सीमा निर्धारण तथा स्रोतको बाँडफाँट गर्दा आवधिक योजना र विषय क्षेत्रगत रणनीतिक तथा गुरुयोजनाको प्राथमिकता, लक्ष्य तथा उपलब्धिलाई आधार लिइएको छ । क्रमागत कार्यक्रम तथा आयोजनाहरूको सन्दर्भमा तिनको कार्यान्वयनको अवस्था र आयोजनाको पूर्व तयारीका कार्यहरू (सम्भाव्यता अध्ययन वा लागत एकीन भएका कार्यक्रम तथा विस्तृत आयोजना प्रतिवेदन तयार भएका आयोजना) सम्पन्न भैसकेको हकमा सो आयोजनाहरूलाई समेत स्रोतको बाँडफाँटमा संलग्न गरिएको छ ।

१.६.४ बजेट सीमा एवं मार्गनिर्देशनको स्वीकृति र विषयक्षेत्रगत मस्यौदा तयारी

स्रोत अनुमान तथा बजेट सीमा निर्धारण समितिले तयार गरेको आगामी तीन वर्षको कुल स्रोत तथा खर्चको अनुमान र प्रक्षेपण, विषय क्षेत्र/उपक्षेत्रगत बजेट सीमा र मार्गनिर्देशन (अनुसूची २) उपर कार्यपालिकामा छलफल गरी स्वीकृत भएको छ । साथै, स्वीकृत बजेट सीमामा रहेर सम्बन्धित विषयगत शाखाहरूबाट विषयक्षेत्रगत रूपमा समेत गत आर्थिक वर्षको यथार्थ स्थिति, चालु आर्थिक वर्षको अनुमान र चालु मध्यमकालीन खर्च संरचनाको आधारमा आगामी आर्थिक वर्ष (बजेट वर्ष) र थप दुई आर्थिक वर्षको बजेट तथा कार्यक्रमको प्रक्षेपण रहने गरी खर्च संरचनाको प्रारम्भिक मस्यौदा तयार भएको हो ।

१.६.५ प्रारम्भिक मस्यौदा तयारी

विषयक्षेत्रगत रूपमा मध्यमकालीन खर्च संरचनाको मस्यौदा तयारी सँगै नगरपालिकाको आवधिक योजना, विषय क्षेत्रगत रणनीतिक योजना तथा गुरुयोजनाको लक्ष्य र उपलब्धि सूचकका आधारमा विषय क्षेत्रगत मध्यमकालीन नतिजा खाका तयार गरिएको छ । आवधिक योजना, विषय क्षेत्रगत रणनीतिक योजना तथा गुरुयोजनामा समावेश भएका, वडा समितिबाट समेत प्राथमिकीकरण भएका र नगरपालिकाको समग्र विकासका लागि आवश्यक देखिएका कार्यक्रम तथा आयोजना एवं पूर्व तयारीका कार्यहरू सम्पन्न भैसकेका क्रमागत अथवा बहुवर्षीय आयोजनाहरू समेत समावेश गरी कार्यक्रम आयोजना विवरण तयार भएको छ ।

विषय क्षेत्रगत मध्यमकालीन खर्च संरचनाको मस्यौदा तयारी पश्चात कार्यक्रम तथा आयोजनाहरूको रणनीतिक स्तम्भ, प्राथमिकीकरण, दिगो विकास लक्ष्य, जलवायु संकेत एवम् लैंगिक संकेतको आधारमा सांकेतिकरण गरिएको छ । उल्लिखित विषयहरूका अतिरिक्त स्थानीय गौरवका आयोजना र विषय क्षेत्रगत रूपमा कार्यक्रम तथा आयोजनाको तीन आर्थिक वर्षको बजेट अनुमान तथा प्रक्षेपण गरिएको छ । विषयगत शाखाहरूले तयार गरेको विषयगत मध्यमकालीन खर्च संरचनाको मस्यौदा उपर कार्यदलमा छलफल समेत गरी सम्बन्धित विषयगत समितिमा पुन विषयगत छलफलका लागि प्रस्तुत गरिएको थियो ।

१.६.६ विषयगत समितिहरूमा छलफल

कार्यदलबाट प्रस्तावित कार्यक्रम तथा आयोजनाहरूको त्रिवर्षीय खर्च प्रक्षेपण सहितको मध्यमकालीन खर्च संरचनाको मस्यौदा र आगामी आर्थिक वर्षको बजेटमाथि सम्बन्धित विषयगत समितिमा छलफल गरिएको छ । छलफलमा मूलभूत रूपमा नेपालको संविधान प्रदत्त मौलिक हक, राज्यका निर्देशक सिद्धान्त र नीति एवं स्थानीय तहको अधिकार क्षेत्र, राष्ट्रिय दीर्घकालीन सोच, दिगो विकास लक्ष्य, राष्ट्रिय, प्रादेशिक तथा स्थानीय तहको आवधिक योजना, यस नगरपालिकाको आवश्यकता एवं सम्भावनालाई मध्यनजर गरी कार्यक्रम तथा आयोजनाको प्राथमिकीकरणका आधारहरूमा केन्द्रित भएको थियो ।

१.६.७ मध्यमकालीन खर्च संरचनाको अन्तिम मस्यौदा

प्रस्तुत मध्यमकालीन खर्च संरचनामा आवधिक योजना तथा विषय क्षेत्रगत अपेक्षित उपलब्धि प्राप्त गर्न सहयोग पुग्ने गरी विगतको उपलब्धि, आय र खर्चको प्रवृत्तिको विश्लेषणको आधारमा आर्थिक खाका तयार गरिएको छ । आर्थिक खाका तयार गर्दा गत आर्थिक वर्षको यथार्थ अवस्था, चालु आर्थिक वर्षको अनुमानित उपलब्धिको आधारमा आगामी आर्थिक वर्षको लक्ष्य निर्धारण गरिएको छ । त्यसैगरी वाँकी दुई वर्षको लक्ष्य निर्धारण गर्दा समेत आवधिक योजनाको लक्ष्यलाई आधारको रूपमा लिइएको छ । नगरपालिकाको आवधिक योजनामा विषयगत क्षेत्र/उपक्षेत्रगत योजना नभएको सन्दर्भमा छलफलका आधारमा तय गरिएका लक्ष्य र उपलब्धि सूचक समेत समावेश गरी समष्टिगत मध्यमकालीन नतिजा खाका तयार गरिएको छ । त्यसैगरी नगरपालिकाको आवधिक योजनाको लक्ष्य, उद्देश्य, प्राथमिकता तथा रणनीति र चालु आर्थिक वर्षको नीति तथा कार्यक्रम, दिगो विकास लक्ष्यको स्थानीयकरण स्रोतपुस्तिकालाई आधार लिई खर्च तथा स्रोत अनुमान सहितको मध्यमकालीन बजेट खाका तर्जुमा गरिएको छ । विषयगत क्षेत्र/उपगत सन्तुलन तथा प्राथमिकता कायम हुने गरी मध्यमकालीन खर्च

संरचना तर्जुमा दिग्दर्शन २०७८ (परिमार्जित) ले तोकेको ढाँचामा स्रोत विनियोजन तथा प्रक्षेपण गरिएको छ ।

विषयगत समितिमा दफावार छलफल पश्चात कार्यक्रम/आयोजनाहरूको त्रिवर्षीय खर्च प्रक्षेपण सहित तयार विषय क्षेत्रगत मध्यमकालीन खर्च संरचना र बजेटको एकीकृत मस्यौदाको तयार परामर्शकर्ताको सहजिकरणमा बजेट तथा कार्यक्रम तर्जुमा समितिले गरेको थियो । बजेट तथा कार्यक्रम तर्जुमा समितिले विषय क्षेत्रगत मध्यमकालीन खर्च संरचनालाई एकीकृत गरी मध्यमकालीन आर्थिक खाका, नतिजा खाका तथा बजेट खाका समावेश गरी मध्यमकालीन खर्च संरचनालाई अन्तिम रूप दिइएको छ । नगरपालिकाको प्रस्तुत मध्यमकालीन खर्च संरचना स्थानीय तहको मध्यमकालीन खर्च संरचना तर्जुमा दिग्दर्शन २०७८ (परिमार्जित) ले तोकेको ढाँचामा तयार गरिएको छ ।

१.६.८ मध्यमकालीन खर्च संरचनाको स्वीकृति

बजेट तथा कार्यक्रम तर्जुमा समितिबाट पेश भएको मध्यमकालीन खर्च संरचना उपर कार्यपालिकामा आवश्यक छलफल गरी स्वीकृत पश्चात् वार्षिक बजेट तथा कार्यक्रमको साथमा नगर सभामा पेश गरि अनुमोदन गरिएको छ ।

परिच्छेद २ : मध्यमकालीन खर्च संरचना

२.१ पृष्ठभूमि

नेपालको संविधानले लोकतान्त्रिक मुल्य मान्यतामा आधारित समाजवाद प्रति प्रतिवद्ध रही समृद्ध राष्ट्र निर्माण गर्ने संकल्प गर्दै नेपाललाई समाजवाद उन्मुख राज्यको रूपमा परिभाषित गरेको छ। यस जगमा उभिएर समाजवाद उन्मुख स्वतन्त्र र समृद्ध अर्थतन्त्रको विकास गर्ने विषयलाई राज्यको प्रमुख आर्थिक उद्देश्य बनाइएको छ। यो आर्थिक उद्देश्य हासिल गर्न नेपाल सरकारले राष्ट्रिय स्तरमा समृद्ध नेपाल सुखी नेपालीको दीर्घकालीन सोच अधि सारेको छ। नगरपालिकामा समेत त्यो सोच त्यतिबेला मात्र नतिजामा पुग्न सक्दछ जतिबेला नगरपालिकासँग अहिले रहेको, आगामी वर्ष र भविष्यमा प्राप्त हुने भनी सुनिश्चित भएका तथा भोलीका दिनमा परिचालित हुन सक्ने संभावित स्रोतको समुचित र प्रभावकारी ढङ्गले आँकलन, परिचालन र व्यवस्थापन हुने वातावरण बन्दछ। तसर्थ नगरपालिकाले निर्माण गर्ने योजना, बजेट तथा कार्यक्रमहरू प्रभावकारी रूपले कार्यान्वयन गर्नको लागि स्रोतको उच्चतम सदुपयोग गर्न सक्नु पर्दछ। यसको लागि मध्यमकालीन खर्च संरचनाले महत्वपूर्ण भूमिका खेल्दछ। किनभने मध्यमकालीन खर्च संरचनाले साधनको विनियोजनमा कुशलता र दक्षतापूर्वक गर्न सहयोग पुऱ्याउँछ। यसले योजना कार्यान्वयन र वित्तीय व्यवस्थापनमा प्रभावकारिता अभिवृद्धि गर्ने प्रमुख औजारको रूपमा काम गर्दछ। यसै उपादेयतालाई मध्यनजर गरी अन्तरसरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन, २०७४ ले तीनै तहका सरकारले आ-आफ्नो तहको व्यवस्थापिकामा आगामी वर्षको वार्षिक बजेट तथा कार्यक्रम प्रस्तुत गर्दा अगामी तीन वर्षको खर्च संरचना समेत तर्जुमा गरी प्रस्तुत गर्नु पर्ने अनिवार्य व्यवस्था गरेको छ। तसर्थ अन्तरसरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन, २०७४ को दफा १६ तथा १७ को प्रयोजनार्थ आगामी तीन आर्थिक वर्षमा हुने खर्चको प्रक्षेपण सहितको मध्यमकालीन खर्चसंरचना तयार गरी नगर सभामा प्रस्तुत गरिएको छ।

प्रस्तुत पृष्ठभूमिमा गत वर्षसम्म कोभिड १९ को महामारीबाट नेपाल लगायत विश्वका देशहरू मानव जीवन, मानव स्वास्थ्य तथा आर्थिक र व्यावसायिक दृष्टिले जर्जर भएका थिए। नेपाल सहित विश्वका सबै मुलुकहरू एकैपटक यस महामारीको चपेटामा परेको र यस नगरपालिकाको समेत नागरिकको स्वास्थ्य, जनजीवन, आर्थिक क्रियाकलाप तथा समग्र अर्थतन्त्रलाई सापेक्षिक रूपमा धेरै असर गरेको थियो। त्यस जटिल परिप्रेक्ष्यबाट नगरपालिकाले पनि नागरिकको जीवन र स्वास्थ्यको रक्षा गर्दै नगरको अर्थतन्त्रलाई गतिशील बनाउनको लागि उद्योग व्यावसायको प्रवर्द्धन गर्ने, थला परेका उद्योग व्यावसायको पुनरुत्थान गर्ने, थप रोजगारी सिर्जना गर्न व्यावसायको नवप्रवर्द्धन गर्ने कार्य सोचे अनरूप सम्पन्न हुन सकेनन्। यस पृष्ठभूमिमा यी समग्र चुनौतीको समेत सम्बोधन गर्दै मध्यमकालीन खर्च संरचनाको खाका सहित आर्थिक वर्ष २०७९/८० को वार्षिक बजेट तर्जुमा गर्नुपर्ने दायित्व नगर कार्यपालिकाको रहेको छ। तसर्थ कोभिड-१९ बाट संकुचित भएको नगरको अर्थतन्त्रको असर तथा प्रभावलाई न्यूनीकरण गर्दै, रोजगारी, सुधार र पुनरोत्थान समेतका कार्यक्रममा जोड दिदै अपेक्षित दरमा आर्थिक वृद्धि हुनेगरी मध्यमकालीन खर्च संरचना तयार गरिएको छ। यस पृष्ठभूमिमा नेपालको संविधानले परिकल्पना गरे बमोजिमको समाजवाद उन्मुख कल्याणकारी अर्थ व्यवस्था कायम गर्ने सोचलाई मनन गर्दै नगर सरकारको नीति तथा कार्यक्रममा उल्लिखित दीर्घकालीन लक्ष्य हासिल गर्न तथा नेपाल सरकारको सौँच, लक्ष्य तथा प्राथमिकतासँग सामञ्जस्य हुने गरी आगामी तीन आर्थिक वर्षको मध्यमकालीन खर्च संरचना (२०७९/८०- २०८१/२०८२) तर्जुमा गरिएको छ।

२.२ चुनौती तथा अवसर

नेपालको संविधानले आर्थिक समानता, समृद्धि र सामाजिक न्याय सुनिश्चित गर्न समानुपातिक समावेशी र सहभागितामूलक सिद्धान्तका आधारमा समतामूलक समाजको निर्माण गर्ने संकल्प गर्नुका अतिरिक्त लोकतान्त्रिक मूल्य र मान्यतामा आधारित समाजवादप्रति प्रतिबद्ध रही समृद्ध राष्ट्र निर्माण गर्ने लक्ष्य लिएको छ। संविधानले परिलक्षित गरेको सुशासन, विकास र समृद्धिको आकांक्षा त्यतिबेला मात्र पुरा हुन्छ जतिबेला स्थानीय सहित सबै तहका सरकारले जनताको आकांक्षासँग जोडिएका आर्थिक, सामाजिक एवं पूर्वाधार सम्बन्धी आवश्यकताहरूलाई तिनिहरूको सघनता र गहनता अनुसार प्राथमिकिकरण गरी उपलब्ध साधन र स्रोतको समुचित व्यवस्थापन, परिचालन र उपयोग गर्न सक्दछन्। तर सार्वजनिक स्रोतको विनियोजन गर्ने क्रममा स्रोतको सिमिततालाई ख्याल गरी प्राथमिकता एवं आवश्यकताको दृष्टिकोणले सम्बन्धित विषयमा मितव्ययी रूपले बजेट खर्च गर्ने प्रणालिको विकास गर्ने कार्य आज पनि स्थानीय लगायत सबै तहका सरकारहरूको लागि चुनौतीपूर्ण रहेको छ। सार्वजनिक स्रोतको समुचित विनियोजन गरी सो रकमको प्रभावकारी ढङ्गले उपयोग गर्न, कार्यक्रम तथा आयोजनाको स्रोत सुनिश्चित हुने परिपाटी स्थापित गर्न एवं सार्वजनिक वित्तको अभ्यास र व्यवस्थापनलाई उत्पादनमुखी बनाउन मध्यमकालीन खर्च संरचनाको महत्वपूर्ण भूमिका रहने भएपनि यसको निर्दिष्ट सोच र उद्देश्यलाई वार्षिक विकास कार्यक्रम समेत तादम्यता गर्ने अभ्यास स्थापित हुन नसक्नु अर्को चुनौती देखिएको छ।

त्यसैगरी स्थानीय तह भित्रका जीवन्त स्रोत र सम्भावनाहरूको पहिचान गरी तिनीहरूलाई प्रतिफल योग्य बनाउनु, विषय क्षेत्रगत रणनीतिको कार्यान्वयन गरी आमदानीको वितरणलाई समतामूलक बनाउनु, चालु खर्चलाई मितव्ययी एवं पूँजीगत खर्चलाई नतिजापरक बनाउनु, जनसांख्यिकीय लाभका दृष्टिकोणले उमेर समुहका युवाशक्तिको समुचित परिचालनमार्फत स्थानीय विकासका कार्यमा तिव्रता दिनु, दिगो विकासको लक्ष्य एवं रणनीतिसँग तालमेल गरी स्रोत उपयोगको हक भविष्यका पुस्तामा हस्तान्तरण गर्नु, स्थानीय तह विशेषताका आधारमा परम्परागत विधिमा आधारीत उद्यमशिलताको संरक्षण तथा त्यसलाई परिस्कृत बनाउदै आर्थिक लाभलाई गुणात्मक बनाउनु, आधुनिक प्रविधिलाई उत्पादनमुखी कार्यसँग जोड्दै नवप्रवर्तनका कार्यहरूलाई समेत उत्पादकत्व वृद्धिको कार्ययोजनामा आवद्ध गराउनु र मध्यमकालीन खर्च संरचना अनुसारका विषयगत क्षेत्रगत सौँच, लक्ष्य र रणनीति अनुसार संस्थागत क्षमता अभिवृद्धि गर्दै पूर्ण रूपमा वित्तिय संघीयताको अभ्यासमा स्थानीय तहलाई सक्षम बनाउने कार्य चुनौतीपूर्ण छ।

संविधानले नै कार्यक्षेत्र, अधिकार र जिम्मेवारीको स्पष्ट बाँडफाँट गरेकाले उपलब्ध स्रोतहरूको उच्चतम परिचालन र लगानी गर्दै प्रतिफल लिनसक्ने अवसर स्थानीय तहलाई प्राप्त छ। नेपालको वित्तिय संघीयताको अभ्यासमा तुलनात्मक रूपमा स्थानीय सरकारको प्रभावकारिता र कार्यक्षमता अन्य तहको भन्दा धेरै औचित्यपूर्ण देखिएको छ। स्थानीय सरकार जनताको दैनिकीसँग परोक्षरूपमा पहुँच राख्ने भएकाले समेत सार्वजनिक वित्तको अभ्यासमा सहभागितामूलक कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने कार्यमा पनि स्थानीय तह तुलनात्मक रूपमा सक्षम देखिएका छन्। यस अर्थमा उपलब्ध स्रोतको परिचालन गरी आर्थिक, सामाजिक एवं पूर्वाधार विकास मार्फत समुन्नत र समृद्ध समाजको जग बसाउने र **“समृद्ध नेपाल, सुखी नेपाली”** को आधारस्तम्भहरू तयार गर्ने अवसर र जिम्मेवारी स्थानीय तहलाई प्राप्त छ। तसर्थ स्थानीय अर्थतन्त्रलाई समेत संविधानको लक्ष्य अनुसार मुलुकलाई समाजवाद उन्मुख, आत्मनिर्भर,

स्वतन्त्र तथा उन्नयनशील बनाउने र दिगो विकास लक्ष्य हासिल गरी समृद्धिको मार्गमा अग्रसर गराउने कार्यमा स्थानीय तहले समेत टेवा दिनु अपरिहार्य छ, जुन कार्यलाई अबसरको रूपमा उपयोग गर्नु आवश्यक छ ।

बनेपा नगरपालिका क्षेत्र उच्च मात्रामा जीवन्त स्रोत र सम्भावनाहरू रहेको, पूँजीको उपयोग एवं नयाँ पूँजीको उत्सर्जन गर्ने कार्यमा सफल देखिएको, उत्पादन र उत्पादकत्व वृद्धिमा योगदान हुने गरी औद्योगिक नगरका रूपमा रूपान्तरण हुने क्रममा रहेको, मुलुकको सेवा क्षेत्रमा उल्लेख्य योगदान गर्ने किसिमले पूर्वाधारहरू निर्माण भैरहेको, संघीय राजधानिको सन्निकटका कारण संघीय सरकारका आवश्यक सेवा एवं पूर्वाधारहरू परिपूर्ति गर्ने प्रकारका कतिपय ठुला परियोजनाहरू समेत सञ्चालन भैरहेको, संघीय राजधानिको सन्निकट एवं परोक्ष बजार पहुँचका कारण निजी तथा वहुराष्ट्रिय लगानी समेत आकर्षित भइरहेको र कृषि, पर्यटन, व्यापार व्यवसाय र अन्य आयआर्जनको गतिविधिहरूमार्फत समावेशी रूपमा स्थानीय अर्थतन्त्रको विकास एवं गरिबी निवारण गर्ने कार्यमा सबै प्रकारका स्रोतहरू अवरोधमुक्त भई समुचित उपयोग गर्न परिस्थितिलाई समेत अबसरको रूपमा लिइएको छ ।

२.३ सौँच, उद्देश्य तथा रणनीति

मध्यमकालीन खर्च संरचना तर्जुमा गर्दा नेपालको संविधान, नेपाल सरकारको पन्ध्रौँ आवधिक योजना, दिगो विकास लक्ष्य समेतका रणनीतिहरू, अन्तरसरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन, २०७४, राष्ट्रिय योजना आयोगबाट तयार गरिएको संघ, प्रदेश तथा स्थानीय तहको कार्य जिम्मेवारीमा पर्ने विकास कार्यक्रम तथा आयोजनाहरूको वर्गिकरण तथा बाँडफाँट मापदण्ड २०७६, वाग्मती प्रदेश सरकारका चालु तथा विगत वर्षहरूका नीति तथा कार्यक्रम, वाग्मती प्रदेश सरकारको कार्य विभाजन नियमावली र प्रदेश सभामा प्रस्तुत विगतका विनियोजन ऐनले अबलम्बन गरेका सिद्धान्त तथा प्राथमिकता र नगरका समेत नीति तथा योजना लगायतका कुराहरूलाई आधार बनाइएको छ । उल्लिखित दस्तावेजहरूको आधारमा बनेपा नगरपालिकाको आवधिक योजना - २०७८ (२०७९/८०-२०८३/८४) मा समेटिएका आर्थिक, सामाजिक लगायत विषयगत एवं क्षेत्रगत सौँच, उद्देश्य तथा रणनीतिलाई प्रतिबिम्बित गर्ने गरी यस मध्यमकालीन खर्च संरचनाको समग्र र क्षेत्रगत सौँच, उद्देश्य तथा रणनीति निर्धारण गरिएको छ । मध्यमकालीन खर्च संरचनाको समष्टिगत सोच, उद्देश्य तथा रणनीति देहाय बमोजिम रहेका छन् ।

२.३.१ दीर्घकालीन सौँच

“कृषि, पर्यटन र व्यापार, बनेपा नगर विकासको मूल आधार”

२.३.२ उद्देश्य

- क. कृषि, पशुपालन र उद्योग व्यवसायको माध्यमद्वारा रोजगारी र आयमा वृद्धि गरी नगरपालिकाको समृद्धिको आधार निर्माण गर्नु ।
- ख. दिगो विकासका लक्ष्य तथा रणनीतिहरूसँग सापेक्ष हुने गरी प्राकृतिक स्रोत साधनहरूको उपयोग गर्दै आर्थिक र सामाजिक पूर्वाधारहरूको विकास गर्नु ।
- ग. आधारभूत स्वास्थ्य सेवा र गुणस्तरीय शिक्षामा माध्यमबाट सामाजिक क्षेत्रको पुनरुत्थान गरी नगरपालिकाका नागरिकहरूको जीवनलाई परिष्कृत बनाउनु ।

- घ. विद्यमान सामाजिक र भौतिक पूर्वाधारहरूको सापेक्ष संरक्षण एवं पूर्वाधारहरूको विकासलाई समेत वातावरणमैत्री र दिगो बनाउनु ।
- ङ. सामाजिक न्याय सहितको जवाफदेही सार्वजनिक सेवा र संस्थागत सुशासन कायम गरी नगरपालिकाको सेवालाई प्रभाकारी बनाउनु ।
- च. संविधान प्रदत्त मौलिक हक अधिकारको पूर्ण कार्यान्वयन गर्दै समाजवाद उन्मुख अर्थतन्त्रको निर्माणको लागि टेवा पुऱ्याउनु ।

२.३.३ रणनीति

नेपाल सरकारको पन्ध्रौँ आवधिक योजनाका रणनीतिहरू र वाग्मती प्रदेश सरकारको पहिलो आवधिक योजना (२०७६/७७ -२०८०/८१) का रणनीतिहरूसँग तादम्यता कायम हुने गरी तयार गरिएको आवधिक योजनाको रणनीतिहरूलाई नै मध्यमकालीन खर्च संरचनाले ग्रहण गर्नुपर्ने हुन्छ । साथै सोहि रणनीतिमा आधारित भई मध्यमकालीन खर्च संरचनाले रणनीतिक रूपमा बजेट बाँडफाँट गर्ने र कार्यक्रम तथा आयोजना कार्यान्वयन गर्नुपर्ने हुन्छ । तर यस नगरपालिकाको आवधिक योजनाले बुँदागत रूपमा २४ वटा रणनीति तथा कार्यनीति प्रस्तुत गरेको सन्दर्भमा मध्यमकालीन खर्च संरचनाले तिनै बुँदागत रणनीति तथा कार्यनीतिमा आधारित भई ६ वटा प्रमुख रणनीतिहरू तय गरेको छ । यस नगरपालिकाको मध्यमकालीन रणनीतिहरू देहाय अनुसार निर्धारण गरिएको छ :

मध्यमकालीन रणनीति		आवधिक योजनाको रणनीति
(१) आर्थिक आत्मनिर्भरताको स्थिति निर्माण गर्न कृषि उत्पादन र उत्पादकत्वमा वृद्धि गर्ने	-	रणनीति १, २, ३, ४, ५, १०, २०, २१, २२, २३ सँग सम्बन्धित)
(२) अनिवार्य, सर्वसुलभ एवं गुणस्तरीय शिक्षा र उच्चमशीलता उन्मुख शिक्षा पद्धतिको सुनिश्चतता गर्ने	-	रणनीति ६, ७ र १४ सँग सम्बन्धित
(३) अनिवार्य आधारभूत र गुणस्तरीय स्वास्थ्यको प्रत्याभूतिमार्फत नगरवासीको जीवन परिष्कृत बनाउने	-	रणनीति १२ सँग सम्बन्धित
(४) मानवपूँजी निर्माण र सशक्तिकरण सहित युवा, महिला र लक्षित वर्गसमुहहरूलाई आर्थिक तथा सामाजिक कार्यमा संलग्न गराउने	-	रणनीति ७, १२ र १५ सँग सम्बन्धित
(५) दिगो विकासका लक्ष्यहरूसँग तादम्यता गरी स्रोतहरूको संरक्षण र परिचालनमार्फत उत्पादनशीलताको विकास गर्ने	-	रणनीति ८, ९, १३, १४, १५, १९, २४ सँग सम्बन्धित
(६) सार्वजनिक सेवाको सुदृढीकरण र आर्थिक सामाजिक समानता सहितको न्यायपूर्ण र पूर्वाधारयुक्त नगर निर्माण गर्ने	-	रणनीति ११, १६, १७ र १८ सँग सम्बन्धित

उल्लिखित रणनीतिहरूका अतिरिक्त रोजगारी र सम्भाव्य रोजगारीको क्षेत्रका लागि आवश्यक सिपयुक्त जनशक्ति निर्माणमा लगानी गर्ने, आर्थिक सम्भावनाका आधारमा कृषि, पर्यटन क्षेत्रमा लगानी गर्न निजी क्षेत्रलाई प्रोत्साहन गर्ने, कृषि क्षेत्रका उद्योगहरूलाई विकासको सम्वाहक बनाउने, वन एवं वातावरण लगायत प्राकृतिक क्षेत्रको संरक्षण तथा व्यवस्थापन गरी दिगो उपयोग गर्ने, भूउपयोग योजना तर्जुमा गरी एकिकृत वस्ति विकास कार्यक्रम लागु गर्ने, सबै मूर्त एवं अमूर्त सांस्कृतिक सम्पदाहरूको संरक्षण गरी पर्यटकको आगमनलाई गुणात्मक वृद्धि गर्ने, क्षमता र सिपमा आधारीत स्थानीय एवं उद्यमशीलता प्रवर्द्धन गर्ने, लगानीका लागि सार्वजनिक, निजी, साभेदारी (PPP) को सिद्धान्त अनुसार कार्यहरू सञ्चालन गर्ने र समग्र नागरिकहरूको जीवन रक्षा गर्ने जस्ता सहायक रणनीतिहरू समेत निर्धारण गरी कार्यान्वयन गरिनेछ ।

साथै समग्र उद्देश्य, नीति तथा रणनीतिहरू कार्यान्वयनका आवश्यक कार्यक्रमको तर्जुमा र कार्यान्वयनमा विशेष जोड दिने र संघीय सरकार एवं प्रदेश सरकारबाट समेत प्राप्त हुन सक्ने सबै किसिमका स्रोतहरू (राजस्व बाँडफाँट, समपुरक तथा विशेष अनुदान, राजश्व बाँडफाँट, साभेदारी र सहलगानी समेतका माध्यम) बढी भन्दा बढी प्राप्त गर्नको लागि आवश्यक आधार तयार गर्ने, आन्तरिक स्रोत परिचालन गर्ने सम्बन्धमा पहिलो प्राथमिकता नागरिकले पाउने, सेवा सुविधामा अभिवृद्धि गरी सेवाग्राहीले तिरेको कर तथा शुल्क समेत प्रभावकारी ढङ्गले उपयोग भएको छ भन्ने कुरामा विश्वास दिलाउने गरी कर र गैरकरका दायरा विस्तार गर्ने जस्ता अन्य सहायक रणनीतिहरूलाई समेत कार्यान्वयन गरिनेछ ।

२.४ मध्यमकालीन आर्थिक खाका

नेपाल सरकारको राष्ट्रिय साँच "समृद्ध नेपाल, सुखी नेपाली" तथा प्रदेश सरकारको साँच "सुसंस्कृत र सुखी जनता, समाजवाद उन्मुख समृद्ध प्रदेश" ले लिएका आर्थिक उद्देश्यहरू हासिल गर्नमा सहायक सिद्ध हुने गरी मध्यमकालीन समष्टिगत आर्थिक लक्ष्यहरू तय गरिएको छ । यस नगरपालिकाको मध्यमकालीन समष्टिगत आर्थिक लक्ष्यहरू निर्धारणका आधारहरू देहाय बमोजिम रहेकाछन्:

१. नगरपालिका क्षेत्रमा समग्र आर्थिक गतिविधिहरू, उपलब्ध विविधतापूर्ण प्राकृतिक र अन्य स्रोतहरू,
२. उपलब्ध स्रोतको उपयोग गर्न सक्ने क्षमता एवं त्यसको समेत आधारहरू, उपलब्ध भौतिक तथा अन्य सामाजिक संरचनाहरू र मानविय जनशक्तिहरू,
३. काठमाडौँ उपत्यका सन्निकटको नगरपालिका भएको र नगरपालिकाको समग्र आर्थिक गतिविधिहरू राजधानी केन्द्रित रहेकाले भौगोलिक सुगमता एवं अवसरहरू, र
४. नगरपालिकाको अन्य सवल एवं दुर्बल पक्ष र अवसर तथा चुनौतिहरू

उपरोक्त आधारहरूका अतिरिक्त यस नगरपालिकाको आर्थिक वर्ष २०७७/७८ सम्मको उपलब्धि र अवस्थालाई विश्लेषण गरी आर्थिक वर्ष २०७८/७९ को अनुमानित उपलब्धि र आगामी तीन वर्षको मध्यमकालीन खर्च संरचनाको प्रमुख समष्टिगत आर्थिक लक्ष्यका रूपमा मध्यमकालीन आर्थिक खाका देहाय बमोजिम निर्धारण गरिएको छ ।

तालिका २.१ : मध्यमकालीन समष्टिगत आर्थिक लक्ष्य (प्रचलित मूल्यमा)

क्र. सं.	सूचक/लक्ष्य	एकाई	२०७७/७८ सम्मको उपलब्धि	२०७८/७९ सम्मको अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
					२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२
१.	वार्षिक उत्पादन	रु. लाखमा	६९,१५७	७२,४२८	८७,६४७	१०२,८६७	११८,०८७
१.१	कृषि	रु. लाखमा	८,५०६	८,९०९	१०,७८१	१२,६५३	१४,५२५
१.२	गैर कृषि (उद्योग र सेवा)	रु. लाखमा	६०,६५०	६३,५१९	७६,८६७	९०,२१५	१०३,५६२
२.	औषत पारिवारिक आय	रु. हजारमा	१,०३६	१,०८५	१,३१३	१,५४१	१,७६९
३.	उद्योग ब्यापार व्यवसाय	संख्या	१००	१२०	१५०	१७०	१९०
४.	औपचारिक क्षेत्रमा रोजगारी सिर्जना	कार्यदिन	२१,३५६	२२,०००	२३,०००	२४,०००	२५,०००
५.	आधारभूत खाद्य सुरक्षाको स्थितिमा रहेका परिवार	प्रतिशत	६०	६५	७०	७५	८०

स्रोत: बनेपा नगरपालिकाको आवधिक योजना - २०७८ (२०७९/८०-२०८३/८४), केन्द्रिय तथ्यांक विभागको आर्थिक सर्वेक्षण (२०१८) र अन्य दस्तावेजहरू ।

२.५ मध्यमकालीन नतिजा खाका

प्रस्तुत मध्यमकालीन समष्टिगत नतिजा खाका नेपाल सरकारको पन्ध्रौं योजना (२०७६/७७ - २०८०/८१) र वाग्मती प्रदेश सरकारको प्रथम आवधिक योजना (२०७६/७७ - २०८०/८१) ले लिएको समष्टिगत तथा विषयगत अपेक्षित उपलब्धि हासिल गर्न सहयोग पुग्ने गरी निर्धारण गरिएको छ । यस नगरपालिकाको मध्यमकालीन समष्टिगत नतिजा खाका निर्धारणका अन्य आधारहरू देहाय बमोजिम रहेका छन् :

१. बनेपा नगरपालिकाको आवधिक योजना-२०७८ (२०७९/८०-२०८३/८४) योजनाले लिएको समष्टिगत तथा विषयगत अपेक्षित उपलब्धिहरू,
२. दिगो विकासका लक्ष्यलाई नगरपालिकामा आन्तरिकीकरण गर्ने ध्येय सहित सापेक्षिक रूपमा दिगो विकासका लक्ष्य सूचकहरूसँग सन्निकट रहने गरि आधार वर्ष आर्थिक वर्ष २०७९/८० सम्ममा प्राप्त विषय क्षेत्रगत सूचकहरू, र
३. विगतका आर्थिक वर्षहरूको उपलब्धि र चालु आर्थिक वर्ष २०७८/७९ को अनुमानित उपलब्धिको अवस्थाहरू ।

उल्लिखित आधारहरूलाई दृष्टिगत गरि आर्थिक वर्ष २०७९/८० देखि २०८१/८२ सम्मको प्रमुख विषय क्षेत्रगत सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य देहाय बमोजिम प्रस्तुत गरिएको छ :

तालिका २.२: प्रमुख विषय क्षेत्रगत सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य

क्र.सं	सूचक	एकाई	०७७/७८ सम्मको उपलब्धि	०७८/७९ सम्मको अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
					२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२
१	आर्थिक वृद्धिदर	प्रतिशत		४.६५	६.५०	७.५०	८.००
२	मानव विकास सूचकांक	सूचक अंक		०.६३६	०.६३९	०.६४२	०.६४५
३	कृषि क्षेत्रको वृद्धिदर	प्रतिशत		६.७	६.९	७.३	७.९
४	सेवा क्षेत्रको वृद्धिदर	प्रतिशत		४.६	४.७	५.१	५.३
५	कुल गार्हस्थ उत्पादनमा उद्योग ब्यापार क्षेत्रको योगदान	प्रतिशत		१०.३	११.२	१२.१	१३
६	सरदर आयु	प्रतिशत		७०.८७	७१.५१	७२.२०	७२.९०

क्र.सं	सूचक	एकाइ	०७७/७८ सम्मको उपलब्धि	०७८/७९ सम्मको अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
					२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२
७	विद्युत्मा पहुँच प्राप्त परिवार	प्रतिशत		९७.३२	९७.५१	९७.७१	९७.९१
८	३० मिनेटको दुरीमा यातायातमा पहुँच भएका जनसंख्या	प्रतिशत		५६	६१.६०	६७.७०	७४.५०
९	पक्क सडक (कालोपत्रे)	कि.मि.		२६	३५	४२	५०
१०	रणनीतिक महत्वपूर्ण सडक	कि.मि.		६४	७०	९०	१२०
११	ईन्टरनेट प्रयोगकर्ता	प्रतिशत		७०.७	७२.००	७५.००	७७.५०
१२	मातृ मृत्युदर (प्रति लाख जिवितमा)	संख्या		२३९	२०५	१८०	१५५
१३	साक्षरता दर (५ वर्ष माथि)	प्रतिशत		८१.३२	८१.७५	८२.१५	८२.५५
१४	महिला साक्षरता दर	प्रतिशत		७२.७१	७३.३५	७४.१६	७५.२५
१५	आधारभूत तहमा खुद भर्ना दर	प्रतिशत		९०.५८	९१.३८	९२.२०	९३.०१
१६	बालिका खुद भर्ना दर (आधारभूत)	प्रतिशत		८९.२८	९०.५८	९१.३८	९२.२०
१७	बालक खुद भर्ना दर (आधारभूत)	प्रतिशत		९१.८८	९२.२	९३.१०	९४.४५
१८	आधारभूत खानेपानी सुविधा पुगेको जनसंख्या	प्रतिशत		७८.३२	८५	९०	९३
१९	पूर्ण खोप प्राप्त बालबालिका (१ वर्ष भन्दा कम)	प्रतिशत		६०.९	६६.५०	७२.७०	८०.००
२०	सुरक्षित आवासमा बसोबास गर्ने (भवन संहिता पूर्ण पालना गर्ने)	प्रतिशत		३५	४१	४८	५६
२१	खाना पकाउन परम्परागत उर्जा काठ/दाउरा प्रयोग गर्ने परिवार	प्रतिशत		४३.१	३८.७९	३४.९१	३१.४२
२२	नविकरणीय उर्जा (वायोग्यास) खाना पकाउन प्रयोग गर्ने परिवार	प्रतिशत		०.५५	१.६५	२.४८	३.०९
२३	व्यवस्थित ढल निकासमा आवद्ध परिवार	प्रतिशत		३३.१५	३६.४७	४०.११	४४.१२
२४	स्थानीय तहमा रहेका सेवावाट बञ्चित समुदाय	प्रतिशत		३२.१	२१.००	१३.७४	८.९९
२५	महिलाको स्वामित्वमा रहेको घर/जग्गाको अनुपात	प्रतिशत		२३.७८	२५	२७	३०
२६	उद्योगहरूको संख्या	संख्या		४३२९	४४५९	४५९४	४७३४

स्रोत: बनेपा नगरपालिकाको आवधिक योजना-२०७८ (२०७९/८० -२०८३/८४), मध्यमकालीन खर्च संरचना (२०७८/७९ -२०८०/८१) तथा अन्य दस्तावेजहरू ।

२.६ मध्यमकालीन बजेट खाका

मध्यमकालीन बजेट खाकाको तयारीका लागि स्रोतको अनुमान तथा प्रक्षेपण गर्दा देहायका विषयहरूलाई आधार लिईएको छ ।

- क) नेपालको संविधान तथा अन्तर-सरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन, २०७४ को दफा ३ (अनुसूचि ३ समेत) अनुसार बनेपा नगरपालिकाले आधार तथा दर तोकेर परिचालन गरेको र आगामी दिनमा परिचालन हुन सक्ने कर तथा गैरकर समेतका राजस्व रकम,
- ख) अन्तर-सरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन, २०७४ को दफा ६ को व्यवस्था अनुसार नेपाल सरकारले संकलन गरी संघीय विभाज्य कोष मार्फत नगरपालिकालाई प्राप्त भएको र आगामी दिनमा प्राप्त हुने मुल्य अभिवृद्धि कर तथा वस्तु तथा सेवाको आन्तरिक कारोवारमा लागेको अन्तःशुल्क सहितको राजश्व बाँडफाँट वापतको रकम,
- ग) अन्तर-सरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन, २०७४ को दफा ७ (अनुसूचि ४ समेत)को व्यवस्था अनुसार संघीय सरकारबाट संकलित भई संघीय विभाज्य कोष मार्फत नगरपालिकालाई प्राप्त भएको र आगामी दिनमा प्राप्त हुने प्राकृतिक स्रोत वापतको रोयल्टी रकम,
- घ) नेपालको संविधान तथा अन्तर-सरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन, २०७४ को परिच्छेद ७ दफा १ र २ को व्यवस्था अनुसार संघीय तथा प्रदेश सरकारबाट नगरपालिकालाई प्राप्त भएको तथा नेपाल सरकारबाट आगामी वर्षको लागि प्राप्त हुने वित्तीय समानीकरण, सशर्त, समपुरक तथा विशेष अनुदान समेतका रकमहरू, र
- ङ) अन्तर सरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन (परिच्छेद ५) ले नगरपालिकाले बैदेशिक अनुदान तथा आन्तरिक ऋण समेत स्रोतको रूपमा उपयोग गर्न सक्ने व्यवस्था रहेपनि उक्त स्रोतहरू नेपाल सरकारको पूर्वस्विकृतिका अतिरिक्त आन्तरिक ऋण वित्त आयोगको समेत सिफारीसका आधारमा गर्नुपर्ने व्यवस्था रहेको तर बनेपा नगरपालिकाको आगामी तिन वर्षसम्म उल्लिखित स्रोतहरू उपयोग गर्ने कार्ययोजना नरहेकाले सोहि अनुसार सगम्र स्रोतको अनुमान तथा प्रक्षेपण गरिएको ।

उल्लिखित व्यवस्थाका अतिरिक्त नगरपालिकाको स्रोतको अनुमान तथा प्रक्षेपण गर्दा नगरको राजश्व सुधार कार्ययोजना, २०७४ तथा उक्त प्रतिवेदनका सिफारिसहरूलाई समेत दृष्टिगत गरिएको छ । त्यसैगरी बजेट खाकाको तयारीका लागि खर्चको प्रक्षेपण गर्दा देहायका विषयहरूलाई आधार लिईएको छ :

- क) बनेपा नगरपालिकाको आवधिक योजना- २०७८ (२०७९/८०-२०८३/८४) को सोच, लक्ष्य, उद्देश्य, रणनीति र प्राथमिकता, विगतका वर्षहरूको वार्षिक नीति तथा कार्यक्रम, दिगो विकास लक्ष्य सहितका रणनीतिहरू, क्रमागत आयोजना तथा कार्यक्रमहरू, स्थानीय प्राथमिकता र स्रोत परिचालनको क्षमता,
- ख) यस मध्यमकालीन खर्च संरचनामा उल्लिखित समष्टिगत आर्थिक एवं नतिजा खाका र विषयगत क्षेत्रगत कार्यक्रमका आयोजनाहरू कार्यान्वयन गर्न आवश्यक रकमहरू,
- ग) दिगो विकासका निर्धारित लक्ष्य तथा रणनीतिहरूसँग तादम्यता हुने गरी कार्यक्रम तथा आयोजनाहरू कार्यान्वयन गर्न आवश्यक रकमहरू,
- घ) नगर गौरवका आयोजनाहरू, पूर्वतयारी सम्पन्न भैसकेका (पूर्वसम्भाव्यता अध्ययन, सम्भाव्यता अध्ययन, डिपिआर, जग्गा विवाद निरुपण, वतावरणिय प्रभाव मूल्यांकन लगायत अन्य तयारी सम्पन्न भएका) आयोजनाहरू र तुलनात्मक रूपमा लाभका आयोजना तथा कार्यक्रमका लागि आवश्यक रकम सुनिश्चित (Earmark) हुने गरी स्रोत सुनिश्चित गरिएका आयोजना कार्यान्वयन गर्न आवश्यक रकमहरू, र

ड) गत वर्षको कोभिड १९ महामारीको कारण अति प्रभावित बनेका क्षेत्रहरूको पुनरुत्थानका लागि स्रोतको आवश्यकतालाई समेत दृष्टिगत गरी खर्चको प्रक्षेपण गरिएको ।

उल्लिखित आधारहरूका अतिरिक्त त्रिवर्षीय खर्चको अनुमान र स्रोतको बाँडफाँट सहितको विषगत शाखा, उपशाखा, एकाईलाई प्रदान गरिएको बजेट सीमा तथा मार्गदर्शन अनुसूची २ मा प्रस्तुत छ । त्रिवर्षीय खर्चको अनुमान र स्रोतको बाँडफाँट देहाय बमोजिम रहेको छ ।

तालिका २.३ : त्रिवर्षीय बजेट विनियोजन र प्रक्षेपण (रकम रु. हजारमा)

क्र.सं.	विवरण	२०७७/७८ को यथार्थ	२०७८/७९ को प्रस्तावित	मध्यमकालीन बजेट अनुमान र प्रक्षेपण (रु.हजारमा)			
				२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२	तीन वर्षको कुल
१.	खर्च अनुमान	७५५,९३२	१,४४८,२१८	१,५५२,४८४	१,६७३,०७१	१,८०८,८१८	५,०३४,३७४
	चालु खर्च	४२०,६०८	६६२,०३६	६४२,२५९	६६६,५१९	७०८,५७३	२,०१७,३५१
	पूँजीगत खर्च	३३५,३२४	७८६,१८२	८८५,२२५	९७६,५५२	१,०९०,२४५	२,९२२,०२३
	वित्तीय व्यवस्था	-	२३,६००	२५,०००	३०,०००	४०,०००	९५,०००
२	आय अनुमान	९२७,०३७	१,४४८,२१८	१,५५२,४८४	१,६७३,०७१	१,८०८,८१८	५,०३४,३७४
२.१	आन्तरिक आय	६७,०४६	७४,९०३	८२,४२७	९०,६७०	९९,७३७	२७२,८३३
२.२	राजस्व बाँडफाँट बाट प्राप्त रकम	२०४,४२७	२०९,४४१	२५०,०००	२७५,०००	३०२,५००	८२२,५००
	क. नेपाल सरकार	१२६,३२९	१६३,६३४	१९०,०००	२०९,०००	२२९,९००	६२८,९००
	ख. प्रदेश सरकार	१७,९३३	४५,८०७	६०,०००	६६,०००	७२,६००	१९८,६००
२.३	रोयल्टी बाँडफाँट	-	-	-	-	-	-
२.४	नेपाल सरकार वित्तीय हस्तान्तरण	६०५,५४४	५४९,१५०	५७०,५००	६२७,५५०	६५८,९२८	१,८५६,९७८
	क. वित्तीय समानीकरण अनुदान	१६२,२६८	१७४,०००	१८३,९००	२०२,२९०	२१२,४०५	५९८,५९५
	ख. सशर्त अनुदान	४१०,७७६	३४५,४५०	३३६,६००	३७०,२६०	३८८,७७३	१,०९५,६३३
	ग. समपूरक अनुदान	२०,०००	१३,१००	१५,०००	१६,५००	१७,३२५	४८,८२५
	घ. विशेष अनुदान	१२,५००	१६,६००	३५,०००	३८,५००	४०,४२५	११३,९२५
२.५	प्रदेश सरकार वित्तीय हस्तान्तरण	४४,१८६	७०,०२४	८०,२८५	८८,३१४	९७,१४५	२६५,७४३
	क. वित्तीय समानीकरण अनुदान	५,३५५	१५,१८८	१८,११९	१९,९३१	२१,९२४	५९,९७४
	ख. सशर्त अनुदान	१६,३३१	१८,८३६	२४,६६६	२७,१३३	२९,८४६	८१,६४४
	ग. समपूरक अनुदान	२२,५००	३०,०००	३०,०००	३३,०००	३६,३००	९९,३००
	घ. विशेष अनुदान	-	६,०००	७,५००	८,२५०	९,०७५	२४,८२५
२.६	आन्तरिक ऋण	-	-	-	-	-	-
२.७	अन्य अनुदान	-	-	६०,०००	४२५,५३८	४६७,९०९	८९३,४४७
२.८	जनसहभागिता	५,८३४	५३,७००	६०,०००	६६,०००	७२,६००	१९८,६००
२.९	अन्तर स्थानीय तह साभेदारी रकम	-	-	-	१००,०००	११०,०००	२१०,०००
२.१०	मौज्दात रकम [#]	-	४९१,०००	४४९,२७२	-	-	४४९,२७२
	बचत(-) न्यून(+)	- १७१,१०५	-	-	-	-	-

माथि प्रस्तुत तालिका २.३ अनुसार तीन वर्षको कुल बजेट रु.५ अर्ब ३ करोड ४३ लाख ७४ हजार (प्रचलित मूल्यमा) रहने प्रक्षेपण गरिएको छ । यस मध्ये चालु खर्च रु. २ अर्ब १ करोड ७३ लाख ५१ हजार (४०.५४ प्रतिशत), पूँजीगत खर्च रु. २ अर्ब ९२ करोड २० लाख २३ हजार (५८.७२ प्रतिशत)

र वित्तीय व्यवस्थातर्फ ९ करोड ५० लाख (१.९१ प्रतिशत) रहने प्रक्षेपण गरिएको छ । त्यसैगरी स्रोत परिचालनतर्फ आन्तरिक आयबाट रु.२७ करोड २८ लाख ३३ हजार (५.४८ प्रतिशत), राजस्व बाँडफाँटबाट रु. ८२ करोड ७५ लाख (१६.६३ प्रतिशत), नेपाल सरकारको वित्तीय हस्तान्तरणबाट रु. १ अर्ब ८५ करोड ६९ लाख ७८ हजार (३७.३२ प्रतिशत), प्रदेश सरकार वित्तीय हस्तान्तरणबाट रु.२६ करोड ५७ लाख ४३ हजार (५.३४ प्रतिशत) र अन्य अनुदान, जनसहभागिता, नगद मौज्जात र अन्तर सरकारी साभेदारी रकम समेत १ अर्ब ७५ करोड १३ लाख १९ हजार (३५.२०) व्यहोरिने प्रक्षेपण गरिएको छ ।

२.७ बजेट विनियोजन र प्रक्षेपणको बाँडफाँट

आगामी तीन वर्षको बजेट अनुमान र प्रक्षेपणको विभिन्न आधारमा गरिएको तुलनात्मक विवरण देहायबमोजिम रहेको छ ।

क. रणनीतिक स्तम्भको आधारमा बाँडफाँट

रणनीतिक स्तम्भको आधारमा बजेट बाँडफाँट गर्दा नगरपालिकाको आवधिक योजनामा उल्लिखित रणनीतिहरूको आधारमा बजेट बाँडफाँट गर्नुपर्ने हुन्छ । यस नगरपालिकाको आवधिक योजनाले बुँदागत रूपमा २४ वटा रणनीति तथा कार्यनीति प्रस्तुत गरेको सन्दर्भमा मध्यमकालीन खर्च संरचनाले तिनै बुँदागत रणनीति तथा कार्यनीतिमा आधारित भई ६ वटा प्रमुख रणनीतिहरू तय गरेको र रणनीतिक स्तम्भको आधारमा आगामी तीन वर्षको अनुमान र प्रक्षेपण गर्दा यर्थाथपरक र सान्दर्भिकता हुने गरी तीनै ६ वटा प्रमुख रणनीतिहरूलाई आधार लिइएको छ ।

तालिका २.४ : रणनीतिक स्तम्भको आधारमा आगामी तीन वर्षको अनुमान र प्रक्षेपण (रु. हजारमा)

क्र.सं	रणनीतिक स्तम्भ	संख्या	२०७९/८० को अनुमान		२०८०/८१ को प्रस्तावित		२०८१/८२ को प्रस्तावित	
			रकम	प्रतिशत	रकम	प्रतिशत	रकम	प्रतिशत
१	उत्पादन र उत्पादकत्वमा वृद्धि	९	३४८२४	२.२४	३८४०६	२.३०	४२३४७	२.३४
२	अनिवार्य, सर्वसुलभ एवं गुणस्तरीय र उच्चमशीलता उन्मुख शिक्षा	८	२६४४५१	१७.०३	२७१२६९	१६.२१	२८३७०४	१५.६८
३	अनिवार्य आधारभूत र गुणस्तरीय स्वास्थ्य प्रत्याभूति	११	१०३३१८	६.६६	११५०२४	६.८८	१२५४०४	६.९३
४	मानवपूँजी निर्माण, सशक्तीकरण सहित युवा, महिला र लक्षित वर्गसमुहलाई आर्थिक तथा सामाजिक कार्यमा संलग्न गराउने	९	२१५१०	१.३९	२३४५१	१.४०	१८०३४	१.००
५	स्रोतहरूको संरक्षण परिचालन मार्फत उत्पादनशीलता विकास	१७	१०६४३१	६.८६	११५४१०	६.९०	१२६६४१	७.००
६	सार्वजनिक सेवाको सुदृढीकरण र आर्थिक सामाजिक समानता सहितको न्यायपूर्ण र पूर्वाधारयुक्त नगरको विकास	१८	१०२१९५०	६५.८३	११०९५११	६६.३२	१२१२६८८	६७.०४
	जम्मा	७२	१५५२४८४	१००	१६७३०७१	१००	१८०८८१८	१००

ख. प्राथमिकताक्रमको आधारमा बाँडफाँट

कार्यक्रम तथा आयोजनाको प्राथमिकताक्रम बमोजिम तीन आर्थिक वर्षको बजेट अनुमान तथा प्रक्षेपण तालिका नं. २.५ मा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका २.५ : प्राथमिकताक्रमको आधारमा तीन आर्थिक वर्षको बजेट अनुमान तथा प्रक्षेपण (रु. हजारमा)

क्र.सं.	प्राथमिकताक्रम	कार्यक्रम आयोजना संख्या	२०७९/८० को अनुमान		२०८०/८१ को प्रस्तावित		२०८१/८२ को प्रस्तावित	
			रकम	प्रतिशत	रकम	प्रतिशत	रकम	प्रतिशत
१	पहिलो (P1)	४८	८६०,३६२	५५.४२	९४४,८४८	५६.४७	१,०३६,९६०	५७.३३
२	दोस्रो (P2)	२४	६९२,९२२	४४.५८	७२८,२२३	४३.५३	७७१,८५८	४२.६७
	जम्मा	७२	१,५५२,४८४	१००	१,६७३,०७१	१००	१,८०८,८१८	१००

ग. दिगो विकास लक्ष्यको आधारमा बाँडफाँट

दिगो विकास लक्ष्य बमोजिम आगामी तीन आर्थिक वर्षको बजेट अनुमान तथा प्रक्षेपण तालिका नं. २.६ मा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका २.६ : दिगो विकास लक्ष्यको आधारमा तीन आर्थिक वर्षको बजेट अनुमान तथा प्रक्षेपण (रु. हजारमा)

सङ्केत नम्बर	दिगो विकास लक्ष्य	कार्यक्रम आयोजना संख्या	आ.व. २०७९/८० अनुमान		आ.व. २०८०/८१ प्रक्षेपण		आ.व. २०८१/८२ प्रक्षेपण	
			रकम	प्रतिशत	रकम	प्रतिशत	रकम	प्रतिशत
SDG1	गरिबीको अन्त्य	४	२१,३७०	१.३८	११,५५०	०.६९	१२,३९२	०.६९
SDG2	शून्य भोकमरी	५	१७,९५४	१.१६	३३,६६६	२.०१	३७,२३३	२.०६
SDG3	स्वस्थ जीवन	७	५८,३१८	३.७६	६४,७९८	३.८७	७१,२७८	३.९४
SDG4	गुणस्तरीय शिक्षा	८	२६४,४५१	१७.०३	२७१,२६९	१६.२१	२८३,७०४	१५.६८
SDG5	लैङ्गिक समानता	२	९,९५०	०.६४	१०,९४५	०.६५	१२,०४०	०.६७
SDG6	स्वच्छ पानी र सरसफाइ	७	६१,८७५	३.९९	६६,५८८	३.९८	७२,१२५	३.९९
SDG7	आधुनिक ऊर्जामा पहुँच	१	३,०००	०.१९	३,२२६	०.१९	३,५०२	०.१९
SDG8	समावेशी आर्थिक वृद्धि र मर्यादित काम	४	३,९६०	०.२६	४,३५६	०.२६	४,७९२	०.२६
SDG9	उद्योग नविन खोज र पूर्वाधार	४	३०१,८९०	१९.४५	३३३,००४	१९.९०	३६३,०००	२०.०७
SDG11	दिगो शहर र बस्ती	७	४५१,९९५	२९.११	४९७,६२२	२९.७४	५४८,८८४	३०.३४
SDG12	दिगो उपभोग र उत्पादन	३	५,४००	०.३५	४,७४०	०.२८	५,११४	०.२८
SDG13	जलवायु परिवर्तन अनुकूलन	२	१,६००	०.१०	१,६१२	०.१०	१,६८१	०.०९
SDG15	भूसतह स्रोतको उपयोग	४	१७,५००	१.१३	१७,७५०	१.०६	१८,०२५	१.००
SDG16	शान्ति, न्याय र सबल संस्था	१२	३२९,२२१	२१.२१	३४७,६५६	२०.७८	३७०,३९९	२०.४८
SDG17	दिगो विकासको लागि साझेदारी	२	४,०००	०.२६	४,२८९	०.२६	४,६४९	०.२६
	कुल जम्मा	७२	१,५५२,४८४	१००	१,६७३,०७१	१००	१,८०८,८१८	१००

घ. लैंगिक संकेतको आधारमा बाँडफाँट

लैंगिक संकेत बमोजिम तीन आर्थिक वर्षको बजेट अनुमान तथा प्रक्षेपण तालिका नं. २.७ मा छ ।

तालिका २.७ : लैंगिक उत्तरदायी बजेटको आधारमा तीन आर्थिक वर्षको बजेट अनुमान तथा प्रक्षेपण (रु. हजारमा)

सङ्केत नम्बर	लैङ्गिक सङ्केत	कार्यक्रम आयोजनाको संख्या	आ.व. २०७९/८० अनुमान		आ.व. २०८०/८१ प्रक्षेपण		आ.व. २०८१/८२ प्रक्षेपण	
			रकम	प्रतिशत	रकम	प्रतिशत	रकम	प्रतिशत
०१	निर्दिष्ट	१६	११७,५२५	७.५७	१२६,५३४	७.५६	१३६,०८१	७.५२
०२	सहयोगी	३७	४०९,२०९	२६.३६	४३३,२०५	२५.८९	४६३,९४०	२५.६५
०३	तटस्थ	१९	१,०२५,७५०	६६.०७	१,११३,३३२	६६.५४	१,२०८,७९७	६६.८३
कुल जम्मा		७२	१,५५२,४८४	१००	१,६७३,०७१	१००	१,८०८,८१८	१००

ड. जलवायु संकेतको आधारमा बाँडफाँट

जलवायु संकेत बमोजिम तीन आर्थिक वर्षको बजेट अनुमान तथा प्रक्षेपण तालिका नं. २.८ मा प्रस्तुत छ ।

तालिका २.८ : जलवायु संकेतको बजेटको आधारमा तीन आर्थिक वर्षको बजेट अनुमान तथा प्रक्षेपण (रु. हजारमा)

सङ्केत नम्बर	लैङ्गिक सङ्केत	कार्यक्रम आयोजनाको संख्या	आ.व. २०७९/८० अनुमान		आ.व. २०८०/८१ प्रक्षेपण		आ.व. २०८१/८२ प्रक्षेपण	
			रकम	प्रतिशत	रकम	प्रतिशत	रकम	प्रतिशत
०१	अत्यन्त सान्दर्भिक	२४	१०६,५६१	६.८६	१२६,३४०	७.५५	१३८,३२६	७.६५
०२	सान्दर्भिक	१५	२५१,८५३	१६.२२	२६२,९५१	१५.७२	२८५,८१७	१५.८०
०३	तटस्थ	३३	१,१९४,०७०	७६.९१	१,२८३,७८०	७६.७३	१,३८४,६७५	७६.५५
कुल जम्मा		७२	१,५५२,४८४	१००	१,६७३,०७१	१००	१,८०८,८१८	१००

२.८ विषय क्षेत्रगत बाँडफाँट

विषय क्षेत्रगत रूपमा आगामी तीन आर्थिक वर्षको बजेट अनुमान तथा प्रक्षेपण तालिका नं. २.९ मा प्रस्तुत गरिएको छ । विषय क्षेत्रगत आधारमा तीन आर्थिक वर्षको बजेट, खर्च तथा स्रोतको अनुमान, कार्यक्रम तथा आयोजनागत बजेट, प्राथमिकीकरण र सांकेतिकरण सम्बन्धी विवरण अनुसूची ३ समावेश गरिएको छ ।

तालिका २.९ : आगामी तीन आ.व.को विषय क्षेत्रगत खर्चको बाँडफाँटको प्रक्षेपण (रकम रु. हजारमा)

क्र.स.	विषय क्षेत्र	२०७९/८० को व्यय अनुमान				२०८०/८१ को खर्च प्रक्षेपण				२०८१/८२ को खर्च प्रक्षेपण			
		कूल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कूल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कूल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था
१. आर्थिक क्षेत्र													
		७१,२८०	३३,५३७	३७,७४३	-	७९,०५७	३७,३९७	४१,६६०	-	८६,६८१	४०,९१०	४५,७७१	-
१	कृषि तथा खाद्य सुरक्षा	१६,९२४	१२,६९३	४,२३१	-	१८,६९६	१३,९६२	४,६५४	-	२०,४७८	१५,३५९	५,१२०	-
२	सिँचाई	३,४००	६८०	२,७२०	-	३,७४०	७४८	२,९९२	-	४,११४	८२३	३,२९१	-
३	पशुपन्छि विकास	१५,५००	४,६५०	१०,८५०	-	१७,०५०	५,११५	११,९३५	-	१८,७५५	५,६२७	१३,१२९	-
४	उद्योग, व्यापार र आपूर्ति	५,५००	४,३४५	१,१५५	-	६,०५०	४,७८०	१,२७०	-	६,६५५	५,२५७	१,३९८	-
५	पर्यटन तथा सँस्कृति	१९,६५६	२,९४८	१६,७०८	-	२१,६२२	३,२४३	१८,३७९	-	२३,७८४	३,५६८	२०,२१६	-
६	भूमी, सहकारी र वित्त व्यवस्था	१,४००	१,१९०	२१०	-	१,४२९	१,२१५	२१४	-	१,५०३	१,२७७	२२६	-
७	श्रम, रोजगार र गरिवी निवारण	८,९००	७,०३१	१,८६९	-	१०,५५०	८,३३४	२,२१६	-	११,३९२	९,०००	२,३९२	-
२. सामाजिक क्षेत्र													
		३८१,६७९	३१७,५६०	६४,११९	-	४०१,५९४	३३४,००८	६७,५८६	-	४२५,९३९	३५५,३०८	७०,६३१	-
८	शिक्षा, कला, भाषा र साहित्य	२६४,४५१	२४९,२१७	१५,२३४	-	२७१,२६९	२५८,७८७	१२,४८२	-	२८३,७०४	२७३,०२१	१०,६८३	-
९	जनस्वास्थ्य र पोषण	५८,३१८	५६,३१८	२,०००	-	६४,७९८	६२,२९८	२,५००	-	७१,२७८	६८,२७८	३,०००	-
१०	खानेपानी र सरसफाई	४५,०००	२,६७२	४२,३२८	-	५०,२२६	२,७४२	४७,४८४	-	५४,१२७	२,८९३	५१,२३४	-
११	महिला, बालबालिका र सामाजिक समावेशीकरण	९,९५०	६,९६५	२,९८५	-	१०,९४५	७,६६२	३,२८३	-	१२,०४०	८,४२८	३,६१२	-
१२	युवा, खेलकूद तथा नवप्रवर्तन	२,४६०	१,१८८	१,२७२	-	२,७०६	१,२१९	१,४८७	-	२,९७७	१,२८६	१,६९१	-
१३	सामाजिक सुरक्षा र पञ्जिकरण	१,५००	१,२००	३००	-	१,६५०	१,३०१	३४९	-	१,८१५	१,४०४	४११	-
३. पुर्वाधार क्षेत्र													
		७४१,९३९	१८,१४०	६९८,८००	२५,०००	८१६,०५९	१४,२३९	७७१,८२०	३०,०००	८९७,६१९	१५,५२९	८४२,०९०	४०,०००
१४	भवन, आवास, वस्ति/शहरी विकास	७५,३२३	६,९०२	४३,४२१	२५,०००	८२,८५६	१,९५१	५०,९०४	३०,०००	९१,१४१	२,०५९	४९,०८३	४०,०००
१५	सडक, पुल तथा यातायात	६६१,०१६	१०,२३८	६५०,७७८	-	७२७,११८	११,२६२	७१५,८५६	-	७९९,८२९	१२,३८८	७८७,४४२	-
१६	विद्युत र स्वच्छ उर्जा	३,०००	२००	२,८००	-	३,२२६	२०५	३,०२१	-	३,५०२	२१६	३,२८६	-
१७	सूचना र संचार प्रविधि	२,६००	८००	१,८००	-	२,८६०	८२१	२,०३९	-	३,१४६	८६६	२,२८०	-
४. वन, वातावरण र विपद् व्यवस्थापन													
		३२,९७५	८,६७९	२४,२९६	-	३२,८५१	९,५०२	२३,३४९	-	३६,०४४	१०,४२३	२५,६२१	-

क्र.स.	विषय क्षेत्र	२०७९/८० को व्यय अनुमान				२०८०/८१ को खर्च प्रक्षेपण				२०८१/८२ को खर्च प्रक्षेपण			
		कूल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कूल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कूल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था
१८	वन, भूसंरक्षण तथा जैविक विविधता	१४,५००	३,९००	१०,६००	-	१४,८७७	४,२९०	१०,५८७	-	१६,३६५	४,७१९	११,६४६	-
१९	वातावरण तथा फोहोर व्यवस्थापन	१६,८७५	४,१५९	१२,७१५	-	१६,३६२	४,५७५	११,७८७	-	१७,९९९	५,०३३	१२,९६६	-
२०	विपद् जोखिम व्यवस्थापन तथा जलवायु	१,६००	६२०	९८०	-	१,६१२	६३६	९७६	-	१,६८१	६७१	१,०१०	-
५. संस्थागत विकास तथा सुशासन		३२४,६११	२६४,३४३	६०,२६८	-	३४३,५१०	२७१,३७३	७२,१३७	-	३६२,५३५	२८६,४०३	७६,१३२	-
२१	नीति, कानून, न्याय र सुशासन	५,०००	३,९५०	१,०५०	-	५,१३०	४,०५३	१,०७७	-	५,४१२	४,२७६	१,१३७	-
२२	सङ्गठन/क्षमता विकास, जनशक्ति व्यवस्थापन र सेवा प्रवाह	३१५,३०१	२५६,९८८	५८,३१३	-	३३३,९५८	२६३,८२७	७०,१३१	-	३५२,४५८	२७८,४४२	७४,०१६	-
२३	राजस्व र स्रोत परिचालन	२,०००	१,५८०	४२०	-	२,०५२	१,६२१	४३१	-	२,१६५	१,७१०	४५५	-
२४	तथ्याङ्क प्रणालि र योजना/विकास व्यवस्थापन	२,३१०	१,८२५	४८५	-	२,३७०	१,८७२	४९८	-	२,५००	१,९७५	५२५	-
कूल जम्मा		१,५५२,४८४	६४२,२५९	८८५,२२५	२५,०००	१,६७३,०७१	६६६,५१९	९७६,५५२	३०,०००	१,८०८,८१८	७०८,५७३	१,०६०,२४५	४०,०००

आर्थिक वर्ष २०७८/७९ को विनियोजन र पछिल्लो दुई वर्षको प्रक्षेपण विषय क्षेत्रगत नतिजा, विषय क्षेत्रगत कार्यक्रम तथा आयोजनाको विवरण, अपेक्षित उपलब्धि र विषय क्षेत्रगत अनुमानित बजेट परिच्छेद ३ देखि परिच्छेद ७ सम्म प्रस्तुत गरिएको छ ।

परिच्छेद ३ : आर्थिक क्षेत्र

यस परिच्छेद अन्तर्गत कृषि, सिँचाई, पशुपन्छी विकास, उद्योग व्यापार तथा आपूर्ति, पर्यटन तथा संस्कृति, भूमि व्यवस्था तथा सहकारी र श्रम, रोजगार एवं गरिवी निवारण गरी ७ वटा उप-क्षेत्रहरूको पृष्ठभूमि, समस्या तथा चुनौती, लक्ष्य, रणनीति, नतिजा खाका, त्रिवर्षीय खर्च तथा स्रोत अनुमान, आयोजना तथा कार्यक्रम र जोखिम पक्ष तथा अनुमानहरू समावेश गरिएको छ ।

३.१ कृषि

३.१.१ पृष्ठभूमि

कृषि क्षेत्र आर्थिक समृद्धि हासिल गर्ने मुल आधार हो । उच्च र समावेशी आर्थिक वृद्धिमा योगदान पुऱ्याउने क्षेत्र भएकाले यसको वैज्ञानिक ढङ्गले सुधार तथा रूपान्तरण गर्ने विगतका प्रयासलाई सघन बनाई उत्पादन र उत्पादकत्वमा वृद्धि गनुपर्ने हुन्छ । यस नगरपालिका क्षेत्र कृषिका दृष्टिकोणले उर्वर भूमि रहेको र खाद्य सुरक्षाको लागि समेत प्रसस्त मात्रामा प्रमुख खाद्यान्न सहित फलफूल र तरकारी उत्पादन गर्नसक्ने क्षेत्र हो । कृषि विकास रणनीति (सन् २०१५-०३५) र दिगो विकासका लक्ष्यलाई समेत मार्गनिर्देशनको रूपमा लिएर कृषिजन्य उत्पादनको व्यावसायिकरण, यान्त्रिकीकरण र विविधिकरण समेत गरी नगरपालिका क्षेत्रलाई कृषि उत्पादनमा प्रतिस्पर्धी बनाउने प्रसस्त सम्भावनाहरू रहेको देखिन्छ । दिगो विकासका लक्ष्यहरू शून्य भोकमरी, गरिवीको अन्त्य गर्ने, समावेशी आर्थिक वृद्धि र दिगो उपभोग एवं उत्पादन गर्ने जस्ता विषयहरू परोक्ष कृषिको विकाससँग अन्तर्निहित छन् । तसर्थ कृषि क्षेत्रको उन्नयनमार्फत उत्पादन तथा उत्पादकत्वको वृद्धिसँगै रोजगारी सिर्जना, आयआर्जनको सुनिश्चितता, गरिवी निवारण गरी आयात प्रतिस्थापन मार्फत राष्ट्रिय आयमा समेत टेवा पुग्ने गरी नगरपालिकाको उपलब्ध स्रोतलाई कृषि क्षेत्रको विकासमा परिचालन गर्न आवश्यक देखिएको छ ।

३.१.२ समस्या तथा चुनौती

यस नगरपालिका क्षेत्र कृषि र खाद्य सुरक्षाका दृष्टिकोणले उर्वर र प्रमुख खाद्यान्न सहित फलफूल र तरकारी उत्पादन गर्न सक्ने क्षेत्रको रूपमा रहेपनि परम्परागत तथा निर्वाहमुखी कृषि प्रणालि, खेतियोग्य जमिनको तिब्र खण्डिकरण, सार्वजनिक भूमिको पहिचान एवं अभिलेखन गरी तिनको उचित व्यवस्थापन र संरक्षण नहुनु मुख्य समस्याको रूपमा रहेको देखिन्छ । उर्वराशक्ति वढाउने किसिमले वैज्ञानिक रूपमा भूमि र माटोको परिक्षण नहुनु र कृषिको विकासमा सन्तुलित दृष्टिकोण नपुग्नु थप समस्याको रूपमा चित्रण गर्न सकिन्छ ।

कृषिका महत्वपूर्ण विषयहरू सिँचाई, प्रविधि विकास तथा यान्त्रिकीकरण मार्फत कृषिको व्यावसायिकरण गर्नु र विद्यमान समयमा कृषिलाई प्रतिस्पर्धी एवं सम्मानित पेशाको रूपमा स्थापित गर्नु मुख्य चुनौतीको रूपमा रहेको छ । कृषि क्षेत्रमा देखिएका विभिन्न प्रकोपहरू नियन्त्रण हुन नसक्नु र समन्यायिक ढङ्गले भूमिको व्यवस्थापन भई बाँझो जमिन उपयोग हुने गरी भूमिको व्यवस्थापन गर्नु चुनौतीको रूपमा रहेको छ ।

३.१.३ सोच

“खाद्य, पोषण सुरक्षा तथा खाद्य सम्प्रभुता सुनिश्चितता”

३.१.४ उद्देश्य

१. कृषि उत्पादन तथा उत्पादकत्वको वृद्धि गरी खाद्य तथा पोषण सुरक्षा सुनिश्चित गर्नु ।
२. व्यावसायिक कृषिको माध्यमबाट रोजगार एवं आयमा वृद्धि गरी समग्र नगरपालिकाको आर्थिक उन्नयनमा योगदान गर्नु ।
३. कृषि क्षेत्रलाई नाफामुलक, गुणस्तरीय, दिगो एवं व्यावसायिक प्रणालीमा रुपान्तरण गर्नु ।

३.१.५ रणनीति

१. व्यावसायिक कृषिको प्रवर्द्धन गर्ने र कृषि उत्पादनलाई मूल्य श्रृंखलामा आवद्ध गर्ने ।
२. स्थानीय विशिष्टकृत उत्पादनको ब्राण्डिङ र बजारीकरण गर्ने ।

३.१.६ नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य

आवधिक योजना तथा कार्यक्रम तथा आयोजनाको आगामी तीन आर्थिक वर्षको अपेक्षित नतिजाको आधारमा तयार नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य देहायअनुसार प्रस्तुत गरिएको छ :

सूचक	एकाइ	२०७८/७९ को अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
			२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२
आलु उत्पादन	मे.टन	१२०	१५०	१७०	१९०
मकै उत्पादन	मे.टन	१५०	१६०	१७०	१७५
धान उत्पादन	मे.टन	१३०	१३५	१४०	१५०
तरकारी व्यवसायिक उत्पादन	मे.टन	११५	१२०	१२५	१३५
व्यवसायिक तरकारी उत्पादनमा संलग्न कृषक	प्रतिशत	८	१०	१५	२०
फलफूल उत्पादन	मे.टन	१२०	१३०	१४०	१५०
सक्रिय व्यवसायिक कृषि समुह	संख्या	४०	५०	५५	६०
कृषक तालिम	संख्या		३५	४०	४५
पकेट क्षेत्र विकास	संख्या		५	७	८
कृषि सहकारी संस्था	संख्या	३४	३६	३८	४१
कृषि उपज संकलन केन्द्र	संख्या	२	३	४	५

३.१.७ विषय क्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान

उपलब्ध बजेट सीमा तथा मार्गदर्शन, कार्यक्रम तथा आयोजनाको संक्षिप्त विवरण र मध्यमकालीन बजेट खाकाको आधारमा कृषि उप-क्षेत्रको खर्च र सोको स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान देहायअनुसार रहेको छ :

आर्थिक वर्ष	बजेट अनुमान (हजारमा)				बजेटको स्रोत (हजारमा)				
	कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	आन्तरिक स्रोत	नेपाल सरकार	प्रदेश सरकार	ऋण तथा अन्य
२०७९/८०	१६,९२४	१२,६९३	४,२३१	-	१६,९२४	८,८४२	५,५८२	२,५००	-
२०८०/८१	१८,६९६	१३,९६२	४,६५४	-	१८,६९६	९,७२६	६,९४०	२,०३०	-
२०८१/८२	२०,४७८	१५,३५९	५,१२०	-	२०,४७८	१०,६९९	६,७५४	३,०२५	-

३.१.८ कार्यक्रम/आयोजनाको संक्षिप्त विवरण

कार्यक्रम तथा आयोजनाको उद्देश्य, अवधि, लागत तथा अपेक्षित उपलब्धि सहितको कृषि उपक्षेत्रको संक्षिप्त विवरण देहायअुसार प्रस्तुत गरिएको छ :

क्र.स.	कार्यक्रम तथा आयोजना	उद्देश्य	अवधि (शुरु र समाप्ति)	कुल लागत (रु.हजारमा)	अपेक्षित नतिजा
१	कृषि उपज संकलन केन्द्र	कृषकको उत्पादन संकलन र सहज बजार पहुँच पुर्याउनु	सालवसाली	५,५००	कुल १० वटा कृषि उपज संकलन केन्द्र निर्माण भएको हुने
२	नगर स्तरीय अगुवा तथा व्यवसायिक तालिम	व्यवसायिक तालिममार्फत क्षमता अभिवृद्धि गर्नु	सालवसाली	६,०००	कुल ९ वटा अगुवा तथा व्यवसायिक तालिम सञ्चालन भएको हुने
३	फलफूल नर्सरी स्थापना तथा सञ्चालन	सहज वीउविजन तथा बजार पहुँचको व्यवस्था गर्नु	सालवसाली	४,०००	६ वटा फलफूल नर्सरी स्थापना तथा सञ्चालन भई आवश्यक मात्रामा विरुवा वितरण भएको हुने
४	कृषि विकास सम्वद्ध अन्य कार्यक्रम	कृषि सम्वद्ध चालु कार्यक्रमहरूको निरन्तरता दिनु	सालवसाली	४०,५१८	सवै कृषि सम्वद्ध कार्यक्रमहरूको निरन्तरता भएको हुने
	जम्मा			५६,०१८	

३.१.९ जोखिम पक्ष तथा अनुमान

नगरपालिका भित्र सञ्चालित कृषि सम्वद्ध विकास आयोजना तथा कार्यक्रमहरूको कार्यान्वयन, अनुगमन तथा मूल्याङ्कन लगायतको कार्यको लागि पर्याप्त दक्ष, विज्ञ तथा कर्मचारीहरूको प्राप्ति हुने र अन्तर सरकार समन्वय भई समग्र कार्यक्रमको उपलब्धिका रूपमा लक्षित उपलब्धिहरू हासिल हुने अनुमान गरिएको छ । पर्याप्त साधन स्रोत तथा क्षमता एवम् प्रविधिको प्रभावकारी परिचालन हुन नसकेमा र समन्वयात्मक रूपमा उपलब्ध स्रोतहरूको परिचालन हुन नसकेको अवस्थामा निर्धारित उद्देश्यहरू पूरा नहुने जोखिम रहेको छ ।

३.२ सिँचाइ

३.२.१ पृष्ठभूमि

कृषियोग्य भूमिको उत्पादकत्व बढाउन सिँचाइको दिगो व्यवस्था गर्नु आवश्यक छ । काभ्रेपलाञ्चोक जिल्लाको कृषि प्रोफाईल तथा तथ्याङ्क पुस्तिका, २०७०/७१ अनुसार यस नगरपालिका क्षेत्रको कुल ४२६५.७१ हेक्टर कृषियोग्य जमिन मध्ये १२९६.५ हेक्टरमा सिँचाइ सुविधा पुगेको छ । उक्त तथ्याङ्क अनुसार करीब ३०.३९ प्रतिशत कृषियोग्य जमिनमा सिँचाइ सुविधा रहेकोमा हाल ४० प्रतिशत भन्दा बढी भएको अनुमान छ । परम्परागत सिँचाइ प्रणालीको मर्मत-सम्भार र नयाँ प्रविधिमा आधारित सिँचाइ प्रणालीको माध्यमबाट कृषि क्षेत्रमा सिँचाइको विस्तार भइरहेको छ । सिँचाइ पूर्वाधार निर्माणमा रणनीतिक महत्वका साना सिँचाइ स्थानीय तहबाट लगानी परिचालन गर्ने र सिँचाइ प्रणालीको निर्माण पछिको मर्मत-सम्भार, व्यवस्थापन एवं सञ्चालनमा उपभोक्ता समुदायको सक्रिय सहभागिता थप सुदृढ गर्नुपर्ने विद्यमान आवश्यकता रहेको छ । सिँचाइको थप पूर्वाधार विकास र सम्पन्न सिँचाइ प्रणालीको सुदृढीकरण गरी व्यवस्थित बनाउन लगानी वृद्धि गर्नु पनि आवश्यक छ । स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ अनुसार स्थानीय साना सतह तथा भूमिगत सिँचाइ प्रणालीको सञ्चालन तथा मर्मत सम्भार, सेवा शुल्क

निर्धारण र सङ्कलन सम्बन्धी व्यवस्थापन कार्यहरू स्थानीय तहले नै व्यवस्थापन गर्नुपर्ने भएकाले सो सम्बन्धी आवश्यक नीति तथा कार्यक्रमहरू तय गरी अवलम्बन गर्न जरूरी छ ।

३.२.२ समस्या तथा चुनौती

कृषि योग्य जमिनमा आवश्यक सिँचाइको भरपर्दो सेवा पुऱ्याउन सक्ने स्रोत नहुनु, निर्माण सम्पन्न भइसकेका सिँचाइको आवश्यक मर्मत सम्भार समयमा नहुनु, सिँचाइ सुविधा पुगेको वा पुग्न सक्ने भूमिमा समेत खण्डीकरण र अव्यवस्थित शहरीकरण हुनु, सिँचाइ पूर्वाधारको क्षेत्रमा सिमित स्रोत एवं बजेट सुनिश्चित हुनु र प्रविधिमा आधारित सिँचाइ आयोजनाको विस्तारमा कृषकको चासो नसक्नु यो क्षेत्र सम्बद्ध समस्याहरू हुन् ।

कृषियोग्य भूमिमा सिँचाइ सुविधा उपलब्ध गराउने गरी तोकिएको समय र लागतमा निर्माणाधीन आयोजना सम्पन्न गर्नु र विद्यमान सिँचाइ पूर्वाधारहरूलाई पूर्ण क्षमतामा सञ्चालन गर्नु र अन्य पूर्वाधार विकासका कार्यसँग समन्वय गरी सिँचाइका संरचनाहरूमा हुने क्षति कम गर्नु गराउनु चुनौतीको रूपमा रहेको छ ।

३.२.३ सोच

“दिगो एवं भरपर्दो सिँचाइ सुविधा उपलब्ध गराई कृषि उत्पादन र उत्पादकत्वको वृद्धिमा योगदान”

३.२.४ उद्देश्य

१. उपयुक्त प्रविधि मार्फत थप कृषियोग्य भूमिमा सिँचाइ सेवा वृद्धि गर्नु ।
२. बहुउद्देश्यीय आयोजनाको विकास गरी कृषियोग्य भूमिमा वर्षभरी भरपर्दो सिँचाइ सुविधा उपलब्ध गराउनु ।
३. सम्पन्न सिँचाइ प्रणालीको मर्मत सम्भार एवं व्यवस्थापनलाई सुदृढ तुल्याई दिगो बनाउनु ।

३.२.५ रणनीति

१. उपयुक्त प्रविधिमा आधारीत सिँचाइ प्रविधिको प्रयोग गरी सिँचाइ सुविधा विस्तार गर्ने ।
२. विद्यमान सबै प्रकारका सिँचाइका कार्यलाई निरन्तर सुधार तथा विस्तार गर्ने ।

३.२.६ नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य

आवधिक योजना तथा कार्यक्रम तथा आयोजनाको संक्षिप्त विवरणको अगामी तीन आर्थिक वर्षको अपेक्षित नतिजाको आधारमा तयार नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य देहायअनुसार प्रस्तुत गरिएको छ :

सूचक	एकाइ	२०७८/७९ को अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
			२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२
सिँचाइ सुविधा पुगेको जमिन	प्रतिशत	४०	४२	४५	५०

३.२.७ विषय क्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान

उपलब्ध बजेट सीमा तथा मार्गदर्शन, कार्यक्रम तथा आयोजनाको संक्षिप्त विवरण र मध्यमकालीन बजेट खाकाको आधारमा पशुपालन उप-क्षेत्रको खर्च र सोको स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान देहाय अनुसार प्रस्तुत गरिएको छ :

आर्थिक वर्ष	बजेट अनुमान (हजारमा)				बजेटको स्रोत (हजारमा)				
	कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	आन्तरिक स्रोत	नेपाल सरकार	प्रदेश सरकार	ऋण तथा अन्य
२०७९/८०	३,४००	६८०	२,७२०	-	३,४००	३००	६००	२,५००	-
२०८०/८१	३,७४०	७४८	२,९९२	-	३,७४०	३३०	६६०	२,७५०	-
२०८१/८२	४,११४	८२३	३,२९१	-	४,११४	३६३	७२६	३,०२५	-

३.२.८ कार्यक्रम/आयोजनाको संक्षिप्त विवरण

कार्यक्रम तथा आयोजनाको उद्देश्य, अवधि, लागत तथा अपेक्षित उपलब्धि सहितको संक्षिप्त विवरण देहाय अनुसार प्रस्तुत गरिएको छ :

क्र.स.	कार्यक्रम तथा आयोजना	उद्देश्य	अवधि (शुरु र समाप्ति)	कुल लागत (रु. हजारमा)	अपेक्षित नतिजा
१	कुलो मर्मत	नियमित सिंचाई सुविधा व्यवस्थापन गर्नु	सालवसाली	५,३००	माझकुलो खोलाको संरक्षण सहित अन्य ९ वटा कुलो नियमित रूपमा सञ्चालन भईरहेको हुने
२	अन्य सिंचाई कार्यक्रम	आवश्यक सिंचाई व्यवस्थापन सहित उच्च उत्पादन गर्नु	सालवसाली	५,९५४	६० प्रतिशत कृषि जमिनमा सिंचाई सुविधा उपलब्ध भएको हुने
	जम्मा			११,२५४	

३.२.९ जोखिम पक्ष तथा अनुमान

संविधानले प्रदान गरेको अधिकारक्षेत्र भित्र रहेका प्राकृतिक स्रोतहरूको समुचित उपयोग गर्न सकिने र प्राकृतिक स्रोतहरूको समुचित उपयोग गर्ने कार्यको लागि पर्याप्त दक्ष, विज्ञ एवं प्राविधिक कर्मचारीहरूको प्राप्ति भएको हुने अनुमान गरिएको छ । पर्याप्त साधन स्रोत तथा क्षमता एवम् प्रविधि उपलब्ध भई त्यसको प्रभावकारी परिचालन हुन नसकेमा निर्धारित उद्देश्यहरू पूरा नहुने जोखिम रहेको छ ।

३.३ पशुपन्छी विकास

३.३.१ पृष्ठभूमि

नेपालको कृषि प्रणालिमा पशुपंक्षीपालन व्यवसायको महत्व अनादिकालदेखि आजसम्म रहि आएको छ । पशुपालन व्यवसायलाई विविधिकरण, व्यावसायीकरण, आयमुलक तथा सम्मानित पेशाको रूपमा विकास गरी राष्ट्रिय उत्पादनमा योगदान पुऱ्याई आर्थिक विकासमा टेवा दिनु आवश्यक छ । कृषि विकास रणनीति (सन् २०१५-०३५) र दिगो विकासका लक्ष्यलाई समेत मार्गनिर्देशनको रूपमा लिएर पशुजन्य उत्पादनको व्यावसायिकरण, यान्त्रिकीकरण र विविधिकरण समेत गरी नगरपालिका क्षेत्रलाई दुग्धजन्य र मासुजन्य उत्पादनमा प्रतिस्पर्धी बनाउने प्रसस्त आधारहरू तयार छन् । दिगो विकासका लक्ष्यहरू शून्य भोकमरी, गरिवीको अन्त्य गर्ने, समावेशी आर्थिक वृद्धि र दिगो उपभोग एवं उत्पादन

गर्ने जस्ता विषयहरू परोक्ष कृषिसँगै पशुपन्छीको विकाससँग अन्तर्निहित छन् । स्थानीय ग्रामीण अर्थतन्त्रलाई टेवा पुऱ्याउन र आर्थिक सन्तुलन कायम गर्न, गरीब तथा सामाजिक दृष्टिकोणबाट पिछडिएका वर्ग र महिला वर्गको आर्थिक तथा सामाजिक स्थितिमा सुधार ल्याउन, कृषक परिवारको प्रमुख आयस्रोतको रूपमा विकास गरी वातावरण संरक्षण तथा सन्तुलन कायम गर्न, पशुपन्छी उत्पादन क्षेत्र सम्बद्ध उद्योगका साथै व्यापारलाई समेत प्रोत्साहन गर्न यो क्षेत्रलाई विशेष महत्व दिन आवश्यक छ । तसर्थ पशुपन्छीको उत्पादन वृद्धि गरी कृषि क्षेत्रको उन्नयनमार्फत समग्र उत्पादकत्वको वृद्धिसँगै रोजगारी सिर्जना, आयआर्जनको सुनिश्चितता, गरिवी निवारण गरी आयात प्रतिस्थापन मार्फत राष्ट्रिय आयमा समेत टेवा पुग्ने गरी नगरपालिकाको उपलब्ध स्रोतलाई यस क्षेत्रको विकासमा उपयोग गर्नुपर्ने छ ।

३.३.२ समस्या तथा चुनौती

पशुपन्छीको उत्पादन र उत्पादकत्वमा वृद्धिसँगै आवश्यक मात्रामा बजार केन्द्रित पूर्वाधारको विकास, व्यवस्थापन र संरक्षण नहुनु जस्तै नेपालको पहिलो दुग्ध चिस्यान केन्द्र समेत भग्नावशेषको रूपमा परिणत हुनु, पशुजन्य रोग एवं महामारी तथा प्रकोपहरू नियन्त्रणका लागि आवश्यक व्यवस्थापन नहुनु र छाडा कुकुरको नियन्त्रण तथा चौपायाको व्यवस्थापन नहुनु यस क्षेत्रका समस्याहरू हुन् ।

सार्वजनिक जिजी साभेदारीको माध्यमबाट रोजगारी समेत वृद्धि हुने गरी उल्लेख्य लगानी परिचालन गर्नु, मासुजन्य उत्पादनमा आत्मनिर्भर हुने अवसरको सहि ढङ्गले उपयोग गर्नु, व्यावसायिक पशुपालनमा आकर्षण गरी युवालाई समावेश गर्नु र पशुपन्छी व्यवसायलाई प्रविधियुक्त, परिणाममुखी, व्यावसायिक र प्रतिस्पर्धी बनाउने कार्यहरू आफैमा चुनौतीपूर्ण छन् ।

३.३.३ सौँच

“आत्मनिर्भर र प्रतिस्पर्धी व्यवसायको रूपमा पशुपन्छी क्षेत्रको विकास”

३.३.४ उद्देश्य

१. पशुपन्छी व्यवसायलाई प्रविधियुक्त, परिणाममुखी, व्यावसायिक र प्रतिस्पर्धी बनाउनु ।
२. पशुपन्छी व्यवसायलाई उत्पादनमा आत्मनिर्भर बनाई नगर क्षेत्रबाट पशुजन्य पदार्थको निकासी प्रवर्द्धन र आयातको समेत प्रतिस्थापन गर्नु ।

३.३.५ रणनीति

१. व्यावसायिक पशुपन्छी पालन कार्यको प्रवर्द्धन गर्ने ।
२. पशुजन्य कृषि उत्पादनलाई मूल्य श्रृंखलामा आवद्ध गर्ने ।

३.३.६ नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य

आवधिक योजना तथा कार्यक्रम तथा आयोजनाको आगामी तीन आर्थिक वर्षको अपेक्षित नतिजाको आधारमा तयार नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य देहायअनुसार प्रस्तुत गरिएको छ :

सूचक	एकाइ	२०७८/७९ को अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
			२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२
दुग्ध उत्पादन	मे.टन		२०	२२	२५
दुग्ध चिस्यान केन्द्र	संख्या	१	२	३	४

सूचक	एकाइ	२०७८/७९ को अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
			२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२
व्यवसायिक पशु फार्म (सक्रिय)	संख्या	६	७	९	११
एग्रोभेट (सक्रिय)	संख्या	२१	२२	२४	२६

३.३.७ विषय क्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान

उपलब्ध बजेट सीमा तथा मार्गदर्शन, कार्यक्रम तथा आयोजनाको संक्षिप्त विवरण र मध्यमकालीन बजेट खाकाको आधारमा पशुपालन उप-क्षेत्रको खर्च र सोको स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान देहाय अनुसार प्रस्तुत गरिएको छ :

आर्थिक वर्ष	बजेट अनुमान (हजारमा)				बजेटको स्रोत (हजारमा)				
	कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	आन्तरिक स्रोत	नेपाल सरकार	प्रदेश सरकार	ऋण तथा अन्य
२०७९/८०	१५,५००	४,६५०	१०,८५०	-	१५,५००	१,०००	१२,०००	२,५००	-
२०८०/८१	१७,०५०	५,११५	११,९३५	-	१७,०५०	१,१००	१३,२००	२,७५०	-
२०८१/८२	१८,७५५	५,६२७	१३,१२९	-	१८,७५५	१,२१०	१४,५२०	३,०२५	-

३.३.८ कार्यक्रम/आयोजनाको संक्षिप्त विवरण

कार्यक्रम तथा आयोजनाको उद्देश्य, अवधि, लागत तथा अपेक्षित उपलब्धि सहितको संक्षिप्त विवरण देहायअनुसार प्रस्तुत गरिएको छ :

क्र.स.	कार्यक्रम तथा आयोजना	उद्देश्य	अवधि (शुरु र समाप्ति)	कुल लागत (रु. हजारमा)	अपेक्षित नतिजा
१	दुग्ध चिस्यान केन्द्र प्रवर्द्धन र स्थापना	दुग्धजन्य पदार्थको भण्डारण तथा बजार प्रवर्द्धन गर्नु	सालवसाली	१,२००	३ वटा दुग्ध चिस्यान केन्द्रको स्थापना भएको हुने
२	युवा लक्षित उन्नत गाई भैसी फार्म अनुदान	पशु उत्पादन सम्बन्धी कार्यक्रम मार्फत युवा स्वरोगार प्रवर्द्धन गर्नु	सालवसाली	३,०००	७५ अगुवा कृषक सहित गाई भैसी फार्मलाई अनुदान प्राप्त भएको हुने
३	खसि बोका संकलन केन्द्र र वधशाला निर्माण	आधुनिक वधशाला सहितको खसि बोका संकलन केन्द्र निर्माण गर्नु	२०७९/८०	११,४७०	१ वटा आधुनिक वधशाला सहितको खसि बोका संकलन केन्द्र निर्माण भएको हुने
४	पशु विकास कार्यक्रम	पशुपन्थी विकास सम्बद्ध कार्यक्रमहरू व्यवस्थापन गर्नु	सालवसाली	३५,६३५	सर्वै प्रकारका कार्यक्रमहरूको व्यवस्थापन भएको हुने
	जम्मा			५१,३०५	

३.३.९ जोखिम पक्ष तथा अनुमान

नगरपालिका क्षेत्र भित्र सञ्चालित पशुविकास सम्बद्ध आयोजना तथा कार्यक्रमहरूको कार्यान्वयन, अनुगमन तथा मूल्याङ्कन लगायतको कार्य नियमित रूपमा हुने र आवधिक एवं रणनीतिक योजनाले समेत निर्दिष्ट गरेका नीति, उद्देश्य र रणनीतिको तादम्यता भई अपेक्षित नतिजा हासिल हुन अनुमान गरिएको छ । आयोजना तथा कार्यक्रमहरूको कार्यान्वयन, अनुगमन तथा मूल्याङ्कनको लागि पर्याप्त साधन स्रोत, क्षमता, प्रविधि र प्रणालिको प्रभावकारी परिचालन र विकास हुन नसकेमा उद्देश्यहरू प्राप्त नहुने जोखिम रहेको छ ।

३.४ उद्योग, व्यापार र आपूर्ति व्यवस्था

३.४.१ पृष्ठभूमि

उद्योग तथा व्यापार क्षेत्र आर्थिक विकासको प्रमुख आधार स्तम्भको रूपमा रहन्छ। अर्थतन्त्रको विकासका लागि उद्योग क्षेत्रलाई प्राथमिकता दिने, राष्ट्रिय हित अनुकूल व्यवस्थापन गर्ने, निर्यातको सम्भावना रहेको क्षेत्रमा थप वैदेशिक पूँजी स्रोत-साधनको संरक्षण र प्रवर्द्धन गर्ने, नेपाली श्रम, सिप र कच्चा पदार्थमा आधारित स्वदेशी लगानीलाई आकर्षित गर्ने, औद्योगिक पूर्वाधार विकासमा लगानी प्रोत्साहन र परिचालन गर्ने र औद्योगिक नीतिहरूलाई सापेक्ष प्रभावकारी बनाउने कार्यहरू उद्योग तथा व्यापार क्षेत्रको विकासका निर्धारक सर्तहरू हुन्। यस नगरपालिकाले समेत सार्वजनिक, निजी र सहकारी क्षेत्रको सहकार्यमा दिगो एवम् बृहत आधारसहितको औद्योगिक विकासको माध्यमबाट राष्ट्रिय अर्थतन्त्रमा उल्लेख्य योगदान पुऱ्याउने लक्ष्य लिएको छ। औद्योगिकीकरणका लागि स्थानीय श्रम, सिप र कच्चा पदार्थमा आधारित साना उद्योगको संरक्षण गर्ने नेपाल सरकारको अभिप्राय अनुसार नगरपालिकाले समेत उल्लिखित निर्धारक सर्तहरूलाई अवसरको रूपमा उपयोग गर्ने नीति लिएको छ। साथै, अन्तरप्रदेश र संघबीच समन्वय स्थापित गरी उपलब्ध स्रोतहरूको दिगो उपयोगको अवस्था सिर्जना गरी नयाँ प्रविधि मार्फत उत्पादन लागत कम गर्दै उत्पादन र उत्पादकत्व वृद्धि गर्ने र रोजगारिका अबसर सिर्जना गर्ने कार्यमा नगरपालिकाले थप गृहकार्यहरू गर्नुपर्ने देखिन्छ। श्रमिक, रोजगारदाता र सरकारबीचको सम्बन्ध सहज बनाउँदै उद्योग धन्दाको संरक्षणका साथै स्वदेशी तथा विदेशी लगानी वृद्धिको सम्वाहकको रूपमा यस क्षेत्रको विकासको माध्यमबाट कुल गार्हस्थ्य उत्पादनमा क्षेत्रगत योगदान अभिवृद्धि गर्नुपर्नेछ। आर्थिक औद्योगिकीकरणलाई निर्यात प्रवर्द्धन, रोजगार, आयात प्रतिस्थापन, गरिबी न्यूनीकरणमा समेत जोडेर समष्टिगत आर्थिक विकासमा योगदान दिने अवस्था सिर्जना गर्नु अपरिहार्य छ। साथै नागरिकहरूको दैनिक जीवनयापनलाई आवश्यक वस्तु तथा सेवाको सहज आपूर्ति गरी उपभोक्ता हकको समेत सुनिश्चितता गर्ने र औद्योगिक उत्पादनको बजारीकरणसँगै उपभोक्ताका सामु गुणस्तरीय वस्तु तथा सेवाको पहुँच वृद्धि गर्न नियमित रूपमा अनुगमन र बजार अनियमितताको नियन्त्रण समेत कायम गर्नुपर्ने हुन्छ।

३.४.२ समस्या तथा चुनौती

विद्यमान औद्योगिक उत्पादनहरूको मुल्य श्रृंखला प्रणालीको विकासमा निजी क्षेत्र आकर्षित नहुनु, औद्योगिक क्षेत्रले पुऱ्याएको वातावरणीय असरको समुचित रूपमा सम्बोधन नहुनु, परम्परागत सिप, दक्षता र कलामा आधारीत उद्योगहरूको संरक्षणका प्रयासको विचमा पनि तिनिहरू पलायन हुँदै जानु, औद्योगिक उत्पादन लागत प्रतिस्पर्धी नहुनु र उत्पादनशील क्षेत्रमा कम पूँजी परिचालन हुनु यस क्षेत्रका समस्याहरू हुन्।

उद्योगका प्राथमिक क्षेत्रहरू कृषि, वन, खानीजन्य क्षेत्रसँग एकिकृत समन्वय गरी स्रोतको दिगो उपयोग गर्ने अवस्था बनाउनु, उत्पादन क्षेत्रमा प्रतिस्पर्धात्मक क्षमता वृद्धि गरी सोहि अनुरूप पूर्वाधारको विकासमा समेत निजी क्षेत्र आकर्षित गर्नु, युवा शक्तिलाई स्थानीय उद्यमशीलतामा आवद्ध गराउनु र वातावरण अनुकूलन नीति अनुरूप उद्योग सञ्चालन गर्ने सुनिश्चितता गर्नु जस्ता कार्यहरू चुनौतीपूर्ण रहेका छन्।

३.४.३ सौँच

“उद्योग र वाणिज्य क्षेत्रको विकाससँगै आपूर्तिमा सहजता”

३.४.४ उद्देश्य

१. उद्योगको क्षेत्रमा लगानी वृद्धि गरी रोजगारीका अवसरहरू सृजना गर्नु र कुल गार्हस्थ उत्पादनमा योगदान बढाउनु (उद्योग) ।
२. वाणिज्य क्षेत्रलाई नगरको अर्थतन्त्रको महत्वपूर्ण अवयवको रूपमा विकास गर्नु (वाणिज्य) ।
३. गुणस्तरीय वस्तु तथा सेवाको सहज, सुलभ र नियमित आपूर्तिको व्यवस्था गर्न सार्वजनिक निजी र सहकारी क्षेत्रलाई प्रोत्साहित तथा नियमन गर्नु (आपूर्ती) ।

३.४.५ रणनीति

१. उच्चमशीलताको प्रवर्द्धन गरी लघु तथा घरेलु उद्योगको विकास तथा विस्तार गर्ने (उद्योग) ।
२. व्यापार व्यवसायको विकास तथा विस्तार गर्ने (वाणिज्य) ।
३. आयातजन्य वस्तुहरूको आपूर्ती विस्थापन गरी आन्तरीक उत्पादनको खपत गर्ने (आपूर्ती) ।

३.४.६ नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य

आवधिक योजना र कार्यक्रम तथा आयोजनाको संक्षिप्त विवरणमा उल्लिखित आगामी तीन आर्थिक वर्षको अपेक्षित नतिजाको आधारमा तयार नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य देहायअनुसार प्रस्तुत गरिएको छ :

सूचक	एकाइ	२०७८/७९ को अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
			२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२
लघु तथा घरलु उद्योगहरू	संख्या	१२०	१५०	१७०	१९०
उच्चम विकास तालिम लिने युवा	संख्या	१५०	१६०	१७०	१७५
सिप मुलक तालिम लिने महिला	संख्या	१३०	१३५	१४०	१५०
उत्पादनमुलक उद्योग	संख्या	११५	१२०	१२५	१३५
औद्योगिक ग्राम	संख्या	८	१०	१५	२०

३.४.७ विषय क्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान

उपलब्ध बजेट सीमा तथा मार्गदर्शन, कार्यक्रम तथा आयोजनाको संक्षिप्त विवरण र मध्यमकालीन बजेट खाकाको आधारमा उद्योग तथा व्यापार उप-क्षेत्रको खर्च र सोको स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान देहायअनुसार प्रस्तुत गरिएको छ :

आर्थिक वर्ष	बजेट अनुमान (हजारमा)				बजेटको स्रोत (हजारमा)				
	कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	आन्तरिक स्रोत	नेपाल सरकार	प्रदेश सरकार	ऋण तथा अन्य
२०७९/८०	५,५००	४,३४५	१,१५५	-	५,५००	१,५००	४,०००	-	-
२०८०/८१	६,०५०	४,७८०	१,२७१	-	६,०५०	१,६५०	४,४००	-	-
२०८१/८२	६,६५५	५,२५७	१,३९८	-	६,६५५	१,८१५	४,८४०	-	-

३.४.८ कार्यक्रम/आयोजनाको संक्षिप्त विवरण

कार्यक्रम तथा आयोजनाको उद्देश्य, अवधि, लागत तथा अपेक्षित उपलब्धि सहितको संक्षिप्त विवरण देहायअनुसार प्रस्तुत गरिएको छ :

क्र.स.	कार्यक्रम तथा आयोजना	उद्देश्य	अवधि (शुरु र समाप्ति)	कुल लागत (रु. हजारमा)	अपेक्षित नतिजा
१	उद्यम, व्यापार व्यवसाय सम्बद्ध कार्यक्रम	उद्योग, व्यवसाय र आपूर्ति सम्बद्ध कार्यक्रमको व्यवस्थापन गर्नु	सालवसाली	१८,२०५	उद्योग, व्यवसाय र आपूर्ति सम्बद्ध कार्यक्रमहरूको समुचित व्यवस्थापन भएको हुने
		जम्मा		१८,२०५	

३.४.९ जोखिम पक्ष तथा अनुमान

स्थानीय उत्पादनमा आधारीत उद्योगहरूको स्थापनाका लागि निजी क्षेत्रको समेत उत्साहजनक लगानी प्राप्त हुने र स्थानीय प्राकृतिक तथा प्राथमिक क्षेत्रका स्रोतहरूको दिगो परिचालन गर्न सकिने अनुमान गरीएको छ । साथै स्थानीय उत्पादन र उत्पादकत्व समेत वृद्धि हुने गरी उत्पादनको बजारीकरण र ब्राण्डिङ भई बजारको विस्तारसँगै नगरपालिकाको समेत स्रोत बढ्ने अनुमान गरिएको छ ।

असल औद्योगिक श्रम सम्बन्ध विकास हुन नसकेको अवस्था र लगानीमैत्री वातावरणको सिर्जना हुन नसकेको अवस्थामा उद्देश्यहरू प्राप्त नहुने जोखिम रहेको छ ।

५ पर्यटन तथा संस्कृति

३.५.१ पृष्ठभूमि

बनेपा नगरपालिका आफैमा विविधतापूर्ण नगर हो र संघीय राजधानीको सन्निकटताका कारण छोटो दुरीको आन्तरीक पर्यटकिय गन्तव्यको रूपमा समेत परिचीत छ । बनेपा नगर प्राकृतिक, धार्मिक, ऐतिहासिक, सांस्कृतिक, वातावरणिय अनुकृता र पर्यावरणिय विशेषताका कारणले गर्दा यो क्षेत्र पर्यटन उद्योगको सम्भावना व्यापक रहेको छ । नगरको आर्थिक विकास र समृद्धिका लागि पर्यटन उद्योगले विशेष महत्व राख्ने र आन्तरिक अर्थतन्त्रमा पर्यटनको योगदानलाई ठुलो आकार दिलाउने सम्भावना रहेको देखिन्छ । नगरको अर्थतन्त्रमा पर्यटनको प्रवर्द्धनमार्फत कुल ग्राहस्थ उत्पादन, प्रतिव्यक्ति आय, वचत र रोजगारीको दर लगायतका आयामहरूलाई सकारात्मक प्रभाव दिन सकिन्छ । पर्यटन उद्योगको परिधिभित्र समेटिने सेवामुलक व्यापारका क्षेत्रहरूले यसको अहिले पनि नगरभित्र मनग्य आमदानी गरिरहेको अवस्था छ । पर्यटन उद्योगले आयको समुचित वितरणको योगदान गर्ने भएकाले पर्यटन पूर्वाधारहरूको समुचित विकास गरी आय आर्जनका कार्यहरूलाई अभिप्रेरित गर्नु अपरिहार्य छ । नेपालको पर्यटन नीति २०६५ ले विशेषत पर्यटन क्षेत्रको विविधीकरण र विस्तारद्वारा स्वरोजगारको सिर्जना गर्ने, पर्यावरणिय पर्यटन र ग्रामीण पर्यटनलाई गरिवी निवारणसँग आवद्ध गरी जनताको जीवनस्तरमा सुधार गर्ने लगायतका रणनीति अवलम्बन गर्ने उद्देश्य राखेको छ । पर्यटकीय पूर्वाधारको विकास र निर्माणको क्रममा प्राकृतिक स्रोत र साधनको उपयोग गर्दा वातावरण संरक्षण गर्दै त्यस्ता स्रोत र साधनको दिगो रूपमा उपयोग गर्ने विषयलाई नीतिले जोड दिएको छ । साथै मावन जगतको प्रेरणाको स्रोतका रूपमा रहेका मूर्त एवं जीवन्त सांस्कृतिक सम्पदा (जात्रा, पर्व लगायतका अमूर्त सम्पदा) को संरक्षण गरी र स्थानीय समुदायका जीवन्त सांस्कृतीलाई मानवताको मूल्य र मान्यतासँग जोडेर तिनको समुचित व्यवस्थापन गर्नु अपरिहार्य छ । साथै स्थानीय मूर्त एवं अमूर्त सांस्कृतिक सम्पदाहरूको उपयोगलाई नागरिकहरूको जीवनसँग जोड्ने र आयआर्जन हुने क्रियाकलापसँग समेत तादम्यता गर्न आवश्यक छ ।

३.५.२ समस्या तथा चुनौती

पर्यटकीय गन्तव्यहरूको विविधिकरण एवं विकास र प्रवर्द्धन गर्ने ध्येयले गुरुयोजना निर्माण नहुनु, पर्यटकीय पूर्वाधार तथा सबै प्रकारका मूर्त अमूर्त सांस्कृतिक सम्पदाहरूको संरक्षणमा समुदायको चासो नहुनु एवं पूर्वाधारको लागि आवश्यक लगानीको जोहो नहुनु यस क्षेत्र सम्वद्ध समस्याहरू हुन् ।

साथै स्थानीय जीवन्त संस्कृतीसँग आवद्ध हुने गरी पर्यटनको विकासका क्रियाकलापहरू अगाडि वढाउने र निजी क्षेत्रमार्फत पर्यटकीय पूर्वाधारहरूको विकासमा लगानी जुटाउने कार्य चुनौतीपूर्ण रहको छ ।

३.५.३ सौँच

“नगर विकासको आधार, पर्यटनको दिगो विकास”

३.५.४ उद्देश्य

१. सुरक्षित र गुणस्तरीय एवं पर्यटनमैत्री आकर्षक पर्यटन क्षेत्रको रूपमा विकास गर्नु ।
२. पर्यटकीय क्षेत्रबाट प्राप्त लाभलाई समन्यायिक रूपले जनस्तरसम्म पुऱ्याउनु ।
३. पर्यटन क्षेत्र र स्थानीय कृषि उत्पादनबिच सघन सहकार्य स्थापित गर्नु ।

३.५.५ रणनीति

१. नगर क्षेत्रभित्र आवश्यक पर्यटन पूर्वाधार निर्माण गर्ने ।
२. मौलिक कला तथा सांस्कृतिक पहिचानलाई संरक्षण गर्दै पर्यटनसँग आवद्ध गर्ने ।
३. विशिष्ट पहिचान सहितको कृषि उत्पादन प्रवर्द्धनका कार्यहरूलाई पर्यटकीय गतिविधिसँग आवद्ध गर्ने ।

३.४.६ नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य

आवधिक योजना र कार्यक्रम तथा आयोजनाको संक्षिप्त विवरणमा उल्लिखित आगामी तीन आर्थिक वर्षको अपेक्षित नतिजाको आधारमा तयार नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य देहायअनुसार प्रस्तुत गरिएकोछ :

सूचक	एकाइ	२०७८/७९ को अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
			२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२
स्थानीय स्तरका पर्यटकीय होटल	संख्या	-	३५	४५	५५
होमस्टे सञ्चालन	संख्या	-	२	५	१०
पर्यटकीय स्थल विकास	संख्या	-	५	७	९
पर्यटक सूचना केन्द्र	संख्या	-	१	१	१
नयाँ पदमार्ग निर्माण	किमि	-	३	५	७
कोसेली घर	संख्या	-	१	२	३
पर्यटन तालिम लिने व्यक्ति	संख्या	-	२५	५०	७५
मठ मन्दिर मर्मत सम्भार तथा जीर्णोद्धार	संख्या	-	५	७	९

३.५.७ विषय क्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान

उपलब्ध बजेट सीमा तथा मार्गदर्शन, कार्यक्रम तथा आयोजनाको संक्षिप्त विवरण र मध्यमकालीन बजेट खाकाको आधारमा पर्यटन तथा संस्कृति उप-क्षेत्रको खर्च र सोको स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान देहायअनुसार प्रस्तुत गरिएको छ :

आर्थिक वर्ष	बजेट अनुमान (हजारमा)				बजेटको स्रोत (हजारमा)				
	कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	आन्तरिक स्रोत	नेपाल सरकार	प्रदेश सरकार	ऋण तथा अन्य
२०७९/८०	१९,६५६	२,९४८	१६,७०८	-	१९,६५६	१६,१५६	३,५००	-	-
२०८०/८१	२१,६२२	३,२४३	१८,३७९	-	२१,६२२	१७,७७२	३,८५०	-	-
२०८१/८२	२३,७८४	३,५६८	२०,२१६	-	२३,७८४	१९,५४९	४,२३५	-	-

३.५.८ कार्यक्रम/आयोजनाको संक्षिप्त विवरण

कार्यक्रम तथा आयोजनाको उद्देश्य, अवधि, लागत तथा अपेक्षित उपलब्धि सहितको संक्षिप्त विवरण देहायअनुसार प्रस्तुत गरिएको छ :

क्र.स.	कार्यक्रम तथा आयोजना	उद्देश्य	अवधि (शुरु र समाप्ति)	कुल लागत (रु. जारमा)	अपेक्षित नतिजा
१	पर्यटकिय महत्वका स्थानसम्मको पहुँच सडक मर्मत तथा निर्माण	पर्यटकहरूको आगमनमा वृद्धि भई आय आर्जनमा वृद्धि हुने	२०८०।८१ देखि २०८१।८२	३०,०००	३० किमि पर्यटकीय स्थानहरूसम्मको सडक मर्मत तथा निर्माण भएको हुने
२	पर्यटकिय महत्वका स्थलहरूको संरक्षण र पुन निर्माण	पर्यटकिय महत्वका स्थलहरूको संरक्षण गरी पर्यटन विकासमा ठोस योगदान गर्नु	२०८०।८१ देखि २०८१।८२	१२,०००	७ वटा पर्यटकिय महत्वका स्थलहरूको संरक्षण र पुनर्निर्माण भएको हुने
३	वनभोज स्थल निर्माण	प्रकृति र संस्कृतीलाई पर्यटनका क्रियाकलपामा आवद्ध गराउनु	२०८०।८१ देखि २०८१।८२	१५,०००	४ वटा सुविधासम्पन्न पिकनिक स्पट निर्माण भएको हुने
४	पर्यटन प्रवर्द्धन अन्य कार्यक्रम	पर्यटन सम्बद्ध कार्यक्रमहरूको व्यवस्थापन गर्नु	सालवसाली	८,०६१	सम्बद्ध कार्यक्रमहरूको सहज व्यवस्थापन भएको हुने
	जम्मा			६५,०६१	

३.५.९ जोखिम पक्ष तथा अनुमान

अन्तर सरकारी समन्वय भई समग्र पर्यटकीय गन्तव्यहरूको विविधिकरण एवं विकास र प्रवर्द्धन गर्ने कार्यमा निजी क्षेत्रको लगानी वृद्धि हुदै जाने अनुमान गरिएको छ । साथै पर्यटकीय पूर्वाधार तथा सबै प्रकारका मूर्त अमूर्त सांस्कृतिक सम्पदाहरूको संरक्षणमा स्थानीय समुदायको समेत सहभागिता कायम हुने र मूर्त एवं अमूर्त सांस्कृतिक सम्पदाहरू मानव जगतको प्ररणाको रूपमा स्थापित हुनेछ भन्ने अनुमान गरिएको छ ।

साथै, पर्यटनको विकासमा सम्बद्ध सरकारी तथा गैरसरकारी संस्थाहरूको सहकार्य र पूर्वाधारको विकासमा वित्तिय लगानीको अनुमान अनुसार प्राप्त हुन नसकेमा उद्देश्य प्राप्त नहुने जोखिम रहन्छ ।

३.६ भूमि व्यवस्था, सहकारी र वित्तिय संस्था

३.६.१ पृष्ठभूमि

उत्पादन तथा उत्पादकत्वको वृद्धिका लागि भूमिको पहिचान, व्यवस्थित अभिलेखन र वर्गिकरण गरी सोको आधारमा सहि प्रकारले उपयोग हुनु आवश्यक छ । साथै सार्वजनिक एवं पति जग्गाको संरक्षण गर्ने, गुठीको सहि उपयोग गर्ने र वाँभो जग्गालाई अनिवार्य उत्पादनशील कार्यमा उपयोग गर्ने कार्यलाई

जोड दिनु आवश्यक छ । त्यसैगरी आर्थिक समृद्धि र विकासका लागि आवश्यक वित्तिय लगानी एवं स्रोतहरूको समुचित व्यवस्थापन र परिचालन आवश्यक हुन्छ । बैंक, वित्तिय संस्था एवं सहकारी संस्थाहरूले छरिएर रहेको पूँजीलाई संकलन गरी एकिकृत रूपमा ठुलो मात्रामा लगानी परिचालन गर्ने कार्य गर्दछन्, जुन कार्य आर्थिक, सामाजिक र पूर्वाधारको विकासमा महत्वपूर्ण हुन्छ । साथै घरेलु तथा साना उद्योग देखि ठुला आयोजनाहरूका लागि समेत पूँजीको जोहो गर्ने र सुलभ रूपमा वित्तिय सहकार्य गर्ने, स्थानीय स्तरमा लगानी अभिवृद्धि गरी रोजगारीका अवसरहरू सिर्जना गर्ने, स्थानीय कच्चा पर्दाथको उपयोग गरी त्यस मार्फत आयआर्जन गर्ने, एकिकृत रूपमा स्थानीय कृषकहरूलाई आवश्यक वित्तिय सुविधा दिने लगायतका कार्यहरूका लागि बैंक तथा वित्तिय संस्था एवं सहकारीले नगर क्षेत्रको विकासमा उल्लेख्य योगदान दिन सक्छन् । गरिवी निवारणका लागि समेत विभिन्न लघु वित्त संस्थाहरूले स्थानीय लक्षित कार्यक्रमहरू सञ्चालन गरिरहेको सन्दर्भमा तिनीहरूको कार्यलाई नगरपालिकाले प्रोत्साहन गरी साभेदारी समेत गर्दै जानु आवश्यक हुन्छ ।

३.६.२ समस्या तथा चुनौती

भूमिको उपयोगको आधारहरू पहिचान नहुनु, उपयोगका आधारमा वर्गिकरण भएका जग्गाहरूको सोहि अनुरूप अनिवार्य प्रयोग नहुनु, स्थानीयको न्युन वित्तिय साक्षरता, बैंक तथा वित्तिय संस्थाहरूको भ्रन्कटिलो लगानी प्रक्रिया, सिमान्तकृत समुदायमा कमजोर वित्तिय पहुँच, सहकारीहरूको उच्च व्याजदर एवं सहकारी क्षेत्रभित्रको संस्थागत सुशासनको अभाव लगायतका विषयहरू यो क्षेत्र सम्वद्ध समस्याहरू हुन् ।

त्यसैगरी बैंक तथा वित्तिय क्षेत्रको लगानीलाई उत्पादनशील क्षेत्रमा परिचालन गर्नु, सहकारी संस्थाहरूलाई समेत उत्पादनशील क्षेत्रमा लगानी गर्न प्रेरित गर्नु, सहकारी क्षेत्रका क्रियाकलापहरूलाई प्रतिस्पर्धात्मक बनाउनु र सहकारीको अधिकार क्षेत्र स्पष्ट गरी नियमन र सुपरिवेक्षणलाई प्रभावकारी बनाउनु चुनौतीको रूपमा रहेको देखिन्छ ।

३.६.३ सौँच

“सहकारीको सहूलियत लगानी, उच्चमशीलता र आम्दानी”

३.६.४ उद्देश्य

१. भूमि व्यवस्थापन र सेवा सम्वन्धी कार्यलाई सरल, सहज, पारदर्शी र प्रभावकारी बनाउनु (भूमि व्यवस्था)।
२. सहकारी क्षेत्रलाई सवल, प्रतिस्पर्धात्मक एवं व्यावसायिक बनाउदै वित्तिय र वैकिङ्ग सेवाको पहुँच वृद्धि गर्नु (सहकारी तथा वित्तिय संस्था) ।
३. सहकारीको मुल्य र सिद्धान्तको अनुसरण तथा पारस्परिकता र स्वावलम्बनको संस्कार विकास र सुशासन कायम गर्नु (सहकारी तथा वित्तिय संस्था) ।
४. सहकारी संघसंस्थाहरूलाई बहुउत्पादन, प्रशोधन तथा बजारीकरणतर्फ उन्मुख गराउन ती संस्थाको संस्थागत क्षमता अभिवृद्धि गर्नु (सहकारी तथा वित्तिय संस्था) ।

३.६.५ रणनीति

१. भूमिको व्यवस्थित उपयोग र संरक्षण गर्ने (भूमि व्यवस्था) ।

२. सहकारी क्षेत्रलाई उत्पादनशील क्षेत्रमा क्रियाशिल तुल्याउने (सहकारी तथा वित्तिय संस्था) ।
३. सहकारी तथा सम्बद्ध वित्तिय क्षेत्रको क्षमता अभिवृद्धि, विकास र विस्तार गर्ने (सहकारी तथा वित्तिय संस्था) ।
४. सहकारी तथा वित्तिय क्षेत्रमा अनुशासन कायम गर्ने (सहकारी तथा वित्तिय संस्था) ।

३.६.६ नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य

आवधिक योजना र कार्यक्रम तथा आयोजनाको आगामी तीन आर्थिक वर्षको अपेक्षित नतिजाको आधारमा तयार नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य देहायअनुसार प्रस्तुत गरिएको छ :

सूचक	एकाइ	२०७८/७९ को अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
			२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२
सार्वजनिक जमिन संरक्षण	प्रतिशत		२५	३५	५०
कार्यारत लघुवित्त संस्था	संख्या	५८	५८	६०	६२
सहकारी संस्था	संख्या	२७०	२७०	२७०	२७०
बैंक तथा वित्तिय संस्थामा खाता भएका परिवार	प्रतिशत	-	७४.६	७५.८	७७.१
सहकारीको उत्पादन क्षेत्रमा लगानी	प्रतिशत	-	३०	४०	५०
वित्तिय साक्षरता	प्रतिशत	-	३०	३५	४५
सहकारी तालिम	संख्या	-	१५०	२००	२५०
सहकारी र वित्तिय क्षेत्रमा रोजगारी सृजना	संख्या	-	६५६	७३५	८२५

३.६.७ विषय क्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान

उपलब्ध बजेट सीमा तथा मार्गदर्शन, कार्यक्रम तथा आयोजनाको संक्षिप्त विवरण र मध्यमकालीन बजेट खाकाको आधारमा भूमि व्यवस्था तथा सहकारी उप-क्षेत्रको खर्च र सोको स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान देहायअनुसार प्रस्तुत गरिएको छ :

आर्थिक वर्ष	बजेट अनुमान (हजारमा)				बजेटको स्रोत (हजारमा)				
	कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	आन्तरिक स्रोत	नेपाल सरकार	प्रदेश सरकार	ऋण तथा अन्य
२०७९/८०	१,४००	१,१९०	२१०	-	१,४००	१,२००	२००	-	-
२०८०/८१	१,४२९	१,२१५	२१४	-	१,४२९	१,२०९	२२०	-	-
२०८१/८२	१,५०३	१,२७७	२२५	-	१,५०३	१,२६१	२४२	-	-

३.६.८ कार्यक्रम/आयोजनाको संक्षिप्त विवरण

कार्यक्रम तथा आयोजनाको उद्देश्य, अवधि, लागत तथा अपेक्षित उपलब्धि सहितको संक्षिप्त विवरण देहायअनुसार प्रस्तुत गरिएको छ :

क्र.स.	कार्यक्रम तथा आयोजना	उद्देश्य	अवधि (शुरु र समाप्ति)	कुल लागत (रु. हजारमा)	अपेक्षित नतिजा
१	भूमी, सहकारी, बैंक तथा वित्तिय सेवा प्रवर्द्धन कार्यक्रम	सहकारी संस्थाहरूको क्षमता वृद्धि, सर्वसाधारणको वित्तिय पहुँचमा वृद्धि र सहकारी सम्बद्ध विवरण अद्यावधिक गरी नियमन र व्यवस्थापन गर्नु	सालवसाली	४,३३२	६ वटा क्षमता विकास तालिम सहित सहकारी संस्थाहरूको वार्षिक रूपमा तथ्यांक संकलन तथा अद्यावधिक भएको हुने
	जम्मा			४,३३२	

३.६.९ जोखिम पक्ष तथा अनुमान

भूउपयोग योजनामा अन्तर सरकार समन्वय भई कार्य अगाडी बढ्ने, नगरपालिकाको उद्देश्य र रणनीति अनुसार निजी क्षेत्रका बैंक, वित्तीय संस्था एवं सहकारी क्षेत्र समेत व्यवसायिक मुनाफामा सिमित नभई प्रतिस्पर्धात्मक एवं औचित्यपूर्ण हुने गरी उत्पादनशील क्षेत्रमा लगानी गर्न आकर्षित र र समान एवं समतामुलक ढङ्गले लगानी वितरण गर्ने अनुमान गरिएको छ ।

सार्वजनिक, पति र गुठी जग्गाको दुरुपयोग गर्ने प्रवृत्ति तत्काल नियन्त्रण गर्न नसकेमा भूमीको अतिक्रमण भन्नु तिब्र हुने अवस्था रहन्छ । त्यसैगरी सहकारी सम्बन्धी आवश्यक नीति, कानून, कार्यविधि तथा मापदण्डहरू तर्जुमा गरी संस्थाहरूको नियमन एवं सुपरिवेक्षण गर्ने र संस्थागत सुशासन कायम गर्ने गराउने कार्य नहुने हो भने वित्तीय जोखिम भित्रिने अवस्था सिर्जना हुनसक्छ ।

३.७ श्रम, रोजगार तथा गरिवी निवारण

३.७.१ पृष्ठभूमि

श्रमको मर्यादित र सुरक्षित व्यवस्थापनबाट रोजगारी सृजना, रोजगारीका लागि सिपयुक्त आवश्यक जनशक्तिको विकास, श्रमको क्षेत्रमा सामाजिक सुरक्षा र व्यवसायजन्य स्वास्थ्य र सुरक्षाको प्रवर्द्धन, बालश्रम निवारण लगायतका कार्यहरू नगरपालिकाले यथोचित रूपमा सम्पादन गर्नुपर्ने हुन्छ । साथै वैदेशिक रोजगारीलाई सुरक्षित, मर्यादित र व्यवस्थित बनाउने, वैदेशिक रोजगारबाट अर्जित सिप, प्रविधि र पुँजीको उपयोगबाट थप आन्तरिक रोजगारी प्रवर्द्धन गर्ने, जनसांख्यिक लाभांशको फाईदा लिदै विद्यमान श्रम तथा रोजगार सम्बन्धी कानूनलाई सापेक्ष बनाउदै असल श्रम र औद्योगिक सम्बन्ध विकास गर्नु पनि अपरिहार्य छ । श्रमशक्तिको उचित उपयोग गरी उत्पादकत्वमा आवद्ध गर्ने र आर्थिक रूपमा सक्रिय जनशक्तिको समुचित व्यवस्थापन मार्फत गरिवी निवारण गर्ने कार्यलाई तदारुकताका साथ लागू गर्न आवश्यक देखिन्छ । साथै राष्ट्रिय अर्थतन्त्रमा समेत ठुलो भुमिका रहेको विप्रेषणको आयलाई लगानीमा परिणत गरि श्रमिकहरूको जीवनलाई स्तरोन्नती गर्ने र पूर्वाधार विकासमा समेत अनावश्यक लगानी जोहो गर्ने ध्येय नगरपालिकाले लिनु आवश्यक छ ।

३.७.२ समस्या तथा चनौति

श्रम शक्ति र रोजगार आपूर्तिको विचमा सन्तुलन नहुनु, स्थानीय सिप एवं दक्षताको विकासमा युवा शक्तिलाई समाहित गर्न नसक्नु र जनसांख्यिक लाभांशको फाईदा लिने गरी श्रमशक्ति परिचालनका लागि ठुलो मात्रामा लगानीहरू आकर्षित गर्न नसक्नु यो क्षेत्रका विद्यमान समस्याहरू हुन् ।

आर्थिक रूपमा सक्रिय जनशक्तिलाई स्थानीय स्तरमा नै रोजगारीको अवसरहरू दिलाउनु, उत्कृष्ट अन्तराष्ट्रिय श्रम बजारको पहिचान गर्नु, अन्तराष्ट्रिय श्रम शक्ति मुलुकहरूसँग द्विपक्षिय सम्झौता गरी श्रमिक र उत्कृष्ट श्रमका लागि सहजीकरण गर्नु, दक्ष जनशक्ति उत्पादन गरी तिनिहरूको मात्र श्रम आप्रवासनलाई स्विकृत गराउनु र श्रमिकको आयलाई लगानीमा रुपान्तरण गरी स्थानीय स्तरको उत्पादन र उत्पादकत्व वृद्धि गरी गरिवी निवारण गर्नु चुनौतीपूर्ण कार्यहरू हुन् ।

३.७.३ सौँच

“दक्ष जनशक्ति विकास तथा मर्यादिन र उत्पादनशील रोजगारीका अवसरको उपलब्धता”

३.७.४ उद्देश्य

- बेरोजगार तथा अर्धबेरोजगारलाई रोजगारीका अवसरहरू विस्तार गर्नु ।
- सवै प्रकारका श्रमको शोषण अन्त्य गरी असर श्रम-औद्योगिक सम्बन्ध विकास गर्नु ।
- वैदेशिक रोजगारीलाई सुरक्षित, मर्यादित र व्यवस्थित गर्नु ।

३.७.५ रणनीति

- श्रमिकको हक र अधिकारको कानुनी तथा आर्थिक आधार तयार गर्ने ।
- लगानमैत्री वातावरण सिर्जना गरी निजी तथा सामुदायिक सहकारीको माध्यमद्वारा रोजगारीका आसर निर्माण गर्ने ।
- वैदेशिक रोजगारलाई कम खर्चिलो, सुरक्षित र लाभप्रद बनाउने र विप्रेषणलाई उत्पादनमुलक क्षेत्रमा परिचालन गर्ने ।

३.७.६ नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य

आवधिक योजना र कार्यक्रम तथा आयोजनाको आगामी तीन आर्थिक वर्षको अपेक्षित नतिजाको आधारमा तयार नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य देहायअनुसार प्रस्तुत गरिएकोछ :

सूचक	एकाइ	२०७८/७९ को अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
			२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२
वैदेशिक रोजगारमा गएका युवा अनुपात	प्रतिशत	२८.७५	२८	२६	२४
रोजगारीमा आवद्ध जनसंख्या	संख्या	२९३५६	२२०८०	२२८००	२३६००
गरिवीको रेखामुनीको परिवार	प्रतिशत	१४.९	१४.१०	१३.२०	१२.३०

३.७.७ विषय क्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान

उपलब्ध बजेट सीमा तथा मार्गदर्शन, कार्यक्रम तथा आयोजनाको संक्षिप्त विवरण र मध्यमकालीन बजेट खाकाको आधारमा श्रम तथा रोजगार उप-क्षेत्रको खर्च र सोको स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान देहायअनुसार प्रस्तुत गरिएको छ :

आर्थिक वर्ष	बजेट अनुमान (हजारमा)				बजेटको स्रोत (हजारमा)				
	कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	आन्तरिक स्रोत	नेपाल सरकार	प्रदेश सरकार	ऋण तथा अन्य
२०७९/८०	८,९००	७,०३९	१,८६९	-	८,९००	१,४००	७,५००	-	-
२०८०/८१	१०,५५०	८,३३४	२,२१५	-	१०,५५०	२,३००	८,२५०	-	-
२०८१/८२	११,३९२	९,०००	२,३९२	-	११,३९२	२,३१७	९,०७५	-	-

३.७.८ कार्यक्रम/आयोजनाको संक्षिप्त विवरण

कार्यक्रम तथा आयोजनाको उद्देश्य, अवधि, लागत तथा अपेक्षित उपलब्धि सहितको संक्षिप्त विवरण देहायअनुसार प्रस्तुत गरिएको छ :

क्र.स.	कार्यक्रम तथा आयोजना	उद्देश्य	अवधि (शुरु र समाप्ति)	कुल लागत (रु.हजारमा)	अपेक्षित नतिजा
१	युवा क्षमता विकास र आयमुलक तालिम कार्यक्रम	युवाहरूलाई क्षमता विकास गर्दै रोजगारी	सालवसाली	३३००	युवा क्षमता विकास र आयमुलक तालिम

क्र.स.	कार्यक्रम तथा आयोजना	उद्देश्य	अवधि (शुरु र समाप्ति)	कुल लागत (रु.हजारमा)	अपेक्षित नतिजा
		र उद्यमशिलता प्रवर्द्धन गर्नु			कार्यक्रम ३ वटा सञ्चालन भएको हुने
२	युवा रोजगार र गरिबी निवारण सम्बद्ध कार्यक्रम	व्यवसायिक तथा सिपमुलक कार्यक्रम	सालवसाली	२७,५४२	गरिबीको रेखामुनि रहेका परिवारहरूको अनुपात २ प्रतिशत भन्दा बढिले सुधार भएको हुने
	जम्मा			३०,८४२	

३.७.९ जोखिम पक्ष तथा अनुमान

सवै तहका सरकारको विचमा रोजगारी सिर्जना र श्रम व्यवस्थापनमा प्रभावकारी समन्वय हुने, विद्यमान रोजगार सम्बन्धी कानुनहरूको प्रभाकारी कार्यान्वयन हुने, सामाजिक सम्वादको माध्यमबाट असर श्रम-औद्योगिक सम्बन्ध विकास हुने, रोजगारी सिर्जनाका लागि विभिन्न प्रकृतिका लघु, घरेलुउद्यममा लगानी विस्तार हुने अनुमान गरीएको छ ।

वैदेशिक रोजगारलाई कम खर्चिलो, सुरक्षित र लाभप्रद बनाउने कार्यका लागि संघीय सरकारको समन्वयमा कुटनीतिक नियोग तथा अन्य माध्यमहरू प्रयोग गर्नुपर्ने र विप्रेषणलाई उत्पादनमुलक क्षेत्रमा प्रोत्साहनका लागि संघीय सरकारले नै वित्तिय तथा मौद्रिक व्यवस्थापनका उपकरणहरूको उपयोग गर्नुपर्ने भएकाले सो कार्यमा सहजीकरण हुन नसकेमा उद्देश्य प्राप्तिमा जोखिम रहन्छ ।

परिच्छेद ४ : सामाजिक क्षेत्र

यस परिच्छेद अन्तर्गत शिक्षा, कला, भाषा र साहित्य खानेपानी, सरसफाई, महिला, बालबालिका र सामाजिक समावेशीकरण, युवा तथा खेलकुद जस्ता उप-क्षेत्रहरूको पृष्ठभूमि, समस्या तथा चुनौती, लक्ष्य, रणनीति, नतिजा खाका, त्रिवर्षीय खर्च तथा स्रोत अनुमान, आयोजना तथा कार्यक्रम र पूर्वानुमान तथा जोखिम पक्षहरू समावेश गरिएको छ।

४.१ शिक्षा, कला, भाषा र साहित्य

४.१.१ पृष्ठभूमि

शिक्षा विकास एवं परिष्कृत र मर्यादित जीवन तथा सम्मानित रोजगारीका साथै उच्चम विकासको आधार समेत हो। ज्ञानमा आधारित समाजको माध्यमबाट मुलुकको दिगो शान्ति र समृद्धिका लागि शिक्षालाई महत्वपूर्ण माध्यमको रूपमा स्वीकार गरिदै आएको छ। नेपालको संविधानले शिक्षा सम्बन्धी हकलाई मौलिक हकका रूपमा प्रत्याभूत गरेको छ। संविधानले आधारभूत तहसम्मको शिक्षामा पहुँच, आधारभूत तहसम्मको अनिवार्य र निःशुल्क शिक्षा तथा माध्यमिक तहसम्मको निःशुल्क शिक्षा पाउने गरेको छ। अपाङ्गता भएका र आर्थिक रूपले विपन्न नागरिकलाई कानून बमोजिम निःशुल्क उच्च शिक्षा पाउने, प्रत्येक नेपाली समुदायलाई कानून बमोजिम आफ्नो मातृभाषामा शिक्षा पाउने र त्यसका लागि विद्यालय तथा शैक्षिक संस्था खोल्ने र सञ्चालन गर्ने हक प्रत्याभूत गरेको छ। साथै, शिक्षालाई वैज्ञानिक, प्राविधिक, व्यवसायिक, सिपमूलक तथा रोजगारमूलक बनाउँदै शिक्षामा, राज्यको लगानी अभिवृद्धि गर्दै निजी क्षेत्रको लगानीलाई नियमन र व्यवस्थापन गरी सेवामूलक बनाउने नीति अवलम्बन गरेको छ।

बनेपा नगरपालिकामा शैक्षिक संस्थाहरूमा सामुदायिक विद्यालय ४३ वटा (६०.५६ प्रतिशत) र संस्थागत विद्यालय २८ वटा (३९.४४ प्रतिशत) गरी कुल ७१ वटा विद्यालयहरू सञ्चालनमा छन्। बनेपा नगरपालिका साक्षर नगर घोषणा भैसकेको छ, भने नगरपालिकामा क्षेत्रमा कृषि प्राविधिक, स्टाफ नर्स, सिभिल ओभरसियर / सूचना प्रविधि / इलेक्ट्रिकल इन्जिनियरिङ, सि.एम.ए. र अनमी, ४ वर्षे नर्सिङ कार्यक्रम, भेटेरीनरी जेटीए पठनपाठन हुने प्राविधिक शिक्षालयहरू ६ वटा सञ्चालनमा रहेका छन्। यसका अतिरिक्त विशेष शिक्षा, बौद्धिक अपाङ्गता, बहिराहरूको पठनपाठन गर्न ४ वटा शिक्षण संस्थाहरू सञ्चालित छन्।

बनेपा नगरपालिका भाषाको दृष्टिकोणले बहुभाषिक क्षेत्र हो र मातृभाषाको हिसाबले ५७.०० प्रतिशत जनसंख्याले नेपाली बोल्ने गर्दछ भने अन्यहरूमा नेवारी (३०.६२ प्रतिशत), तामाङ (९.६२ प्रतिशत), मैथिली (०.६९ प्रतिशत), भोजपुरी (०.५७ प्रतिशत) र अन्य भाषा (१.५७ प्रतिशत) बोल्ने गरेका छन्। यस अर्थमा मातृभाषाको संरक्षणका लागि स्थानीय स्तरमा पाठ्यक्रमको विकास सहित कार्ययोजना बनाउनु आवश्यक देखिन्छ। त्यसैगरी बनेपा आफैमा ऐतिहासिक शहर भएकोले यहाँको प्राचीन र अनुपम कला एवं वास्तुकलाको संरक्षण गर्नु आवश्यक छ। तत्कालीन समाजको स्वरूप झल्काउने कलाका अवशेषहरूलाई संरक्षण गरी आधुनिक कला एवं साहित्यको पनि उत्थान गर्नु अपरिहार्य हुन्छ।

४.१.२ समस्या तथा चुनौती

शिक्षाको विकासका लागि सरकारको स्रोत र निजी लगानी समेतलाई समन्यायिक ढङ्गले वितरण गर्न नसक्नु र गणस्तरीय शिक्षामा समान पहुँच स्थापित गर्न साभा कार्यक्रमको विकास गर्न निजी, सरकारी,

सामुदाय सबै क्षेत्रको समान प्राथमिकता नहुनु र निशुल्क एवं अनिवार्य आधारभूत तथा माध्यमिक शिक्षालाई प्रभावकारी रूपमा कार्यान्वयन नहुनु शिक्षा क्षेत्रको समस्याको रूपमा चित्रण गर्न सकिन्छ ।

समावेशी तथा गुणस्तरीय शिक्षाको पहुँच सुनिश्चितता दिने, विद्यमान अवस्थामा दक्ष, सिपमूलक एवं गुणस्तरीय, अनुसन्धानमूलक र प्रतिस्पर्धी जनशक्ति उत्पादन गर्ने, भिन्न क्षमताका व्यक्तिहरूको हकमा समेत सोहि अनुरूपको शिक्षा पद्धतिको विकास गरी शिक्षाको हक सुनिश्चित गर्ने र मौलिक भाषा विज्ञको अभावमा स्थानीय पाठ्यक्रमको समेत विकास गरी भाषाको संरक्षण गर्ने, मौलिक कला र साहित्यको उत्थानका लागि सबैमा जागरुकता ल्याउने कार्यहरू चुनौतीको रूपमा रहेका छन् ।

४.१.३ सौँच

“सामाजिक र आर्थिक रुपान्तरणको लागि मानव संसाधनको विकास”

४.१.४ उद्देश्य

१. शिक्षामा पहुँच र गुणस्तर अधिवृद्धि गरी उच्च शिक्षासम्मलाई प्रतिस्पर्धी, बैज्ञानिक, नवप्रवर्तनात्मक र अनुसन्धानात्मक बनाउनु ।

२. शिक्षा प्रविधिमैत्री र रोजगारमूलक बनाउदै उन्नत ज्ञानमा आधारित समाज र अर्थतन्त्रको निर्माण गर्नु ।

४.१.५ रणनीति

१. आधारभूत सुविधा सहितको शैक्षिक पूर्वाधारको विकास गर्ने ।

२. शिक्षामा समातामूलक पहुँच स्थापित गर्ने ।

३. शिक्षण सिकाई दर बढाउने ।

४. प्राविधिक तथा व्यवसायिक शिक्षाको विकास र विस्तार गर्ने ।

४.१.६ नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य

आवधिक योजना र कार्यक्रम तथा आयोजनाको आगामी तीन आर्थिक वर्षको अपेक्षित नतिजाको आधारमा तयार नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य देहायअनुसार प्रस्तुत गरिएको छ :

सूचक	एकाइ	२०७८/७९ को अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
			२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२
प्राविधिक शिक्षालय	संख्या	६	६	६	७
अनौपचारिक शिक्षा लिनेको अनुपात	प्रतिशत	६.२८	६.३१	६.३४	६.३७
शिक्षक तालिम कार्यक्रम	प्रतिशत	-	३०	३३	३६
दरबन्दि अनुसार शिक्षक पदपूर्तिको अवस्था	प्रतिशत	-	८०	८५	९०
माध्यमिक तहमा खुद भर्ना दर	प्रतिशत	४६.५६	४८.१२	४९.७३	५१.४०
विद्यालयमा रहने औसत अवधि	प्रतिशत	६.२१	६.८२	७.४९	८.२२
मातृभाषामा आधारभूत शिक्षा उपलब्धता (विद्यालय संख्या)	संख्या	४३	४३	४३	४३
नगरको ऐतिहासिक कला, संस्कृति, जात्रा, चाडपर्व, मूर्त सम्पदाहरू, ऐतिहासिक धरोहरहरूको अध्ययन,	प्रतिशत	-	५०	८०	१००

सूचक	एकाइ	२०७८/७९ को अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
			२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२
अनुसन्धान र अभिलेखिकरण (वस्तुगत तत्वहरू समेटिने अनुपात)					

४.१.७ विषय क्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान

उपलब्ध बजेट सीमा तथा मार्गदर्शन, कार्यक्रम तथा आयोजनाको संक्षिप्त विवरण र मध्यमकालीन बजेट खाकाको आधारमा शिक्षा उप-क्षेत्रको खर्च र सोको स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान देहाय अनुसार प्रस्तुत छ :

आर्थिक वर्ष	बजेट अनुमान (हजारमा)				बजेटको स्रोत (हजारमा)				
	कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	आन्तरिक स्रोत	नेपाल सरकार	प्रदेश सरकार	ऋण तथा अन्य
२०७९/८०	२६४,४५१	२४९,२१७	१५,२३५	-	२६४,४५१	१८,०००	२४०,४५१	६,०००	-
२०८०/८१	२७१,२६९	२५८,७८७	१२,४८२	-	२७१,२६९	१९,८००	२४४,८६९	६,६००	-
२०८१/८२	२८३,७०४	२७३,०२१	१०,६८४	-	२८३,७०४	२१,७८०	२५४,६६४	७,२६०	-

४.१.८ कार्यक्रम/आयोजनाको संक्षिप्त विवरण

कार्यक्रम तथा आयोजनाको उद्देश्य, अवधि, लागत तथा अपेक्षित उपलब्धि सहितको संक्षिप्त विवरण देहाय अनुसार प्रस्तुत गरिएको छ :

क्र.स.	कार्यक्रम तथा आयोजना	उद्देश्य	अवधि (शुरु र समाप्ति)	कुल लागत (रु.हजारमा)	अपेक्षित नतिजा
१	कम्प्युटर प्रयोशाला निर्माण	सूचना प्रविधिमैत्री विद्यालय निर्माण गर्नु	सालवसाली	९,०००	१५ वटा कम्प्युटर प्रयोशाला निर्माण भएको हुने
२	वालविकास तथा विद्यालय शिक्षा कार्यक्रम	वालवालिकालाई अनिवार्य सहज र अनिवार्य शिक्षाको पहुँच निर्माण गर्नु	सालवसाली	२४,८६७	प्रारम्भिक तहको भर्नादरलाई शत प्रतिशत भएको हुने
३	पाठ्यक्रम निर्माण	विद्यालयमा पठनपाठनका लागि आवश्यक पाठ्यक्रम विकास	सालवसाली	१०,८८०	विद्यालयलाई आवश्यक मात्रामा पाठ्यक्रम र पाठ्यपुस्तक वितरण हुने
४	आधारभूत शिक्षा कार्यक्रम	आधारभूत तहसम्मको अध्ययन अनिवार्य, सहज र सर्वसुलभ बनाउनु	सालवसाली	४००,९८७	आधारभूत तहको विद्यालय भर्नादर ९३ प्रतिशत पुगेको हुने
५	माध्यमिक शिक्षा कार्यक्रम	माध्यमिक तहसम्मको अध्ययन अनिवार्य, सहज र सर्वसुलभ बनाउनु	सालवसाली	१७०,९६४	माध्यमिक तहको विद्यालय भर्नादर ५१ प्रतिशत पुगेको हुने
६	शैक्षिक पूर्वाधार विकास कार्यक्रम	सर्वै प्रकारका आवश्यक भौतिक पूर्वाधारहरूको निर्माण गर्नु	सालवसाली	१२,४३४	विद्यालयमा आवश्यक मात्रामा आवश्यक विद्यालय पूर्वाधार निर्माण भएको हुने ।
७	शिक्षा विकास कार्यक्रम	विद्यालयको शैक्षिक गुणस्तरमा सुधार गर्नु	सालवसाली	४०,४१०	शिक्षा पद्धतिलाई उच्चमशिलता उन्मुख बनाउने गरी कार्यक्रमहरू लागू भएको हुने

क्र.स.	कार्यक्रम तथा आयोजना	उद्देश्य	अवधि (शुरु र समाप्ति)	कुल लागत (रु.हजारमा)	अपेक्षित नतिजा
८	शिक्षा सम्बद्ध अन्य कार्यक्रम	शिक्षाको समग्र विकास र सम्बद्ध कार्यक्रमहरूको व्यवस्थापन गर्नु	सालवसाली	१४९,८८३	शिक्षाको समग्र विकास र सम्बद्ध कार्यक्रमहरू समुचित व्यवस्थापन भएको हुने
	जम्मा			८१९,४२५	

४.१.९ अनुमान तथा जोखिम

शिक्षण प्रणाली आधुनिकीकरण गर्नका लागि सामुदायिक, संस्थागत एवं निजी क्षेत्र समेतले समुचित स्रोत र लगानीको प्रभावकारी व्यवस्थापन गर्ने, बहुप्राविधिक विद्यालयहरूमा निजी क्षेत्रको समेत लगानी बढ्ने, साक्षरता वृद्धि गर्ने र भिन्न क्षमता भएका व्यक्तिहरूको समेत शिक्षाको हक सुनिश्चित गर्ने कार्यमा गैरसरकारी संस्थाहरूको समेत सहकार्य रहने र स्थानीय भाषा, कला र साहित्यको समेत संरक्षणमा सबैको चासो वृद्धि हुने अनुमान गरीएको छ ।

सरकारी, गैरसरकारी, एवं निजी क्षेत्रले शिक्षामा गरेको स्रोत र लगानीको समुचित व्यवस्थापनका सम्बन्धमा आयश्यक नियमन र अनुगमन, भिन्न क्षमता भएका व्यक्तिहरूको शिक्षाका लागि थप लगानीको थप लगानीको सुनिश्चित, विद्यालयहरूको आवश्यकताका आधारमा शिक्षालाई प्रतिस्पर्धी, वैज्ञानिक, नवप्रवर्तनात्मक र अनुसन्धानात्मक बनाउनका लागि पूर्वाधार र शैक्षिक सामग्रीमा पर्याप्त सहयोग जस्ता कार्यहरू हुन नसकेको अवस्थामा उद्देश्य प्राप्त नहुने जोखिम रहन्छ ।

४.२ जनस्वास्थ्य तथा पोषण

४.२.१ पृष्ठभूमि

नेपालको संविधानले स्वास्थ्यसम्बन्धी हकलाई मौलिक हकको रूपमा प्रत्याभूत गर्दै आधारभूत स्वास्थ्य सेवाको सुनिश्चितताको लागि स्थानीय तहलाई समेत जिम्मेवार बनाएको छ । राष्ट्रिय स्वास्थ्य नीति, रणनीति तथा स्वास्थ्य बीमा ऐन अनुसार सबै क्षेत्र, वर्ग तथा समुदायका नागरिकलाई भरपर्दो तथा दिगो वित्तीय व्यवस्थापनमार्फत् गुणस्तरीय स्वास्थ्य सेवाको पहुँचमा ल्याउनु सरकारको दायित्व हो । स्वास्थ्य सेवा प्रवाहमा आम जनताको पहुँच स्थापित गरी स्वास्थ्य सेवाको गुणस्तरमा समेत वृद्धि गर्नु आजको पनि आवश्यकता हो । साथै नेपालले विभिन्न समयमा पक्ष राष्ट्र भई गरेका अन्तराष्ट्रिय प्रतिवद्धता, दिगो विकासका लक्ष्य अन्तर्गत गुणस्तरीय स्वास्थ्य सेवाको सुनिश्चितता एवं विद्यमान स्वास्थ्य नीतिहरूको पूर्ण कार्यान्वयन गरी नागरिकहरूको जीवनलाई परिस्कृत बनाउनु पर्ने दायित्व नगरपालिकाको हो । त्यसैगरी गुणस्तरीय र परिस्कृत जीवनका लागि खाद्य सचेतना सहित खाद्य व्यवहार र उमेर समुह अनुसार आवश्यक एवं उपयुक्त पोषणको समुचित व्यवस्थापन हुने सुनिश्चितता गर्नु आवश्यक छ । हाल बनेपा नगरपालिकामा रहेका स्वास्थ्य सेवा प्रदायक संस्थाहरूमा ८ वटा सरकारी तथा २२ गैरसरकारी गरी कुल ३० वटा स्वास्थ्य संस्थाहरू रहेका छन् जसमध्ये ५ सरकारी प्राथमिक स्वास्थ्य चौकी, २ सरकारी शहरी स्वास्थ्य केन्द्र र १ सरकारी अस्पताल छन् ।

४.२.२ समस्या तथा चुनौती

विपन्न, सीमान्तकृत र जोखिमपूर्ण अवस्थामा रहेका वर्ग, क्षेत्र तथा समुदायलाई गुणस्तरिय स्वास्थ्य सेवाको पहुँचमा ल्याउन नसक्नु, अति संक्रामक रोग वा नयाँ देखापर्न सक्ने महामारीजन्य रोगहरूको यथोचित नियन्त्रण नहुनु, नियन्त्रण गर्न सकिने प्रकृतिका संक्रामक रोगहरू विशेषज्ञता एवं स्रोतको

क्षमताका कारण पूर्ण रूपमा नियन्त्रण गर्न नसक्नु, नसर्ने प्रकृतिका रोगहरूको बढ्दो प्रकोपलाई व्यवस्थापन गर्दै प्राकृतिक विपद वा दुर्घटना र चोटपटकबाट हुने बढ्दो मृत्यु तथा अपाङ्गताको प्रतिरोध गर्न नसक्नु, सर्वसुलभ तथा गुणस्तरीय विशेषज्ञ सेवा उपलब्ध गराउन नसक्नु, निःशुल्क गुणस्तरीय औषधिको सुर्वसुलभ पहुँच नहुनु र मागबमोजिमको अत्यावश्यक औषधि र आधुनिक स्वास्थ्य उपकरणको व्यवस्थापन गर्न नसक्नु स्वास्थ्य क्षेत्रका समस्याहरू हुन् ।

आधारभूत स्वास्थ्य सेवालाई सबैको पहुँचमा ल्याउनु, निशुल्क रूपमा आधारभूत स्वास्थ्य सेवाको सुनिश्चितता गर्नु, स्वास्थ्य संस्थामा दक्ष जनशक्ति र पूर्वाधारहरूको विकास गर्नु, सबै प्रकारका मातृ मृत्युदर एवं शिशु मृत्युदरमा कमी ल्याई सबै उमेर समूहका बालबालिका र महिलामा हुने न्यून पोषणको समस्या प्रतिरोधका लागि आवश्यक वित्तीय स्रोतको व्यवस्थापन गर्नु चुनौतीको रूपमा रहेको छ ।

४.२.३ सौँच

“स्वास्थ्य नागरिक, गुणस्तरीय जीवनयापन”

४.२.४ उद्देश्य

- गुणस्तरीय स्वास्थ्य सेवा तथा पोषणलाई सबैको पहुँचमा पुर्याउनु ।
- आधारभूत स्वास्थ्य सेवाको सुनिश्चितता हुने गरी पूर्वाधार, लगानी र जनशक्तिको समुचित व्यवस्थापन गर्नु ।

४.२.५ रणनीति

- आधारभूत स्वास्थ्यमा समतामुलक पहुँच सुनिश्चित गर्ने ।
- रिफरल स्वास्थ्य सेवाको पहुँचलाई सहज बनाउने ।
- वैकल्पिक स्वास्थ्य सेवाको प्रवर्द्धन गर्ने ।
- स्वास्थ्य तथा पोषण चेतना अभिवृद्धि गर्ने ।

४.२.६ नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य

आवधिक योजना तथा कार्यक्रम तथा आयोजनाको अपेक्षित नतिजाको आधारमा तयार जनस्वास्थ्य तथा पोषण उपक्षेत्रको नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य देहायअनुसार प्रस्तुत गरिएको छ :

सूचक	एकाइ	२०७८/७९ को अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
			२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२
आधुनिक सुविधा सम्पन्न अस्पताल	संख्या	१	१	१	१
पूर्ण खोप लिने बालबालिका	प्रतिशत	५७.९	६५	७५	८०
विरामि पर्दा स्वास्थ्य संस्था जाने व्यक्ति दर	प्रतिशत	७०	७५	८०	८५
प्रसूती सेवा केन्द्रहरू	संख्या		३	३	३
परिवार नियोजन साधन प्रयोग गर्ने दर	प्रतिशत		५	१०	१५
भिटामिन ए प्राप्त गर्ने बालबालिका दर	प्रतिशत	९३.६	९४	९५	९६
घुम्ट स्वास्थ्य शिविर सञ्चालन	संख्या		२	३	४
स्वास्थ्य संस्थामा प्रसूति हुने दर	प्रतिशत	७०	७५	८०	९०
स्वास्थ्य विमा गर्ने परिवार अनुपात	प्रतिशत		३०	३५	४०
भाडापखाला संक्रमित दर प्रति हजारमा	संख्या	२१९	१७५	१५०	१००

सूचक	एकाइ	२०७८/७९ को अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
			२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२
वाल कुपोषण दर	प्रतिशत	१.७	१.६	१.५	१.३
महिला स्वास्थ्य स्वयंसेविका	संख्या	८४	८६	९०	९४

४.२.७ विषय क्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान

उपलब्ध बजेट सीमा तथा मार्गदर्शन, कार्यक्रम तथा आयोजनाको संक्षिप्त विवरण र मध्यमकालीन बजेट खाकाको आधारमा स्वास्थ्य तथा पोषण उप-क्षेत्रको खर्च र सोको स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान देहाय अनुसार प्रस्तुत गरिएको छ :

आर्थिक वर्ष	बजेट अनुमान (हजारमा)				बजेटको स्रोत (हजारमा)				
	कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	आन्तरिक स्रोत	नेपाल सरकार	प्रदेश सरकार	ऋण तथा अन्य
२०७९/८०	५८,३१८	५६,३१८	२,०००	-	५८,३१८	१२,६००	४५,४१८	३००	-
२०८०/८१	६४,७९८	६२,२९८	२,५००	-	६४,७९८	१३,८६०	४९,९६०	९७८	-
२०८१/८२	७१,२७८	६८,२७८	३,०००	-	७१,२७८	१५,२४६	५४,९५६	१,०७६	-

४.२.८ कार्यक्रम/आयोजनाको संक्षिप्त विवरण

कार्यक्रम तथा आयोजनाको उद्देश्य, अवधि, लागत तथा अपेक्षित उपलब्धि सहितको संक्षिप्त विवरण देहाय अनुसार प्रस्तुत गरिएको छ :

क्र.स.	कार्यक्रम तथा आयोजना	उद्देश्य	अवधि (शुरु र समाप्ति)	कुल लागत (रु. हजारमा)	अपेक्षित नतिजा
१	आधारभूत र आकस्मिक स्वास्थ्य सेवा कार्यक्रम	औषधिको मादण्ड अनुसार गुणस्तर आपूर्ति तथा भण्डार गर्नु	सालवसाली	८,१२५	आवश्यक मात्रामा औषधी खरिद, ढुवानी र भण्डारण भएको हुने
२	एक विद्यालय एक नर्स कार्यक्रम	विद्यालय शिक्षालाई प्रभावकारी बनाउन विद्यालयमा नै नर्सको पदस्थापन गर्नु	सालवसाली	५,५६४	सवै माध्यमिक विद्यालयमा एक विद्यालय एक नर्सको व्यवस्था भएको हुने
३	आधारभूत स्वास्थ्य केन्द्र निर्माण	स्वास्थ्य सेवा विस्तार हुने गरी स्वास्थ्य केन्द्र निर्माण गर्नु	सालवसाली	५८,३२१	विरामि पदा स्वास्थ्य संस्थामा जाने अनुपातलाई ८५ प्रतिशत हुने गरी विस्तार भएको हुने
४	मातृ तथा नवजात शिशु कार्यक्रम	मातृ तथा नवजात शिशुको मृत्युदरमा सुधार ल्याउनु	सालवसाली	४३,८४८	विद्यमान मातृ तथा नवजात शिशुको मृत्युदरमा ५० प्रतिशत कटौति भएको हुने
५	महिला श्वयंसेविका कार्यक्रम	समुदाय स्तरमा स्वास्थ्य शिक्षा र आवश्यक सेवाको पहुँच विस्तार गर्नु	सालवसाली	४,७२९	महिला श्वयंसेविकाको संख्या समेत ८५ हुने गरी थप सेवा सुविधा उपलब्ध भएको हुने
६	सामुदायिक स्वास्थ्य सेवा सञ्चालन	स्वास्थ्य सेवा विस्तार गर्नु	सालवसाली	५०,०००	सवै वडातहमा नै आवश्यक आधारभूत स्वास्थ्य सेवाको पहुँच स्थापित भएको हुने

क्र.स.	कार्यक्रम तथा आयोजना	उद्देश्य	अवधि (शुरु र समाप्ति)	कुल लागत (रु. हजारमा)	अपेक्षित नतिजा
७	स्वास्थ्य सम्वद्ध अन्य कार्यक्रम (प्रशासनिक खर्च समेत)	स्वास्थ्य सम्वद्ध कार्यक्रमहरू सहज व्यवस्थापन गर्नु	सालवसाली	२३,८०७	नियमित स्वास्थ्य कार्यक्रमहरूको व्यवस्थापन सहित थप पूर्वाधार, लगानी र जनशक्तिको समुचित व्यवस्थापन भएको हुने
	जम्मा			१९४,३९३	

४.२.९ जोखिम पक्ष तथा अनुमान

खोप, पोषण, महामारीको नियन्त्रण, प्रसूति जस्ता बहुपक्षिय सरोकारको विषयका संयन्त्रहरू प्रभावकारी रूपमा परिचालन हुने, नगरपालिकाको स्वास्थ्य नीति तर्जुमा भई कार्यान्वयन हुने, स्वास्थ्य पूर्वाधारहरूको विकासमा संघीय तथा प्रदेश सरकारबाट समन्वय भई उल्लेखनीय स्रोतहरू प्राप्त हुने र कृषिविकासका लक्षित कार्यक्रमहरू मार्फत अर्गानिक उत्पादनमा वृद्धि भई सबै उमेर समुहका लागि आवश्यक पोषण सुनिश्चितता हुने अनुमान गरिएको छ ।

विश्वव्यापी रूपमा फैलिरहेको कोभिड १९ जस्तै प्रकृतिका महामारीहरू समयमा नै प्रतिरोध गर्ने गरी आवश्यक स्रोत, साधन र संरचनाहरू तयारी अवस्थामा राख्न नसकेमा, विपन्न वर्गको आधारभूत स्वास्थ्य सेवालाई सुनिश्चित हुने कार्यक्रमहरू प्रभावकारी रूपमा सञ्चालन हुन नसकेमा, स्वास्थ्य सेवाका अतिरिक्त अन्तर्सम्बन्धित पूर्वाधारहरू जस्तै सडकको पहुँच, द्रुत एम्बुलेन्स, यातायात सेवाहरू लगायतको समुचित व्यवस्थापन हुन नसकेमा जोखिम यथावत रहने देखिन्छ ।

४.३ खानेपानी तथा सरसफाई

४.३.१ पृष्ठभूमि

खानेपानी तथा सरसफाई सेवाले मानव जीवनमा बहुआयामिक प्रभाव पार्दछ । स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ अनुसार नगरपालिकालाई स्वच्छ खानेपानी तथा खाद्य पदार्थको गुणस्तर निर्धारण, वायु तथा ध्वनिको प्रदूषण नियन्त्रण र नियमन; सरसफाई सचेतनाको अभिवृद्धि र स्वास्थ्यजन्य फोहोरमैलाको संकलन र व्यवस्थापन, फोहोरको पुनःउपयोग, प्रशोधन, विसर्जन र सो सेवाको शुल्क निर्धारण र नियमन, निष्कासित फोहोरमैला व्यवस्थापनमा निजी तथा गैरसरकारि क्षेत्रसँग समन्वय, सहकार्य र साभेदारी गर्ने लगायतको अधिकार प्रदान गरेको छ । साथै खानेपानीको सेवालाई नेपालको संविधानले मौलिक हकको रूपमा व्यवस्था गरेको र अन्तर्राष्ट्रिय रूपमा समेत दिगो विकास लक्ष्यले खानेपानी तथा सरसफाई सम्बन्धी स्पष्ट लक्ष्यहरू निर्धारण गरेको छ । तसर्थ स्वस्थ खानेपानीको पहुँच विस्तार गरी नियमित सरसफाई मार्फत विभिन्न प्रकारका प्रकोपको समेत प्रतिरोध गर्ने क्षमता विस्तार गर्नु, सामाजिक रहनसहन र जीवनलाई परिस्कृत बनाउनु, स्वस्थ खानेपानी र सरसफाईको माध्यमबाट समग्र स्वास्थ्य क्षेत्रको सेवा तथा सूचकहरूमा समेत प्रभावकारिता ल्याउनु अहिलेको आवश्यकता हो ।

विद्यमान परिस्थितिमा बनेपा नगरपालिकामा खानेपानीको मुख्य स्रोत पाइपलाईन तथा धारा (८१.३५ प्रतिशत) रहेको छ भने ट्युबवेल/हातेपम्पको पानी प्रयोग गर्ने (१.१६ प्रतिशत), ढाकिएको ईनार/कुवाको पानी प्रयोग गर्ने (६.२८ प्रतिशत), खुल्ला ईनार/कुवाको पानी प्रयोग गर्ने (१.७८ प्रतिशत), मुलको पानी प्रयोग गर्ने (९.११ प्रतिशत) र अन्य स्रोतको पानी प्रयोग गर्ने परिवार (०.२४ प्रतिशत) रहेको छ । त्यसैगरी ढलमा जोडिएको फ्लस शौचालय भएको परिवार ३३.१५ प्रतिशत, सेप्टिक ट्याङ्कमा जोडिएको

फ्लस शौचालय भएको परिवार ४४.९३ प्रतिशत र साधारण स्तरको शौचालय रहेको परिवार २५.१८ प्रतिशत छ । खानेपानी तथा सरसफाईतर्फ बनेपा नगरपालिकाले एक घर एक धारा अभियान, स्थानीय पानीका स्रोतहरूको संरक्षण एवम् व्यवस्थित प्रयोग, नगर क्षेत्रभित्रका मूल संरक्षण गर्ने, खानेपानी तथा जनचेतनामूलक कार्यलाई प्रभावकारी बनाउने नीतिहरू लिएको छ ।

४.३.२ समस्या तथा चुनौती

प्राकृतिक एवम् मानवजन्य कारणले पानीका स्रोत तथा मुहानहरूमा ह्रास आएको, भूकम्पको कारण खानेपानी तथा सरसफाईका संरचनाहरू क्षतिग्रस्त हुनु र सरसफाई सम्बन्धी जनचेतनामा कमि एवं व्यक्तिगत तथा सामुदायिक सरसफाईको अभ्यास कमजोर हुनु यस क्षेत्र सम्बद्ध समस्याहरू हुन् ।

सरकारी एवं गैर सरकारी प्रयासका विचमा पनि एक घर एक धाराको प्रभावकारी कार्यान्वयन नहुनु, स्वच्छ पानीको मुहान संरक्षण गर्नु र समुचित वितरणको व्यवस्था गर्नु, परम्परागत खानेपानी प्रणालिको दिगो व्यवस्थापन गर्नु, क्षतिग्रस्त संरचनाहरूको पूनर्निर्माण र पूनर्स्थापना गर्नु एवं सामुदायिक स्तरमा नै फोहोरको व्यवस्थापन हुने गरी सोहि बमोजिम सरसफाईको अभ्यास बढाउनु चुनौतीको रूपमा रहेको देखिन्छ ।

४.३.३ सौँच

“सबैको लागि स्वच्छ खानेपानी र सरसफाई”

४.३.४ उद्देश्य

१. प्रत्येक घरधुरिमा स्वच्छ खानेपानीको पहुँच स्थापित गर्नु ।
२. नियमित रूपमा सरसफाई र सामुदायिक स्तरमा नै फोहोरको व्यवस्थापन गर्नु ।

४.३.५ रणनीति

१. एक घर एक धारा अवधारणा अनुसार स्वच्छ खानेपानीको उपलब्ध गराउनु ।
२. सबै घरमा पक्कि शौचालयको व्यवस्था गर्नुका साथै नियमित सरसफाईको अभ्यास बढाउने ।
३. घर र समुदाय स्तरमा नै व्यवस्थापन गर्न सकिने प्रकृतिको फोहोरलाई सोहि आधारमा व्यवस्थापन गर्ने/गराउने ।

४.३.६ नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य

आवधिक योजना तथा कार्यक्रम तथा आयोजनाको आगामी तीन आर्थिक वर्षको अपेक्षित नतिजाको आधारमा तयार नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य देहायअनुसार प्रस्तुत गरिएको छ :

सूचक	एकाइ	२०७८/७९ को अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
			२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२
सरसफाई सम्बन्धी जनशक्ति तालिम	संख्या		१५	२०	३०
खानेपानी स्रोतको संरक्षण र सरसफाई	प्रतिशत		४०	५०	७५
मुख्य बजार क्षेत्रमा सार्वजनिक शौचालय	प्रतिशत	१	३	५	७
सरसफाई जनचेतना कार्यक्रम	संख्या		२	३	५

४.३.७ विषय क्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान

उपलब्ध बजेट सीमा तथा मार्गदर्शन, कार्यक्रम तथा आयोजनाको संक्षिप्त विवरण र मध्यमकालीन बजेट खाकाको आधारमा खानेपानी सरसफाई उप-क्षेत्रको खर्च र सोको स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान देहायअनुसार प्रस्तुत गरिएको छ :

आर्थिक वर्ष	बजेट अनुमान (हजारमा)				बजेटको स्रोत (हजारमा)				
	कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	आन्तरिक स्रोत	नेपाल सरकार	प्रदेश सरकार	ऋण तथा अन्य
२०७९/८०	४५,०००	२,६७२	४२,३२८	-	४५,०००	२,०००	३५,५००	७,५००	-
२०८०/८१	५०,२२६	२,७४२	४७,४८४	-	५०,२२६	२,९२६	३९,०५०	८,२५०	-
२०८१/८२	५४,१२७	२,८९३	५१,२३४	-	५४,१२७	२,०९७	४२,९५५	९,०७५	-

४.३.८ कार्यक्रम/आयोजनाको संक्षिप्त विवरण

कार्यक्रम तथा आयोजनाको उद्देश्य, अवधि, लागत तथा अपेक्षित उपलब्धि सहितको संक्षिप्त विवरण देहायअनुसार प्रस्तुत गरिएको छ :

क्र.स.	कार्यक्रम तथा आयोजना	उद्देश्य	अवधि (शुरु र समाप्ति)	कुल लागत (रु. हजारमा)	अपेक्षित नतिजा
१	जनागाल वृहद पम्पिङ्ग खानेपानी कार्यक्रम	स्वच्छ खानेपानी धारा विस्तार गर्नु (१ घर १ धारा)	२०७८/८९ देखि २०८१/८२	५३,०००	खानेपानी योजना पुनिनिर्माण भई एक घर एक धारा व्यवस्था भएको हुने
२	नाला बजार खानेपानी आयोजना	स्वच्छ खानेपानी धारा विस्तार गर्नु (१ घर १ धारा)	२०७८/८९ देखि २०८१/८२	१५,०००	खानेपानी योजना पुनिनिर्माण भई एक घर एक धारा व्यवस्था भएको हुने
३	स्वच्छ खानेपानी र सरसफाई सम्बद्ध अन्य कार्यक्रम	जीर्ण खानेपानी योजनाको मर्मत सम्भार, दिगो व्यवस्थापन र खानेपानीको सुविधा सुनिश्चित गर्नु	सालवसाली	१७,०००	३५ वटा खानेपानी योजना मर्मत, संरक्षण र व्यवस्थापन भएको हुने
४	सरसफाई प्रवर्द्धन कार्यक्रम	पुर्ण सरसफाई सम्बन्धी सामाजिक अभियान सञ्चालन गर्नु	सालवसाली	६४,३५२	सरसफाई प्रवर्द्धन सहित समुदायमा नै फाहोर व्यवस्थापन भएको हुने
	जम्मा			१४९,३५२	

४.३.९ जोखिम पक्ष तथा अनुमान

स्रोतको अपर्याप्तता भएका क्षेत्रहरूमा डिप बोरिड र आकासे पानीको पानीको सङ्कलनको व्यवस्था मार्फत प्रविधिको प्रयोग गरी खानेपानी व्यवस्थापन गर्न सकिने, काभ्रे उपत्यका एकीकृत खानेपानी आयोजनालाई यथाशिघ्र सम्पन्न हुने, जलाधार क्षेत्र/इनार/कुवाको संरक्षण र प्रवर्द्धनका लागि सरोकारवाला निकायहरूको सहयोग प्राप्त हुने र फोहोर व्यवस्थापन तथा सरसफाईमा समेत समुदायको सहकार्य हुने अनुमान गरिएको छ ।

विभिन्न प्रकारमा खानेपानी सम्बद्ध आयोजनाहरू जस्तै साँगा बृहत खानेपानी आयोजना, ओपी बृहत खानेपानी आयोजना, काभ्रे उपत्यका एकीकृत खानेपानी आयोजना समयमा नै सम्पन्न नहुने, खानेपानीको मुहान संरक्षण र व्यवस्थापनमा समुदायको सहयोग नहुने र पूर्ण सरसफाईयुक्त नगर निर्माणको कार्यमा सम्बद्ध सबै सरोकारवालाहरूको हातेमाले नहुने हो भने लक्षित कार्यक्रमहरूको कार्यान्वयनको प्रभावकारीता जोखिममा पर्ने देखिन्छ ।

४.४ महिला, बालबालिका र सामाजिक समावेशीकरण

४.४.१ पृष्ठभूमि

देशका कुनै पनि नागरिक राज्यबाट पाउने सेवासुविधाका लागि कोही पनि छुट्टा र छुटाउनु हुँदैन भन्ने मान्यतामा आधारित भई नेपालको संविधानको प्रस्तावनामा आधारित समानुपातिक समावेशी र सहभागिताको सिद्धान्तका आधारमा समतामूलक समाजको निर्माण गर्नु अपरिहार्य छ । साथै समाजमा देखिएका सामाजिक कुरित, जातिय, लैङ्गिक, भाषिक, धार्मिक, विभेद अन्य गर्नु पर्दछ । त्यसका लागि नगरपालिकाले आर्थिक तथा सामाजिक जीवनमा सारभूत लैङ्गिक समानता कायम गर्ने, लैङ्गिक दृष्टिकोणलाई मूलप्रवाहीकरण गरी लैङ्गिक उत्तरदायी शासन पद्धति संस्थागत गर्ने, महिला तथा वञ्चितमा परेका वर्ग समुदायको क्षमता विकास गरी उत्पादनशील क्षेत्रमा परिचालन गर्नु एवं समता र सामाजिक समावेशीकरण युक्त समाज स्थापना गर्ने नगरपालिकाको मुख्य ध्येय रहेको छ ।

बनेपा नगरपालिकामा महिलाको जनसंख्या ५०.९१ प्रतिशत रहेको छ । नगरपालिकामा महिला जनप्रतिनिधि ४४ प्रतिशत रहेको छ भने कार्यपालिकामा ३२ प्रतिशत महिला प्रतिनिधित्व सुनिश्चित भएको छ । नगरपालिका क्षेत्रभित्र महिलाको स्वामित्वमा भएको जमिन तथा घरमा क्रमश २३.७८ प्रतिशत र १४.११ प्रतिशत स्वामित्व रहेको छ भने महिला घरमुल भएको परिवार प्रतिशत २०.१४ रहेको छ । साथै नगरपालिका र अन्तर्गतका कार्यालयमा कार्यरत कुल कर्मचारीमा २६.५ प्रतिशत महिला रहेका छन् । त्यसैगरी नगरपालिकामा कुल जनसंख्याको एक चौथाई (२५.९५ प्रतिशत) बालबालिका तथा किशोरकिशोरीहरूको जनसंख्या रहेको भने ५ वर्ष मुनिको बालकको जनसंख्या २,०२७ तथा ५ वर्ष मुनिको बालिकाको जनसंख्या १,७२२ रहेको छ । यस नगरपालिकामा ५ वर्ष मुनिको लैङ्गिक अनुपात ११७.७१ रहेको छ जुन समग्र बागमती प्रदेशमा ५ वर्ष मुनि बढी लैङ्गिक अनुपात भएका स्थानीय तहहरूमा तेश्रो स्थानमा रहेको छ । बनेपामा ज्येष्ठ नागरिक (७० वा सो भन्दा माथिको उमेर समूह) को जनसंख्या ३.५३ प्रतिशत रहेको छ भने कुल अपाङ्गता १.१२ प्रतिशत रहेका छन् । नगरपालिकामा दलित समुदायको जनसंख्या २,६२५ रहेको छ जुन कुल जनसंख्याको ४.७२ प्रतिशत हो ।

४.४.२ समस्या तथा चुनौती

समानता तथा सामाजिक समावेशीकरणको सम्बन्धमा भएका कानुनी व्यवस्थाको प्रभावकारी कार्यान्वयनमा देखिएका जटिलता, सिमान्तकृत, जनजाती लगायत समाजमा देखिएका सामाजिक कुरित, जातिय, लैङ्गिक, भाषिक, धार्मिक, विभेद अन्त्य गर्ने कार्य व्यावहारिक रूपमा पूर्ण कार्यान्वयन नहुनु, महिलामाथि हुने विभेद तथा हिंसाजन्य घटनाहरू बढ्नु, परम्परागत सामाजिक संरचनालाई विस्थापन गर्न नसक्नु, यौनजन्य हिंसा विद्यमान हुनु, महिलाको भूमिका औपचारिकमा कम र घरायसी काममा बढी केन्द्रित हुनु, महिला लक्षित कार्यक्रमको कमी, महिला, अपाङ्गता तथा बाल मैत्री पूर्वाधारको कमी लगायतका विषयहरू नगरपालिकाको प्रमुख समस्याहरू हुन् ।

राज्यका सबै तह र निकायहरूमा समानता र सामाजिक समावेशीकरणको दृष्टिकोणलाई मूलप्रवाहिकरण गर्न ज्ञान, दक्षता र क्षमता भएका जनशक्तिको उचित व्यवस्थापन गर्नु, अन्तर निकाय र समन्वय र सहकार्यलाई प्रभावकारी बनाउनु यसक्षेत्रका प्रमुख चुनौती हुन् ।

४.४.३ सौँच

“समता र सामाजिक समावेशीकरण युक्त नगर”

४.४.४ उद्देश्य

१. समता र सामाजिक समावेशीकरण स्थापना तथा विस्तार गर्नु ।
२. बञ्चितकरणमा परेका समुहहरूको प्रत्यक्ष सहभागिता सुनिश्चित गर्नु ।
३. भेदभावमा परेका समुहहरूको राजनीतिक, आर्थिक र सामाजिक पहुँच सुनिश्चित गर्नु ।

४.४.५ रणनीति

१. समानता र सामाजिक समावेशीकरणलाई संरक्षण गर्ने ।
२. महिला, लक्षित वर्ग र सिमान्तकृत समुदायको सशक्तिकरण र समावेशीकरणको विकासमा जोड दिने।
३. दलित, जनजाति, विपन्न वर्ग र सिमान्तकृत समुदायको सशक्तिकरण र विकास गर्ने ।

४.४.६ नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य

आवधिक योजना तथा कार्यक्रम तथा आयोजनाको आगामी तीन आर्थिक वर्षको अपेक्षित नतिजाको आधारमा तयार नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य देहायअनुसार प्रस्तुत गरिएको छ :

सूचक	एकाइ	२०७८/७९ को अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
			२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२
नेतृत्वदायि पदमा महिला तथा लक्षित वर्गको प्रतिनिधित्व	प्रतिशत		२०	२५	३०
महिला घरमूली भएको परिवार	संख्या	२०.१४	२२	२५	२७
वैक खाता भएका महिला	संख्या		३५	४२	५०
महिला साक्षरता	संख्या	७२.७१	७५	७८	८१
लक्षित तथा पिछडिएका वर्गलाई क्षमता विकास तालिम	प्रतिशत		१५	३०	४५
महिला तथा जेष्ठ नागरिक लक्षित स्वास्थ्य घुम्टि सेवा	संख्या		१	२	३
कुनै पनि प्रकारको अंपागता हुने जनसंख्या	संख्या	१.१२	१.०५	०.९५	०.८५
अपाङ्ग बालबालिकालाई विशेष शिक्षा तालिम	संख्या		३५	४५	५५
तालिम प्राप्त अपाङ्ग भएका व्यक्ति	संख्या		१०	२०	३०
बाल क्लव	संख्या		५	७	९

४.४.७ विषय क्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान

उपलब्ध बजेट सीमा तथा मार्गदर्शन, कार्यक्रम तथा आयोजनाको संक्षिप्त विवरण र मध्यमकालीन बजेट खाकाको आधारमा महिला, बालबालिका तथा समावेशीकरण उप-क्षेत्रको खर्च र सोको स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान देहाय अनुसार प्रस्तुत गरिएको छ :

आर्थिक वर्ष	बजेट अनुमान (हजारमा)				बजेटको स्रोत (हजारमा)				
	कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	आन्तरिक स्रोत	नेपाल सरकार	प्रदेश सरकार	ऋण तथा अन्य
२०७९/८०	९,९५०	६,९६५	२,९८५	-	९,९५०	६,०७५	२,८७५	१,०००	-
२०८०/८१	१०,९४५	७,६६२	३,२८४	-	१०,९४५	६,६८३	३,९६३	१,९००	-
२०८१/८२	१२,०४०	८,४२८	३,६१२	-	१२,०४०	७,३५९	३,४७९	१,२१०	-

४.४.८ कार्यक्रम/आयोजनाको संक्षिप्त विवरण

कार्यक्रम तथा आयोजनाको उद्देश्य, अवधि, लागत तथा अपेक्षित उपलब्धि सहितको संक्षिप्त विवरण देहाय अनुसार प्रस्तुत गरिएको छ :

क्र.स.	कार्यक्रम तथा आयोजना	उद्देश्य	अवधि (शुरु र समाप्ति)	कुल लागत (रु. हजारमा)	अपेक्षित नतिजा
१	महिला विकास कार्यक्रम	महिलाहरूको आर्थिक सामाजिक अवस्था सुधार ल्याई अवसरहरूमा पहुँच स्थापित गर्नु	सालवसाली	१८,०४०	महिलाहरूका लागि ४५ वटा सिपमुलक तथा व्यावसायिक तालिम संचालन भएको हुने
२	महिला, बालबालिका र सामाजिक सशक्तिकरण सम्बद्ध सालवसाली कार्यक्रम	कानुनी हक, हैसियत, पद, पारिवारीक सम्बन्ध, महिला हिंशा, भेदभाव, आर्थिक तथा सामाजिक अवस्थामा सुधार, सम्पत्ति लगायतका विषयमा कार्यक्रमहरू संचालन हुने	सालवसाली	१४,८९५	कानुनी हक, हैसियत, पद, पारिवारीक सम्बन्ध, महिला हिंशा, भेदभाव, आर्थिक तथा सामाजिक अवस्थामा सुधार, सम्पत्ति लगायतका विषयमा ६ वटा विभिन्न कार्यक्रम संचालन भएको हुने
	जम्मा			३२,९३५	

४.४.९ जोखिम पक्ष तथा अनुमान

समानता र सामाजिक समावेशीकरण सम्बन्धी नीति, रणनीति र योजना तथा कार्यक्रम तयार भई कार्यान्वयन भएको हुने, विभेद सम्बन्धि आवश्यक सबै प्रकारका कानुन निर्माण भई कार्यान्वयनमा आउने, लक्षित वर्गको कार्यक्रमको नियमित अनुगमन हुने, एकिकृत रूपमा सामाजिक समावेशीकरण लक्षित कार्यक्रमहरू प्रभावकारी कार्यान्वयन हुने अनुमान गरिएको छ ।

४.५ युवा तथा खेलकुद

४.५.१ पृष्ठभूमि

राष्ट्रिय विकासमा युवा सहभागिता अभिवृद्धि गर्दै राजनीतिक, सामाजिक, सांस्कृतिक र आर्थिक अधिकारहरूको पूर्ण उपयोग गर्ने वातावरण तयार गरी युवाको सर्वाङ्गीण विकास, सशक्तिकरण उच्चमशीलताका लागि शिक्षा, स्वास्थ्य, रोजगारी लगायतका क्षेत्रमा विशेष अवसर प्रदान गर्ने संवैधानिक

व्यवस्था रहेको छ । संयुक्त राष्ट्रसंघीय सुरक्षा परिषद्को प्रस्ताव नं. २२५०, दिगो विकास लक्ष्य र युवा भिजन-२०२५ ले युवाको विकास र सहभागितामा जोड दिएको छ । यसका लागि एकीकृत कार्यढाँचा निर्माण गरी कार्यान्वयनमा ल्याउन आवश्यक छ । बनेपा नगरपालिकाको कुल जनसंख्याको ४७.९४ प्रतिशत युवा (१५ देखि ३९ वर्ष) रहेको जनसांख्यिक लाभको अवसरलाई पुँजीकृत गरी आर्थिक समृद्धिमा युवाको योगदान सुनिश्चित गर्नु जरुरी छ ।

व्यक्तिको शारीरिक तन्दुरुस्ती, सामाजिक, मानसिक र संवेगात्मक पक्षको सन्तुलित विकासमा खेलकुदको महत्वपूर्ण भूमिका रहन्छ । खेलकुद राष्ट्रियता सुदृढ गर्ने र अन्तर्राष्ट्रिय क्षेत्रमा राष्ट्रिय पहिचान स्थापित गर्ने प्रमुख माध्यमको रूपमा रहिआएको छ । विश्वव्यापी मूल्य मान्यता र प्रविधिको संयोजनबाट नागरिकलाई रोजगारको अवसर सिर्जना गर्न, खेल पर्यटनको माध्यमबाट दिगो विकासका शिक्षा, स्वास्थ्य, लैङ्गिक समानता तथा आर्थिक वृद्धि लगायतका लक्ष्यहरू हासिल गर्न स्थानीय तहदेखि नै खेलकुदको संस्थागत विकास एवम् पूर्वाधार निर्माण गरी “सबैका लागि खेलकुद” अभियानलाई सार्थकता दिन आवश्यक छ । स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ अनुसार खेलकुद सम्बन्धी बनेपा नगरपालिकाको कर्तव्य र अधिकारमा स्थानीयस्तरको खेलकुदको संरचनाको पूर्वाधार निर्माण सञ्चालन तथा विकास: स्थानीयस्तरका खेलकुद प्रशासन तथा संघ संस्थाको नियमन र समन्वय; खेलकुदको विकास र प्रवर्द्धन, खेलकुद प्रतियोगिता आयोजना र सहभागिता; खेलकुद सम्बन्धी पूर्वाधारको विकास गर्ने रहेको छ । बनेपा नगरपालिकाले खेलकुदतर्फ एक वडा एक खेल मैदानको योजनालाई निरन्तरता दिने, नगरस्तरीय व्यवस्थित खेलकुद मैदान बनाउन उपयुक्त स्थानको पहिचान गरी पूर्वाधार तयारीका लागि योजना बनाउने, बनेपा नगरपालिका वडा नं. ६ मा रहेको कवर्डहललाई सुविधा सम्पन्न बनाउने र राष्ट्रिय स्तरमा सञ्चालित खेलकुद प्रतियोगिताहरू सञ्चालन गर्दै मेयर कप फुटबल प्रतियोगितालाई निरन्तरता दिने जस्ता नीतिहरू अवलम्बन गरेको छ ।

४.५.२ समस्या तथा चुनौती

सर्वपक्षिय सहयोग र सहकार्यको वातावरण निर्माण भैरहेको सन्दर्भमा समेत खेलकुदको पर्याप्त विकास र प्रवर्द्धन हुन नसक्नु, खेलकुदको विकासका लागि पूर्वाधारमा लगानीको अभाव रहनु, युवा परिषद् गठन हुन नसक्नु र युवा शक्तिलाई उत्पादनशील क्षेत्रमा परिचालन गर्न नसक्नु यस क्षेत्रको समस्याहरू हुन् । युवा विशेषको क्षमताको पहिचान गरी विकास गर्नु, युवा प्रतिभा पलायन रोक्नु, युवामा सकारात्मक प्रेरणा र सौँचको विकास गर्नु, युवाहरूलाई स्थानीय स्तरमा सृजना गर्न सकिने रोजगारीका सम्भावनाहरूमा आकर्षित गराउनु र खेलकुद पूर्वाधारको तिव्र निर्माण गरी नियमित र व्यावसायिक खेलकुदको विकास गर्नु चुनौतीको रूपमा रहेको देखिन्छ ।

४.५.३ सौँच

“स्वास्थ्यको लागि खेलकुद, राष्ट्रको लागि खेलकुद”

४.५.४ उद्देश्य

१. खेलकुद विकासको माध्यमबाट नगरपालिकाको समृद्धिमा युवाशक्तिको योगदान पूँजीकृत गर्नु ।
२. युवा शक्तिलाई उत्पादनशील क्षेत्रमा परिचालन गर्नु ।

४.५.५ रणनीति

१. युवाहरूको क्षमता विकास गरी उत्पादनमूलक कार्यमा आकर्षित गर्ने ।
२. रोजगारीको अभिवृद्धि गर्ने ।
३. आवश्यक खेलकुद पूर्वाधारको विकास गर्ने ।

४.५.६ नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य

आवधिक योजना तथा कार्यक्रम तथा आयोजनाको आगामी तीन आर्थिक वर्षको अपेक्षित नतिजाको आधारमा तयार नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य देहायअनुसार प्रस्तुत गरिएको छ :

सूचक	एकाइ	२०७८/७९ को अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
			२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२
वैदेशिक रोजगारमा गएका युवा	प्रतिशत	२८.७५	२८	२६	२४
युवा सञ्जाल	संख्या		१०	१२	१५
स्थानीय स्तरको खेलकुद मैदान	संख्या		७	९	१०
कभर्ड हल	संख्या		१	१	१
माध्यमिक विद्यालयमा खेलकुद शिक्षक र सामग्री	प्रतिशत	५०	६०	७०	८०
खेलकुद प्रतियोगिता आयोजना	संख्या		५	७	९
क्लवहरूको क्षमता अभिवृद्धि	संख्या		२	४	६

४.५.७ विषय क्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान

उपलब्ध बजेट सीमा तथा मार्गदर्शन, कार्यक्रम तथा आयोजनाको संक्षिप्त विवरण र मध्यमकालीन बजेट खाकाको आधारमा युवा तथा खेलकुद उप-क्षेत्रको खर्च र सोको स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान देहायअनुसार प्रस्तुत गरिएको छ :

आर्थिक वर्ष	बजेट अनुमान (हजारमा)				बजेटको स्रोत (हजारमा)				
	कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	आन्तरिक स्रोत	नेपाल सरकार	प्रदेश सरकार	ऋण तथा अन्य
२०७९/८०	२,४६०	१,१८८	१,२७२	-	२,४६०	१,४६०	५००	५००	-
२०८०/८१	२,७०६	१,२१९	१,४८७	-	२,७०६	१,६०६	५५०	५५०	-
२०८१/८२	२,९७७	१,२८६	१,६९१	-	२,९७७	१,७६७	६०५	६०५	-

४.५.८ कार्यक्रम/आयोजनाको संक्षिप्त विवरण

कार्यक्रम तथा आयोजनाको उद्देश्य, अवधि, लागत तथा अपेक्षित उपलब्धि सहितको संक्षिप्त विवरण देहायअनुसार प्रस्तुत गरिएको छ :

क्र.स.	कार्यक्रम तथा आयोजना	उद्देश्य	अवधि (शुरु र समाप्ति)	कुल लागत (रु. हजारमा)	अपेक्षित नतिजा
१	नगर स्तरीय खेलकुद प्रतियोगिता संचालन	नगर स्तरीय खेलकुद विकास गर्नु	सालवसाली	३,०००	कुल ६ वटा नगर स्तरीय खेलकुद प्रतियोगिता संचालन भएको हुने
२	राष्ट्रियस्तरको प्रशिक्षकबाट खेल प्रशिक्षण कार्यक्रम	राष्ट्रिय स्तरको खेलाडिहरू तयार गर्नु	सालवसाली	३,०००	राष्ट्रिय स्तरको प्रशिक्षकबाट ३ वटा तालिम कार्यक्रम भएको हुने

क्र.स.	कार्यक्रम तथा आयोजना	उद्देश्य	अवधि (शुरु र समाप्ति)	कुल लागत (रु. हजारमा)	अपेक्षित नतिजा
३	युवा तथा खेलकुद सम्बद्ध अन्य कार्यक्रमहरू	खेलकुद सम्बद्ध गतिविधिको समुचित व्यवस्थापन गर्नु	सालवसाली	२,१४३	नगरस्तरीय खेलकुद सम्बद्ध गतिविधिहरू व्यवस्थापन गर्नु
	जम्मा			६,१४३	

४.५.९ जोखिम पक्ष तथा अनुमान

खेलकुद पूर्वाधार विकास गर्न स्थानहरू उपलब्ध हुने, स्थानीय खेल प्रतिभाहरूको विकासमा सर्वपक्षिय सहकार्य हुने, खेलकुदको विकास गरी युवा क्षमताको विकास हुने, स्थानीय युवायुवतीहरूको खेलकुदमा समेत स्वस्थ र स्फूर्तिको लागि आकर्षण वृद्धि हुने, स्थानीय स्तरमा खेलकुदको नियमित कार्यक्रम मार्फत स्थानीय खेल प्रतिभाहरूको पहिचान र विकास हुने अनुमान गरिएको छ ।

जनसांख्यिक लाभको उचित अवसरलाई पुँजीकृत गरी युवाहरूको योगदानलाई आर्थिक समृद्धिमा रूपान्तरण गर्ने कार्यका लागि अन्तर सरकारी समन्वय र सर्वपक्षिय सहयोग नभएको अवस्थामा उद्देश्य प्राप्तमा जोखिम रहने देखिन्छ ।

४.६ सामाजिक सुरक्षा तथा पञ्जिकरण

४.६.१ पृष्ठभूमि

मानिस सामान्य अवस्थामा बाहेक जेष्ठ, असक्त वा अन्य कारणले आधारभूत मानवीय आवश्यकताबाट बन्चित हुने अवस्था भएमा ती प्रकारका आवश्यकताहरू पूरा हुने सुनिश्चितता हुनु नै सामाजिक सुरक्षा हो । सामाजिक सुरक्षा अन्तर्गत नेपाल सरकारले समेत सुरक्षा भत्तामार्फत जेष्ठ, असक्त वा अन्य कारणले आधारभूत मानवीय आवश्यकताबाट बन्चित हुने नागरिकहरूलाई नगद उपलब्ध गराउने कार्य गरिरहेको छ । लाभग्राहीले यस्तो भत्ता रकम बुझेकोमा कुनै पनि दायित्व बहन गर्नु नपर्ने भएकाले यो निःशर्त अनुदानको रूपमा रहेको हुन्छ । यस किसिमबाट प्रदान गरिँदै आएको सामाजिक सुरक्षा भत्ता देशैभरिका विभिन्न वर्गका लाभग्राही समूहहरूलाई धनी-गरीब, विशेष क्षेत्र आदिमा लक्षित नगरी समान रूपमा लागु भएको छ । त्यसैगरी नगरपालिकाले समेत आधारभूत आवश्यकताबाट बन्चित हुने प्रकृतिका उच्च जोखिममा रहेका बालबालिका, गरिब लक्षित, अपाङ्ग, लोपोन्मुख लगायतलाई प्रत्यक्ष लाभान्वित हुने गरी आवश्यक कार्यक्रम सञ्चालन गर्नु आवश्यक हुन्छ । राज्यमा बसोबास गर्ने प्रत्येक व्यक्तिका महत्वपूर्ण व्यक्तिगत घटनाहरूलाई आधिकारिक रूपमा रेकर्ड राख्नु र त्यो कार्यका लागि घटनादस्तावेजको सर्वमान्य सिद्धान्तअनुसार यसलाई स्थायी, अविच्छिन्न तथा अनिवार्य कार्यको रूपमा निरन्तरता दिनुपर्ने हुन्छ । तसर्थ जन्म, मृत्यु, विवाह, बसाईसराई र सम्बन्धविच्छेद गरी पाँच किसिमका घटनाहरूलाई दर्ता गर्ने आधिकारिक रूपमा नगरपालिकाले गर्नुपर्ने हुनाले त्यसका लागि आवश्यक रेकर्ड राख्ने, भण्डारण गर्ने, उपयोग तथा वितरणसम्बन्धी कार्यहरू सँगसँगै गर्नुपर्दछ ।

४.६.२ समस्या तथा चुनौती

लाभग्राही व्यक्तिको सचेतना र जानकारीबाट बन्चित भई सुविधाबाट विमुख हुने एवं अति आवश्यक परेपछि मात्र जन्म, मृत्यु, विवाह, बसाईसराई र सम्बन्धविच्छेदका घटनादर्ता गर्ने परिपाटिले यथार्थ विवरण अभिलेखनमा समस्या भैरहेको देखिन्छ ।

निरक्षर लाभग्राही व्यक्तिलाई समेत वैकिङ्ग प्रणालीबाट भुक्तानि भैरहेको सामाजिक सुरक्षा भत्तालाई आवश्यक सहजीकरण गरी प्रभावकारी वितरणको व्यवस्थापन गर्नु चुनौती रहेको छ ।

४.६.३ सौँच

४.६.४ उद्देश्य

१.सवै प्रकारका आधारभूत हक एवं आवश्यकताबाट बञ्चित नागरिकहरूलाई सामाजिक सुरक्षाको समुचित व्यवस्थापन गर्नु ।

२. समयमा नै सवै प्रकारका घटनादस्ता गरी विवरण अद्यावधिक गर्नु ।

४.६.५ रणनीति

१. आधारभूत आवश्यकताबाट बञ्चित उच्च जोखिममा रहेका नागरिकको सम्मान र संरक्षण गर्ने ।

२. घटनादस्ता प्रक्रियालाई सरल, सहज र प्रभावकारी बनाउने ।

४.६.६ नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य

आवधिक योजना तथा कार्यक्रम तथा आयोजनाको आगामी तीन आर्थिक वर्षको अपेक्षित नतिजाको आधारमा तयार नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य देहायअनुसार प्रस्तुत गरिएको छ :

सूचक	एकाइ	२०७८/७९ को अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
			२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२
लक्षित वर्गका सुमदायहरूको सामाजिक सुरक्षामा आवद्ध अनुपात	प्रतिशत	-	८०	९०	१००
तोकिएको समय ३५ दिन भित्र नै घटना दस्ता र पञ्जिकरण गर्ने	प्रतिशत	-	८०	९०	१००

४.६.७ विषय क्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान

उपलब्ध बजेट सीमा तथा मार्गदर्शन, कार्यक्रम तथा आयोजनाको संक्षिप्त विवरण र मध्यमकालीन बजेट खाकाको आधारमा युवा तथा खेलकुद उप-क्षेत्रको खर्च र सोको स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान देहायअनुसार प्रस्तुत गरिएको छ :

आर्थिक वर्ष	बजेट अनुमान (हजारमा)				बजेटको स्रोत (हजारमा)				
	कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	आन्तरिक स्रोत	नेपाल सरकार	प्रदेश सरकार	ऋण तथा अन्य
२०७९/८०	१,५००	१,२००	३००	-	१,५००	१,०००	५००	-	-
२०८०/८१	१,६५०	१,३०१	३४९	-	१,६५०	१,१००	५५०	-	-
२०८१/८२	१,८१५	१,४०४	४११	-	१,८१५	१,२१०	६०५	-	-

४.६.८ कार्यक्रम/आयोजनाको संक्षिप्त विवरण

कार्यक्रम तथा आयोजनाको उद्देश्य, अवधि, लागत तथा अपेक्षित उपलब्धि सहितको संक्षिप्त विवरण देहायअनुसार प्रस्तुत गरिएको छ :

क्र.स.	कार्यक्रम तथा आयोजना	उद्देश्य	अवधि (शुरु र समाप्ति)	कुल लागत (रु. हजारमा)	अपेक्षित नतिजा
१	सामाजिक सुरक्षा तथा व्यक्तिगत	सामाजिक सुरक्षा तथा व्यक्तिगत	सालवसाली	४,९६५	सामाजिक सुरक्षा तथा व्यक्तिगत घटना सम्बन्धमा,

क्र.स.	कार्यक्रम तथा आयोजना	उद्देश्य	अवधि (शुरु र समाप्ति)	कुल लागत (रु. हजारमा)	अपेक्षित नतिजा
	घटना दर्ता सचेतना कार्यक्रम	घटना दर्ताका सम्बन्धमा जनचेतना वृद्धि गर्नु			पटक अभिमुखीकरण, कार्यक्रम व्यवस्थापन भएको हुने
	जम्मा			४,९६५	

४.६.९ जोखिम पक्ष तथा अनुमान

सवै प्रकारका आधारभूत आवश्यकताबाट वञ्चित हुने एवं उच्च जोखिममा रहेका बालबालिका, गरिब लक्षित, अपाङ्ग, लोपोन्मुख, लगायतलाई प्रत्यक्ष लाभान्वित हुने गरी कार्यक्रम सञ्चालन गर्दा सर्वपक्षिय सहयोग प्राप्त हुनेछ भन्ने अनुमान गरिएको छ ।

वास्तविक लाभग्राहि पहिचान नभई अनुचित रूपमा परोक्ष लाभ लिने अवस्थाको नियन्त्रण र सापेक्ष एवं सहि विवरण सहितको घटनादर्ता एवं विवरण अद्यावधिकको प्रक्रियामा नागरिकहरू सचेत नभएमा जोखिम समेत निम्तिने देखिन्छ ।

परिच्छेद ५: पूर्वाधार क्षेत्र

यस क्षेत्र अन्तर्गत आवास, भवन तथा शहरी विकास, सडक, पुल तथा यातायात, विद्युत तथा वैकल्पिक उर्जा, सूचना, सञ्चार, विद्युतीय सुशासन लगायतका उप-क्षेत्रहरूको पृष्ठभूमि, समस्या तथा चुनौती, लक्ष्य, रणनीति, नतिजा खाका, त्रिवर्षीय खर्च तथा स्रोत अनुमान, आयोजना तथा कार्यक्रम र पूर्वानुमान तथा जोखिम पक्षहरू समावेश गरिएको छ ।

५.१ आवास, भवन तथा शहरी विकास

५.१.१ पृष्ठभूमि

बनेपा नगरपालिकामा बढ्दो जनसंख्या र तिब्र शहरीकरणसँगै व्यवस्थित आवास र वस्ती विकास निक्कै जटिल र चुनौतीपूर्ण हुँदै गैरहेको छ । निजी आवास परिवार आफैले जग्गा खरिद गरी क्रमिक रूपमा निर्माण गर्ने र बाटो, यसको स्तर र अन्य सुविधाहरू क्रमशः थप्दै जाने गरेको देखिन्छ । यस्ता आवासहरूमा शहरी योजना तथा भवन सम्बन्धी मापदण्ड र संहितामा व्यापक कमी हुने गरेको देखिन्छ । जसले गर्दा यसरी आफुखुसी विकास गरिएका आवास र वस्तीहरू जोखिमयुक्त र अव्यवस्थित हुने गरेका छन् । नगरपालिकाको शहरी क्षेत्रमा घर, जग्गा तथा बजार विकासको क्रम अव्यवस्थित छ । विक्रेता र खरिदकर्ता दुवैले घरजग्गा सम्बन्धी सूचना र खरीद विक्रीका लागि मध्यस्थकर्ताहरूको सहयोग लिनुपर्ने बाध्यता छ । नगरपालिकाका कृषि योग्य फाँटहरू प्लटिङ गरी घडेरी विक्री गर्ने क्रम बढेको छ जसले गर्दा नगरपालिकामा व्यवस्थित आवास र वस्ती विकास अझ चुनौतीपूर्ण र जटिल बन्दै गैरहेको छ ।

नगरपालिका अधिकांश आवास पर्खालले घेरेका समुदाय (गेटेड कम्युनिटी) को रूपमा विकास भएका छन् । औपचारिक आवास अन्तर्गत पर्ने अपार्टमेन्ट र सामूहिक आवास नगरपालिकामा विकसित हुन सकेको छैन । मुख्य बजार क्षेत्रमा वहालयुक्त आवासको प्रयोग बढ्दो छ । नगरपालिका भित्रका पुराना र परम्परागत वस्तीहरू भने सघन, साँघुरो र एकीकृत रूपमा रहेका छन् । बजारका क्षेत्रमा धेरै व्यक्तिहरूले एउटै कोठा/घरमा वहाल लिएर भिडभाडमा बसेको समेत पाईन्छ । यस्ता परम्परागत र पुराना वस्तीहरू साँघुरा र गल्लीहरूमा रहेकोले शहरी पूर्वाधारको पहुँच समेत चुनौतीपूर्ण रहेको छ । भूकम्पीय जोखिममा रहेका यस्ता टोल र वस्तीहरूले गुणस्तरिय आवास र वस्ती विकासमा ठूलो महत्व राख्ने गर्दछन् । नगरपालिकाका ३०-५५ प्रतिशत यस्ता घरधुरीहरू सवलीकरण नगरिएका गारोको घरहरूमा (ढुङ्गा वा ईटामा माटोको जोडाई भएको) बस्छन् ।

५.१.२ समस्या तथा चुनौती

जनसंख्याको तिब्र वृद्धि र अव्यवस्थित शहरीकरण भैरहनु, व्यवस्थित वस्ती विकास नहुनु, एकीकृत तथा योजनावद्ध वस्ती विकासमा पर्याप्त सहजीकरण नहुनु, असुरक्षित वस्ती र कमजोर आवास संरचनाको कारण जोखिम बढ्नु र व्यक्तिगत प्रयासबाट आवास निर्माण गर्ने परम्परा खर्चिलो र धान्न नसक्ने हुँदै जानु एवं परम्परागत निर्माण सामाग्री तथा प्रविधिको प्रयोगको अवस्था साँघुरिदै जानु समस्याको रूपमा चित्रण गर्न सकिन्छ ।

जोखिमयुक्त असुरक्षित स्थानमा छरिएर रहेका वस्तीलाई वैज्ञानिक भू-उपयोगमा आधारित रही एकीकृत वस्ती विकास गर्नु, स्थानीय निर्माण सामाग्रीको प्रयोग गरी सुरक्षित तथा कम लागतका आवास निर्माण गर्नु, न्यून आय, सीमान्तकृत तथा विपद् जोखिममा रहेका वर्ग र शहरी गरीबका लागि आवास सुविधा

उपलब्ध गराउनु, भवन संहिता पूर्ण रूपमा लागु गर्नु, व्यवस्थित आवास र बस्ती विकासमा जग्गा प्राप्तिको कार्य जटिल हुँदै जानु चुनौतीको रूपमा रहेको छ ।

५.१.३ सौँच

“सुरक्षित जीवनयापनका लागि व्यवस्थित आवास तथा बस्ती विकास”

५.१.४ उद्देश्य

१. आवासमा सबैको पहुँच सुनिश्चित गर्नु ।
२. व्यवस्थित, सुरक्षित र किफायती भवन निर्माण गर्नु ।

५.१.५ रणनीति

१. रणनीति आवास बस्ती विकास र भवन सम्बन्धी आवश्यक नीतिगत व्यवस्था गर्ने ।
२. सुरक्षित र व्यवस्थित बस्ती विकास र सूचना प्रणालीलाई प्रवर्द्धन गर्ने ।

५.१.६ नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य

आवधिक योजना तथा कार्यक्रम तथा आयोजनाको आगामी तीन आर्थिक वर्षको अपेक्षित नतिजाको आधारमा तयार नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य देहायअनुसार प्रस्तुत गरिएको छ :

सूचक	एकाइ	२०७६/७९ को अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
			२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२
न्युनतम आवश्यक पूर्वाधार सुविधा भएका घरधुरी	प्रतिशत	-	७०	७५	८०
मुख्य बजार र शहरी वस्ति क्षेत्रमा ढल निकास व्यवस्थापन भएको क्षेत्र	प्रतिशत	५०	६०	७०	८०

५.१.७ विषय क्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान

उपलब्ध बजेट सीमा तथा मार्गदर्शन, कार्यक्रम तथा आयोजनाको संक्षिप्त विवरण र मध्यमकालीन बजेट खाकाको आधारमा आवास तथा भवन उप-क्षेत्रको खर्च र सोको स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान देहायअनुसार प्रस्तुत गरिएको छ :

आर्थिक वर्ष	बजेट अनुमान (हजारमा)				बजेटको स्रोत (हजारमा)				
	कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	आन्तरिक स्रोत	नेपाल सरकार	प्रदेश सरकार	ऋण/अन्य
२०७९/८०	७५,३२३	६,९०२	४३,४२९	२५,०००	७५,३२३	१५,०००	६०,३२३	-	-
२०८०/८१	८२,८५६	९,९५९	५०,९०४	३०,०००	८२,८५६	१६,५००	६६,३५६	-	-
२०८१/८२	९९,९४९	२,०५९	४९,०८३	४०,०००	९९,९४९	१८,९५०	७२,९९९	-	-

५.१.८ कार्यक्रम/आयोजनाको संक्षिप्त विवरण

कार्यक्रम तथा आयोजनाको उद्देश्य, अवधि, लागत तथा अपेक्षित उपलब्धि सहितको संक्षिप्त विवरण देहायअनुसार प्रस्तुत गरिएको छ :

क्र.स.	कार्यक्रम तथा आयोजना	उद्देश्य	अवधि (शुरु र समाप्ति)	कुल लागत (रु. हजारमा)	अपेक्षित नतिजा
१	वस्ति र शहरी विकास योजना, भवन निर्माण, जग्गा प्राप्ति, विकास र कार्यान्वयन (वित्तिय व्यवस्थापन समेत)	अव्यवस्थित सहरीकरण र मापदण्ड पालना नगरी बनाईएका भवन निर्माण निरुत्साहन गरि व्यवस्थित नगर निर्माण गर्नु	२०७९।८० देखि २०८०।८१	२४९,३२०	सहरी वस्ति विकास योजना प्रतिवेदन निर्माण तथा कार्यान्वयन भएको हुने
	जम्मा			२४९,३२०	

५.१.९ जोखिम पक्ष तथा अनुमान

योजनाबद्ध रूपमा जग्गा विकासको आयोजना सञ्चालन गरी आधुनिक, सुरक्षित र सुविधा सम्पन्न शहरी पूर्वाधारयुक्त आवास र वस्तीहरू विकास गर्न सकिने, नियमित अनुगमन र नियमन मार्फत भवन संहिता र निर्माण मापदण्डको पूर्ण कार्यान्वयन गर्ने सकिने, आवास, वस्ती विकास र भवन सम्बन्धी आवश्यक नीति तथा मापदण्डहरू तर्जुमा भई कार्यान्वयनमा जाने, भू-उपयोग नीति अनुसार प्रदेश सरकार र निजीक्षेत्रसमेतको सहकार्यमा आवास तथा वस्ती विकास सम्बन्धी कार्यक्रमहरू सञ्चालन हुने अनुमान गरिएको छ ।

पेशागत विविधतामा आएको परिवर्तन र विप्रेषणको लगायतका कारणले तिब्र शहरीकरणको वृद्धि भैरहेको सन्दर्भमा अपार्टमेन्ट तथा संयुक्त आवास क्षेत्र जस्ता औचपारिक आवासहरूको विकास गर्ने, निजी क्षेत्रबाट भइरहेको घडेरी तथा आवास विकास कार्यलाई उचित मापदण्डका आधारमा नियमन गर्ने एवं न्यून आय हुने वर्गका लागि सुलभ आवासको व्यवस्था गर्न निजी क्षेत्रसँग सहकार्य गर्ने जस्ता कार्ययोजनाहरू प्रभावकारी बन्न नसक्ने अवस्थालाई जोखिमको रूपमा लिइएको छ ।

५.२ सडक, पुल तथा यातायात

५.२.१ पृष्ठभूमि

स्थानीय तहहरूको सामाजिक, आर्थिक र भौतिक विकासमा सडक पूर्वाधार तथा यातायातको महत्वपूर्ण भूमिका हुने गर्दछ । सडक र यातायातको विकाससँगै स्थानीय उत्पादनहरूले बजारसम्मको सहज पहुँच पाउछन् भने वरीपरीका अन्य बजार केन्द्र, शहर र पालिकाहरूसँग समेत गाढा सामाजिक आर्थिक अन्तरसम्बन्ध स्थापित हुन्छ । त्यसैले सडक र यातायात जस्ता भौतिक पूर्वाधारहरूलाई शहरी प्रणालीबाट अलग्याएर हेर्न सकिदैन । शहरी प्रणालीलाई वेवास्था गरेर बनाईने पूर्वाधारको उपयोगिता रहदैन भने गुणस्तरिय सडक र यातायात प्रणाली बिना शहरी प्रणाली र जनजिवन पनि सहज र सबल हुँदैन । सडक तथा यातायात प्रणालीमा गरिने लगानीले शहरीकरणलाई समेत सहयोग पुयाईरहेको हुन्छ । तुलनात्मक रूपमा बनेपा नगरपालिकामा सडक पूर्वाधार तथा यातायातको राम्रो प्रवन्ध रहेको छ । राजधानी काठमाडौँबाट नजिकै रहेको यस नगरपालिकालाई मित्र राष्ट्र चिन जोडने अरनिको राजमार्गले विचबाट चिरेर गएको छ भने राजधानीलाई देशका पूर्वी जिल्लाहरू जोडने बिपि राजमार्ग (बनेपा-बर्दिबास) को मुख्य प्रस्थान बिन्दु समेत यसै नगरपालिका रहेको छ ।

५.२.२ समस्या तथा चुनौती

कमसल र साँघुरो सडक, अव्यवस्थित शहरीकरण, कमजोर यातायात प्रणाली र पूर्वाधार, निजी सवारी साधनको बढ्दो संख्या, यातायात र ट्राफिक व्यवस्थापनमा प्रविधिको न्यून प्रयोग, अन्तर सरकार समन्वय

र कमजोर अनुगमन, बढ्दो सवारी दुर्घटनाको निन्त्रण नहुनु, ट्राफिक नियमको बढ्दो उल्लघन एवं कमजोर सडक सुरक्षा सूचना प्रणाली यस क्षेत्रका समस्याहरू हुन् ।

सवारी साधनको संख्यामा अत्याधिक वृद्धि, दीर्घकालीन यातायात व्यवस्थापन तथा सडक सुरक्षा रणनीति मार्फत सडक दुर्घटनाको न्यूनीकरण, शहरी क्षेत्रमा बढ्दो निजी सवारी साधनको वैज्ञानिक व्यवस्थापन, वायु तथा ध्वनि प्रदुषण नियन्त्रण एवं सडक सुरक्षा लगायत नियमन तथा अनुगमन कार्यलाई प्रभावकारी बनाउँदै सर्वसुलभ र सुरक्षित सार्वजनिक यातायात सेवा प्रदान गर्नु जस्ता कार्यहरू चुनौतीपूर्ण बन्दै गएको छ ।

५.२.३ सौँच

“सुरक्षित र वातावरणमैत्री सडक सञ्जाल तथा यातायात प्रणालीको विकास”

५.२.४ उद्देश्य

१. नगरपालिकाको सडक तथा यातायात सञ्जालको विकास, संरचना र व्यवस्थापनमा सुधार गर्नु ।
२. बजार केन्द्र र वस्तीहरूमा गुणस्तरीय सडक तथा यातायात पूर्वाधारको विकास एवं पहुँच अभिवृद्धि गर्नु ।

५.२.५ रणनीति

१. सडक तथा यातायातको पहुँच र गतिशीलतामा सुधार गर्ने ।
२. सडक सञ्जाल सुधार गर्ने ।
३. सडक संरचनाहरूलाई व्यावसायिक सिद्धान्त अपनाई सञ्चालन र व्यवस्थापन गर्ने ।
४. सडक र यातायात प्रणालीलाई व्यवस्थित गर्ने ।

५.२.६ नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य

आवधिक योजना तथा कार्यक्रम तथा आयोजनाको आगामी तीन आर्थिक वर्षको अपेक्षित नतिजाको आधारमा तयार नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य देहाय अनुसार प्रस्तुत गरिएको छ :

सूचक	एकाइ	२०७८/७९ को उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
			२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२
भोलुंगे पुल	संख्या		५	७	८
पक्कि पुल	संख्या		३	४	५
रणनीतिक सडक सञ्जालमा जोडिएका टोल / वस्ति अनुपात	प्रतिशत	६०	७०	८०	९०

५.२.७ विषय क्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान

उपलब्ध बजेट सीमा तथा मार्गदर्शन, कार्यक्रम तथा आयोजनाको संक्षिप्त विवरण र मध्यमकालीन बजेट खाकाको आधारमा सडक, पुल तथा यातायात उप-क्षेत्रको खर्च र सोको स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान देहाय अनुसार प्रस्तुत गरिएको छ :

आर्थिक वर्ष	बजेट अनुमान (हजारमा)				बजेटको स्रोत (हजारमा)				
	कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	आन्तरिक स्रोत	नेपाल सरकार	प्रदेश सरकार	ऋण/अन्य
२०७९/८०	६६९,०९६	१०,२३८	६५०,७७८	-	६६९,०९६	४५६,८८१	१४६,८५१	५७,२८५	-
२०८०/८१	७२७,९९८	११,२६२	७१५,८५६	-	७२७,९९८	५०२,५६९	१६९,५३६	६३,०९४	-
२०८१/८२	७९९,८२९	१२,३८८	७८७,४४२	-	७९९,८२९	५५२,८२५	१७७,६८९	६९,३१५	-

५.२.८ कार्यक्रम/आयोजनाको संक्षिप्त विवरण

कार्यक्रम तथा आयोजनाको उद्देश्य, अवधि, लागत तथा अपेक्षित उपलब्धि सहितको संक्षिप्त विवरण देहायअुसार प्रस्तुत गरिएको छ :

क्र. स.	कार्यक्रम तथा आयोजना	उद्देश्य	अवधि (शुरु र समाप्ति)	कुल लागत (रु.हजारमा)	अपेक्षित नतिजा
१	सडक कालोपत्रे	सडक स्तरोन्नती र यातायात व्यवस्था सहज गर्नु	सालवसाली	१,०७४,७५४	३० किमि सडक कालोपत्रे भएको हुने
२	सडक ग्राभेल	सडक स्तरोन्नती गरी यातायात व्यवस्था सहज गर्नु	सालवसाली	४९६,५००	३० किमि सडक ग्राभेल भएको हुने
३	कच्ची सडक निर्माण	सडक सञ्जाल विस्तार गर्नु	सालवसाली	३३१,०००	४० किमि कच्ची सडक विस्तार भएको हुने
४	पदमार्ग निर्माण	पर्यटकीय क्षेत्रमा पहुँच वृद्धि गर्नु	सालवसाली	१६५,५००	३० किमि पदमार्ग निर्माण भएको हुने
५	सडक यातायातका अन्य पूर्वाधार	सडक पेटी, नाली र अन्य यातायातका पूर्वाधारहरू विस्तार व्यवस्थापन गर्नु	सालवसाली	१२०,२०९	३० किमि सडकको आवश्यक भौतिक पूर्वाधार निर्माण भएको हुने
	जम्मा			२,१८७,९६३	

५.२.९ जोखिम पक्ष तथा अनुमान

सडक तथा यातायात पूर्वाधार विकासले नगरवासीको आवागमनलाई सहज तुल्याउने र सडक विकासको माध्यमबाट सामाजिक अन्तरसम्बन्ध समेत सघन हुने, सडकका कारण नगरपालिकाको वाणिज्य र व्यापारको आन्तरिक, अन्तर प्रादेशिक र अन्तराष्ट्रिय कारोबारलाई बृद्धि गर्नुका साथै भौतिक संरचना र मानवीय संसाधनलाई पनि टेवा पुग्ने भएकाले र त्यसको लागि अन्तर सरकारी समन्वय रहने अनुमान गरिएको छ ।

यातायात व्यवस्थापनलाई सहज र सुलभ बनाउन प्रविधिको प्रयोग गर्ने, सार्वजनिक यातायात सेवामा निजी क्षेत्रको लगानी आकर्षित गर्ने र सडक सुधारका आयोजनाहरूको लागत एवं गुणस्तरको समेत अनुगमन गरी समयमा नै कार्य सम्पन्न गर्ने प्रणालीको विकास गर्ने जस्ता गर्नु आवश्यक छ, अन्यथा उद्देश्य अनुसारको प्रतिफल हासिल नहुने जोखिम उच्च रहन्छ ।

५.३ विद्युत् तथा स्वच्छ उर्जा

५.३.१ पृष्ठभूमि

बनेपा नगरपालिका क्षेत्रमा तिब्र शहरीकरण भइरहेको र विभिन्न प्रकारका घरेलु लगायत ठूलो उद्योगहरू समेत रहेकोले उर्जाको खपत ज्यादै बढेको छ । विद्युत् प्रमुख उर्जाको रूपमा रहेको छ भने सम्पूर्ण वडाहरूमा विद्युतको पहुँच स्थापित भइसकेको छ । देशमा निजी क्षेत्रहरूबाट समेत विद्युत उत्पादन भइरहेको र नेपाल विद्युत प्राधिकरणले समेत विद्युतको खपतलाई प्रोत्साहन गरिरहेको सन्दर्भमा नगरपालिकाले समेत विद्युत खपतलाई प्रोत्साहन गरी विद्युत वितरण नपुगेका वस्ती र टोलहरूसम्म विद्युत वितरण लाईनको निर्माण गर्न आवश्यक कार्य एवं सहजीकरण गर्न आवश्यक देखिन्छ । साथै नगरपालिकामा रहेका उद्योग व्यवसायहरूबाट स्थानीय सरकारलाई राजस्व समेत प्राप्त हुने हुनाले उर्जाको वितरणलाई सुलभ बनाई यसको प्रयोगलाई नगरपालिकाले प्रोत्साहन गर्नुपर्ने छ ।

बनेपा नगरपालिकामा उर्जाको मुख्य स्रोत विद्युत हो भने ९७.३२ प्रतिशत घरधुरीहरूले आफ्नो घरमा बत्ति बाल्न विद्युतको प्रयोग गरेको देखिन्छ । अन्य स्रोतहरूमा मट्टितेल, बायोग्यास, सोलारहरू देखिएका छन् जसको हिस्सा अत्यन्त न्यून रहेको छ । त्यसैगरी एलपी ग्यास र काठ/दाउरा खाना पकाउन प्रयोग गरिने ईन्धनका मुख्य स्रोतहरू हुन जस अन्तर्गत ५३.२१ प्रतिशत घरधुरीले एलपी ग्यास र ४३.१४ प्रतिशतले काठ/दाउरा प्रयोग गरिरहेका छन् । हाल खाना पकाउन काठ/ दाउराको प्रयोग गर्ने घरधुरीहरू क्रमश घट्दै गैरहेका छन् भने एलपी ग्यासको प्रयोग क्रमश बढ्दै गएको छ ।

५.३.२ समस्या तथा चुनौती

कमजोर विद्युत वितरण प्रणाली, विद्युत आपूर्तीमा अनियमितता, विद्युतलाई यातायात प्रणाली र अन्य प्रयोजनमा जोड्न नसक्नु र नवीकरणीय उर्जाको उत्पादन तथा उपयोगमा सर्वसाधारणको चासो नहुनु, नवीकरणीय उर्जा उत्पादनमा प्राविधिकको अभाव एवं खोला तथा पर्याप्त पानीको स्रोत भएर पनि यसको उपयोग गर्नमा बाह्य लगानी आकर्षित हुन नसक्नु यस क्षेत्रका समस्याहरू हुन् ।

इन्धनको स्रोतको रूपमा दाउराको प्रयोगलाई निरुत्साहित गर्नु, भरपर्दो र गुणस्तरीय विद्युत सेवा उपलब्ध गराउनु, स्थानीय स्तरमा नै जलविद्युतको विकास गरी बिजुलीको खपत बढाउनु र सरोकारवाला निकायबीच समन्वय गरी लगानीको वृद्धि गरी नवीकरणीय उर्जाको उपयोगमा अग्रसर गराउने जस्ता कार्यहरू चुनौतीको रूपमा रहेको छ ।

५.३.३ सौँच

“विद्युत तथा वैकल्पिक उर्जाको विकासमार्फत नगर समृद्धिमा योगदान”

५.३.४ उद्देश्य

१. नगरपालिकाका सबै घरधुरीमा विद्युतको पहुँच विस्तार गर्नु ।
२. उत्पादनशील क्षेत्रमा विद्युतको खपत विस्तार गर्नु ।
३. विद्युत उत्पादनमा वृद्धि गर्दै स्वच्छ उर्जाको उपलब्धता र उपयोग सुनिश्चित गर्नु ।

५.३.५ रणनीति

१. नगरपालिकाका सबै वडा क्षेत्रभित्र विद्युतिय उर्जालाई भरपर्दो र सुलभ बनाउने ।
२. उर्जाको वृहद प्रयोगमा जोड दिने ।
३. नगरपालिका क्षेत्रभित्र विद्युतिय सवारीसाधनलाई प्रोत्साहन गर्ने ।

५.३.६ नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य

आवधिक योजना तथा कार्यक्रम तथा आयोजनाको आगामी तीन आर्थिक वर्षको अपेक्षित नतिजाको आधारमा तयार नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य देहायअनुसार प्रस्तुत गरिएको छ :

सूचक	एकाइ	२०७८/७९ को अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
			२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२
विद्युतका लागि नवीकरणीय उर्जा (सौर्य) समेत प्रयोग गर्ने परिवार	प्रतिशत	०.०७	०.२८	१.१२	४.४८
खानापकाउन काठ दाउराको प्रयोग	प्रतिशत	४३.१४	४०	३५	३०

५.३.७ विषय क्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान

उपलब्ध बजेट सीमा तथा मार्गदर्शन, कार्यक्रम तथा आयोजनाको संक्षिप्त विवरण र मध्यमकालीन बजेट खाकाको आधारमा विद्युत तथा उर्जा उप-क्षेत्रको खर्च र सोको स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान देहायअनुसार प्रस्तुत छ :

आर्थिक वर्ष	बजेट अनुमान (हजारमा)				बजेटको स्रोत (हजारमा)				
	कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	आन्तरिक स्रोत	नेपाल सरकार	प्रदेश सरकार	ऋण/अन्य
२०७९/८०	३,०००	२००	२,८००	-	३,०००	५००	२,५००	-	-
२०८०/८१	३,२२६	२०५	३,०२१	-	३,२२६	४७६	२,७५०	-	-
२०८१/८२	३,५०२	२१६	३,२८६	-	३,५०२	४७७	३,०२५	-	-

५.३.८ कार्यक्रम/आयोजनाको संक्षिप्त विवरण

कार्यक्रम तथा आयोजनाको उद्देश्य, अवधि, लागत तथा अपेक्षित उपलब्धि सहितको संक्षिप्त विवरण देहायअनुसार प्रस्तुत गरिएको छ :

क्र.स.	कार्यक्रम तथा आयोजना	उद्देश्य	अवधि (शुरु र समाप्ति)	कुल लागत (रु. हजारमा)	अपेक्षित नतिजा
१	विद्युत तथा स्वच्छ उर्जा प्रवर्द्धन कार्यक्रम	विद्युत वितरण प्रणालीलाई व्यवस्थित बनाई विद्युत खपत बढाउनु र स्वच्छ उर्जा प्रवर्द्धन गर्नु	सालवसाली	९,७२८	१०० प्रतिशत घरधुरीमा विद्युत वितरण भई खपतलाई दोब्बर भएको हुने र २०० वटा वायोग्यास लाभग्राहीलाई लाई अनुदान प्रदान हुने
	जम्मा			९,७२८	

६.३.९ जोखिम पक्ष तथा अनुमान

विद्युत उत्पादनको परियोजनाका लागि जग्गा सहित विद्यमान जलस्रोतको उपलब्धता रहने, औद्योगिकीकरण एवम् आर्थिक गतिशीलता र कृषि क्षेत्रको आधुनिकीकरणले जलविद्युत क्षेत्र आर्थिक सम्वाहकको रूपमा स्थापित हुने, लघु तथा घरेलु उद्योगहरूको प्रवर्द्धनबाट विद्युत खपत बढ्ने, कृषिमा विद्युतीकरण गरी कृषि उत्पादन र उत्पादकत्व बढ्ने र वैकल्पिक उर्जालाई समेत प्रवर्द्धन भई वनमा वा अन्य आयतित उर्जाको खपतमा कमी ल्याउन सकिने अनुमान गरिएको छ ।

सहज, सुलभ र भरपर्दो वितरण प्रणाली विस्तार एवं सुदृढीकरण नहुने, विद्युत आयोजनाहरूको लागि आवश्यक स्रोत र लगानीको व्यवस्थापन नहुने र परम्परागत उर्जा उपयोगको विस्थापनका लागि समुचित मात्रामा उपकरणहरूको वितरण र व्यवस्थापन गर्न नसकिएमा जोखिम रहने देखिन्छ ।

५.४ सूचना तथा सञ्चार

५.४.१ पृष्ठभूमि

सूचना तथा सञ्चार प्रविधिमा भएको विकासले गर्दा आधुनिक विश्व नै एक ठाँउमा रूपान्तरण भएको छ । हालका वर्षहरूमा दिगो विकासका बृहत्तर लक्ष्य हासिल गर्न अवलम्बन गरिएका रणनीतिहरूको केन्द्रमा सूचना तथा सञ्चार प्रविधि रहदै आएको छ । सूचना तथा सञ्चार प्रविधिको प्रयोग मार्फत प्राप्त हुने अन्य लाभका अतिरिक्त यो प्रविधिको प्रयोगबाट नगरपालिकामा सुशासनको प्रत्याभूत गर्नुका साथै बढि पारदर्शी एवम् प्रभावकारी सार्वजनिक व्यवस्थापनको लागि यथेष्ट पूर्वधार निर्माण गर्न सकिन्छ । साथै सूचना प्रविधि र सूचना प्रविधिमा आधारित विभिन्न सेवाहरू (Information Technology /

Information Technology Enabled Services / Business Process Outsourcing) लगायत अन्य उद्योग एवम् सेवाजन्य व्यवसायको वृद्धिद्वारा नगरपालिकाको मात्र नभएर बृहत्तर राष्ट्रिय लक्ष्यहरू हासिल गर्नमा समेत यो प्रविधि सहायक हुने देखिन्छ ।

सूचना तथा सञ्चार प्रविधि पूर्वाधारको दृष्टिले बनेपा नगरपालिका सबल छ । नगरपालिकाका सबै वडाहरूमा ल्याण्डलाईन टेलिफोन, मोबाईल सेवा र ईन्टरनेटको पूर्वाधार पुगेको छ । नेपाल टेलिकम र एनसेल दुई प्रमुख टेलिफोन सेवा प्रदायक सहित संघीय राजधानी काठमाडौं रहेका सबै ईन्टरनेट सेवा प्रदायकहरूको सेवा यस नगरपालिका उपलब्ध छ । काठमाडौंबाट प्रकाशित हुने प्राय सबै पत्रपत्रिका बनेपा नगरपालिकामा उपलब्ध हुने गरेका छन् भने नगरपालिकामा समेत केहि पत्रपत्रिकाहरू प्रकाशित हुने गरेका छन् । बनेपा नगरपालिकामा ८४.६ प्रतिशत घरधुरीमा मोबाईल फोन, ८३.६ प्रतिशत घरधुरीमा टेलिभिजन र ४९.६ प्रतिशत घरधुरीमा केवल नेटवर्क पुगेको देखिन्छ । त्यस्तै १७.९ प्रतिशत घरधुरीमा टेलिफोन, ७.९ प्रतिशत घरधुरीमा ईन्टरनेट र २९.३ प्रतिशत घरधुरीमा कम्प्युटरको पहुँच रहेको देखिन्छ ।

५.४.२ समस्या तथा चुनौती

सबै प्रकारका सञ्चार सेवामा सबै नागरिकको पहुँच पुग्न नसक्नु, सार्वजनिक सेवा प्रवाहमा सूचना प्रविधिको न्यून उपयोग हुनु, सूचना प्रविधिको विकास र साइबर सुरक्षाको लागि पर्याप्त संरचनागत व्यवस्थापनको कमी हुनु, आवश्यक जनशक्ति र प्राविधिक ज्ञानको अभाव हुनु, सञ्चार माध्यम पूर्ण रूपमा मर्यादित, जिम्मेवार, जवाफदेही, उत्तरदायी र विश्वसनीय हुन नसक्नु र नियमनका सन्दर्भमा आवश्यक कानुन र नीतिगत व्यवस्थाको अभाव यस क्षेत्रका समस्याहरू हुन् ।

सामाजिक सञ्जालको वृद्धिसँगै यसमा बढ्दै गएको दुरुपयोग नियन्त्रण गर्ने, सूचना तथा सञ्चार क्षेत्रमा विकसित नवीनतम प्रविधि समयसापेक्ष प्रयोग गर्ने, सञ्चार माध्यममा प्रसारित समचार मर्यादित र विश्वसनीय बनाउने, बढ्दो साइबर अपराधको सामना गर्ने र सूचना तथा सञ्चार प्रविधिका क्षेत्रमा विभिन्न परियोजना तर्जुमा तथा कार्यान्वयनमा अन्तर सरकारी समन्वय गर्नु चुनौतीको रूपमा देखापरेका छन् ।

५.४.३ सौँच

“सूचना प्रविधियुक्त नगर”

५.४.४ उद्देश्य

१. नगरपालिकाको सबै क्षेत्रमा सञ्चार तथा सूचना प्रविधि पूर्वाधार सुनिश्चित गर्नु ।
२. आम सञ्चारका माध्यमलाई निष्पक्ष, विश्वसनीय र व्यवसायिक बनाउनु ।

५.४.५ रणनीति

१. नगरपालिका क्षेत्रमा सूचना तथा सञ्चार प्रविधि सेवाहरूलाई सफल र सुलभ तुल्याउने ।
२. नगरपालिकाको सेवा प्रवाह प्रभावकारी बनाउन विद्युतिय सेवाको विकास र क्षमता विस्तार गर्ने ।

५.४.६ नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य

आवधिक योजना तथा कार्यक्रम तथा आयोजनाको आगामी तीन आर्थिक वर्षको अपेक्षित नतिजाको आधारमा तयार नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य देहायअनुसार प्रस्तुत गरिएको छ :

सूचक	एकाइ	२०७८/७९ को उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
			२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२
मोबाईल प्रयोग कर्ता	प्रतिशत	८४.६२	८६	८८	९१
डिजिटल सूचना प्रविधिको प्रयोग गर्ने घरघुरी	प्रतिशत		३०	४०	५०

५.४.७ विषय क्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान

उपलब्ध बजेट सीमा तथा मार्गदर्शन, कार्यक्रम तथा आयोजनाको संक्षिप्त विवरण र मध्यमकालीन बजेट खाकाको आधारमा सूचना तथा सञ्चार उप-क्षेत्रको खर्च र सोको स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान देहायअनुसार प्रस्तुत गरिएको छ :

आर्थिक वर्ष	बजेट अनुमान (हजारमा)				बजेटको स्रोत (हजारमा)				
	कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	आन्तरिक स्रोत	नेपाल सरकार	प्रदेश सरकार	ऋण/अन्य
२०७९/८०	२,६००	८००	१,८००	-	२,६००	२,०००	६००	-	-
२०८०/८१	२,८६०	८२१	२,०३९	-	२,८६०	२,२००	६६०	-	-
२०८१/८२	३,१४६	८६६	२,२८०	-	३,१४६	२,४२०	७२६	-	-

५.४.८ कार्यक्रम/आयोजनाको संक्षिप्त विवरण

कार्यक्रम तथा आयोजनाको उद्देश्य, अवधि, लागत तथा अपेक्षित उपलब्धि सहितको संक्षिप्त विवरण देहायअनुसार प्रस्तुत गरिएको छ :

क्र.स.	कार्यक्रम तथा आयोजना	उद्देश्य	अवधि (शुरु र समाप्ति)	कुल लागत (रु. हजारमा)	अपेक्षित नतिजा
१	सूचना तथा सञ्चार प्रविधि प्रवर्द्धन कार्यक्रम (इन्टरनेट सेवा वितरण, डिजिटलाईसेन लगायतका पूर्वाधार समेत)	भरपर्दो दुरसञ्चार सेवा सर्वसुलभ गराउनु	सालवसाली	८,६०६	सेवाको विस्तार भएको हुने
	जम्मा			८,६०६	

५.४.९ जोखिम पक्ष तथा अनुमान

सूचना प्रविधि उद्योगको समेत रोजगारी सिर्जना गर्ने मुलधारको व्यवसायका रूपमा विकास हुने, शिक्षा, स्वास्थ्य र अन्य सामाजिक सेवाको विकासमा समेत सञ्चार तथा सूचना प्रविधि प्रयोगको विस्तार हुने, सूचना प्रविधिमा निजी क्षेत्रको लगानी समेत आकर्षित हुने र सेवा प्रवाह समेत प्रभावकारी भई सार्वजनिक सेवामा नागरिकको पहुँच वृद्धि हुने अपेक्षा गरिएको छ ।

सूचना प्रविधि, प्रविधिमा आधारीत उद्योग एवं समग्र सञ्चार जगतको नियमनलाई प्रभावकारी बनाउने र सो प्रयोजनका लागि आवश्यक नीति, कार्यविधि तथा कानूनको निर्माण नहुने हो भने जोखिमको पनि सम्भावना यो क्षेत्रमा उच्च हुनसक्दछ ।

परिच्छेद ६ : वन, वातावरण तथा विपद व्यवस्थापन

यस परिच्छेद अन्तर्गत वन, भूसंरक्षण तथा जैविक विविधता, वातावरण तथा फोहोरमैला व्यवस्थापन र विपद्जोखिम व्यवस्थापन लगायतका उप-क्षेत्रहरूको पृष्ठभूमि, समस्या तथा चुनौति, लक्ष्य, रणनीति, नतिजा खाका, त्रिवर्षीय खर्च तथा स्रोत अनुमान, आयोजना तथा कार्यक्रम र जोखिम पक्ष तथा अनुमान समावेश गरिएको छ।

६.१ वन, भूसंरक्षण तथा जैविक विविधता

६.१.१ पृष्ठभूमि

नेपालको परम्परादेखि नै वनले धेरै महत्वपूर्ण आवश्यकता (खाना, दाउरा, घाँस, घर बनाउनको लागि सामग्री, औषधी आदि) परिपूर्ति गरिरहेको र मानव स्वास्थ्यमा समेत यसको महत्व अवर्णनीय रहेको छ। वनले हावा, पानीलाई सहित प्राकृतिक प्रकोपको समेत रोकथाम गर्ने र माटो एवं पर्यावरणलाई समेत उब्जाऊशील बनाउने कार्य गर्दछ। मानविय आवश्यकताका अतिरिक्त वातावरणको स्वच्छता जोगाई राख्न र प्राकृतिक स्रोतको दिगो उपयोगको दृष्टिले समेत वन एवं वातावरणको संरक्षण र बुद्धिमतापूर्ण प्रयोग जरुरी हुन्छ। दिगो विकासको लक्ष्य अनुरूप आजको आवश्यकता परिपूर्ति र भविष्यमा समेत उपयोगको हकका लागि त्यसको उचित संरक्षण र सन्तुलन राख्न जरुरी छ। वनजन्य स्रोतको सन्तुलित उपयोगबाट आय आर्जन गर्दै खनिज पदार्थको उत्खनन् र प्रशोधन एवं उद्योगहरूको विकास मार्फत राम्रो आमदानी लिन सकिने अवस्था सिर्जना गर्न सकिन्छ। त्यसैगरी वन जङ्गलले मानिसहरूको स्वास्थ्य ठुलो प्रभाव राख्ने, वनक्षेत्रले वर्षा आकर्षित गर्ने र पानीलाई माटोको सतहमा संचित गराउने, पानीको स्रोतलाई दिगो एवं शुद्धता पार्ने र मौषम/जलवायु अनुकुलनलाई समेत प्रभाव पार्दछ। साथै वनको संरक्षणको माध्यमबाट भूसंरक्षण समेत हुने र प्राकृतिक विविधताको सन्तुलित हुने, तातो हावालाई चिसो र चिसो हावालाई तातो एवं सुख्खा बनाई मौसमलाई सन्तुलनमा राख्ने, वढ्दो कार्वन उत्सर्जन भैरहेको विद्यमान अवस्था विषाक्त दूषित पदार्थ शोषण गरी विश्व उष्णीकरण हुनबाट जोगाउन सकिने हुन्छ।

उल्लिखित पृष्ठभूमिमा बनेपा नगरपालिका भित्रका वनजंगलको संरक्षण र प्रबर्धनमा सरोकारवालासँग समन्वय र सहकार्य गरी कार्यहरू गर्ने, नगरपालिका क्षेत्रभित्र रहेका वनहरूको संरक्षण र उपयोगका लागि आवश्यक कानूनी प्रबन्ध मिलाइने, भूक्षय न्युनिकरणका लागि जनचेतना मूलक कार्यक्रममा जोड दिइने, वृक्षारोपण कार्यक्रमलाई निरन्तरता दिने लगायतका नीतिहरू नगरपालिकाले लिएको छ। बनेपा नगरपालिका क्षेत्रभित्र कुल भुभाग मध्ये २९.८३ प्रतिशत पूर्ण रूपमा वनक्षेत्र कायम रहेको छ।

६.१.२ समस्या तथा चुनौती

जैविक विविधताको संरक्षण र वातावरणीय सन्तुलन कायम राख्ने कार्यमा सबै पक्षको सहकार्य नहुनु, नगर क्षेत्रका सार्वजनिक वन एवं पोखरी तथा पार्कहरूलाई संरक्षण, सम्बर्द्धन नहुनु, आयोजना सन्चालन गर्नुपूर्व वा प्राकृतिक स्रोतको उपयोग गर्नुपूर्व आवश्यक पर्ने प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण (IEE) र वातावरणीय प्रभाव मूल्यांकन (EIA) को प्रावधान कागजमा सिमित हुनु र वनको नियमन र व्यवस्थापनका लागि आवश्यक कानून तर्जुमा गरी कार्यान्वयन गर्न वेवास्ता गर्नुलाई समस्याको रूपमा नियाल्न सकिन्छ।

वैज्ञानिक वन व्यवस्थापनको अवधारणा अनुसार वन क्षेत्रको संरक्षण गर्ने र त्यसका लागि सबै सरोकारपक्षको सहमति बनाउने, वनपैदावरको दिगो संरक्षण हुने गरी समतामूलक उपयोगको व्यवस्था गर्ने, सार्वजनिक वन क्षेत्रमा हुने अतिक्रमण नियन्त्रण गर्ने, समयमा नै डढेलो नियन्त्रण गर्ने, वन क्षेत्रमा

हुने भुक्षय नियन्त्रण गर्ने र औद्योगिक प्रतिष्ठानहरूलाई सवै प्रकारका प्रदुषण नियन्त्रण गरी श्वयं व्यवस्थापन गर्ने गराउने कार्य चुनौतीको रूपमा रहेको छ ।

६.१.३ सौँच

“उत्पादनशील वन र जैविक विविधताको दिगो संरक्षण”

६.१.४ उद्देश्य

१. वनजन्य स्रोतहरूलाई उद्योग, पर्यटन र आयआर्जनका गतिविधिसँग आवद्ध गरी सन्तुलित उपयोग गर्नु ।
२. वैज्ञानिक वन व्यवस्थापनको अवधारणा अनुसार वन तथा जैविक विविधताको संरक्षण गर्नु ।

६.१.५ रणनीति

१. सवै प्रकारका वनजन्य स्रोतहरू, जडिबुटी, जैविक विविधता एवं जंगली जनावरहरू र तीनको प्राकृतिक वासस्थानको संरक्षण गर्ने ।
२. पूर्वाधार निर्माणको कार्यमा हरियाली प्रवर्धन गर्ने र वनको सुरक्षणलाई प्राथमिकता दिने ।
३. विभिन्न जोखिमयुक्त क्षेत्रमा गिन जोनको अवधारणालाई कार्यान्वयन गर्ने ।

६.१.६ नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य

आवधिक योजना तथा कार्यक्रम तथा आयोजनाको आगामी तीन आर्थिक वर्षको अपेक्षित नतिजाको आधारमा तयार नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य देहायअनुसार प्रस्तुत गरिएको छ :

सूचक	एकाइ	२०७८/७९ को अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
			२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२
वनले ढाकेको क्षेत्र	प्रतिशत	२९.८३	३०	३०	३०
वन जलाधार संरक्षण कार्यक्रम	संख्या	२	३	४	४

६.१.७ विषय क्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान

उपलब्ध बजेट सीमा तथा मार्गदर्शन, कार्यक्रम तथा आयोजनाको संक्षिप्त विवरण र मध्यमकालीन बजेट खाकाको आधारमा वन तथा भूसंरक्षण उप-क्षेत्रको खर्च र सोको स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान देहायअनुसार प्रस्तुत गरिएको छ :

आर्थिक वर्ष	बजेट अनुमान (हजारमा)				बजेटको स्रोत (हजारमा)				
	कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	आन्तरिक स्रोत	नेपाल सरकार	प्रदेश सरकार	ऋण तथा अन्य
२०७९/८०	१४,५००	३,९००	१०,६००	-	१४,५००	१४,०००	३००	२००	-
२०८०/८१	१४,८७७	४,२९०	१०,५८७	-	१४,८७७	१४,३२७	३३०	२२०	-
२०८१/८२	१६,३६५	४,७९९	११,६४६	-	१६,३६५	१५,७६०	३६३	२४२	-

६.१.८ कार्यक्रम/आयोजनाको संक्षिप्त विवरण

कार्यक्रम तथा आयोजनाको उद्देश्य, अवधि, लागत तथा अपेक्षित उपलब्धि सहितको संक्षिप्त विवरण देहायअनुसार प्रस्तुत गरिएको छ :

क्र.स.	कार्यक्रम तथा आयोजना	उद्देश्य	अवधि (शुरु र समाप्ति)	कुल लागत (रु.हजारमा)	अपेक्षित नतिजा
१	सडक किनारमा वृक्षारोपण	हरित प्रवर्द्धन तथा सडक किनारा सुन्दरता थप्नु	सालवसाली	३,३१०	सडक किनारमा ६ हजार वटा वृक्षारोपण भएको हुने
२	जडीवुटी प्रशोधन केन्द्र पहिचान, विकास स्थापना र संचालन	जडीवुटी संकलन र प्रशोधन गरी आर्थिक समृद्धिमा योगदान गर्नु	सालवसाली	३,३१०	३ वटा जडीवुटी प्रशोधन केन्द्र पहिचान, विकास स्थापना र संचालन भएको हुने
३	पहिरो रोकथाम	पहिरो जोखिम न्यूनीकरण र भूक्षय रोकथाम गर्नु	सालवसाली	३,३१०	१५ स्थानमा पहिरो रोकथाम गरिएको हुने
४	सामुदायिक वन व्यवस्थापन कार्यक्रम	सा.व.उ.स.को क्षमता अभिवृद्धि गर्नु र सम्वद्ध कार्यक्रम व्यवस्थापन गर्नु	सालवसाली	४,९६५	सा.व.उ.स.को लागि १५ पटक तालिम सहित कार्यक्रम व्यवस्थापन भएको हुने
५	पार्क निर्माण	सामुदायिक वन व्यवस्थापन कार्यक्रमलाई प्रभावकारी बनाउनु	२०७९।८० देखि ०८१/८२	३०,८४७	निर्माणाधिन शान्ति पार्क निर्माण भएको हुने
	जम्मा			४५,७४२	

६.१.९ जोखिम पक्ष तथा अनुमान

वनको नियमन र व्यवस्थापनका लागि आवश्यक कानून तर्जुमा गरी कार्यान्वयन गरिने र सरकारी एवं गैरसरकारी क्षेत्रबाट समेत सबै प्रकारका वनजन्य स्रोतहरू, जडिबुटी, जैविक विविधता एवं जंगली जनावरहरू र तीनको प्राकृतिक वासस्थानको संरक्षण गर्नमा सहकार्य हुने अनुमान गरिएको छ।

विद्यमान तिब्र सहरीकरण र बढ्दो वन क्षेत्रको अतिक्रमणका साथै वनजन्य स्रोतहरूको व्यापक दुरुपयोग एवं तस्करीका कार्यहरूलाई नियन्त्रणमा लिनु आवश्यक हुन्छ, जुन विषय वन र जैविक विविधताको संरक्षणमा जोखिमको रूपमा लिन सकिन्छ।

६.२ वातावरण तथा फोहोरमैला व्यवस्थापन

६.२.१ पृष्ठभूमि

शहरी जनजीवन र वातावरणलाई व्यवस्थित, स्वच्छ र सुन्दर बनाउने फोहोरमैला व्यवस्थापन तथा ढल निकासको मुख्य भूमिका रहने गर्दछ। तर स्थानीय सरकारको लागि फोहोरलाई स्रोतमा नै न्यूनीकरण, पुनःप्रयोग, प्रशोधन वा विसर्जन गरी फोहोरमैलाको व्यवस्थित तथा प्रभावकारी व्यवस्थापन र ढल निकास गर्न शहरीकरणको तिब्रतासँगै निककै चुनौतीपूर्ण र जटिल समस्या हुँदै गैरहेको छ। नगरपालिकाले समेत नयाँ घरको नक्शा पास गर्दा शौचालय अनिवार्य गरेकोले शौचालय प्रयोगको स्थिति सुदृढ हुँदै गएको छ। नगरपालिकाका मुख्य बजार क्षेत्रमा ढलको व्यवस्था भएकोले अधिकांश घरधुरीका शौचालयहरू ढलमा जडान गरिएको छ भने ग्रामिण क्षेत्रमा रहेका घरधुरीहरूको शौचालय सकपिटमा आधारित छन्। तर बढ्दो जनसंख्या र शहरीकरणसँगै विद्यमान ढल सञ्जालको क्षमता न्यून भइ ढल फुट्ने र सडक तथा टोल दुर्गन्धित हुने गरेको छ। मुख्य बजार क्षेत्रमा नगरपालिकाबाट नियमित फोहोरमैला संकलन हुने गरेको छ भने ग्रामिण भेगका घरधुरीहरूबाट उत्सर्जन हुने फोहोरहरू जलाउने र गाड्ने गरिएको छ।

६.२.२ समस्या तथा चुनौती

ढल निकास तथा फोहोरमैला व्यवस्थापन सम्बन्धी न्यून सचेतना, घरायसी तथा औद्योगिक फोहोरमैलाहरूलाई वर्गीकरण गरि व्यवस्थापन नहुनु, प्रसोधन र पुनप्रयोग गर्ने प्रविधिलाई अंगाल्न नसक्नु र अव्यवस्थित फोहोर फ्यालेलाई कारबाहीको दायरामा ल्याउन नसक्नु मुख्य समस्याहरू हुन् ।

प्लाष्टिक जन्य फोहोरको नियन्त्रण र व्यवस्थापन गर्ने र व्यवस्थित ढल निकास एवं फोहोरमैला व्यवस्थापन पूर्वाधार निर्माणका लागि आर्थिक स्रोतको जुटाउनु चुनौतीको रूपमा रहेको छ ।

६.२.३ सौँच

“स्वच्छ जीवनका लागि ढल निकास र फोहोरमैला व्यवस्थापन”

६.२.४ उद्देश्य

- व्यवस्थित, सफा र सुन्दर नगरपालिका निर्माण गर्नु ।
- व्यवस्थित फोहोरमैला व्यवस्थापन र ढल निकासको लागि पूर्वाधार तयार गर्नु ।

६.२.५ रणनीति

- व्यवस्थित ढल निकासको व्यवस्था गर्ने ।
- फोहोरमैलालाई सुरक्षित रूपमा निकास र व्यवस्थापन गर्ने ।

६.२.६ नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य

आवधिक योजना तथा कार्यक्रम तथा आयोजनाको आगामी तीन आर्थिक वर्षको अपेक्षित नतिजाको आधारमा तयार नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य देहायअनुसार प्रस्तुत गरिएको छ :

सूचक	एकाइ	२०७८/७९ को अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
			२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२
बजार केन्द्रको फोहोर मैला व्यवस्थापन	संख्या	-	७	९	११
फोहोर मैला तथा ढल व्यवस्थापन सम्बन्धि सचेतना कार्यक्रम (वार्षिक)	संख्या	-	२	३	४

६.२.७ विषय क्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान

उपलब्ध बजेट सीमा तथा मार्गदर्शन, कार्यक्रम तथा आयोजनाको संक्षिप्त विवरण र मध्यमकालीन बजेट खाकाको आधारमा सूचना तथा सञ्चार उप-क्षेत्रको खर्च र सोको स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान देहायअनुसार प्रस्तुत गरिएको छ :

आर्थिक वर्ष	बजेट अनुमान (हजारमा)				बजेटको स्रोत (हजारमा)				
	कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	आन्तरिक स्रोत	नेपाल सरकार	प्रदेश सरकार	ऋण तथा अन्य
२०७९/८०	१६,८७५	४,१५९	१२,७१५	-	१६,८७५	१५,८७५	१,०००	-	-
२०८०/८१	१६,३६२	४,५७५	११,७८७	-	१६,३६२	१५,२६२	१,१००	-	-
२०८१/८२	१७,९९९	५,०३३	१२,९६६	-	१७,९९९	१६,७८९	१,२१०	-	-

६.२.८ कार्यक्रम/आयोजनाको संक्षिप्त विवरण

कार्यक्रम तथा आयोजनाको उद्देश्य, अवधि, लागत तथा अपेक्षित उपलब्धि सहितको संक्षिप्त विवरण देहायअनुसार प्रस्तुत गरिएको छ :

क्र.स.	कार्यक्रम तथा आयोजना	उद्देश्य	अवधि (शुरु र समाप्ति)	कुल लागत (रु.हजारमा)	अपेक्षित नतिजा
१	फोहोर मैला व्यवस्थापन केन्द्र संचालन	फोहोर मैला स्रोतमा न्युनीकरण र विसर्जन हुने गरी प्रभावकारी व्यवस्थापन गर्नु	सालवसाली	२८,१३५	फोहोर मैला व्यवस्थापन केन्द्र (२ वटा) स्थापना र संचालन भएको हुने
२	फोहोर मैला व्यवस्थापन लागि उपकरण खरिद	फोहोरमैला संकलन, ढुवानी र व्यवस्थापनमा सहजता ल्याउनु	सालवसाली	६,५००	फोहोर व्यवस्थापनका लागि उपकरणहरू खरिद भएको हुने
३	फोहोरमैला व्यवस्थापन सम्बन्धी सचेतना कार्यक्रम	स्वच्छ र स्वस्थ वातावरणमा वाँचन पाउने अधिकारलाई प्रत्याभूत गर्न सचेतना फैलाउनु	सालवसाली	१६,६०१	फोहोरमैला व्यवस्थापन सम्बन्धी ३ पटक बृहद सचेतना कार्यक्रम भएको हुने
	जम्मा			५१,२३६	

६.२.९ जोखिम पक्ष तथा अनुमान

उपयुक्त स्थान छनौट भई स्यानिटरी ल्याण्डफिल साइट र फोहोरमैला प्रसोधन केन्द्रको निर्माण हुने, ढल निकास समस्याको दीर्घकालीन समाधान हुने, मुख्य बजार क्षेत्रमा ढल सञ्जालको निर्माण गर्न सकिने र यथासक्य फोहोरहरूको स्रोतमै नै व्यवस्थापन गर्ने सकिने अनुमान गरिएको छ ।

नगरवासीमा फोहोरमैला व्यवस्थापन र ढल निकास सम्बन्धी जनचेतना अभिवृद्धि गरी फोहोरमैला प्रशोधनबाट विजुली र अन्य उर्जा समेत उपार्जन हुने गरी व्यवस्थापन गर्नमा अन्तर सरकारी र काभ्रे जिल्लाका अन्य नगरपालिकाहरूसँग समेत सामुहिक सहकार्य गर्ने अवस्था सिर्जना नभएमा उद्देश्य प्राप्तमा जोखिम रहने देखिन्छ ।

६.३ विपद् जोखिम व्यवस्थापन र जलवायु परिवर्तन अनुकुलन

६.३.१ पृष्ठभूमि

प्राकृतिक तथा मानव सिर्जित विपद्को अवस्थामा मानवीय जीवनका अतिरिक्त सार्वजनिक तथा निजी सम्पत्ति, प्राकृतिक तथा सांस्कृतिक सम्पदा र भौतिक संरचनाको सुरक्षण गर्नु र जोखिमको व्यवस्थापन समुचित रूपमा हुनु आवश्यक छ । नेपाल बाढि, पहिरो तथा भुकम्प जस्ता प्राकृतिक प्रकोपहरूको उच्च जोखिममा रहेको र भुकम्प तथा मिश्रित विपत्तिहरूको जोखिमका सन्दर्भमा क्रमशः विश्वको ११ औं र १६ औं स्थानमा रहेको छ । नेपालको अवस्थिति भारतीय र युरोसियन जमिन एक-आपसमा ठोक्किएको भुभाग अन्तर्गत रहेकाले ठुला साना भुकम्पहरू निरन्तर गईरहेका छन् । नगरपालिकाले समेत विपद् जोखिम न्युनीकरण र व्यवस्थापनका सम्बन्धमा विपद् जोखिम न्युनीकरण र व्यवस्थापन ऐन २०७४, विपद् जोखिम न्युनीकरण राष्ट्रिय नीति २०७५, विपद् जोखिम न्युनीकरण र व्यवस्थापन नियमावली २०७६ को पूर्ण कार्यान्वयन गरी विपद् तथा महामारी व्यवस्थापन सम्बन्धी स्थानीय नीति, ऐन र योजना तर्जुमा गरी लागु गर्नु आवश्यक छ ।

त्यसैगरी जलवायु परिवर्तन जोखिममा रहेकाहरूको सुचीमा नेपाल चौथो सबैभन्दा जोखिममा रहेको मुलुक भनिएको छ, जस अनुसार नेपालको स्थान **सर्वोच्च जोखिम** को समुहमा पर्दछ । नेपाल जलवायु परिवर्तनका असरहरूबाट तापक्रम समेत बढ्दै गएको र वर्षा समेत अनियमित हुने गरेको छ । त्यसैगरी जलवायु परिवर्तनका कारण खडेरी, बाढी तथा प्रतिकूल मौसम आइपर्नु जस्ता प्राकृतिक प्रकोपहरूको

सम्भावना बढ्दै गएको छ । फलस्वरूप महामारी र सुख्खापन फैलिनुका साथै समुदायको जनजीवन र कृषि उत्पादनमा प्रतिकूल असर पर्न थालेको छ । जलवायु परिवर्तनले सबै क्षेत्रमा असर पार्ने भएपनि विपद्को अवस्थामा बालबालिका, अशक्त, विमारी र वृद्धावस्थालाई धेरै जोखिम हुने र वयस्कहरूमा शारीरिक एवं मानसिक असर पर्ने गरेको देखिन्छ । तसर्थ यस नगरपालिकाले समेत विपद् तथा महामारी व्यवस्थापन सम्बन्धी स्थानीय नीति, ऐन र योजना तर्जुमा गरी विपद्को समयमा मानवीय जीवनसँगै सार्वजनिक तथा निजी सम्पत्ति, प्राकृतिक तथा सांस्कृतिक सम्पदा र भौतिक संरचनाको सुरक्षण गर्ने कार्ययोजना बनाएको छ ।

६.३.२ समस्या तथा चुनौती

विपद् व्यवस्थापन तथा न्यूनिकरणको लागि पूर्व सूचना प्रणाली र यन्त्र उपकरणको अभाव, विपद् सम्बन्धी सचेतनाको अभाव, आर्थिक अभाव र गरिबीका कारण विपद् सम्बन्धी आवश्यक तयारी गर्न हिचकिचाउनु, भवन संहिताको पालना नहुनु, भूकम्प प्रतिरोधी भवन निर्माणमा रुचि नहुनु, जलवायु अनुकूलन हुने गरी जलस्रोत, उर्जा, पूर्वाधार, कृषि तथा खाद्य सुरक्षा र वन तथा जैविक विविधताको संरक्षण गर्नेतर्फ चासो वृद्धि नहुनु यस क्षेत्र सम्बद्ध समस्याहरू हुन् ।

मापदण्ड अनुसार सुरक्षित पूर्वाधार र भवन निर्माण गराउनु, भूकम्प प्रतिरोधी भौतिक संरचनाहरूको निर्माण हुने गरी भवन संहिता पूर्ण कार्यान्वयन गर्नु, जलवायु परिवर्तनका कारण उचित समयमा पानी नपर्ने, लामो समयसम्म खडेरी लाग्ने, अति वर्षा, खण्ड वर्षाले वाढी, पहिरो जाने लगायतका कारण उक्त कार्यहरू प्रतिरोध गर्ने र जलवायु परिवर्तन अनुकूलनहुने गरी विपद् व्यवस्थापनका कार्यलाई समेत समयानुकूल परिमार्जित तथा व्यवस्थित गर्नु जस्ता कार्यहरू चुनौतीपूर्ण देखिन्छन् ।

६.३.३ सौँच

विपद् व्यवस्थापनतर्फ:

“विपद् उत्थानशील प्रणाली र पूर्वाधार: जीवन र सम्पत्ति सुरक्षाको आधार”

जलवायु परिवर्तन अनुकूलनतर्फ:

“जलवायु परिवर्तन अनुकूलन र न्यूनिकरण मार्फत स्वच्छ एवम् स्वस्थ नगरपालिका निर्माण”

६.३.४ उद्देश्य

१. विपद्बाट हुने मानविय, भौतिक, आर्थिक, सामाजिक, सांस्कृतिक र पर्यावरणीय क्षतिमा कमी ल्याउनु (विपद् व्यवस्थापन) ।
२. विपद्को प्रभावकारी पूर्वतयारी व्यवस्थापन गरी विपद्जन्य क्षति न्यूनिकरण गर्नु(विपद् व्यवस्थापन)।
३. जलवायु परिवर्तनका असरहरूको न्यूनिकरण र जलवायुजन्य परिवर्तनका कारण हुने प्राकृतिक प्रकोपबाट उत्पन्न वातावरणीय जोखिम रोकथाम गर्नु (जलवायु परिवर्तन अनुकूलन) ।

६.३.५ रणनीति

१. प्राकृतिक तथा गैर प्राकृतिक विपद्को प्रभावकारी व्यवस्थापन गर्ने (विपद् व्यवस्थापन) ।
२. विपद्बाट हुने भौतिक तथा मानविय क्षति न्यूनिकरण गर्ने (विपद् व्यवस्थापन) ।

३. जलवायु परिवर्तनका असरहरू न्यूनीकरण गर्ने (जलवायु परिवर्तन अनुकुलन) ।
४. जलवायु परिवर्तनका कारण उत्पन्न प्रकोप, वातावरणीय जोखिम र मानव स्वास्थ्यमा पर्ने असर पर्ने असर प्रतिरोधका लागि जलवायु कोष सञ्चालन गर्ने (जलवायु परिवर्तन अनुकुलन) ।

६.३.६ नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य

आवधिक योजना तथा कार्यक्रम तथा आयोजनाको अपेक्षित नतिजाको आधारमा तयार विपद जोखिम व्यवस्थापन तथा जलवायु परिवर्तन अनुकुलन उपक्षेत्रको नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य देहायअनुसार प्रस्तुत गरिएको छ :

सूचक	एकाइ	२०७८/७९ को उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
			२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२
जोखिम नक्सांकन भएको क्षेत्र	प्रतिशत		३०	५०	७०
पहिरो जोखिम क्षेत्र संरक्षण	प्रतिशत	१०	२५	४०	६५
भुकम्प क्षतिग्रस्त संरचना पुननिर्माण र पुनस्थापना	प्रतिशत	५०	६०	७०	८०
भुकम्प प्रतिरोधी भवन निर्माण तालिम	प्रतिशत		४०	८०	१२०
विपद् व्यवस्थापन कोषको गठन	संख्या		१	१	१
भुकम्प प्रतिरोधी मापदण्ड अनुसार निर्मित घर	संख्या		५००	७००	१०००

६.३.७ विषय क्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान

उपलब्ध बजेट सीमा तथा मार्गदर्शन, कार्यक्रम तथा आयोजनाको संक्षिप्त विवरण र मध्यमकालीन बजेट खाकाको आधारमा विपद जोखिम व्यवस्थापन उप-क्षेत्रको खर्च र सोको स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान देहायअनुसार प्रस्तुत गरिएको छ :

आर्थिक वर्ष	बजेट अनुमान (हजारमा)				बजेटको स्रोत (हजारमा)				
	कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	आन्तरिक स्रोत	नेपाल सरकार	प्रदेश सरकार	ऋण तथा अन्य
२०७९/८०	१,६००	६२०	९८०	-	१,६००	१,३००	३००	-	-
२०८०/८१	१,६१२	६३६	९७६	-	१,६१२	१,२८२	३३०	-	-
२०८१/८२	१,६८१	६७१	१,०१०	-	१,६८१	१,३१८	३६३	-	-

६.३.८ कार्यक्रम/आयोजनाको संक्षिप्त विवरण

कार्यक्रम तथा आयोजनाको उद्देश्य, अवधि, लागत तथा अपेक्षित उपलब्धि सहितको संक्षिप्त विवरण देहायअनुसार प्रस्तुत गरिएको छ :

क्र.स.	कार्यक्रम तथा आयोजना	उद्देश्य	अवधि (शुरु र समाप्ति)	कुल लागत (रु.हजारमा)	अपेक्षित नतिजा
१	जोखिमपूर्ण सडक वायोइन्जिनियरिङ्ग	सम्बन्धित क्षेत्रमा ग्याविन चेकड्र्याम निर्माण तथा भूक्षय नियन्त्रण गर्नु	सालवसाली	३,११६	६ किमि जोखिमपूर्ण सडक वायो इन्जिनियरिङ्ग भएको हुने
२	विपद् व्यवस्थापन र जलवायु अनुकुलन सम्बद्ध सालवासाली कार्यक्रम	विपद्सम्बन्धी घटनाको न्यूनीकरण एवं रोकथाम गर्नु र जलवायु सम्बद्ध कार्यक्रमको निरन्तरता दिनु	सालवसाली	१,७७७	विपद्पूर्व तयारी योजना निर्माण भई कार्यान्वयन भएको हुने
	जम्मा			४८९३	

६.३.९ जोखिम पक्ष तथा अनुमान

विपद् जोखिम न्यूनीकरण राष्ट्रिय नीति र रणनीतिक कार्ययोजना कार्यान्वयन हुने, विगतका भूकम्प लगायतको विपद् र महामारीले गर्दा जनचेतनामा सुधार भएको हुने, विपद् व्यवस्थापनमा संघीय एवम् प्रदेश सरकार र सुरक्षा संयन्त्रको समेत साथ रहने एवं जलवायु परिवर्तन अनुकुलनका कार्यक्रममा समेत संघीय एवम् प्रदेश सरकारको सहकार्य रहने अनुमान गरिएको छ ।

विपद् व्यवस्थापनको कार्य र संयन्त्रलाई समय अनुकुल परिमार्जित, स्रोत-साधन सम्पन्न तथा व्यवस्थित गर्ने कार्यहरू, विपद् तथा महामारी व्यवस्थापनमा सङ्लग्न विभिन्न संघसंस्था बीच समन्वय गर्ने कार्यहरू, सबै प्रकारका विपद्को सामना गर्न आधुनिक प्रविधि संरचना, मापदण्ड र आवश्यक दक्ष जनशक्तिको विकास गर्ने र जोखिमयुक्त बसोवास क्षेत्र पहिचान गरी सुरक्षित स्थानमा बस्ती स्थानान्तरण लगायतका कार्यहरूलाई कार्ययोजना बनाई लागु हुनुपर्ने, अन्यथा भन् वढि जोखिम सिर्जना हुने अवस्था रहनसक्छ ।

परिच्छेद ७ : संस्थागत विकास तथा सुशासन क्षेत्र

यस क्षेत्रमा नीति, कानून, न्याय तथा सुशासन, मानव संसाधन तथा क्षमता विकास, स्रोत सुदृढीकरण तथा परिचालन, तथ्याङ्क तथा योजना व्यवस्थापन जस्ता उप-क्षेत्रहरूको पृष्ठभूमि, समस्या तथा चुनौती, लक्ष्य, रणनीति, नतिजा खाका, त्रिवर्षीय खर्च तथा स्रोत अनुमान, आयोजना तथा कार्यक्रम र पूर्वानुमान तथा जोखिम पक्षहरू समावेश गरिएको छ ।

७.१ नीति, कानून, न्याय तथा सुशासन

७.१.१ पृष्ठभूमि

बनेपा नगपालिकाले आवश्यक पर्ने नीति कानून र कार्यविधिहरू क्रमशः तर्जुमा गर्दै कार्यान्वयन, गैरि रहेको छ । बनेपा नगपालिकाले नगरकार्यपालिकाको कार्यसम्पादनका आवश्यक राजपत्र, कार्यविधि, निर्देशिका, नगरपालिकाको पार्श्वचित्र, वडागत पार्श्वचित्र, नागरिक वडापत्र लगायतका सामाग्रीहरू प्रकाशन गर्दै आएको छ । त्यसैगरी नगरपालिकाको न्यायिक समिति समेत न्याय सम्पादनका कार्यमा सक्रिय रहेको छ, छ भने घरायस लगायतका अन्य मुद्दाहरू न्यायिक समितिमा दर्ता भई निरूपण हुँदै आएको छ । त्यसैगरी नगरपालिकाले शान्ति सुरक्षाको विश्वसनीय वातावरण निर्माण गर्दै सुशासनको विकास गर्नु र सुरक्षित समाज विकासका लागि शान्ति सुरक्षाको उपयुक्त वातावरण निर्माण गर्नु अपरिहार्य छ । नगरपालिकाको समग्र हित र सुरक्षा नीतिलाई समयानुकूल बनाउँदै सुरक्षा संयन्त्रको संस्थागत सुदृढीकरण र आधुनिकिकरण नगरपालिकालाई थप सबल र जनउत्तरदायी बनाउने दायित्व समेत नगरपालिकाको हो ।

७.१.२ समस्या तथा चुनौति

नगरपालिकाका केहि नीति तथा कानून तथा कार्यविधिहरू तर्जुमा भैनसकेकोले कार्य सम्पादन प्रभावकारी नभएको, तर्जुमा भएका नीति ऐन र कार्यविधि समेत पूर्ण रूपमा लागु नभएको, नगरपालिका तहमा नै न्याय सम्पादनको कार्यमा समुदायको सहयोग प्राप्त नरहेको, सुरक्षा निकायहरूको कमजोर पूर्वाधारका कारण प्रहरी प्रशासन र सुरक्षा निकायहरूलाई आधुनिक प्रविधियुक्त सम्पन्न बनाउन नसक्नु, दरबन्दी बमोजिम सुरक्षा निकायहरूमा पदपूर्ति नहुनु, शान्ति सुरक्षा र सुव्यवस्थामा आवश्यक समन्वय हुन नसक्नु र नगरपालिकामा क्रियाशील संघसंस्थाहरू बिच आवश्यक समन्वय नहुनु यस क्षेत्रका समस्याहरू हुन् ।

जटिल कानुनी प्रक्रिया पुरा गर्नु, वस्तुनिष्ठ आधार एवं तथ्यहरूमा आधारित न्याय सम्पादन गर्नु, नीति र कानून तर्जुमा गर्नु पूर्व आवश्यकता पहिचान गर्नु, सरोकारवालाहरूको बृहत सहभागिता सुनिश्चित गर्नु, पारदर्शी एवं लोकतान्त्रिक विधि र पद्धतिको प्रयोग गर्नु, सिमित स्रोतको उपयोग गरी शान्ति सुव्यवस्थामा आवश्यक समन्वय गर्नु, समुदाय र प्रशासनका विचमा सहकार्य र विश्वासको वातावरण निर्माण गर्नु लगायतका कार्यहरू चुनौतीपूर्ण छन् ।

७.१.३ सौँच

“जवाफदेही र परिणाममुखी शासकीय व्यवस्था सहितको शान्तिपूर्ण नगर बनेपा”

७.१.४ उद्देश्य

१. कानुनी र नीतिगत पूर्वाधारको निर्माण गरी नगर सरकारलाई जवाफदेही र परिणाममुखी बनाउनु ।

२. स्थानीय सरकारको क्षमता अभिवृद्धि गरी स्थानीय सरकारको सेवा प्रवाहलाई प्रभावकारी बनाउनु ।
३. स्थानीय प्रहरी प्रशासनको क्षमता वृद्धि गरी शान्ति सुरक्षा कायम गर्नु ।

७.१.५ रणनीति

१. शासन प्रणाली सञ्चालन सम्बन्धी आवश्यक नीति, मापदण्ड, कानून र कार्यविधिको निर्माण गर्ने ।
२. स्थानीय न्याय सम्पादनमा संलग्न जनशक्तिको क्षमता विस्तार गर्ने ।
३. स्थानीय सरकार र प्रहरी प्रशासनहरूको क्षमता वृद्धि गर्ने ।

७.१.६ नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य

आवधिक योजना र कार्यक्रम तथा आयोजनाको आगामी तीन आर्थिक वर्षको अपेक्षित नतिजाको आधारमा तयार नीति, कानून तथा सुशासन उपक्षेत्रको नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य देहायअनुसार रहेको छ :

सूचक	एकाइ	२०७८/७९ को उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
			२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२
कानून, नीति तथा कार्यनीति तर्जुमा	प्रतिशत	-	५०	६०	७५
क्रियासिल नीतिगत समिति तथा संयन्त्र	प्रतिशत	-	५०	५५	६५
मानव/महिला अधिकार उलंघनका कार्यहरूको न्यायीक निरूपण	प्रतिशत	५०	६०	७०	८०
न्याय समिति क्षमता अभिवृद्धि	पटक	-	५	६	७
नगरपालिका र वडा कार्यालयमा नागरिक बडापत्रको कार्यान्वयन	प्रतिशत	-	७०	८०	९०
ठुला आयोजनाहरूको सार्वजनिक सुनुवाई र सामाजिक लेखापरीक्षण	पटक	-	२	३	४

७.१.७ विषय क्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान

उपलब्ध बजेट सीमा तथा मार्गदर्शन, कार्यक्रम तथा आयोजनाको संक्षिप्त विवरण र मध्यमकालीन बजेट खाकाको आधारमा नीति, कानून तथा सुशासन उपक्षेत्रको खर्च र सोको स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान देहायअनुसार प्रस्तुत गरिएको छ :

आर्थिक वर्ष	बजेट अनुमान (हजारमा)				बजेटको स्रोत (हजारमा)				
	कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	आन्तरिक स्रोत	नेपाल सरकार	प्रदेश सरकार	ऋण/अन्य
२०७९/८०	५,०००	३,९५०	१,०५०	-	५,०००	५,०००	-	-	-
२०८०/८१	५,९३०	४,०५३	१,०७७	-	५,९३०	५,९३०	-	-	-
२०८१/८२	५,४९२	४,२७६	१,९३७	-	५,४९२	५,४९२	-	-	-

७.१.८ कार्यक्रम/आयोजनाको संक्षिप्त विवरण

कार्यक्रम तथा आयोजनाको उद्देश्य, अवधि, लागत तथा अपेक्षित उपलब्धि सहितको संक्षिप्त विवरण देहायअनुसार प्रस्तुत गरिएको छ :

क्र.स.	कार्यक्रम तथा आयोजना	उद्देश्य	अवधि (शुरु र समाप्ति)	कुल लागत (रु.हजारमा)	अपेक्षित नतिजा
१	सार्वजनिक सुनुवाई तथा लेखा परिक्षण	नगरपालिका गतिविधि पारदर्शी र जिम्मेवारीलाई सुदृढ गर्नु	सालवसाली	१,८००	सार्वजनिक सुनुवाई र सामाजिक लेखापरिक्षण भएको हुने
२	ऐन, कानून र नियमको निर्माण	नगरपालिकाका कार्यहरू कानून अनुसार हुने सुनिश्चित गर्नु	सालवसाली	३,६००	आवश्यकता अनुसार कानून निर्माण भएको हुने
३	महिलासँग उपमेयर कार्यक्रम	महिलाहरूको आर्थिक सामाजिक अवस्था सुधार ल्याई अवसरहरूमा पहुँच स्थापित गर्नु	सालवसाली	६,५४२	महिलासँग उपमेयर कार्यक्रम मार्फत १५०० महिलाहरूको अवस्था सुधार सहित अवसरमा पहुँच स्थापित भएको हुने
४	नीति, कानून र न्याय सम्बद्ध अन्य कार्यक्रम	सवै प्रकारका आवश्यक कानूनहरूको निर्माण गर्नु	सालवसाली	३,६००	नगरका आवश्यक सवै ऐति, कानूनहरू निर्माण भएको हुने
	जम्मा			१५,५४५	

७.१.९ जोखिम पक्ष तथा अनुमान

नगरपालिकाको कार्यसम्पादन र कार्यक्रम कार्यान्वयनमा सवै प्रकारका कानुनी आधार प्राप्त भई सहजता हुने, अन्तर सरकार तहहरूबीच सुदृढ सम्बन्ध, सहकारिता, सह-अस्तित्व र समन्वयको विकास हुने, नगरपालिका थप जिम्मेवार एवं पारदर्शी हुने, शान्ति सुरक्षा कायम गर्नमा आवश्यक दक्ष जनशक्ति तयार हुने र स्रोत उपकरणहरूको समुचित व्यवस्थापन हुने अनुमान गरिएको छ ।

स्थानीय सरकारबाट प्रवाह हुने सेवा सुविधाहरू सहज, समतामूलक र समावेशी हुनुपर्ने, सवै प्रकारका सुरक्षा निकाय, स्थानीय प्रशासन एवं नगरपालिका विचमा आवश्यक समन्वयको विकास हुनुपर्ने र शान्ति सुरक्षा एवं न्याय सम्पादनमा समेत स्थानीयवासी र प्रहरी प्रशासनविच सहकार्य र विश्वासको वातावरण कायम हुनुपर्ने, अन्यथा उद्देश्य प्राप्तमा जोखिम रहने देखिन्छ ।

७.२ सङ्गठन/क्षमता विकास, जनशक्ति व्यवस्थापन र सेवा प्रवाह

७.२.१ पृष्ठभूमि

सार्वजनिक प्रशासनको व्यावसायिक क्षमताको सापेक्षतामा नै स्थानीय सरकारको प्रभावकारिता निर्धारण हुन्छ । नगरपालिकाको क्षमता विकास र त्यसको कार्यमूलक उपयोगबाट सेवाग्राही, सङ्गठन र स्वयं कर्मचारीको सन्तुष्टि विस्तार गर्न सकिन्छ । सङ्गठन विकास अन्तर्गत कर्मचारीमा थप ज्ञान, सिप, लगनशीलता र कार्यप्रेरणा विकास गरी समग्र सङ्गठनको वर्तमान र भविष्यको आवश्यकता पूरा गर्नु अपरिहार्य हुन्छ । कर्मचारीको व्यक्तित्व, ज्ञान, सिप र सामर्थ्य विकासको दायरा विस्तारसँगै गतिशील कार्यपरिवेशसँग सापेक्षक सम्बन्ध सुदृढ हुन्छ भन्ने मान्यता वृत्ति विकासले राख्ने गर्दछ । सार्वजनिक सङ्गठनमा वृत्ति विकासको स्तरले श्रम बजारका उम्दा प्रतिभा पहिचान, आकर्षण र उपयोग गर्ने वातावरण बन्दछ, जसले साङ्गठनिक विकासलाई तिब्रता दिन्छ । त्यसैगरी कार्यक्षमता विस्तारका लागि कार्यलयको आन्तरिक पूर्वाधार विकासलाई पनि कार्यप्रणालीसँग सापेक्ष हुने गरी व्यवस्था गर्नु आवश्यक हुन्छ ।

बनेपा नगरपालिकाको वडा नं ८ मा नगर कार्यपालिका कार्यालय सहित स्वास्थ्य, कृषि र योजनाका विषयगत शाखा गरी २ वटा पक्की भवनहरू सहित चार वटा कार्यालय भवन रहेको छ । नगरपालिकाका

कुल १४ वटा वडा कार्यालयहरू मध्ये १० वटा आफ्नै पक्की भवनमा रहेको र अन्य वडा भवन निर्माणाधिन रहेका छन् । नगरपालिका कार्यालयमा तथा सम्पूर्ण वडा कार्यालयहरूमा सूचना तथा सञ्चार सहितका न्यूनतम सेवा सुविधाहरू उपलब्ध छन् भने सेवा प्रवाहको क्षेत्रमा सेवा प्रवाहमा प्रयोगमा आधुनिक सफ्टवेयरहरू सहित राजस्व, घटना दर्ता, विद्युतीय हाजिरी, सामाजिक सञ्जाल, वेवसाइट, फ्रि वाइफाई, अडियो नोटिस बोर्ड, मोबाइल एप समेत उपयोग गर्ने गरिएको छ । सङ्गठनात्मक तथा क्षमता विकासका कार्यहरूमा पनि नगरपालिकाले अन्तर सरकारी समन्वय र अन्य विभिन्न संघसंस्थाहरूसँग सहकार्य गरी तदनुरूपका कार्यहरू गरिरहेको छ ।

७.२.२ समस्या तथा चुनौति

दक्ष जनशक्तिलाई नगरपालिकामा रोक्न नसक्नु, दक्षताको उपयोग हुने गरी सोहि अनुसारको काम नपाउनु, क्षमता अभिवृद्धि र जनशक्ति विकास सम्बन्धी तालिमहरूको आवश्यकताका आधारमा वितरण गर्न नसक्नु र सरकारी स्तरमा जनशक्ति विकास र क्षमता अभिवृद्धि सम्बन्धी तालिम दिने निकायहरू सिमित हुनु यस क्षेत्रका समस्याहरू हुन् ।

सिमित स्रोत उपयोग गरी कर्मचारीको क्षमता विकासको लागि नियमित रूपमा तालिम, अभिमुखीकरण तथा क्षमता अभिवृद्धिका कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्नु चुनौतीको रूपमा रहेको छ ।

७.२.३ सौँच

“दक्ष जनशक्तियुक्त नगरपालिका, परिणाममुखी सेवा प्रवाह”

७.२.४ उद्देश्य

१. दक्ष जनशक्तिको विकास गरी परिणाममुखी नगरपालिकाको विकास गर्नु ।
२. नगरपालिकाको सेवा प्रवाह पारदर्शी, चुस्त र परिणाममुखी बनाउनु ।

७.२.५ रणनीति

१. संस्थागत जनशक्ति विकास गर्ने
२. संस्थागत जनशक्ति विकास सम्बन्धी नीतिगत व्यवस्था गर्ने ।

७.२.६ नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य

आवधिक योजना तथा कार्यक्रम तथा आयोजनाको अपेक्षित नतिजाको आधारमा तयार यस उपक्षेत्रको नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य देहायअनुसार रहेको छ :

सूचक	एकाइ	२०७८/७९ को उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
			२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२
नगरपालिकाको सेवामा सन्तुष्टी	प्रतिशत	-	५०	६०	७०
नगरपालिका र स्थानीय प्रहरी प्रशासनको क्षमता अभिवृद्धि	पटक	-	३	४	५
जनशक्ति पदपूर्ति	प्रतिशत	-	७५	८०	८५
जनप्रतिनिधिहरूको क्षमता अभिवृद्धि	पटक	-	४	६	८

७.२.७ विषय क्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान

उपलब्ध बजेट सीमा तथा मार्गदर्शन, कार्यक्रम तथा आयोजनाको संक्षिप्त विवरण र मध्यमकालीन बजेट खाकाको आधारमा सङ्गठन, क्षमता विकास र सेवा प्रवाह उपक्षेत्रको खर्च र सोको स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान देहायअनुसार प्रस्तुत गरिएको छ :

आर्थिक वर्ष	बजेट अनुमान (हजारमा)				बजेटको स्रोत (हजारमा)				
	कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	आन्तरिक स्रोत	नेपाल सरकार	प्रदेश सरकार	ऋण/अन्य
२०७९/८०	३१५,३०१	२५६,९८८	५८,३१३	-	३१५,३०१	३१५,३०१	-	-	-
२०८०/८१	३३३,९५८	२६३,८२७	७०,१३१	-	३३३,९५८	३३३,९५८	-	-	-
२०८१/८२	३५२,४५८	२७८,४४२	७४,०१६	-	३५२,४५८	३५२,४५८	-	-	-

७.२.८ कार्यक्रम/आयोजनाको संक्षिप्त विवरण

कार्यक्रम तथा आयोजनाको उद्देश्य, अवधि, लागत तथा अपेक्षित उपलब्धि सहितको संक्षिप्त विवरण देहायअनुसार प्रस्तुत गरिएको छ :

क्र.स.	कार्यक्रम तथा आयोजना	उद्देश्य	अवधि (शुरु र समाप्ति)	कुल लागत (रु. हजारमा)	अपेक्षित नतिजा
१	कार्यालय सञ्चालन, प्रशासनिक र सवारी साधन खर्च	नगरपालिकाबाट प्रदान हुने सेवा सहज र प्रभावकारी बनाउनु	सालवसाली	९५१,६८१	सेवाको प्रवाहमा प्रभावकारीता वृद्धि हुने
२	कार्यालय फर्निचर, मसलन्ध, छपाई सहितका कार्यहरू	नगर कार्यपालिकाको सेवा प्रवाह र कार्यालय संचालन सहज गर्नु	सालवसाली	२७,०२२	सेवाको प्रवाहमा प्रभावकारीता वृद्धि हुने
४	जनप्रतिनिधि, कर्मचारी क्षमता विकास र भ्रमण	जनप्रतिनिधि तथा कर्मचारीको क्षमता वृद्धि गर्नु	सालवसाली	२३,०१३	जनप्रतिनिधि र कर्मचारी तालिम, क्षमता वृद्धि लगायतका कार्यक्रम हुने
	जम्मा			१,००१,७१६	

७.२.९ जोखिम पक्ष तथा अनुमान

स्थानीय स्तरमा दक्ष जनशक्तिहरू उत्पादन गर्न सकिने, नगरपालिकामा कार्यरत जनशक्तिलाई क्षमता अभिवृद्धि र जनशक्ति विकास सम्बन्धी पर्याप्त अवसरहरू सिर्जना हुने, संस्थागत जनशक्ति विकास सम्बन्धी कार्यक्रमहरूको लागि अन्तर सरकारी समन्वय हुने र संस्थागत जनशक्ति विकास सम्बन्धी नीतिको तर्जुमा भई लागू हुने अनुमान गरिएको छ ।

सङ्गठनात्मक तथा क्षमता विकासका लागि आवश्यक बजेट विनियोजन हुने, व्यक्तिको प्रतिभा पहिचान भई सोहि अनुरूप क्षमता विकासमा प्राथमिकता दिने र दक्ष जनशक्ति पलायनको अवस्थालाई रोक्ने प्रकारले समुचित वातावरणको निर्माण नभएमा उद्देश्य प्राप्तीमा जोखिम रहने देखिन्छ ।

७.३ राजस्व तथा स्रोत परिचालन

७.३.१ पृष्ठभूमि

अन्तर सरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन, २०७४ को दफा ३ (३) ले स्थानीय तहलाई सम्पत्ति कर, घर बहाल कर, घर जग्गा रजिष्ट्रेसन शुल्क, सवारी साधन कर, भूमिकर (मालपोत), मनोरञ्जन कर, विज्ञापन कर र व्यवसाय कर जस्ता कर राजस्व तथा सेवा शुल्क दस्तुर, पर्यटन शुल्क, दण्ड जरिवाना जस्ता

गैरकर राजस्व लगाई उठाउने अधिकार दिएको छ । त्यसैगरी स्थानीय तहले प्रचलित कानून बमोजिम आफ्नो अधिकार क्षेत्रभित्र दण्ड जरिवाना उठाउन सक्ने र कर लगाउँदा राष्ट्रिय आर्थिक नीति, वस्तु तथा सेवाको ओसारपसार, पुँजी तथा श्रम बजार लगायतका विषयहरूमा प्रतिकूल नहुने गरी लगाउनु पर्ने व्यवस्था छ । अन्तर सरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन, २०७४ को दफा ५ ले प्रदेश तथा स्थानीय तहका साभ्ना कर अधिकारको लागि एकल कर प्रशासनको व्यवस्था गरेको छ । जस अन्तर्गत सवारी साधन करका दर प्रदेशले लगाई उठाउने र टाँगा, रिक्सा, अटो रिक्सा र ई-रिक्सामा सवारी साधनको करको दर स्थानीय तहले लगाई उठाउने व्यवस्था रहेको छ । घर जग्गा रजिष्ट्रेसन शुल्कको दर प्रदेशले लगाउने र स्थानीय तहले उठाउने, विज्ञापन करको दर स्थानीय तहले लगाउने र उठाउने व्यवस्था छ । यसरी उठेको कर रकम उठाउने तहलाई ६० प्रतिशत र लगाउने तहलाई ४० प्रतिशत हुने गरी बाँडफाँट हुने व्यवस्था रहेको छ । साथै स्थानीय तहले उपलब्ध गराउने सेवाको लागत, नागरिकको कर तिर्न सक्ने सामर्थ्य र अन्य स्थानीय तहको दरसँग तालमेल कायम हुने गरी मात्र सेवा शुल्क र दस्तुर लिनु पर्ने हुन्छ । तसर्थ नगरपालिकाले समेत वस्तुनिष्ठ आधारमा कर दायरा विस्तार गरी राजस्व प्रशासनलाई व्यवस्थित, प्रभावकारी एवं करदाता मैत्री बनाउनु पर्दछ । तसर्थ नगरपालिकाले समेत राजस्वको सम्भाव्यता अध्ययनको आधारमा राजस्व सुधार कार्य योजना अद्यावधिक गरी राजस्व परिचालनमा जोड दिनु अपरिहार्य रहेको देखिन्छ ।

७.३.२ समस्या तथा चुनौती

व्यवस्थित र प्रभावकारी राजस्व परिचालनका लागि दक्ष जनशक्तिको कमी हुनु, कर सम्बन्धी ऐन, नीति, नियम, कार्यविधि लगायत अन्य कानूनहरूको तर्जुमा समयमा नहुनु, करको दायरा अपेक्षित रूपमा विस्तार हुन नसक्नु, राजस्व सुधार तथा कर निर्धारण सम्बन्धी अध्ययन अनुसन्धान नहुनु, वैज्ञानिक करका दर निर्धारण सम्बन्धी ज्ञान, सिप र क्षमताको अभाव हुनु राजस्व प्रशासन सम्बद्ध समस्याहरू हुन् ।

कर र दर निर्धारण गर्दा सरोकारहरूसँग पर्याप्त छलफल र कर प्रशासन प्रति नागरिकको सकारात्मक सौँच निर्माण गर्ने, प्रतिस्पर्धात्मक लाभका क्षेत्रहरू पहिचान गरी स्रोतको समुचित व्यवस्थापनका लागि संस्थागत क्षमता विकास गर्ने जस्ता कार्यहरू प्रभावकारी रूपमा सम्पादन गर्नु चुनौतीपूर्ण रहेको छ ।

७.३.३ सौँच

“राजस्व प्रशासनमा सापेक्ष सुधार, जनताको कर विकासको आधार”

७.३.४ उद्देश्य

१. नगरपालिकाको आन्तरीक आयमा वृद्धि गर्नु ।
२. वार्षिक बजेट, नीति र कार्यक्रमहरूको प्रभावकारी कार्यान्वयन मार्फत नगरपालिकालाई विकासको सम्वाहकका रूपमा स्थापित गर्नु ।

७.३.५ रणनीति

१. नगरपालिकाको आर्थिक स्रोतहरूको वृद्धि गर्न आवश्यक पहल गर्ने ।
२. आन्तरिक स्रोतको पहिचान गर्न सवै निकायहरूसँग आवश्यक समन्वय गर्ने ।
३. विकास आयोजना तथा कार्यक्रमहरूलाई प्रभावकारी तवरले कार्यान्वयन गर्ने ।

७.३.६ नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य

आवधिक योजना, कार्यक्रम तथा आयोजनाको अपेक्षित नतिजाको आधारमा तयार राजस्व तथा स्रोत परिचालन उपक्षेत्रको नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य देहायअनुसार रहेको छ :

सूचक	एकाइ	२०७८/७९ को उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
			२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२
नगरपालिकाको आन्तरिक आयमा वृद्धि	प्रतिशत		२५	४०	६०
विद्युतिय भुक्तानी प्रणालिवाट राजश्व संकलन	प्रतिशत		५०	६०	७५

७.३.७ विषय क्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान

उपलब्ध बजेट सीमा तथा मार्गदर्शन, कार्यक्रम तथा आयोजनाको संक्षिप्त विवरण र मध्यमकालीन बजेट खाकाको आधारमा तयार राजस्व तथा स्रोत परिचालन उपक्षेत्रको खर्च र सोको स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान देहायअनुसार रहेको छ :

आर्थिक वर्ष	बजेट अनुमान (हजारमा)				बजेटको स्रोत (हजारमा)				
	कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	आन्तरिक स्रोत	नेपाल सरकार	प्रदेश सरकार	ऋण/अन्य
२०७९/८०	२,०००	१,५८०	४२०	-	२,०००	२,०००	-	-	-
२०८०/८१	२,०५२	१,६२१	४३१	-	२,०५२	२,०५२	-	-	-
२०८१/८२	२,१६५	१,७१०	४५५	-	२,१६५	२,१६५	-	-	-

७.३.८ कार्यक्रम/आयोजनाको संक्षिप्त विवरण

कार्यक्रम तथा आयोजनाको उद्देश्य, अवधि, लागत तथा अपेक्षित उपलब्धि सहितको राजस्व तथा स्रोत परिचालन उपक्षेत्रको संक्षिप्त विवरण देहायअनुसार प्रस्तुत गरिएको छ :

क्र.स.	कार्यक्रम तथा आयोजना	उद्देश्य	अवधि (शुरु र समाप्ति)	कुल लागत (रु.हजारमा)	अपेक्षित नतिजा
१	राजश्व प्रणालीमा सुधार र कर सचेतना	राजश्व संकलनको कार्यलाई प्रभावकारी बनाउनु	सालवसाली	५,२१७	सवै वडाकेन्द्रवाट अनलाईन प्रणालीमा राजश्व/ गैरराजश्व संकलन हुने
३	राजश्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमा	राजश्व प्रणालीमा सुधार हुने गरी कार्ययोजना लागु गरी संचालन गर्नु	सालवसाली	१,०००	नगरको राजश्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमा भएको हुने
	जम्मा			६,२१७	

७.३.९ जोखिम पक्ष तथा अनुमान

प्रचलित कानून बमोजिम आफ्नो अधिकार क्षेत्रभित्रका सवै स्रोतहरूको समुचित उपयोग गर्न सकिने, आर्थिक कारोवारहरूमा पारदर्शिता कायम हुने, अन्तराष्ट्रिय मापदण्डमा आधारित लेखा प्रणालीको अबलम्बन हुने र त्यसका लागि आवश्यक कानुनी तथा नीतिगत पूर्वाधारहरू निर्माण हुने अनुमान गरिएको छ ।

नगरपालिकाको वित्तिय प्रणालीलाई सक्षम बनाउने, भुक्तानि र खर्च प्रणालीलाई विश्वानिय तथा सुरक्षित बनाउने तथा आन्तरिक स्रोत पहिचान र परिचालनका लागि नीतिगत व्यवस्था गर्ने कार्य समयमा नै सम्पादन गर्न नसकेमा जोखिम रहने देखिन्छ ।

७.४ तथ्याङ्क, योजना तथा विकास व्यवस्थापन

७.४.१ पृष्ठभूमि

बनेपा पुरानो नगरपालिका रहेकाले बनेपाको बारेमा धेरै अध्ययन अनुसन्धान भएको पाईन्छ । नगरपालिकाका केहि विकासका कार्यहरू तथ्याङ्क प्रणालीमा आधारित भएर कार्यान्वयन भएता पनि सबै विषयहरू, निर्माणकार्यहरू र विकासका गतिविधिहरू तथ्यांकमा आधारित छैनन् । नगरपालिकाको आवधिक योजना तर्जुमा भैसकेको सन्दर्भमा वडातहसम्म पुगेर स्थानीयवासीको माग, प्राविधिक अध्ययन र सम्भाव्यताका आधारमा नगरपालिका स्तरीय र वडा स्तरीय योजना तथा कार्यक्रमहरूको आवश्यकता पहिचान गरी आयोजना बैक तयारी क्रममा रहेकाले सोहि अनुरूप आयोजनाहरूलाई क्रमैसँग कार्यान्वयन गर्दै लानुपर्ने देखिन्छ । आवधिक योजनाले तयार गरेको नगरपालिकाको सामाजिक, आर्थिक, भौतिक, वातावरणीय, आदि विषयसँग सम्बन्धित तथ्याङ्कहरूलाई आगामी विकास निर्माणको लागि उपयोग गर्नु आवश्यक छ ।

नगरपालिका गतिविधिहरूलाई पारदर्शिताका लागि सूचनालाई सञ्चार गर्नु, सम्प्रेषण एवं प्रकाशन गर्नु आवश्यक हुन्छ । नागरिकको सुचनाको हकलाई सुरक्षित गर्ने र सूचनामा आमजनताको पहुँच स्थापित हुने गरी सार्वजनिक निकायको कार्यमा मितव्ययिता, कार्यदक्षता, प्रभावकारिता र विश्वसनियता कायम हुने गरी आर्थिक कार्यविधि तथा वित्तीय उत्तरदायित्व ऐन, २०७६ र आर्थिक कार्यविधि तथा वित्तीय उत्तरदायित्व नियमावली, २०७७ अनुसारको आन्तरिक नियन्त्रण प्रणाली तयार गरी कार्यान्वयन गर्नुपर्ने हुन्छ । नगरपालिकाले आफ्नो आन्तरिक नियन्त्रणको लागि कानून अनुसारका संयन्त्रहरू र विकास व्यवस्थापनका लागि अनुगमन र मूल्यांकन प्रणालीको विकास गर्नु आवश्यक छ ।

७.४.२ समस्या तथा चुनौति

सहि रूपमा विश्लेषण गरिएका सामाजिक, आर्थिक र विषयगत तथ्याङ्कको अभाव, आवश्यकता भन्दा पहुँचका भरमा योजना तर्जुमा हुनु, योजना तर्जुमा तथा कार्यान्वयनमा प्रभावकारी रूपमा कार्यसम्पादन नहुनु, अनुगमन र मूल्यांकनमा दक्ष जनशक्ति र प्राविधिकहरूको अभाव रहनु, संस्थागत क्षमताको विकास नभएकाले प्रगति विवरणको वास्तविक समीक्षा हुन नहुनु, समयमै कार्यक्रम स्वीकृत गरी वार्षिक खरिद योजना तयार नहुनु, ठेक्का तथा खरिद कार्य समयमा नहुनु, पूँजीगत खर्चको तुलनामा चालू खर्चको मात्रा बढ्दै जानु, कार्यालयको आन्तरिक नियन्त्रण प्रणाली सुदृढ हुन नसक्नु, आन्तरिक लेखापरीक्षण र अन्तिम लेखापरीक्षण बीच समन्वय हुन नसक्नु, बेरुजुको अन्त्य हुन नसक्नु, अनुगमन र मूल्याङ्कन प्रणाली सुदृढ हुन नसक्नु, पारदर्शिता, उत्तरदायित्व र जवाफदेहिताको अभाव रहनु नगरपालिकाको समस्याको रूपमा लिन सकिन्छ ।

तथ्यमा आधारित भई योजना तर्जुमा र कार्यान्वयन गरी नतिजामुखी योजना बनाउनु, भौतिक पूर्वाधार आयोजनाहरू निर्धारित समयमै सम्पन्न हुने गरी नियमति अनुगमन तथा मूल्याङ्कन गर्नु, विकास कार्यमा गतिरोध गर्नेहरूमाथि राजनैतिक संरक्षण र दण्डहिनता मौलाउनु, योजनाको कार्यान्वयन क्षमता वढाउनु र विकासमा सबै लिङ्ग, वर्ग र समुदायको समतामूलक पहुँच स्थापित गर्नु चुनौतीको रूपमा रहेको छ ।

७.४.३ सौँच

“नतिजामुखी, योजनाबद्ध र जनसहभागिमूलक रूपमा बनेपाको विकास”

७.४.४ उद्देश्य

१. जनसहभागितामा प्रभावकारी योजना तर्जुमा र पूर्ण कार्यान्वयन गर्ने ।

२. प्रक्रियागत, तथ्याङ्क एवम् सूचनामा आधारित विकासका योजनाहरू बनाउनु ।

७.४.५ रणनीति

१. जनसहभागितामा आधारित योजना तर्जुमा प्रणालीको सुदृढ गर्ने ।
२. नतिजामुलक अनुगमन तथा मूल्यांकन प्रणालीको अबलम्बन गर्ने ।
३. योजना र विकास व्यवस्थापनका कार्यहरूलाई पारदर्शित बनाउने ।

७.४.६ नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य

आवधिक योजना तथा कार्यक्रम तथा आयोजनाको अपेक्षित नतिजाको आधारमा तयार योजना तथा विकास व्यवस्थापन उपक्षेत्रको नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य देहायअनुसार रहेको छ :

सूचक	एकाइ	२०७८/७९ को उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
			२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२
योजना तथा प्रगति समिक्षा	पटक	०	२	२	३
अनलाई सेवा, तथ्यांक तथा सूचना प्रणालि उपलब्धता	प्रतिशत	०	६०	७०	८०

७.४.७ विषय क्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान

उपलब्ध बजेट सीमा तथा मार्गदर्शन, कार्यक्रम तथा आयोजनाको संक्षिप्त विवरण र मध्यमकालीन बजेट खाकाको आधारमा योजना तथा विकास व्यवस्थापन उपक्षेत्रको खर्च र सोको स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान देहायअनुसार प्रस्तुत गरिएको छ :

आर्थिक वर्ष	बजेट अनुमान (हजारमा)				बजेटको स्रोत (हजारमा)				
	कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	आन्तरिक स्रोत	नेपाल सरकार	प्रदेश सरकार	ऋण/ अन्य
२०७९/८०	२,३१०	१,८२५	४८५	-	२,३१०	२,३१०	-	-	-
२०८०/८१	२,३७०	१,८७२	४९८	-	२,३७०	२,३७०	-	-	-
२०८१/८२	२,५००	१,९७५	५२५	-	२,५००	२,५००	-	-	-

७.४.८ कार्यक्रम/आयोजनाको संक्षिप्त विवरण

कार्यक्रम तथा आयोजनाको उद्देश्य, अवधि, लागत तथा अपेक्षित उपलब्धि सहितको योजना तथा विकास व्यवस्थापन उपक्षेत्रको संक्षिप्त विवरण देहायअनुसार प्रस्तुत गरिएको छ :

क्र.स.	कार्यक्रम तथा आयोजना	उद्देश्य	अवधि (शुरु र समाप्ति)	कुल लागत (रु.हजारमा)	अपेक्षित नतिजा
१	अनुगमन तथा मुल्यांकन, गुनासो व्यवस्थापन र कार्यक्रम समीक्षा	योजना/ विकासलाई गुणस्तरीय, प्रभावकारी र नतिजापरक बनाउनु	सालवसाली	४,०७५	३ वटा योजना तथा विकास अनुगमन, मुल्यांकन र गुनासो व्यवस्थापन सम्बद्ध कार्यक्रम भएको हुने
२	तथ्यांक प्रणाली विकास	संस्थागत तथ्यांकको व्यवस्थापन र अद्यावधिक गर्नु	सालवसाली	३,१०५	सवै प्रकारका संस्थागत तथ्यांकहरू व्यवस्थापन भएको हुने
	जम्मा			७,१८०	

७.४.९ जोखिम पक्ष तथा अनुमान

जनप्रतिनिधिमा योजनावद्ध विकास प्रति उत्साह हुने, संघीय योजना र दिगो विकासका लक्ष्यहरू तथा अन्य अन्तर्राष्ट्रिय प्रतिवद्धता कार्यान्वयनका लागि सवैको चासो रहने, योजना कार्यान्वयनमा

जनसहभागिता वृद्धि हुने अपेक्षा गरिएको छ । योजना तर्जुमा कार्यलाई यथार्थ परक वनाउन सरोकारवाला र विज्ञहरू सहयोग प्राप्त हुनुपर्ने, योजना कार्यान्वयनको क्रममा आर्थिक सामाजिक रूपले पछाडि परेका सबै वर्ग, लिङ्ग, भौगोलिक क्षेत्र आदि सबैको समावेशी आवाज र प्राथमिकतालाई समेट्नु पर्ने र बहुवर्षिय योजनामा अन्तर सरकार र अन्तर निकाय समन्वय प्राप्त हुनुपर्ने देखिन्छ, अन्यथा योजना तथा विकास व्यवस्थापनमा जोखिम रहने देखिन्छ ।

अनुसूचीहरू

अनुसूची १ : मध्यमकालीन खर्च संरचना तर्जुमा सम्बन्धी कार्यदल

१. प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत	- संयोजक
२. प्रमुख, शैक्षिक प्रशासन शाखा	- सदस्य
३. प्रमुख, जनस्वास्थ्य शाखा	- सदस्य
४. प्रमुख, आर्थिक प्रशासन शाखा	- सदस्य
५. प्रमुख, आर्थिक विकास शाखा	- सदस्य
६. प्रमुख, सामाजिक विकास शाखा	- सदस्य
७. प्रमुख, प्रशासन शाखा	- सदस्य
८. प्रमुख, वातावरण तथा विपद व्यवस्थापन शाखा	- सदस्य
९. प्रमुख, पूर्वाधार विकास शाखा	- सदस्य
१०. प्रमुख, योजना तथा अनुगमन शाखा	- सदस्य सचिव

अनुसूची २ : मध्यमकालीन खर्च संरचना तथा आगामी आर्थिक वर्षको बजेट तर्जुमा सम्बन्धी मार्गदर्शन

पृष्ठभूमि

नेपालमा संङ्घीय शासन व्यवस्थाको अभ्याससँगै स्थानीय सरकार सञ्चालनका लागि संरचनागत एवम् व्यवस्थापकीय क्षेत्रमा उपलब्धिमूलक कार्यहरू भएका छन् । जसबाट स्थानीय शासन सञ्चालन, सेवा प्रवाह र विकास उपलब्धी हासिल गर्ने गति तिब्र बनाउँदै जनअपेक्षालाई सम्बोधनका लागि अनुकूल वातावरण बन्दै गएको छ । स्थानीय सरकारहरूले अन्तर सरकार, निजी क्षेत्र, सहकारी र समुदाय तथा नागरिक बीचको समन्वय, साभेदारी र सहकार्यलाई प्रभावकारी बनाउँदै लगेका छन् ।

जनताको सबैभन्दा नजिकको सरकारका रूपमा स्थानीय सरकारले दिगो विकास लक्ष्य प्राप्तिलाई मध्यनजर गर्दै नागरिकको जीवनस्तरमा गुणस्तरीय परिवर्तन ल्याउन वस्तुपरक ढंगले विकासको मार्गचित्र तयार गर्नु जरुरी देखिन्छ । संङ्घीय संरचनामा आधारित संवैधानिक, नीतिगत तथा कानूनी व्यवस्था अनुसार स्थानीय सरकारहरूले स्थानीय धरातलिय विशिष्टता तथा नागरिकको वास्तविक आवश्यकता र चाहाना प्रतिबिम्बित हुने गरी आफ्ना प्रयासहरू अगाडी बढाउनु आवश्यक छ । यसका लागि स्थानीय सरकारले हालको राजनीतिक, सामाजिक, सांस्कृतिक तथा प्राविधिक परिस्थितिले सिर्जना गरेको अवसरहरूको पूर्ण सदुपयोग हुने गरी योजना तथा बजेट तर्जुमालाई योजनाबद्ध, व्यवस्थित र नतिजामूलक बनाउन आवश्यक छ । स्थानीय सरकारले विकास प्रक्रियालाई निर्दृष्ट गन्तव्यतर्फ उन्मुख गराइ अपेक्षित उपलब्धि हासिल गर्न सरोकारवाला पक्षसमेतको सहभागितामा सहभागितामूलक तथा समावेशी विकासको अवधारणा बमोजिम योजना तथा बजेट तर्जुमा प्रक्रिया अबलम्बन गर्न आवश्यक छ । दीर्घकालीन, आवधिक तथा विषयगत रणनीतिक/गुरुयोजनाले दिशानिर्देश गरे बमोजिमको सौँच, लक्ष्य, उद्देश्य र प्राथमिकताको आधारमा वार्षिक बजेट तथा कार्यक्रम तयार गरी स्थानीय समस्याको सम्बोधन गर्ने, जनताको मनोभावना बुझ्ने र चाहाना सम्बोधन गर्ने गर्नुपर्दछ । योजनाले उपलब्ध हुने सक्ने सम्भाव्य स्रोत साधन परिचालन गरी अनुमानित र विनियोजन बजेटको विचमा रहने खाडलको पूर्तिलाई सुनिश्चित गर्न सक्नु पर्दछ ।

कानूनी रूपमा हेर्दा अन्तरसरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन, २०७४ को दफा (२९) को उपदफा (३) बमोजिम नगर कार्यपालिकाले प्रत्येक वर्षको असार १० गते भित्र आगामी आर्थिक वर्षको राजस्व र व्ययको अनुमान सम्बन्धित स्थानीय सभामा पेश गर्नु पर्ने व्यवस्था गरेको छ । यसै गरी उपदफा (५) ले राजस्व र व्ययको अनुमान नेपाल सरकारले तोकेको मापदण्ड अनुसार हुनुपर्ने व्यवस्था गरेको छ । तसर्थ नेपाल सरकारबाट स्वीकृत आय र व्ययका शिर्षकहरूको वर्गीकरण र एकीकृत आर्थिक संकेत तथा वर्गीकरण र व्याख्या, २०७४ अनुसार बजेट तर्जुमा गर्न अधिकतम प्रयास गर्ने समेत यस मार्गदर्शनको उद्देश्य रहेको छ । दिगो विकास लक्ष्य प्राप्तिलाई केन्द्र विन्दुमा राखी व्यवस्थित, प्रभावकारी र नतिजामूलक रूपमा मध्यमकालीन खर्च संरचना समेत आगामी आर्थिक वर्षको बजेट तथा कार्यक्रम तर्जुमा प्रक्रियामा स्थानीय विषयगत समिति पदाधिकारी, विषयगत महाशाखा/शाखा, वडा समिति र स्थानीय सरोकारवालाहरू उपलब्ध गराउन यो मार्गदर्शन तयार गरिएको छ । कार्यपालिकाबाट प्राप्त बजेट सीमा तथा प्राथमिकता निर्धारणको आधार तथा प्रक्रिया बमोजिम यस मार्गदर्शन अनुसार आगामी आर्थिक वर्षको बजेट तथा कार्यक्रम समेत मध्यमकालीन खर्च संरचना प्रस्ताव तयार गर्नुपर्नेछ ।

कार्यक्रम तथा उपलब्धिको संक्षिप्त समीक्षा

बनेपा नगरपालिकाको चालु आर्थिक वर्ष २०७८/७९ को वार्षिक नीति, बजेट तथा कार्यक्रम कोभिड १९ को अवरोध एवम् विश्वव्यापी रूपमा देखापरेको अस्वाभाविक मूल्यवृद्धिका बावजुद प्रदेश तथा संघीय सरकार र विकास साभेदार निकायसँग समन्वय, साभेदारी र सहकार्य गरी लक्ष्य अनुसार कार्यान्वयन तर्फ उन्मुख रहेको छ । स्वीकृत भएका केही आयोजना तथा कार्यक्रमहरू सम्पन्न भएका छन् भने बाँकी सम्पन्न हुने अवस्थामा रहेका छन् । बजेट तथा कार्यक्रम कार्यान्वयनको समयतालिका पालना, प्रक्रिया तथा नतिजा अनुगमन गरी कार्यतालिका र निर्धारित मापदण्ड र अपेक्षित नतिजा अनुसार कार्यान्वयनलाई व्यवस्थित गर्न कार्यानुभव, सिप तथा क्षमता र कार्यविधिको कमी महशुस गरिएको छ । आगामी वर्षको बजेट तथा कार्यक्रम तर्जुमा देखी नै कार्यान्वयन कार्ययोजना, खरिद योजना र अनुगमन योजना बनाई यसलाई व्यवस्थित गर्नु पर्ने सिकाई समेत भएको छ । आवधिक योजनाको लक्ष्य तथा प्रगति र चालु आर्थिक वर्षको प्रमुख आयोजना तथा कार्यक्रमको कार्यान्वयनको अवस्था र हालसम्मको उपलब्धी समेतलाई मध्यनजर गरी आगामी तीन आर्थिक वर्षका लागि यथासम्भव आयोजना र कार्यक्रमगत रूपमा नभएमा उप-क्षेत्रगत रूपमा मध्यमकालीन खर्च संरचना तर्जुमा गर्नुपर्नेछ ।

योजना तथा बजेट तर्जुमाका आधारहरू

नेपालको संविधानले तिनै तहका सरकारले सरकारी कोषबाट वार्षिक बजेट अनुरूप बजेटको उपयोग गर्ने व्यवस्था गरेको छ । स्थानीय सरकारको सन्दर्भमा बजेट राजनीतिक, कानूनी र प्राविधिक विषय पनि हो । संघीय शासन व्यवस्था सञ्चालन र उपरोक्त सन्दर्भमा बजेट तर्जुमाको अभ्यास अत्यन्त गहन र महत्वपूर्ण विषय हो । तसर्थ बजेट तर्जुमाको अभ्यासमा संलग्न नगरपालिका निर्वाचित पदाधिकारी, बजेट तथा कार्यक्रम तर्जुमासँग सम्बन्धित समिति तथा विषयगत निकाय/शाखाका कर्मचारी, संलग्न सरोकार पक्ष र व्यक्तिहरू बजेट तर्जुमाको नीतिगत र कानूनी व्यवस्थाको बारेमा जानकार हुन जरुरी छ । मध्यमकालीन खर्च संरचनामा समेत आगामी आर्थिक वर्षको बजेट तर्जुमा गर्दा देहायअनुसारका सान्दर्भिक नीतिगत तथा कानूनी व्यवस्थालाई आधार लिइनेछः

१. नेपालको संविधानका सान्दर्भिक धाराहरू (भाग ३: मौलिक हक र कर्तव्य, भाग ४: राज्यको निर्देशक सिद्धान्त, नीति र दायित्व, भाग ५: राज्यको संरचना र राज्यशक्तिको बाँडफाँड, भाग १७: धारा २१४ देखी २३०)
२. नगरपालिकाको कार्य सम्पादन तथा कार्य विभाजन नियमावली
३. प्राकृतिक स्रोत तथा वित्त आयोग ऐन, २०७४ का सान्दर्भिक दफाहरू (परिच्छेद ४: प्राकृतिक स्रोतको परिचालन, राजस्व बाँडफाँट र अनुदान)
४. स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ को सान्दर्भिक दफाहरू (परिच्छेद ६: दफा २४ र २५, परिच्छेद ९: दफा ५४ देखी ६८ र परिच्छेद १०: दफा ६९ देखी ८०)
५. अन्तर-सरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन, २०७४ का सान्दर्भिक दफाहरू (परिच्छेद २: राजस्वको अधिकार, परिच्छेद ३: राजस्वको बाँडफाँड, परिच्छेद ४: अनुदानको अवस्था, परिच्छेद: वैदेशिक सहायता र आन्तरिक ऋण, परिच्छेद ६: सार्वजनिक खर्च व्यवस्था, परिच्छेद ७: राजस्व र व्यक्को अनुमान, परिच्छेद ८: वित्तिय अनुशासन)

६.

आर्थिक कार्यविधि वित्तीय उत्तरदायित्व ऐन, २०७६ तथा नियमावली, २०७७ का सान्दर्भिक दफा तथा नियमहरू (बजेट निर्माण, निकास, खर्च, रकमान्तर र नियन्त्रण, बजेट र कार्यक्रम तर्जुमा, कार्यक्रम स्वीकृती र संशोधन, प्रगति समीक्षा)

७. सार्वजनिक खरिद ऐन, २०६३ र नियमावलीका सान्दर्भिक दफाहरू (ऐनको परिच्छेद २: खरिद कार्यको जिम्मेवारी र खरिद विधीसम्बन्धी व्यवस्था, नियमको परिच्छेद २: खरिद कारवाहीको तयारी, खरिद योजना र लागत अनुमान)

८. दिगो विकास लक्ष्य (लक्ष्य १, २, ३, ४, ५, ६, ७, ८, ९, १०, ११, १२, १३, १५, १६ तथा १७)

९. दीर्घकालीन सोच तथा पन्ध्रौं योजनाको सान्दर्भिक बुँदाहरू

१०. प्रथम आवधिक नगर विकास योजनाको लक्ष्य, उद्देश्य, रणनीति तथा प्राथमिकता र विषयगत लक्ष्य, उद्देश्य, रणनीति, कार्यनीति र रणनीतिक कार्यक्रम तथा आयोजना

११. समपुरक तथा विशेष अनुदानसम्बन्धी कार्यविधि, २०७६

बजेट सीमा

बजेट वर्ष आ.व. २०७९/८० समेत आगामी ३ आर्थिक वर्षको बजेट तथा कार्यक्रम तर्जुमाको लागि आयोजना तथा उपक्षेत्रगत रूपमा बजेट सीमा निर्धारण गरिएको छ। बजेट सीमा आयोजना तथा कार्यक्रम एवम् उपक्षेत्रको कुल खर्च, चालु खर्च, पूँजीगत खर्च र वित्तिय व्यवस्था तथा सोको स्रोत समेत समावेश गरिएको गरिएको छ, जुन देहायअनुसार रहेको छ :

क्रस	विषय क्षेत्र/उपक्षेत्र	आर्थिक वर्ष	बजेट सीमा (रु.)				बजेटको स्रोत (रु.)				
			कूल	चालु	पूँजीगत	वित्त व्यवस्था	कूल	आन्तरिक स्रोत	नेपाल सरकार	प्रदेश सरकार	ऋण तथा अन्य
१.	आर्थिक विकास	२०७९/८०	७१,२८०	३३,५३७	३७,७४३	-	७१,२८०	३०,३९८	३३,३८२	७,५००	-
		२०८०/८१	७९,०५७	३७,३९७	४१,६६०	-	७९,०५७	३४,०८६	३६,७२०	८,२५०	-
		२०८१/८२	८६,६८१	४०,९१०	४५,७७१	-	८६,६८१	३७,२१३	४०,३९२	९,०७५	-
क	कृषि तथा खाद्य सुरक्षा	२०७९/८०	१६,९२४	१२,६९३	४,२३१	-	१६,९२४	८,८४२	५,५८२	२,५००	-
		२०८०/८१	१८,६९६	१३,९६२	४,६५४	-	१८,६९६	९,७२६	६,१४०	२,७५०	-
		२०८१/८२	२०,४७८	१५,३५९	५,१२०	-	२०,४७८	१०,६९९	६,७५४	३,०२५	-
ख	सिंचाई	२०७९/८०	३,४००	६८०	२,७२०	-	३,४००	३००	६००	२,५००	-
		२०८०/८१	३,७४०	७४८	२,९९२	-	३,७४०	३३०	६६०	२,७५०	-
		२०८१/८२	४,११४	८२३	३,२९१	-	४,११४	३६३	७२६	३,०२५	-
		२०७९/८०	१५,५००	४,६५०	१०,८५०	-	१५,५००	१,०००	१२,०००	२,५००	-

क्रस	विषय क्षेत्र/उपक्षेत्र	आर्थिक वर्ष	बजेट सीमा (रु.)				बजेटको स्रोत (रु.)				
			कूल	चालु	पूँजीगत	वित्त व्यवस्था	कूल	आन्तरिक स्रोत	नेपाल सरकार	प्रदेश सरकार	ऋण तथा अन्य
ग	पशु सेवा	२०८०/८१	१७,०५०	५,११५	११,९३५	-	१७,०५०	१,१००	१३,२००	२,७५०	-
		२०८१/८२	१८,७५५	५,६२७	१३,१२९	-	१८,७५५	१,२१०	१४,५२०	३,०२५	-
घ	उद्योग, व्यापार तथा व्यावसाय	२०७९/८०	५,५००	४,३४५	१,१५५	-	५,५००	१,५००	४,०००	-	-
		२०८०/८१	६,०५०	४,७८०	१,२७१	-	६,०५०	१,६५०	४,४००	-	-
		२०८१/८२	६,६५५	५,२५७	१,३९८	-	६,६५५	१,८१५	४,८४०	-	-
ङ	पर्यटन तथा संस्कृति	२०८०/८१	१९,६५६	२,९४८	१६,७०८	-	१९,६५६	१६,१५६	३,५००	-	-
		२०८०/८१	२१,६२२	३,२४३	१८,३७९	-	२१,६२२	१७,७७२	३,८५०	-	-
		२०८१/८२	२३,७८४	३,५६८	२०,२१६	-	२३,७८४	१९,५४९	४,२३५	-	-
च	भूमि, सहकारी र वित्तीय सेवा	२०७९/८०	१,४००	१,१९०	२१०	-	१,४००	१,२००	२००	-	-
		२०८०/८१	१,४२९	१,२१५	२१४	-	१,४२९	१,२०९	२२०	-	-
		२०८१/८२	१,५०३	१,२७७	२२५	-	१,५०३	१,२६१	२४२	-	-
छ	श्रम, रोजगार गरिवी निवारण	२०७९/८०	८,९००	७,०३१	१,८६९	-	८,९००	१,४००	७,५००	-	-
		२०८०/८१	१०,५५०	८,३३४	२,२१५	-	१०,५५०	२,३००	८,२५०	-	-
		२०८१/८२	११,३९२	९,०००	२,३९२	-	११,३९२	२,३१७	९,०७५	-	-
२.	सामाजिक विकास	२०७९/८०	३८१,६७९	३१७,५६०	६४,११९	-	३८१,६७९	४१,१३५	३२५,२४४	१५,३००	-
		२०८०/८१	४०१,५९४	३३४,००८	६७,५८५	-	४०१,५९४	४५,९७४	३३८,१४१	१७,४७८	-
		२०८१/८२	४२५,९३९	३५५,३०८	७०,६३१	-	४२५,९३९	४९,४५०	३५७,२६३	१९,२२६	-
क	शिक्षा, कला, भाषा साहित्य	२०७९/८०	२६४,४५१	२४९,२१७	१५,२३५	-	२६४,४५१	१८,०००	२४०,४५१	६,०००	-
		२०८०/८१	२७१,२६९	२५८,७८७	१२,४८२	-	२७१,२६९	१९,८००	२४४,८६९	६,६००	-
		२०८१/८२	२८३,७०४	२७३,०२१	१०,६८३	-	२८३,७०४	२१,७८०	२५४,६६४	७,२६०	-
ख	स्वास्थ्य तथा पोषण	२०७९/८०	५८,३१८	५६,३१८	२,०००	-	५८,३१८	१२,६००	४५,४१८	३००	-
		२०८०/८१	६४,७९८	६२,२९८	२,५००	-	६४,७९८	१३,८६०	४९,९६०	९७८	-
		२०८१/८२	७१,२७८	६८,२७८	३,०००	-	७१,२७८	१५,२४६	५४,९५६	१,०७६	-
ग	खानेपानी तथा सरसफाइ	२०७९/८०	४५,०००	२,६७२	४२,३२८	-	४५,०००	२,०००	३५,५००	७,५००	-
		२०८०/८१	५०,२२६	२,७४२	४७,४८४	-	५०,२२६	२,९२६	३९,०५०	८,२५०	-
		२०८१/८२	५४,१२७	२,८९३	५१,२३४	-	५४,१२७	२,०९७	४२,९५५	९,०७५	-
घ	महिला, बालिका, समावेशीकरण	२०७९/८०	९,९५०	६,९६५	२,९८५	-	९,९५०	६,०७५	२,८७५	१,०००	-
		२०८०/८१	१०,९४५	७,६६२	३,२८३	-	१०,९४५	६,६८३	३,१६३	१,१००	-
		२०८१/८२	१२,०४०	८,४२८	३,६१२	-	१२,०४०	७,३५१	३,४७९	१,२१०	-
ङ	युवा, खेलकुद नवप्रवर्तन	२०७९/८०	२,४६०	१,१८८	१,२७२	-	२,४६०	१,४६०	५००	५००	-
		२०८०/८१	२,७०६	१,२१९	१,४८७	-	२,७०६	१,६०६	५५०	५५०	-

क्रस	विषय क्षेत्र/उपक्षेत्र	आर्थिक वर्ष	बजेट सीमा (रु.)				बजेटको स्रोत (रु.)				
			कूल	चालु	पूँजीगत	वित्त व्यवस्था	कूल	आन्तरिक स्रोत	नेपाल सरकार	प्रदेश सरकार	ऋण तथा अन्य
		२०८१/८२	२,९७७	१,२८६	१,६९१	-	२,९७७	१,७६७	६०५	६०५	-
च	सामाजिक सुरक्षा तथा पञ्जिकरण	२०७९/८०	१,५००	१,२००	३००	-	१,५००	१,०००	५००	-	-
		२०८०/८१	१,६५०	१,३०१	३४९	-	१,६५०	१,१००	५५०	-	-
		२०८१/८२	१,८१५	१,४०४	४११	-	१,८१५	१,२१०	६०५	-	-
३.	पूर्वाधार विकास क्षेत्र	२०७९/८०	७४१,९३९	१८,१४०	६९८,८००	२५,०००	७४१,९३९	४७४,३८१	२१०,२७४	५७,२८५	-
		२०८०/८१	८१६,०५९	१४,२३९	७७१,८२०	३०,०००	८१६,०५९	५२१,७४५	२३१,३०१	६३,०१४	-
		२०८१/८२	८९७,६१९	१५,५२९	८४२,०९०	४०,०००	८९७,६१९	५७३,८७३	२५४,४३२	६९,३१५	-
क	आवास, भवन, सहरी विकास	२०७९/८०	७५,३२३	६,९०२	४३,४२१	२५,०००	७५,३२३	१५,०००	६०,३२३	-	-
		२०८०/८१	८२,८५६	१,९५१	५०,९०४	३०,०००	८२,८५६	१६,५००	६६,३५६	-	-
		२०८१/८२	९१,१४१	२,०५९	४९,०८३	४०,०००	९१,१४१	१८,१५०	७२,९९१	-	-
ख	सडक तथा यातायात	२०७९/८०	६६१,०१६	१०,२३८	६५०,७७८	-	६६१,०१६	४५६,८८१	१४६,८५१	५७,२८५	-
		२०८०/८१	७२७,११८	११,२६२	७१५,८५६	-	७२७,११८	५०२,५६९	१६१,५३६	६३,०१४	-
		२०८१/८२	७९९,८२९	१२,३८८	७८७,४४२	-	७९९,८२९	५५२,८२५	१७७,६८९	६९,३१५	-
ग	विद्युत् तथा वैकल्पिक ऊर्जा	२०७९/८०	३,०००	२००	२,८००	-	३,०००	५००	२,५००	-	-
		२०८०/८१	३,२२६	२०५	३,०२१	-	३,२२६	४७६	२,७५०	-	-
		२०८१/८२	३,५०२	२१६	३,२८६	-	३,५०२	४७७	३,०२५	-	-
ड	सूचना, सञ्चार तथा प्रविधि	२०७९/८०	२,६००	८००	१,८००	-	२,६००	२,०००	६००	-	-
		२०८०/८१	२,८६०	८२१	२,०३९	-	२,८६०	२,२००	६६०	-	-
		२०८१/८२	३,१४६	८६६	२,२८०	-	३,१४६	२,४२०	७२६	-	-
४.	वन तथा वातावरण क्षेत्र	२०७९/८०	३२,९७५	८,६७९	२४,२९५	-	३२,९७५	३१,१७५	१,६००	२००	-
		२०८०/८१	३२,८५१	९,५०२	२३,३५०	-	३२,८५१	३०,८७१	१,७६०	२२०	-
		२०८१/८२	३६,०४४	१०,४२३	२५,६२१	-	३६,०४४	३३,८६६	१,९३६	२४२	-
क	वन, पार्क, हरियाली र भूसंरक्षण	२०७९/८०	१४,५००	३,९००	१०,६००	-	१४,५००	१४,०००	३००	२००	-
		२०८०/८१	१४,८७७	४,२९०	१०,५८७	-	१४,८७७	१४,३२७	३३०	२२०	-
		२०८१/८२	१६,३६५	४,७१९	११,६४६	-	१६,३६५	१५,७६०	३६३	२४२	-
ख	वातावरण तथा फाहोर व्यवस्थापन	२०७९/८०	१६,८७५	४,१५९	१२,७१५	-	१६,८७५	१५,८७५	१,०००	-	-
		२०८०/८१	१६,३६२	४,५७५	११,७८७	-	१६,३६२	१५,२६२	१,१००	-	-
		२०८१/८२	१७,९९९	५,०३३	१२,९६६	-	१७,९९९	१६,७८९	१,२१०	-	-
ग.	विपद जोखिम व्यवस्थापन र जलवायु	२०७९/८०	१,६००	६२०	९८०	-	१,६००	१,३००	३००	-	-
		२०८०/८१	१,६१२	६३६	९७६	-	१,६१२	१,२८२	३३०	-	-
		२०८१/८२	१,६८१	६७१	१,०१०	-	१,६८१	१,३१८	३६३	-	-

क्रस	विषय क्षेत्र/उपक्षेत्र	आर्थिक वर्ष	बजेट सीमा (रु.)				बजेटको स्रोत (रु.)				
			कूल	चालु	पूँजीगत	वित्त व्यवस्था	कूल	आन्तरिक स्रोत	नेपाल सरकार	प्रदेश सरकार	ऋण तथा अन्य
५.	संस्थागत विकास क्षेत्र	२०७९/८०	३२४,६९९	२६४,३४३	६०,२६८	-	३२४,६९९	३२४,६९९	-	-	-
		२०८०/८१	३४३,५९०	२७९,३७३	७२,९३७	-	३४३,५९०	३४३,५९०	-	-	-
		२०८१/८२	३६२,५३५	२८६,४०३	७६,९३२	-	३६२,५३५	३६२,५३५	-	-	-
क.	नीति, कानून, न्याय सुशासन	२०७९/८०	५,०००	३,९५०	९,०५०	-	५,०००	५,०००	-	-	-
		२०८०/८१	५,९३०	४,०५३	९,०७७	-	५,९३०	५,९३०	-	-	-
		२०८१/८२	५,४९२	४,२७६	९,९३७	-	५,४९२	५,४९२	-	-	-
ख.	सँगठन मानव संशाधन विकास	२०७९/८०	३९५,३०९	२५६,९८८	५८,३९३	-	३९५,३०९	३९५,३०९	-	-	-
		२०८०/८१	३३३,९५८	२६३,८२७	७०,९३९	-	३३३,९५८	३३३,९५८	-	-	-
		२०८१/८२	३५२,४५८	२७८,४४२	७४,०९६	-	३५२,४५८	३५२,४५८	-	-	-
ग.	राजस्व तथा राजस्व परिचालन	२०७९/८०	२,०००	९,५८०	४२०	-	२,०००	२,०००	-	-	-
		२०८०/८१	२,०५२	९,६२९	४३९	-	२,०५२	२,०५२	-	-	-
		२०८१/८२	२,९६५	९,७९०	४५५	-	२,९६५	२,९६५	-	-	-
घ.	तथ्याङ्क, योजना तथा विकास	२०७९/८०	२,३९०	९,८२५	४८५	-	२,३९०	२,३९०	-	-	-
		२०८०/८१	२,३७०	९,८७२	४९८	-	२,३७०	२,३७०	-	-	-
		२०८१/८२	२,५००	९,९७५	५२५	-	२,५००	२,५००	-	-	-
जम्मा	२०७९/८०	९,५५२,४८४	६४२,२५९	८८५,२२५	२५,०००	९,५५२,४८४	९०९,६९९	५७०,५००	८०,२८५	-	
	२०८०/८१	९,६७३,०७९	६६६,५९९	९७६,५५२	३०,०००	९,६७३,०७९	९७६,९८६	६०७,९२३	८८,९६२	-	
	२०८१/८२	९,८०८,८९८	७०८,५७३	९,०६०,२४५	४०,०००	९,८०८,८९८	९,०५६,९३७	६५४,०२३	९७,८५८	-	

बजेट तर्जुमा मार्गदर्शन

आगामी आर्थिक वर्ष र त्यसपछिका थप दुई आर्थिक वर्षको लागि उपलब्ध बजेट सीमा भित्र रही प्रथम आवधिक नगर विकास योजना, विषयगत क्षेत्र रणनीतिक तथा गुरुयोजना, आगामी वर्षको लागि प्रस्तुत नीति तथा कार्यक्रमको आधारमा देहायमा उल्लिखित विषयहरूलाई मध्यनजर गरी आयोजना तथा कार्यक्रमहरूको छनौट, प्राथमिकता निर्धारण, बजेट अनुमान तथा सांकेतिकरण र आयोजना तथा कार्यक्रमको संक्षिप्त विवरण समेत तयार गरी तोकिएको समय सीमाभित्र पेश गर्नु हुन अनुरोध छ :

१. नेपालको संविधानको मौलिक हक, राज्यका निर्देशक सिद्धान्त, नीति तथा दायित्व र अनुसूची ८ र ९ मा उल्लिखित अधिकारहरूसँग तालमेल हुने आयोजना तथा कार्यक्रम छनौट गर्नुपर्नेछ ।

२. मध्यमकालीन खर्च संरचना तथा सार्वजनिक खर्च विवरणमा उल्लिखित खर्चलाई ध्यान दिई आयोजना तथा कार्यक्रमको प्राथमिकता निर्धारण र छनौट गर्नुपर्नेछ ।
३. आवधिक योजना तथा विषयक्षेत्र रणनीतिक/गुरुयोजनाको सोच, लक्ष्य, उद्देश्य, रणनीति तथा प्राथमिकता, विषयगत लक्ष्य तथा उद्देश्य, रणनीति तथा कार्यनीति तथा प्रमुख कार्यक्रम अनुसार आयोजना तथा कार्यक्रम तर्जुमा गर्नुपर्नेछ ।
४. चालु आर्थिक वर्षमा संचालित स्थानीय गौरव, रूपान्तरणकारी, क्रमागत, बहुवर्षीय र अधुरा आयोजना तथा कार्यक्रमलाई पहिलो प्राथमिकतामा राखी बजेट अनुमान गर्नुपर्नेछ ।
५. आयोजना तथा कार्यक्रम छनौट गर्दा साना, टुक्रे र संख्यात्मक रूपमा धेरै आयोजना छनौट भन्दा ठोस, उपलब्धीमूलक र कार्यान्वयन योग्य आयोजना तथा कार्यक्रमहरूको छनौट गर्नु पर्नेछ ।
६. नगरस्तरीय योजना छनौट गर्दा आयोजना बैंक तथा मध्यमकालीन खर्च संरचना समावेश भएका वा कानून अनुसार वातावरण प्रभाव अध्ययन लगायत सम्भाव्यता अध्ययन भई डिजाईन, लागत अनुमान तथा विस्तृत अध्ययन प्रतिवेदन तयार भएका आयोजना तथा कार्यक्रमलाई छनौट गर्नुपर्नेछ ।
७. आम नागरिकको आधारभूत स्वास्थ्य, खानेपानी तथा सरसरफाई, सशक्तीकरण, रोजगारी र उद्यमशिलता विकास हुने तथा सामाजिक आर्थिक पुनर्लाभका कार्यक्रमलाई समावेश गर्नु पर्नेछ ।
८. स्थानीय तहमा राजस्व अभिवृद्धि गर्ने र आयमूलक आयोजना तथा कार्यक्रमलाई अनिवार्य रूपमा समावेश गर्नु पर्नेछ ।
९. कृषि, खाद्यान्न, पशुपंक्षी तथा पर्यटन उपजको उत्पादन, व्यवसायीकरण, विविधिकरण र औद्योगीकीकरणलाई सहयोग पुर्याउने कार्यक्रमहरू छनौट गर्नु पर्नेछ ।
१०. बजेट तथा कार्यक्रम तर्जुमा गर्दा स्थानीय तहको नीति तथा कानूनले निर्धारण गरेका दायित्वलाई अनिवार्य रूपमा समावेश गर्नु पर्नेछ ।
११. विज्ञान, प्रविधि तथा खेलकुद लगायत युवाको सिर्जनशिलता, नवप्रवर्तनशिलता र उद्यमशिलता विकासमा सघाउ पुग्ने आयोजना तथा कार्यक्रमहरू छनौट गर्नु पर्नेछ ।
१३. योग, ज्ञान तथा सिप विकास, अध्ययन, खोज, अनुसन्धान र नवप्रवर्तनसँग सम्बन्धित आयोजना तथा कार्यक्रम तर्जुमा गरी समावेश गर्नु पर्नेछ ।
१२. भूउपयोग योजना र क्षेत्र, वस्ती विकास तथा भौतिक विकास योजना तर्जुमा लगायत यस्ता योजनामा प्रस्तावित आयोजना तथा कार्यक्रममा कार्यान्वयन गर्ने योजना छनौट गर्नु पर्नेछ ।
१३. बालबालिकालाई केन्द्रविन्दुमा राखी उनीहरूको बचाउ, संरक्षण, विकास र सहभागिता सम्बन्धी आयोजना तथा कार्यक्रमलाई विशेष प्राथमिकता दिनु पर्नेछ ।

१४. बजेट तथा कार्यक्रम तर्जुमा गर्दा नेपाल सरकार तथा प्रदेश सरकारको नीति, लक्ष्य, उद्देश्य, समयसीमा र प्रक्रियासँग अनुकूल हुने गरी सुशासन, वातावरण, बालमैत्री, जलवायु परिवर्तन अनुकूलन, विपद् व्यवस्थापन, लैंगिक तथा सामाजिक समावेशीकरण जस्ता अन्तरसम्बन्धित विषयहरूलाई ध्यान दिनु पर्नेछ ।
१५. विकास निर्माण आयोजनाको हकमा ठोस तथा उपलब्धिमूलक आयोजना तथा कार्यक्रम छनौट गर्नुपर्नेछ । महिला, विपडिएको वर्ग, विस्थापित, अपाङ्गता भएका व्यक्ति लक्षित कार्यक्रम महत्व र प्राथमिकता साथ छनौट गर्नुपर्नेछ ।
१६. आयोजना तथा कार्यक्रम तर्जुमा गर्दा वातावरणीय प्रभाव अध्ययन र सम्भाव्यता अध्ययन, सर्वेक्षण, ड्रइङ तथा डिजाइन समेत लागत अनुमान तयार भएका प्राविधिक, वातावरणीय, सामाजिक र सांस्कृतिक रूपमा सम्भाव्य देखिएका आयोजना तथा कार्यक्रम छनौट गर्नुपर्नेछ । आयोजना तथा कार्यक्रमको छनौट गर्दा बजेटको स्रोत समेत खुलाइ प्रस्ताव गर्नु पर्नेछ । यसबाट आयोजना तथा कार्यक्रम कार्यान्वयन गर्दा समयमा संचालन गर्न र बजेट अपुग हुन पाउँदैन ।
१७. बजेट तथा कार्यक्रम तर्जुमा गर्दा चालु आर्थिक वर्षको खरिद गुर्योजनालाई समेत ध्यान दिनु पर्नेछ ।
१८. आयोजना तथा कार्यक्रम प्रस्ताव गर्नु अगावै सो आयोजना तथा कार्यक्रमबाट लाभान्वित तथा प्रभावित वर्ग तथा समुदाय, साभेदार तथा सहयोगी निकाय र संघ/राय परामर्श गरी सहमती भएको अवस्थामा मात्र आयोजना तथा कार्यक्रम प्रस्ताव तथा छनौट गर्नु पर्नेछ ।
१९. बजेट तथा कार्यक्रम तर्जुमा गर्दा उपलब्ध बजेट सीमा र मार्गदर्शन अनुसार आयोजना तथा कार्यक्रमगत र विषयगत उपक्षेत्रअनुसार छुट्टाछुट्टै रूपमा तर्जुमा गर्नु पर्नेछ ।
२०. उपभोक्ता समिति, नागरिक तथा सामुदायिक संस्था, गैसससँग साभेदारी गर्न र सो मार्फत कार्यान्वयन गर्न सकिने आयोजना तथा कार्यक्रमलाई विशेष प्राथमिकता दिनु पर्नेछ ।
२१. स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ को व्यवस्था अनुसार बजेट तथा कार्यक्रम तर्जुमा गर्दा नेपाल सरकार र प्रदेश सरकारको लक्ष्य, उद्देश्य, समयसीमा प्रक्रियासँग अनुकूल हुने गरी दिगो विकासका लक्ष्य लगायत वातावरण, सुशासन, बालमैत्री, जलवायु परिवर्तन अनुकूलन, विपद् जोखिम व्यवस्थापन, लैंगिक समानता र सामाजिक समावेशीकरण जस्ता अन्तरसम्बन्धित विषयलाई ध्यान दिनु पर्नेछ ।
२२. स्थानीय तहको योजना तर्जुमा दिग्दर्शनमा उल्लिखित ढाँचा तथा फाराममा आयोजना र कार्यक्रम विवरण तयार गर्नु पर्नेछ ।
२३. योजना तथा बजेट तर्जुमा गर्दा नगरपालिकाको स्थिति पत्र (प्रोफाइल) ले लक्षित गरे अनुसारका क्षेत्र, विषय तथा सबालहरूलाई सम्बोधन गर्नु पर्नेछ ।

अनुसूची ३ : खर्च तथा स्रोतको अनुमान, कार्यक्रम तथा आयोजनागत बजेट, प्राथमिकीकरण र सांकेतिकरण

क्र.स.	कार्यक्रम तथा आयोजना	आ.व. २०७९/८० को विनियोजन			आ.व. २०८०/८१ को प्रक्षेपण			आ.व. २०८१/८२ को प्रक्षेपण			सांकेतिकरण				
		कुल	चालु	पूँजीगत	कुल	चालु	पूँजीगत	कुल	चालु	पूँजीगत	रणनीतिक स्तम्भ	प्राथमिकीकरण	द्विगो विकास लक्ष्य	लैङ्गिक संकेत	जलवायुसंकेत
१. आर्थिक विकास क्षेत्र															
क) कृषि विकास		१६,९२४	१२,६९३	४,२३१	१८,६९६	१३,९६२	४,६५४	२०,४७८	१५,३५९	५,१२०					
१	कृषि उपज संकलन केन्द्र स्थापना र व्यवस्थापन	१,५००	१,१२५	३७५	२,०००	१,५००	५००	२,०००	१,५००	५००	१	P1	SDG2	२	२
२	नगर स्तरीय अगुवा तथा व्यवसायिक तालिम	२,०००	१,५००	५००	२,०००	१,५००	५००	२,०००	१,५००	५००	१	P1	SDG2	२	२
३	फलफुल नर्सरी स्थापना तथा सञ्चालन	२,०००	१,५००	५००	१,०००	७५०	२५०	१,०००	७५०	२५०	१	P1	SDG12	२	१
४	कृषि विकास सम्बद्ध अन्य कार्यक्रम	११,४२४	८,५६८	२,८५६	१३,६९६	१०,२१२	३,४०४	१५,४७८	११,६०९	३,८७०	१	P1	SDG2	२	२
ख) सिंचाई		३,४००	६८०	२,७२०	३,७४०	७४८	२,९९२	४,११४	८२३	३,२९१					
५	कुलो मर्मत	१,५००	३००	१,२००	१,८००	३४८	१,४५२	२,०००	४२३	१,५७७	१	P1	SDG12	२	१
६	अन्य सिंचाई कार्यक्रम	१,९००	३८०	१,५२०	१,९४०	४००	१,५४०	२,११४	४००	१,७१४	१	P1	SDG12	२	१
ग) पशुपंक्षी विकास		१५,५००	४,६५०	१०,८५०	१७,०५०	५,११५	११,९३५	१८,७५५	५,६२७	१३,१२९					
७	दुग्ध चिस्यान केन्द्र प्रवर्द्धन र स्थापना	४००	३१६	८४	४००	३१६	८४	४००	३१६	८४	१	P1	SDG2	१	१
८	युवा लक्षित उन्नत गाई भैसी फार्म अनुदान	१,०००	७९०	२१०	१,०००	७९०	२१०	१,०००	७९०	२१०	४	P1	SDG1	२	२
९	खसि बोका संकलन केन्द्र र वधशाला निर्माण	११,४७०	१,१४७	१०,३२३	-	-	-	-	-	-	१	P1	SDG1	२	२
१०	पशु विकास कार्यक्रम	२,६३०	२,३९७	२३३	१५,६५०	४,००९	११,६४१	१७,३५५	४,५२१	१२,८३५	१	P1	SDG2	२	१
घ) उद्योग, व्यापार, व्यवसाय र आपूर्ति		५,५००	४,३४५	१,१५५	६,०५०	४,७८०	१,२७१	६,६५५	५,२५७	१,३९८					
११	उद्योग विकास सम्बद्ध अन्य कार्यक्रम	५,५००	४,३४५	१,१५५	६,०५०	४,७८०	१,२७१	६,६५५	५,२५७	१,३९८	४	P1	SDG9	२	२
ङ) पर्यटन तथा संस्कृती		१९,६५६	२,९४८	१६,७०८	२१,६२२	३,२४३	१८,३७९	२३,७८४	३,५६८	२०,२१६					

क्र.स.	कार्यक्रम तथा आयोजना	आ.व. २०७९/८० को वित्तियोजन			आ.व. २०८०/८१ को प्रक्षेपण			आ.व. २०८१/८२ को प्रक्षेपण			सांकेतिकरण				
		कुल	चालु	पूँजीगत	कुल	चालु	पूँजीगत	कुल	चालु	पूँजीगत	रणनीतिक स्तम्भ	प्राथमिकिकरण	दिगो विकास लक्ष्य	लैङ्गिक संकेत	जलवायुसंकेत
१२	पर्यटकिय महत्वका स्थानसम्मको पहुँच सडक मर्मत तथा निर्माण	१०,०००	१,५००	८,५००	१०,०००	१,५००	८,५००	१०,०००	१,५००	८,५००	५	P1	SDG15	२	१
१३	पर्यटकिय महत्वका स्थलहरुको संरक्षण र पुन निर्माण	३,०००	४५०	२,५५०	४,०००	६००	३,४००	५,०००	७५०	४,२५०	५	P1	SDG11	२	१
१४	वनभोज स्थल निर्माण	५,०००	७५०	४,२५०	५,०००	७५०	४,२५०	५,०००	७५०	४,२५०	५	P1	SDG15	३	२
१५	पर्यटन विकास कार्यक्रम	१,६५६	२४८	१,४०८	२,६२२	३९३	२,२२८	३,७८४	५६८	३,२१६	५	P1	SDG11	२	१
च) भूमी व्यवस्था, सहकारी, बैंक तथा वित्तिय संस्था		१,४००	१,१९०	२१०	१,४२९	१,२१५	२१४	१,५०३	१,२७७	२२५					
१६	भूमी, सहकारी, बैंक तथा वित्तिय संस्था सम्बद्ध सालवसाली कार्यक्रम	१,४००	१,१९०	२१०	१,४२९	१,२१५	२१४	१,५०३	१,२७७	२२५	५	P1	SDG17	२	३
छ) श्रम, राजगार तथा गरिवी निवारण		८,९००	७,०३१	१,८६९	१०,५५०	८,३३४	२,२१५	११,३९२	९,०००	२,३९२					
१७	युवा क्षमता विकास र आयमुलक तालिम कार्यक्रम	१,१००	८६९	२३१	१,१००	८६९	२३१	१,१००	८६९	२३१	४	P1	SDG1	२	३
१८	युवा रोजगार र गरिवी निवारण सम्बद्ध सालवसाली कार्यक्रम	७,८००	६,१६२	१,६३८	९,४५०	७,४६५	१,९८५	१०,२९२	८,१३१	२,१६१	५	P1	SDG1	१	३
२. सामाजिक विकास क्षेत्र															
क) शिक्षा, कला, भाषा तथा साहित्य		२६४,४५१	२४९,२१७	१५,२३४	२७१,२६९	२५८,७८७	१२,४८२	२८३,७०४	२७३,०२१	१०,६८४					
१९	कम्प्युटर प्रयोशाला निर्माण	३,०००		३,०००	३,०००	-	३,०००	३,०००	-	३,०००	२	P1	SDG4	२	२
२०	वालविकास तथा विद्यालय शिक्षा कार्यक्रम	८,०००	७,३६०	६४०	८,२०८	७,५५१	६५७	८,६५९	७,९६७	६९३	२	P1	SDG4	२	३
२१	पाठ्यक्रम निर्माण	३,५००	३,५००	-	३,५९१	३,५९१	-	३,७८९	३,७८९	-	२	P1	SDG4	२	३
२२	आधारभूत तह शिक्षा कार्यक्रम	१२९,०००	१२७,४००	१,६००	१३२,३५४	१३०,७१२	१,६४२	१३९,६३३	१३७,९०२	१,७३२	२	P2	SDG4	२	३
२३	माध्यमिक शिक्षा कार्यक्रम	५५,०००	५३,९००	१,१००	५६,४३०	५५,३०१	१,१२९	५९,५३४	५८,३४३	१,१९१	२	P2	SDG4	२	३
२४	शैक्षिक पूर्वाधार विकास कार्यक्रम	४,०००	-	४,०००	४,१०४	-	४,१०४	४,३३०	-	४,३३०	२	P2	SDG4	२	३
२५	शिक्षा विकास कार्यक्रम	१३,०००	१२,३५०	६५०	१३,३३८	१२,६७१	६६७	१४,०७२	१३,३६८	७०४	२	P2	SDG4	२	३
२६	शिक्षा सम्बद्ध सालवसाली कार्यक्रमहरु	४८,९५१	४४,७०७	४,२४४	५०,२४४	४८,९६०	१,२८४	५०,६८८	४९,६५३	२,०३५	२	P2	SDG4	२	३

क्र.स.	कार्यक्रम तथा आयोजना	आ.व. २०७९/८० को विनियोजन			आ.व. २०८०/८१ को प्रक्षेपण			आ.व. २०८१/८२ को प्रक्षेपण			सांकेतिकरण				
		कुल	चालु	पूँजीगत	कुल	चालु	पूँजीगत	कुल	चालु	पूँजीगत	रणनीतिक स्तम्भ	प्राथमिककरण	दिगो विकास लक्ष्य	लैङ्गिक संकेत	जलवायुसंकेत
ख) जनस्वास्थ्य तथा पोषण		५८,३१८	५६,३१८	२,०००	६४,७९८	६२,२९८	२,५००	७१,२७८	६८,२७८	३,०००					
२७	आधारभूत र आकस्मिक स्वास्थ्य सेवाको लागि औषधि	२,५००	२,२५०	२५०	२,६२५	२,३६३	२६३	३,०००	२,६००	४००	३	P1	SDG3	२	१
२८	एक विद्यालय एक नर्स कार्यक्रम	१,८००	१,६२०	१८०	१,८३६	१,६५२	१८४	१,९२८	१,७३५	१९३	३	P1	SDG3	१	३
२९	आधारभूत स्वास्थ्य केन्द्र	१८,५००	१८,०००	५००	१९,४२५	१८,९००	५२५	२०,३९६	१९,८४५	५५१	३	P1	SDG3	१	२
३०	मातृ तथा नवजात शिशु कार्यक्रम	१४,०००	१३,५००	५००	१४,५६०	१४,०४०	५२०	१५,२८८	१४,७४२	५४६	३	P1	SDG3	१	२
३१	महिला श्वयंसेविका कार्यक्रम	१,५००	१,३५०	१५०	१,५७५	१,४१८	१५८	१,६५४	१,४८८	१६५	३	P1	SDG3	२	२
३२	सामुदायिक स्वास्थ्य सेवा संचालन	१५,१५०	१४,८५०	३००	१७,०००	१६,६६३	३३७	१७,८५०	१७,४९७	३५३	३	P1	SDG3	२	२
३३	अन्य स्वास्थ्य सम्बद्ध सालवसाली कार्यक्रम	४,८६८	४,७४८	१२०	७,७७७	७,२६२	५१५	११,१६२	१०,३७१	७९१	३	P1	SDG3	२	३
ग) खानेपानी र सरसफाई		४५,०००	२,६७२	४२,३२८	५०,२२६	२,७४२	४७,४८४	५४,१२७	२,८९३	५१,२३४					
३४	जनागाल वृहद पम्पिङ्ग खानेपानी आयोजना	३५,०००	१,५००	३३,५००	१८,०००	१,५००	१६,५००	-	-	-	३	P1	SDG6	१	१
३५	नाला बजार खानेपानी आयोजना	७,५००	७००	६,८००	७,५००	७००	६,८००	-	-	-	३	P1	SDG6	१	१
३६	सरसफाई कार्यक्रम	१,५००	१६५	१,३३५	५,५००	२००	५,३००	१०,०००	१,१००	८,९००	३	P1	SDG6	१	१
३७	स्वच्छ खानेपानी आयोजना र सरसफाई सम्बद्ध सालवसाली कार्यक्रम	१,०००	३०७	९९३	१९,२२६	३४२	१९,१८४	४४,१२७	१,७९३	४२,३३४	३	P1	SDG6	१	१
घ) महिला, बालबालिका र सामाजिक सशावेशीकरण		९,९५०	६,६१५	३,३३५	१०,९४५	७,६६२	३,२८४	१२,०४०	८,४२८	३,६१२					
३८	महिला, बालबालिका र सामाजिक सशावेशीकरण सम्बद्ध सालवसाली कार्यक्रम	४,५००	३,४००	१,१००	४,९५०	४,२०८	७४३	५,४४५	४,६२८	८१७	४	P1	SDG5	१	३
३९	महिला विकास कार्यक्रम	५,४५०	३,२१५	२,२३५	५,९९५	३,४५४	२,५४१	६,५९५	३,७९९	२,७९५	४	P1	SDG5	१	३
ङ) युवा तथा खेलकुद		२,४६०	१,१८८	१,२७२	२,७०६	१,२१९	१,४८७	२,९७७	१,२८६	१,६९१					
४०	नगर स्तरीय र अन्य खेलकुद प्रतियोगिता संचालन	१,०००	५००	५००	१,०००	५००	५००	१,०००	५००	५००	४	P2	SDG8	२	३

क्र.स.	कार्यक्रम तथा आयोजना	आ.व. २०७९/८० को विनियोजन			आ.व. २०८०/८१ को प्रक्षेपण			आ.व. २०८१/८२ को प्रक्षेपण			सांकेतिकरण				
		कुल	चालु	पूँजीगत	कुल	चालु	पूँजीगत	कुल	चालु	पूँजीगत	रणनीतिक स्तम्भ	प्राथमिककरण	दिगो विकास लक्ष्य	लैङ्गिक संकेत	जलवायुसंकेत
४१	राष्ट्रिय स्तरको प्रशिक्षकबाट तालिम कार्यक्रम	१,०००	५००	५००	१,०००	५००	५००	१,०००	५००	५००	४	P2	SDG8	२	३
४२	खेलकुद सम्बद्ध अन्य कार्यक्रमहरु	४६०	१८८	२७२	७०६	२१९	४८७	९७७	२८६	६९१	४	P2	SDG8	२	३
च) सामाजिक सुरक्षा तथा पञ्जिकरण		१,५००	१,२००	३००	१,६५०	१,३०१	३४९	१,८१५	१,४०४	४११					
४३	सामाजिक सुरक्षा, लक्षित वर्ग तथा घटना दर्ता सचेतना लगायत सालवसाली कार्यक्रम	१,५००	१,२००	३००	१,६५०	१,३०१	३४९	१,८१५	१,४०४	४११	४	P2	SDG8	२	३
३. पूर्वाधार क्षेत्र															
क) भवन, आवास, वस्ति तथा शहरी विकास		७५,३२३	६,९०२	४३,४२१	८२,८५६	१,९५१	५०,९०४	९१,१४१	२,०५९	४९,०८३					
४४	वस्ति तथा शहरी विकास योजना, भवन निर्माण, जग्गा प्राप्ति, विकास र कार्यान्वयन (चालुतर्फ वित्तिय व्यवस्थापन समेत)	७५,३२३	६,९०२	४३,४२१	८२,८५६	१,९५१	५०,९०४	९१,१४१	२,०५९	४९,०८३	६	P1	SDG11	३	२
ख) सडक, पुल तथा यातायात		६६१,०१६	१०,२३८	६५०,७७८	७२७,११८	११,२६२	७१५,८५६	७९९,८२९	१२,३८८	७८७,४४२					
४५	सडक कालोपत्रे	३२४,५३०	१,२८३	३२३,२४७	३५७,२४९	३,३००	३५३,९४९	३९२,९७५	३,६३०	३८९,३४५	६	P1	SDG11	३	३
४६	सडक ग्राभेल	१५०,०००	७५०	१४९,२५०	१६५,०००	१,६५०	१६३,३५०	१८१,५००	१,८१५	१७९,६८५	६	P1	SDG9	३	३
४७	कच्ची सडक निर्माण	१००,०००	५००	९९,५००	११०,०००	१,१००	१०८,९००	१२१,०००	१,२१०	११९,७९०	६	P2	SDG9	३	३
४८	पदमार्ग निर्माण	५०,०००	२५०	४९,७५०	५५,०००	५५०	५४,४५०	६०,५००	६०५	५९,८९५	५	P1	SDG9	२	२
४९	सडक यातायात सम्बद्ध अन्य पूर्वाधार	३६,४८६	७,४५५	२९,०३१	३९,८६८	४,६६२	३५,२०७	४३,८५५	५,१२८	३८,७२७	६	P1	SDG11	३	२
ग) विद्युत तथा श्वच्छ उर्जा		३,०००	२००	२,८००	३,२२६	२०५	३,०२१	३,५०२	२१६	३,२८६					
५०	विद्युत तथा श्वच्छ उर्जा सम्बद्ध सालवसाली कार्यक्रम	३,०००	२००	२,८००	३,२२६	२०५	३,०२१	३,५०२	२१६	३,२८६	५	P1	SDG7	२	१
घ) सूचना तथा संचार प्रविधि		२,६००	८००	१,८००	२,८६०	८२१	२,०३९	३,१४६	८६६	२,२८०					

क्र.स.	कार्यक्रम तथा आयोजना	आ.व. २०७९/८० को वित्तियोजन			आ.व. २०८०/८१ को प्रक्षेपण			आ.व. २०८१/८२ को प्रक्षेपण			सांकेतिकरण				
		कुल	चालु	पूँजीगत	कुल	चालु	पूँजीगत	कुल	चालु	पूँजीगत	रणनीतिक स्तम्भ	प्राथमिककरण	दिगो विकास लक्ष्य	लैङ्गिक संकेत	जलवायुसंकेत
५१	इन्टरनेट सेवा वितरण, डिजिटलाईसेन लगायतका पूर्वाधारहरु	२,६००	८००	१,८००	२,८६०	८२१	२,०३९	३,१४६	८६६	२,२८०	५	P2	SDG17	२	३
४. वन, वातावरण र विपद् व्यवस्थापन क्षेत्र															
क) वन, भूसंरक्षण तथा तथा जैविक विविधता		१४,५००	३,९००	१०,६००	१४,८७७	४,२९०	१०,५८७	१६,३६५	४,७१९	११,६४६					
५२	सडक किनारमा वृक्षारोपण	१,०००	२००	८००	१,१००	२२०	८८०	१,२१०	२४२	९६८	६	P2	SDG11	३	१
५३	जडीवुटी प्रशोधन केन्द्र पहिचान, विकास स्थापना र संचालन	१,०००	२००	८००	१,१००	२२०	८८०	१,२१०	२४२	९६८	५	P1	SDG16	२	१
५४	पहिरो रोकथाम	१,०००	२००	८००	१,१००	२२०	८८०	१,२१०	२४२	९६८	५	P1	SDG15	३	१
५५	सामुदायिक वन व्यवस्थापन कार्यक्रम	१,५००	३००	१,२००	१,६५०	६५०	१,०००	१,८१५	७१५	१,१००	५	P1	SDG15	२	१
५६	पार्क निर्माण	१०,०००	३,०००	७,०००	९,९२७	२,९८०	६,९४७	१०,९२०	३,२७८	७,६४२	६	P2	SDG11	३	१
ख) वातावरण तथा फोहोरमैला व्यवस्थापन		१६,८७५	४,१५९	१२,७१५	१६,३६२	४,५७५	११,७८७	१७,९९९	५,०३३	१२,९६६					
५७	फोहोर मैला व्यवस्थापन केन्द्र संचालन	८,५००	१,५००	७,०००	९,३५०	१,५००	७,८५०	१०,२८५	१,६५०	८,६३५	५	P1	SDG6	१	१
५८	फोहोर मैला व्यवस्थापनका लागि उपकरण खरिद	६,५००	१,५००	५,०००	-	-	-	-	-	-	५	P1	SDG6	१	१
५९	फोहोरमैला व्यवस्थापन सम्बन्धी सचेतना कार्यक्रम	१,८७५	१,१५९	७१५	७,०१२	३,०७५	४,७८७	७,७१४	३,३८३	४,३३१	५	P1	SDG6	१	१
ग) विपद् व्यवस्थापन र जलवायु अनुकूलन		१,६००	६२०	९८०	१,६१२	६३६	९७६	१,६८१	६७१	१,०१०					
६०	जोखिमपूर्ण स्थल वायोईन्जीनियरींग	१,०००	२००	८००	१,०५२	२१७	८३५	१,०६४	२१९	८४५	५	P1	SDG13	३	१
६१	विपद् व्यवस्थापन र जलवायु अनुकूलन सम्बद्ध सालवासाली कार्यक्रम	६००	४२०	१८०	५६०	४१९	१४१	६१७	४५२	१६५	५	P1	SDG13	२	१
५. संस्थागत विकास तथा सुशासन															
क) नीति, कानून, न्याय तथा सुशासन		५,०००	३,९५०	१,०५०	५,१३०	४,०५३	१,०७७	५,४१२	४,२७५	१,१३७					

क्र.स.	कार्यक्रम तथा आयोजना	आ.व. २०७९/८० को वित्तियोजन			आ.व. २०८०/८१ को प्रक्षेपण			आ.व. २०८१/८२ को प्रक्षेपण			सांकेतिकरण				
		कुल	चालु	पूँजीगत	कुल	चालु	पूँजीगत	कुल	चालु	पूँजीगत	रणनीतिक स्तम्भ	प्राथमिककरण	दिगो विकास लक्ष्य	लैङ्गिक संकेत	जलवायुसंकेत
६२	सार्वजनिक सुनुवाई तथा लेखा परिक्षण	६००	५००	१००	६००	५००	१००	६००	४००	२००	६	P2	SDG16	३	३
६३	ऐन, कानून, नियमको निर्माण	१,२००	९००	३००	१,२००	९००	३००	१,२००	८००	४००	६	P2	SDG16	३	३
६४	महिलासंग उपमेयर	२,०००	१,७५०	२५०	२,१३०	१,८५३	२७७	२,४१२	२,०७५	३३७	६	P2	SDG16	१	३
६५	नीति, कानून र न्याय सम्बद्ध कार्यक्रम	१,२००	८००	४००	१,२००	८००	४००	१,२००	१,०००	२००	६	P2	SDG16	१	३
ख) संगठन/क्षमता विकास, जनशक्ति व्यवस्थापन र सेवा प्रवाह		३२५,३००	२५६,९८८	६८,३१२	३३३,९५८	२६३,८२७	७०,१३१	३५२,४५८	२७८,४४२	७४,०१६					
६६	कार्यालय सञ्चालन, प्रशासनिक र सवारी साधन खर्च	३१०,०००	२४६,९८८	६३,०१२	३१७,८९३	२५३,२७७	६४,६१६	३३३,७८८	२६५,९४०	६७,८४७	६	P2	SDG16	३	३
६७	कार्यालय फर्निचर, मसलन्ध, छपाई सहितका कार्यहरु	८,०००	५,०००	३,०००	८,४००	५,२५०	३,१५०	१०,६२२	६,६३९	३,९८३	६	P2	SDG16	३	३
६८	जनप्रतिनिधि, कर्मचारी क्षमता विकास र भ्रमण	७,३००	५,०००	२,३००	७,६६५	५,३००	२,३६५	८,०४८	५,८६२	२,१८६	६	P2	SDG16	३	३
ग) राजस्व र स्रोत परिचालन		२,०००	१,५८०	४२०	२,०५२	१,६२१	४३१	२,१६५	१,७१०	४५५					
६९	राजश्व प्रणालीमा सुधार र कर सचेतना	१,०००	५८०	४२०	२,०५२	१,६२१	४३१	२,१६५	१,७१०	४५५	६	P2	SDG16	३	३
७०	राजश्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमा	१,०००	१,०००	-	-	-	-	-	-	-	६	P2	SDG16	३	३
घ) तथ्याङ्क प्रणाली र योजना/विकास व्यवस्थापन		२,३१०	१,८२६	४८४	२,३७०	१,८७२	४९८	२,५००	१,९७५	५२५					
७१	अनुगमन तथा मुल्यांकन, गुनासो व्यवस्थापन र कार्यक्रम समीक्षा	१,३१०	१,११०	२००	१,३६५	१,१६५	२००	१,४००	१,२००	२००	६	P2	SDG16	३	३
७२	तथ्याङ्क प्रणाली विकास	१,०००	७१६	२८४	१,००५	७०७	२९८	१,१००	७७५	३२५	६	P2	SDG16	३	३

अनुसूची ४: मध्यमकालीन खर्च संरचना तर्जुमा कार्यशालाको उपस्थिति विवरण

कार्यशाला मिति: २०७९/०२/२२ गते सोमबार

स्थान: नगरपालिकाको सभाहल, बनेपा नगरपालिका, काभ्रेपलाञ्चोक

क्र. स.	नाम	पद तथा विषयगत शाखा
१	श्री शान्ति रत्न शाक्य	नगर प्रमुख
२	श्री विमला सापकोटा	नगर उपप्रमुख
३	श्री प्रकाश आचार्य	प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत
४	श्री शिवराज त्रिपाठी	अधिकृत, शिक्षा, युवा तथा खेलकुद शाखा
५	श्री ध्रुवराज नेपाल	प्रशासकीय अधिकृत
६	श्री चिरञ्जीवी अर्याल	सामाजिक विकास अधिकृत
७	श्री सँगम भुजेल	योजना अधिकृत, योजना शाखा
८	श्री शम्भु कुमार महतो	जनस्वास्थ्य अधिकृत, स्वास्थ्य शाखा
९	श्री विनोद हुमाँगाई	लेखा अधिकृत, लेखा शाखा
१०	श्री रम्भा कायस्थ	अधिकृत, प्रशासन शाखा
११	श्री बच्चु कार्की	कृषि अधिकृत, कृषि विकास शाखा
१२	ई. चन्दन ह्योजु	प्राविधिक ईन्जिनियर, प्राविधिक शाखा
१३	ई. सुरेश कुमार थापा	सूचना प्रविधि अधिकृत, सूचना तथा प्रविधि शाखा
१४	श्री निर्मला कार्की	सहायक महिला विकास निरीक्षक, महिला विकास
१५	श्री मिरा देवि पन्त	प्राविधिक सहायक, शिक्षा, युवा तथा खेलकुद शाखा
१६	श्री यादव खनाल	ना.सु., सामाजिक सुरक्षा तथा पञ्जिकरण
१७	श्री रामसुन्दर सापकोटा	पशु सेवा शाखा
१८	श्री सरिता रायमाभी	सामुदायिक विकास शाखा
१९	श्री अमिता कर्माचार्य	जिन्सी सहायक
२०	श्री किरण कुमार भालु	प्रशासन शाखा
२१	श्री कल्पना जोशि	प्रशासन शाखा
२२	श्री दुर्गा गुरागाई	योजना शाखा
२३	श्री सावित्री सुद्धकार	प्रशासन शाखा

